ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ

ΦΟΡΕ·Ι·Ν ΟΦΦΙΣ

ὸ ΒΙΠΕΡ αὐτὸ περιλαμβάνει ἐνδιαφέροντα πόρρητα ἔγγραφα καὶ μνημόνια, μυστικὲς ιθέσεις, ἀναφορὲς καὶ ὁδηγίες τῆς κυβερ-ήσεως, τῶν διπλωματικῶν καὶ τῶν στρατιω-κῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, χετικὰ μὲ τὴν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδος στὸν Δεύ-ερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καθὼς καὶ τὴν πε-ίοδο τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ καὶ Ἑλληνογερ-ανικοῦ Πολέμου, τὸ 1940 - 1941. Προέρχον-αι ἀπὸ τὰ «μυστικὰ ἀρχεῖα τοῦ Φόρεϊν Ὄφ-ις», ποὺ ἀνακοινώθηκαν λήγοντος τοῦ 1970 τὸ Λονδῖνο, καὶ ἀποτελοῦν μία νέα, ἀνεξε-ρεύνητη πηγὴ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστο-ίας.

Ἀποκαλύπτεται ἀκριβῶς, πῶς ἡ Ἑλλὰς ἐνε-λάκη στὴν αἱματηρὴ σύρραξη τῆς Εὐρώπης, ,τι προηγήθηκε καὶ ὅ,τι ἀκολούθησε, ποιοί ἦ-αν πραγματικὰ οἱ ἑλιγμοὶ καὶ οἱ στρατηγι-ὲς βλέψεις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς ερμανίας στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ἡ στάση τοῦ Τσῶρτσιλ, τοῦ Μουσσολίνι, τοῦ Χίτλερ, τοῦ βα-ιλέως Γεωργίου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ Με-αξᾶ, ἡ δράση τῶν ξένων πρακτόρων στὴν Ἑλλάδα, πῶς ἡ ἑλληνικὴ ἀντίσταση στὴν φα-ιστικὴ ἰταλικὴ ἐπίθεση, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1940, ἔμελλε νὰ δώση μία καινούργια τροπὴ τὴν πορεία τοῦ Μεγάλου Πολέμου...

Μὲ κατατοπιστικὰ εἰσαγωγικὰ σημειώματα, τὰ πλήρη κείμενα τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν ντο-κουμέντων, παρέχονται ταξινομημένα κατὰ χρονολογικὴ σειρά.

Ἐκδόσεις ΠΑΠΥΡΟΣ ΠΡΕΣΣ, Βουλῆς 17, Ἀθῆναι, τηλ. 220.013
Κεντρικὴ διάθεσις: Πανεπιστημίου 46, Ἀθῆναι, τηλέφ. 626.313

52

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΕΪΝ ΟΦΦΙΣ

Η ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΕΪΝ ΟΦΦΙΣ

Κάθε ἑβδομάδα μπορεῖτε νὰ διαλέξετε ἀπὸ μιὰ ποικιλία τίτλων καὶ συγγραφέων, ποὺ κυκλοφοροῦν ταυτοχρόνως καὶ θ' ἀποτελέσουν ΠΛΗΡΕΙΣ ΣΕΙΡΕΣ μυθιστορημάτων (ἀστυνομικῶν, κατασκοπίας, αἰσθηματικῶν), ὅπως ἐπίσης σειρὲς Ἑλλήνων καὶ ξένων κλασικῶν, ἱστορικῶν ἔργων, Νομπέλ, μπὲστ - σέλλερς, ἐπιστημονικῆς φαντασίας κλπ.

ΧΩΡΙΣ ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ, ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΙΣ

Μόλις ἕνα βιβλίο, στὴν Εὐρώπη, στὴν Ἀμερικὴ ἢ ὁπουδήποτε στὸν κόσμο, ἀποκτήση τὸν τίτλο τοῦ μπὲστ - σέλλερ, θὰ τὸ βρίσκετε ἀμέσως στὶς σειρὲς τῶν ΒΙΠΕΡ —καὶ ὅπως ὅλα τὰ ΒΙΠΕΡ— ὑπεύθυνα καὶ γλαφυρὰ μεταφρασμένο, χωρὶς περικοπὲς καὶ συντομεύσεις.

ΘΑ ΥΠΑΡΧΗ ΠΑΝΤΟΤΕ καὶ γιὰ σᾶς κάποιο ΒΙΠΕΡ —ἕνα καλὸ βιβλίο—, ποὺ θὰ σᾶς περιμένη κάθε ἑβδομάδα. Ἀνάλογα μὲ τὴ διάθεσή σας, θὰ σᾶς κρατήση συντροφιά, εἴτε διασκεδάζοντάς σας μὲ τὶς περιπέτειες καὶ τὴν ἀγωνία ἑνὸς ἀστυνομικοῦ ἢ αἰσθηματικοῦ μυθιστορήματος, εἴτε θὰ ἱκανοποιήση τὶς ἀνησυχίες σας, πλουτίζοντας τὶς γνώσεις σας μὲ νέες ἰδέες, νέους συγγραφεῖς, τοὺς κλασικοὺς τοῦ αὐριανοῦ κόσμου.

- Τὰ βιβλία ποὺ φέρουν τὸ σῆμα ΒΙΠΕΡ εἶναι πάντοτε ὑπευθύνως πιστὴ μετάφρασις ἐκ τῆς πρωτοτύπου ἐκδόσεως ἄνευ συντμήσεων καὶ περικοπῶν.
- Βάσις τιμῆς πωλήσεως: Σελίδες 194 δρχ. 14. Ἐπιβάρυνσις διὰ μεγαλυτέρας ἐκτάσεως ἔργα πρὸς μίαν δραχμὴ ἀνὰ 16 σελίδες.
- Ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ὁ δανεισμὸς καὶ ἡ μεταπώλησις.

ΒΙΠΕΡ 52

ΣΕΙΡΑ
ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ
ΤΟΥ ΦΟΡΕ·Ι·Ν ΟΦΦΙΣ

Ἐπιμέλεια :
ΝΙΚΟΥ ΑΓΓΕΛΗ

Τυπογραφικὴ διόρθωση :
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Ἔκδοσις τῆς «Πάπυρος Πρὲςς Ε.Π.Ε.», Βουλῆς 17. Ἡ στοιχειοθεσία καὶ ἡ ἐκτύπωσις ἔγιναν εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τῆς «Πάπυρος Γραφικαὶ Τέχναι Α.Ε.» Κηφισίας καὶ Ἰωαννίδου 6 (Ἀμαρούσιον). Ὑπεύθυνος τυπογραφείου : Εὐαγγελία Ι. Κουφοῦ.

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΕ·Ι·Ν ΟΦΦΙΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΥ ΑΓΓΕΛΗ

ΠΑΠΥΡΟΣ ΠΡΕΣΣ Ε.Π.Ε. ΑΘΗΝΑΙ

Πραγματικὸ σάλο προκάλεσε στὴν Ἑλλάδα ἡ δημοσίευσις τῶν μυστικῶν ἀρχείων τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις. Ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὴν «τριακονταετία τοῦ ἀπορρήτου» καὶ ἡ δημοσίευσις μυστικῶν ἐγγράφων ἔγινε καὶ τὰ προηγούμενα χρόνια. Ἀλλὰ ἡ περίοδος ποὺ ἀποκαλύπτεται αὐτὴ τὴ φορά, τὸ 1940, εἶναι ἀπὸ τὶς δραματικώτερες τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Εἶναι μιὰ περίοδος ποὺ προκάλεσε σεισμοὺς στὴν χώρα μας.

Τὰ παρασκήνια, δηλαδὴ ἡ πραγματικὴ ἱστορία, τῶν μεγάλων αὐτῶν γεγονότων ἔρχονται τώρα στὸ φῶς, θεωρημένα ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν διπλωματικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς μεγαλύτερης δυτικῆς δυνάμεως τῆς Εὐρώπης.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῇ ὅτι τὰ μυστικὰ αὐτὰ ἔγγραφα ξαναγράφουν τὴν ἱστορία τοῦ '40.

Ο ΠΡΟΞΕΝΟΣ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙ

Πρῶτα στὴν χρονολογικὴ σειρὰ τῶν ἐγγράφων ποὺ ἀποκαλύπτονται εἶναι ἡ ἔκθεσις τοῦ Βρεταννοῦ Γενικοῦ Προξένου στὴν Θεσσαλονίκη Χόουλ πάνω στὴν ἐσωτερικὴ κατάστασι τῆς Ἑλλάδος μὲ ἡμερομηνία 21 Δεκεμβρίου 1939: Ὁ Χόουλ γράφει:

«Ἔχω ἐπανειλημμένως ἐφέτος (1939) ἀναφερθῆ στὴν ἀντιδημοτικότητα τοῦ παρόντος καθεστῶτος: Τὸν Φεβρουάριο, σὲ ἔκθεσίν μου γιὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ κ. Μεταξᾶ, ἀνέφερα τὶς ἐλπίδες ποὺ ἔτρεφαν πολλοὶ στὴν Θεσσαλονίκη, ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης εἴτε θὰ ἀπέλυε τὸν πρωθυπουργόν του, εἴτε θὰ τὸν ὑπεχρέωνε τουλάχιστον νὰ ἐμπιστευθῆ ὑπουργεῖα σὲ ἄλλες προσωπικότητες μὲ μεγαλύτερο ἔρεισμα ἀνὰ τὴν χώραν. Οἱ ἐλπίδες αὐτὲς ἀνενεώθησαν, ὅταν τὸν Μάιο ὁ σὲρ Φρέντερικ Λὴθ-Ρός, ἐπεσκέφθη τὴν Ἀθήνα, μὲ κάτι ποὺ ἐνομίζετο ὅτι ἦταν περισσότερο ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀποστολή, καὶ διεψεύσθησαν σκληρῶς, ὅταν ὁ κ. Τσουδερὸς ἀπελύθη, χωρίς, κατὰ τὰ φαινόμενα, νὰ διαμαρτυρηθῆ ἡ πρεσβεία τῆς Α.Μ. Τὸν Σεπτέμβριο, ὡμίλησα γιὰ τὴν αὐξανομένη ἀγανάκτησι στὴν ἐπαρχία καὶ γιὰ τοὺς φόβους τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὅτι, ὅταν ἐπήρχετο ἡ ἀναπότρεπτη ἔκρηξις τῆς λαϊκῆς ὀργῆς, θὰ ἦταν ἀνίσχυρη ἡ ἰδία νὰ τὴν ἐλέγξη καὶ ὅτι στὴν ἀναρχία ποὺ θὰ ἐπακολουθοῦσε, ὁ Βασιλεύς, ὁ κ. Μεταξᾶς καὶ αὐτοὶ οἱ Φιλελεύθεροι, θὰ συμπαρεσύροντο.

Γνωρίζω, ὅτι, ἐν γένει, ἡ κυβέρνησις τῆς Α.Μ. εἶναι ἀπρόθυμη νὰ παρέμβη στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις μικρῶν χωρῶν καὶ ὅτι στὴν συγκεκριμένη περίπτωσι τῆς χώρας

αὐτῆς, ἡ κομματικὴ κυβέρνησις, τὴν ὁποίαν κατέλυσεν ὁ κ. Μεταξᾶς, εἶχε δημιουργήσει τέτοιες συνθῆκες ἀναρχίας, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἕνα ἀντιδημοτικὸν ἀλλὰ σταθερὸν καθεστὼς προσφέρει καλύτερες ἐγγυήσεις. Κατὰ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ σταθερότης τοῦ καθεστῶτος εἶναι ἴσως περισσότερο φαινομενικὴ παρὰ πραγματικὴ καὶ ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει (τὸ καθεστώς), δὲν εἶναι φιλικὸ πρὸς τὴν Μεγάλη Βρεταννία».

«ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΤΩΝ ΝΑΖΙ»

Ὁ Χόουλ πληροφορεῖ τὴν κυβέρνησί του ὅτι ἡ Νεολαία τοῦ Μεταξᾶ ἀντικαθιστᾶ τοὺς Ἐπιστράτους, ὅτι ἑξήντα ἀξιωματικοὶ μαθαίνουν γερμανικὰ στὴν Γερμανικὴ Ἀκαδημία τῆς Θεσσαλονίκης, ὅτι κυβερνητικὰ στελέχη διαδηλώνουν τὴν ἀφοσίωσί τους στὸ ναζισμὸ καὶ «θεωροῦν ἑαυτοὺς ὑπηρέτες τοῦ Ράιχ».

«Ἡ παροῦσα πολιτικὴ «οὐδετερότητος» τοῦ καθεστῶτος, συνεχίζει ὁ Χόουλ, συγκαλύπτει συντονισμένη πίεσιν, ἡ ὁποία ἀσκεῖται ἀπὸ κάθε κυβερνητικὴ ὑπηρεσία, γιὰ νὰ σπάσῃ ἡ γενναιόφρων θερμότης τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ὁποία ἦταν τόσο καταφανὴς κατὰ τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ πολέμου καὶ τὸ μέτρο τῆς ἐπιτυχίας της καταδεικνύεται σὲ οἱονδήποτε συγκρίνει τὴν λαϊκὴ στάσιν τότε καὶ τώρα. Ἐὰν τὰ στρατεύματά μας εἶχαν ἀποβιβασθῆ στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Σεπτεμβρίου, θὰ εἶχαν γίνει δεκτὰ ὡς σωτῆρες μὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις χαρᾶς. Σήμερα, θὰ ἐγίνοντο εὐχαρίστως δεκτά, ἀλλὰ ὄχι μὲ τὸ αὐτὸ παραλήρημα. Ἐὰν τὸ καθεστὼς συνεχίσῃ τὸν σημερινό του ἑλιγμὸ ἀνενόχλητο, δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι μία συμμαχικὴ κατοχὴ δὲν θὰ προκαλοῦσε τόσην ἀντίδρασιν ὅσην καὶ ἱκανοποίησιν. Πιθανώτατα, θὰ ἀντιμετώπιζε τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς διάστασιν στὸν πληθυσμό, ἡ ὁποία προεκάλεσε τόσες δυσχέρειες κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο».

Ὁ Χόουλ διατυπώνει τὴν ἄποψιν ὅτι μέχρι τὴν ἄνοιξι (1940) θὰ ἔχῃ δημιουργηθῆ πολεμικὸ μέτωπο στὴν Βαλκανικὴ καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς εἶναι προορισμένη νὰ γίνῃ συμμαχικὴ βάσις, προτείνει μεταβολὲς στὸ ἑλληνικὸ καθεστώς:

»Ἐνδείξεις τῶν αἰσθημάτων τοῦ καθεστῶτος ἔχουν πολλαπλασιασθῆ ἐφέτος παρὰ τὶς ἐπαναλαμβανόμενες ἐπίσημες διαβεβαιώσεις φιλίας: Ἡ ἀπόλυσις τοῦ κ. Τσουδεροῦ λόγῳ τῶν σχέσεών του μὲ τοὺς Βρεταννούς, ἡ διάλυσις τῶν Προσκόπων μὲ τὶς βρεταννικὲς παραδόσεις των, ἡ φίμωσις τοῦ κοινοῦ στοὺς κινηματογράφους γιὰ νὰ ἀποτραπῇ ἡ ἐκδήλωσις ἀντιγερμανικῶν αἰσθημάτων, ἡ ἐπιβολὴ μιᾶς δῆθεν οὐδετερότητος ἐπὶ τοῦ τύπου, ἡ ὁποία ἑρμηνεύεται μὲ ἐπανειλημμένα τηλεφωνήματα (πρὸς τὴν κατεύθυνσιν) τῆς προβολῆς γερμανικοῦ ὑλικοῦ, ἡ ἐπιμονὴ νὰ μὴν διανέμωμεν ἐμεῖς μετεγγραφὲς τῶν ραδιοφωνικῶν εἰδήσεων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν συγκτατάνευσιν πρὸς τὰς χονδροειδεστέρας μορφὰς γερμανικῆς προπαγάνδας, ὁ διορισμὸς ἢ ἡ διατήρησις γερμανοφίλων ὑπαλλήλων σὲ κάθε ὑπηρεσίαν τῆς διοικήσεως καί, τουλάχιστον στὴν Θεσσαλονίκη, μία ἀποφασιστικὴ προσπάθεια τῆς Ὑπηρεσίας Ἀλλοδαπῶν νὰ παρεμποδίσῃ Ἄγγλους ἐμπόρους σὲ ἀνταλλαγές».

Ὁ Χόουλ ὑπενθυμίζει στοὺς προϊσταμένους τὴν παλιὰ «διαγωγὴ» τοῦ Μεταξᾶ ἀπέναντι στοὺς συμμάχους. Τὸ ρόλο του στὴν ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων, καὶ τὴν ἐπιρροή του πάνω στὸν Κωνσταντῖνο. Ἀναφέρει ὅτι ὁ Μεταξᾶς «κατέστρεψε τὸ ἠθικὸ τοῦ στρατεύματος μὲ μιὰ συστηματικὴ ἐκστρατεία γερμανικῆς προπαγάνδας ποὺ διεξήχθη ἀπὸ ἀξιωματικοὺς εἰδικῶς τοποθετηθέντες στὸν στρατό». Ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι ὁ Μεταξᾶς ὀργάνωσε τὶς «παραστρατιωτικὲς συμμορίες τῶν Ἐπιστράτων, ἐνέπνευσε τὴν παράδοσι τοῦ Ρούπελ στοὺς Βουλγάρους καὶ ἦταν ὁ ἴδιος ὑπεύθυνος γιὰ τὴν δολοφονία Ἄγγλων καὶ Γάλλων ναυτικῶν στὸ Ζάππειον τὸ 1916».

«Ἡ κατάστασις ἐπιβάλλει μίαν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία νὰ στηρίζεται σὲ εὐρύτερες βάσεις ἀπὸ τὸν γκαγκστερισμό, ἡ ὁποία θὰ ἠμποροῦσε νὰ καλέσῃ τὴν χώρα ὁλόκληρη νὰ ἐργασθῇ ἀπὸ κοινοῦ ἀντὶ νὰ ἀπασχολῇ τὴν μισὴ μὲ τὴν διατήρησιν σὲ κατάστασιν ὑποταγῆς τῆς ἄλλης μισῆς. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς προσκαλοῦσε τὸν κ. Μεταξᾶ νὰ περιλάβῃ στὴν κυβέρνησίν του ἀριθμὸν προσωπικοτήτων ποὺ δὲν ἔχουν ἐκτε-

θῆ, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς κυβερνήσεως Δεμερτζῆ, ἡ κατάστασις, ὡς μοῦ λέγεται, ἀκόμη καὶ τώρα θὰ διεσώζετο. Εὔκταῖον θὰ ἦταν τοῦτο νὰ ἐγίνετο ταχέως, ὥστε νὰ προχωρήσουν οἱ προετοιμασίες σὲ ἀτμόσφαιρα ἤρεμης καὶ ἔντιμης συνεργασίας, παρὰ τὴν τελευταία στιγμή, μὲ μία ἐχθρικὴ ἀπειλὴ ἤδη ὑλοποιουμένη, ὁπότε ἕνας συμμαχικὸς στρατὸς κατοχῆς θὰ εἶχε ἄλλα ἔργα πέραν τοῦ νὰ ἀντιμετωπίζη συγκεκαλυμμένη ἀντίδρασιν καὶ νὰ ἐμπνέη καὶ πάλιν ἕνα διηρημένο καὶ ἀδιάφορο ἔθνος».

Ο ΠΑΛΑΙΡΕΤ ΔΙΑΦΩΝΕΙ

Ἡ ἔκθεσις Χόουλ, ποὺ ὑπεβλήθη ὅπως φαίνεται μέσα στὸ πλαίσιο γενικῶν διαταγῶν τῆς βρεταννικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὶς διπλωματικές της ὑπηρεσίες, νὰ τὴν κατατοπίσουν λεπτομερῶς καὶ ὑπευθύνως πάνω στὴν κατάστασι ποὺ ἐπικρατεῖ στὰ Βαλκάνια καὶ ἰδιαίτερα στὴν Ἑλλάδα, στέλλεται, σχολιασμένη ἀπὸ τὸν πρεσβευτὴ σὲρ Μάικλ Πάλαιρετ στὸ Λονδῖνο.

Τὴν 9η Ἰανουαρίου 1940, ὁ Πάλαιρετ στέλλει στὸν Βρεταννὸ ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Λόρδο Χάλιφαξ μακρὰ ἔκθεσι γιὰ τὴν κατάστασι στὴν Ἑλλάδα, στὴν ὁποία ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἀναφορὰ Χόουλ. Ὁ Πάλαιρετ ἀναλύει τὴν στάσι τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι στὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις τῆς Εὐρώπης καὶ διατυπώνει τὴν ἄποψι ὅτι ὁ Μεταξᾶς δὲν εἶναι γερμανόφιλος.

Οἱ Δυτικὲς Δημοκρατίες εἶχαν ὑποστῆ, κατὰ τὸν Πάλαιρετ, βαρὺ πλῆγμα μετὰ τὸν διαμελισμὸ τῆς Τσεχοσλοβακίας. Φυσικὸ ἦτο λοιπὸν νὰ ἐξασθενίση καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως στὴν δύναμι τῶν Δυτικῶν νὰ προστατεύσουν τὰ μικρὰ κράτη. Ἡ Ἑλλὰς αἰσθάνεται τὴν ἀδυναμία τῶν δυτικῶν νὰ τὴν προστατεύσουν ἀπὸ ἰταλικὴ ἐπιβουλὴ καὶ τὴν γερμανικὴ οἰκονομικὴ πίεσι καὶ αὐτὴ ἡ αἴσθησις ἐξηγεῖ τὴν πολιτική της:

«Στὴν κάθε ἄλλο παρὰ ἄνετη αὐτὴ κατάστασιν, γράφει ὁ Πάλαιρετ, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν εἶχε ἄλλη διέξοδον ἀπὸ τὸ νὰ ἀκολουθήση μίαν ἐξαιρετικῶς ἐπιφυλακτικὴ μέσην ὁδό, ἐπιδιώκουσα νὰ μὴν προσβάλλη οἱονδήποτε. Εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς στάσεως αὐτῆς, ὅτι ὅταν ὁ διαμελισμὸς τῆς Τσεχοσλοβακίας κατὰ τὰ μέσα Μαρτίου ἐφάνη νὰ προοιωνίζη μία γερμανικὴ κάθοδο στὰ Βαλκάνια, ἡ Ἑλλάς, ἂν καὶ ἐπιθυμοῦσε ὅπως ὅλες οἱ ἄλλες βαλκανικὲς χῶρες νὰ ἀντισταθῆ στὴν γερμανικὴ κυριαρχία, δὲν ἐτόλμησε νὰ λάβη τὴν πρωτοβουλία νὰ ἐπεκτείνη τὶς ὑποχρεώσεις τῆς βαλκανικῆς «ἀντάντ», ὥστε νὰ καλύπτεται ἡ περίπτωσις ἐπιθέσεως ἀπὸ δυνάμεις ἄλλες ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας καὶ συγκεκαλυμμένως ἐστράφη πρὸς τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καὶ τὴν γαλλικὴ κυβέρνησιν διὰ καθοδήγησιν. Ἐλλείψει ταύτης, ἐναπέθεσε τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν διατύπωσιν οἱωνδήποτε προτάσεων στὴν Ρουμανία ὡς τὸ μέλος τῆς «ἀντάντ», τὸ ὁποῖον ἠπειλεῖτο ἀμεσώτερον, παραβλέπουσα ἐπιτηδείως τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ρουμανία εἶχε ἀκόμη ἰσχυρότερους λόγους νὰ μὴν κινηθῆ. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς ἐν γένει ἀδυναμίας τῆς «ἀντὰντ» ὅτι ἀφέθηκε, κατὰ τὰ φαινόμενα, στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τοῦ ἀπελπισμένου Ρουμάνου πρεσβευτοῦ στὸ Λονδῖνο νὰ ἐξαπολύση ἕναν μῦθο γιὰ γερμανικὸ οἰκονομικὸ τελεσίγραφο στὴν Ρουμανία, προκειμένου νὰ ἐνθαρρυνθῆ ὁ σχηματισμὸς κάποιου συστήματος συλλογικῆς ἄμυνας, πρὶν εἶναι πολὺ ἀργά.

»Ἡ πολιτικὴ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως νὰ χαράζη μία μέση ὁδὸ μεταξὺ τῶν συγκρουομένων ἰδεολογικῶν συνασπισμῶν ἀντικατώπτριζε ἐπίσης τὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ κατάστασιν, διότι ἡ Ἑλλὰς συνέχισε νὰ ἐμφανίζη τὴν παράδοξη εἰκόνα μιᾶς φιλελεύθερης κατὰ κύριο λόγο χώρας ποὺ ἔχει μίαν αὐταρχικὴ κυβέρνησιν χωρὶς μάλιστα τὴ λαϊκὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν κομματικὴν ὀργάνωσιν ἀπὸ ὅπου τὰ φασιστικὰ καὶ ἐθνικοσοσιαλιστικὰ καθεστῶτα ἀντλοῦν τὴν δύναμίν των. Ἀντὶ λαϊκῆς ὑποστηρίξεως, ὁ στρατηγὸς Ἰωάννης Μεταξᾶς ἔχαιρε ἀκόμη τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Βασιλέως ἀλλά, πέραν αὐτοῦ, ἠμπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ κυβέρνησίς του διετηρήθη στὴν ἐξουσίαν κυρίως ἀπὸ τὶς ἀβεβαιότητες τῆς διεθνοῦς καταστάσεως καί, ἰδίως, ἀπὸ τὸν κίνδυνο ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ἡ ὁποία ἦταν πιθανὸ νὰ χρησιμοποιήση οἱανδήποτε ἐσωτερικὴ ἀναταραχὴ ὡς πρόσχημα γιὰ ἐπέμβασιν, φαινομενικῶς γιὰ νὰ προστατεύση τοὺς πολυαρίθμους Ἰταλοὺς ὑπηκόους ποὺ εἶναι ἐγκατεστημένοι στὴν χώρα.

»Τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ καθεστὼς Μεταξᾶ διετηρήθη στὴν ἐξουσία κυρίως ἀπὸ ἐξωτερικὲς περιστάσεις, δὲν ἐπηύξησε τὴν δημοτικότητά του οὔτε καὶ περιώρισε τὸν ὄγκο ἐπικρίσεων ἐναντίον του. Ἦταν ἀναπότρεπτο ἂν καὶ ἀτυχὲς ἀπὸ τὴν ἄποψίν μας, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπικριτὲς ἀνῆκαν στὰ πλέον ἀγγλόφιλα μέλη τοῦ πληθυσμοῦ. Συλλήψεις καὶ ἀπολύσεις δυσαρεστημένων μὲ διάφορες κατηγορίες συνεχίσθησαν σ' ὅλο τὸ ἔτος. Τὰ μέτρα αὐτά, ἐκτελούμενα ἀπὸ μία μυστικὴ ἀστυνομία συγκροτημένη κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Γκεστάπο καὶ σχεδὸν ἀσφαλῶς ὑπὸ γερμανικὴ ἐπιρροή, φυσικὰ ἐνεθάρρυναν τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἦταν, παρ' ὅλες τὶς περὶ τοῦ ἀντιθέτου διαβεβαιώσεις του, ἀντι-Ἄγγλος καὶ γερμανόφιλος. Τόσο, μάλιστα, ἰσχυρὴ ἦταν ἡ πεποίθησις αὐτή, ὥστε ἡ φιλοκαθεστωτικὴ μειονότης ἐπηρεάσθη ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἔτεινε νὰ ἐκφράζη φιλογερμανικὲς συμπάθειες ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ στάσις αὐτὴ ἐτύχαινε τῆς εὐνοίας τῶν ἀρχῶν.

»Αὐτὴ ἦταν ἡ κατάστασις ὅταν, τὸν Ἀπρίλιον, ἐξειλίχθη ραγδαίως ἡ ἀλβανικὴ κρίσις. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ἐπίστευε ὅτι οἱοσδήποτε θὰ ἐκινεῖτο, ἔστω καὶ ὀλίγον, γιὰ νὰ σώση τὴν Ἀλβανίαν καί, συνεπῶς, δὲν ἦταν διατεθειμένη νὰ ἀναλάβη ἡ ἰδία τὴν πρωτοβουλία. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως, ἦταν ἀποφασισμένη νὰ ἀντιμετωπίση σθεναρῶς οἱανδήποτε ἰταλικὴ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἂν καὶ ὁ φόβος μὴν προκαλέση τοὺς Ἰταλοὺς τὴν ἀπέτρεπε ἀπὸ τοῦ νὰ λάβη ἰσχνὰ μόνο προστατευτικὰ μέτρα γιὰ νὰ ἀντισταθῆ σὲ παρομοία ἐπίθεσιν. Τὴν 8η Ἀπριλίου, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπανικοβλήθη ἀπὸ τὴν φήμη ἐκ Ρώμης ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Κερκύρας. Ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἐκάλεσεν ἀμέσως — στὰ μέσα τῆς νυκτὸς — τὸν πρεσβευτὴ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καὶ τὸν ἐνημέρωσε περὶ τοῦ κινδύνου, ἐμφανῶς μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τοῦ ἐδίδετο ἀμέσως μία ἔνδειξις τῶν βρεταννικῶν προθέσεων, ἂν καὶ δὲν ἀπηύθυνε συγκεκριμένο αἴτημα προστασίας. Ἡ ἀνησυχία τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως γιὰ τὴν Κέρκυρα διεβιβάσθη τὴν ἐπομένη ἀπὸ τὸν Λόρδο Χάλιφαξ στὸν Ἰταλὸ ἐπιτετραμμένο, στὸν ὁποῖο καὶ κατέστη σαφὲς ὅτι μία ἰταλικὴ κατοχὴ τῆς Κερκύρας θὰ ἦταν θέμα ποὺ θὰ ἀπασχολοῦσε καὶ θὰ ἀνησυχοῦσε τὰ μέγιστα τὴν κυβέρνησιν τῆς

Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Ὁ Λόρδος Χάλιφαξ προσέθεσε ὅτι θὰ εἶχε μεγάλη ἀξία ἐὰν ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις παρεῖχε ἀμέσως στὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησιν διαβεβαιώσεις ὅτι δὲν εἶχε παρόμοιες προθέσεις. Οἱ διαβεβαιώσεις αὐτὲς ἐδόθησαν τὴν 10η Ἀπριλίου ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ κυβέρνησιν καὶ περιελάμβαναν τὴν δήλωσιν ὅτι «ἡ φασιστικὴ Ἰταλία ἐπιβεβαιώνει ὅτι πρόθεσίς της εἶναι νὰ σεβασθῆ κατὰ τὸν πλέον ἀπόλυτον τρόπο τὴν ἐδαφικὴ καὶ κρατικὴ ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος». Ἡ ἔνδειξις τῶν βρεταννικῶν προθέσεων, τὴν ὁποία εἶχεν ἐπιζητήσει ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς, ἐπακολούθησε δημοσία τὴν 13η Ἀπριλίου ὅταν ἔγινε, σὲ ἀμφότερα τὰ σώματα τοῦ Κοινοβουλίου, ἡ δήλωσις ὅτι ἡ Μεγάλη Βρεταννία θὰ ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ παράσχη στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρουμανία, ἀμοιβαίως, κάθε διαθέσιμη δύναμιν σὲ περίπτωσιν ποὺ οἱαδήποτε ἀπὸ τὶς δύο χῶρες θὰ καθίστατο θῦμα ἐπιθέσεως καὶ θὰ ἀντιστέκετο κατὰ τῆς ἐπιθέσεως αὐτῆς. Παρόμοια γαλλικὴ δήλωσις ἐνισχύσεως πρὸς τὶς δύο χῶρες ἀνεκοινώθη ταυτοχρόνως στὸν τύπο ἀπὸ τὸν (πρωθυπουργὸ) κ. Νταλαντιέ. Εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς ἄκρας ἐπιφυλακτικότητος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅτι ἡ εἴδησις τῶν ἀγγλογαλλικῶν δηλώσεων ἐδημοσιεύθη στὸν ἑλληνικὸ τύπο μὲ μεγάλη ὑπογράμμισιν τοῦ «αὐθορμήτου» καὶ μονομεροῦς των χαρακτῆρος ἀλλὰ χωρὶς πολλὲς ἐκφράσεις εὐγνωμοσύνης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὶς διαχυτικὲς εὐχαριστίες πρὸς τὴν Ἰταλία — ἀντίθεσις ἡ ὁποία ἐλάχιστα ἐνίσχυε τὸ κῦρος τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ μεταξὺ ἑνὸς πληθυσμοῦ ποὺ σθεναρῶς ἐπίστευε ὅτι μόνον ἡ (φημολογουμένη) παρουσία τοῦ βρεταννικοῦ στόλου στὸ στόμιον τῆς Ἀδριατικῆς εἶχε διασώσει τὴν κατάστασιν καὶ ποὺ δὲν κατενόει ὅτι ἡ διαδικασία αὐτὴ ὑπαγορεύετο ἀπὸ τὴν προνοητικότητα καὶ δὲν ἀντικατώπτριζε τὴν πραγματικὴ στάσιν τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ — ἀκριβῶς ὅπως δὲν ἀντικαθρέπτιζε καὶ τὴν ἰδικήν του.

ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΦΥΛΑΚΤΙΚΟΤΗΣ

»Στοὺς μῆνες ποὺ ἐπηκολούθησαν τὴν ἀλβανικὴν κρίσιν, ἡ Ἑλλὰς εὑρέθηκε ἐκτὸς τῶν κυρίων ρευμάτων τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς. Σ' ὅ,τι ἀφοροῦσε στὰ ἴδια ἀμυντικὰ συμφέροντά της, ἡ πρωτοβουλία ἀνῆκε στοὺς Τούρκους συμμάχους της, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀρχίσει τὶς συνομιλίες, οἱ ὁποῖες ἀπέληξαν στὴν ἀγγλοτουρκικὴ καὶ τὴν γαλλοτουρκικὴ δή-

λωσιν καί, ἀκολούθως, στὶς διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν τριμερῆ συμφωνία μὲ τὴν Μεγάλη Βρεταννία καὶ τὴν Γαλλία. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις περιωρίσθηκε ἐπιφυλακτικῶς στὴν ἀποστολὴ στὴν Τουρκία, τὸν Αὔγουστο, τοῦ ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν προκειμένου νὰ ἐνημερωθῇ γιὰ τὶς τουρκικὲς στρατηγικὲς συνομιλίες μὲ τὴν γαλλικὴ καὶ τὴν ἀγγλικὴ κυβέρνησιν — καὶ τοῦτο μόνον κατόπιν αἰτήματος τῶν Τούρκων καὶ μὲ ἄκρα μυστικότητα. Φαίνεται ὅτι, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπισκέψεως ἐκείνης, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπεστράτευσε ἀρκετὸ θάρρος γιὰ νὰ συμφωνήσῃ νὰ προέλθῃ σὲ διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Τούρκους γιὰ τὴν σύναψιν στρατιωτικῆς συμβάσεως. Καθὼς ἐπροτάθη ὅμως οἱ διαπραγματεύσεις αὐτὲς νὰ διεξαχθοῦν ἀπὸ τὸν Ἕλληνα καὶ τὸν Τοῦρκο ἀπεσταλμένο στὶς ἀσκήσεις τοῦ βρεταννικοῦ στρατοῦ, οἱ ὁποῖες ἀργότερον ἀκυρώθησαν λόγῳ τῆς κρίσεως τοῦ Δάντσιχ, τίποτε δὲν εἶχε ὑλοποιηθῇ ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος.

»Ἡ ἑλληνικὴ στάσις ἀπέναντι στὴν Βουλγαρία ἐπιδεινώθηκε βαθμιαίως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους (1939). Ἡ συμφωνία τοῦ Ἰουλίου 1938 εἶχε κατὰ κάποιο μέρος κατευνάσει τὴν ἑλληνικὴ δυσπιστία καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις συνεφώνησε νὰ καταβληθῇ κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ εἰσέλθῃ ἡ Βουλγαρία στὴν βαλκανικὴ «ἀντὰντ» καὶ νὰ παρουσιασθῇ, συνεπῶς, ἕνα ἑνιαῖο βαλκανικὸ μέτωπο. Καὶ τοῦτο παρ' ὅλον, ὅτι ἄρχισε ὅλο καὶ περισσότερο νὰ ἀμφιβάλλῃ γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν προσπαθειῶν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν σὲ μία ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἐκτεθειμένη θέσις τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶχαν ἤδη ἐξασθενήσει μίαν ὀργάνωσιν, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἐστερεῖτο συνοχῆς. Ἐπὶ πλέον, ἡ δυσπιστία ἀπέναντι τῆς Βουλγαρίας γρήγορα ἐπιτάθηκε μὲ τὴν εἴδησιν ὅτι ἡ Γερμανία ἐπρομήθευε στοὺς Βουλγάρους σημαντικὲς ποσότητες ἀεροπλάνων καί, ταχέως, ἡ ἀνησυχία γιὰ τὴν ἑλληνοβουλγαρικὴ μεθόριο προσετέθη στὸν συνεχιζόμενο ἐκνευρισμὸ γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων στὴν Ἀλβανία — ἐκνευρισμό, τὸν ὁποῖο ἐπέτειναν οἱ πληροφορίες ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ὑπέσχοντο στοὺς Ἀλβανοὺς ἐπέκτασιν τῶν συνόρων των. Μόνον τὸ γιουγκοσλαβικὸ τμῆμα τῶν βορείων συνόρων δὲν προκαλοῦσε ἀνησυχίες.

»Ἐφ' ὅσον συνεχίζετο ἡ ἰταλικὴ ἀπειλὴ κατὰ τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐφ' ὅσον ἑλληνικὰ στρατεύ-

ματα ἦσαν παραταγμένα στὴν ἀλβανικὴ μεθόριο, ἡ Ἑλλὰς ἦταν φυσικὸ νὰ στρέφεται ὁλονὲν περισσότερον πρὸς τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν ὡς ἐγγυήτριαν καὶ νὰ ἐπιζητῇ νὰ ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν Γερμανὸ ἑταῖρο τοῦ Ἄξονος. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις συνέχισε, γι' αὐτό, νὰ πιέζῃ καθ' ὅλο τὸ θέρος τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος γιὰ οἰκονομικὴν βοήθεια, ἰδίᾳ τὴν ἀγορὰν καπνῶν, καὶ γιὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα, ἀλλέως, ἔπρεπε νὰ προμηθευθῇ ἀπὸ τὴν Γερμανία. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν, ἦσαν ἀπογοητευτικὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς, ὑπῆρχε βεβαίως ἡ ἀγγλοελληνικὴ συμφωνία τῆς 12ης Ἰουλίου, ἡ ὁποία ἐγγυᾶτο στὴν Ἑλλάδα συνολικὴ ἀξία 2.040.900 λιρῶν μὲ τόκο 5% ἀλλ' αὐτὴ ἀντεσταθμίζετο ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο γιὰ τὸ διεθνὲς δημόσιο χρέος παρὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ σὲρ Φ. Λὴθ-Ρὸς στὴν Ἀθήνα τὸν Μάϊο. Ἀπὸ στρατιωτικῆς πλευρᾶς, τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν ἀκόμη ὀλιγώτερον ἱκανοποιητικὰ καὶ ἡ προοπτικὴ νὰ δοθῇ ὁτιδήποτε περισσότερον μιᾶς μικρῆς ποσότητος ὅπλων κατέστη περισσότερο ἀμυδρή. Ἂν καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐστρέφετο περισσότερο πρὸς τὴν Μεγάλη Βρεταννία σὲ θέματα ἐμπορίου καὶ ὅπλων, ἡ πολιτικὴ τῆς προνοητικότητος ἀπηγόρευεν ἀκόμη οἱαδήποτε πολιτικὴ προσέγγισιν περισσότερο ἐνεργὸ — ἂν καὶ ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς εἶχε δηλώσει στὸν (προηγούμενο Βρεταννὸ πρεσβευτὴ) σὲρ Σίντνεϋ Οὐώτερλοου τὴν 30ὴ Σεπτεμβρίου 1938 ὅτι ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε ἦταν μία συμμαχία μὲ τὴν Μεγάλη Βρεταννία — καὶ δὲν ἐλήφθη πρόνοια οὔτε κἂν γιὰ ἐπιτελικὲς συνεννοήσεις ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν στὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος νὰ ὑλοποιήσῃ τὴν ἐγγύησίν της, ἐὰν ἡ ἐπικειμένη κρίσις τοῦ φθινοπώρου ἐπέφερε καὶ νέα ἰταλικὴ ἀπειλὴ κατὰ τῆς Ἑλλάδος».

«ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ»

»Μετὰ μίαν ἐπίσκεψιν στὴν Ρώμη, ὁ Ἰταλὸς πρεσβευτὴς ἐπληροφόρησε τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησιν ὅτι ἰταλικὰ στρατεύματα ἀπεσύροντο (ἀπὸ τὴν Ἀλβανία) καὶ ὑπέδειξε τὴν ἀνανέωσιν, σὲ ἁπλουστέρα μορφή, τῆς ἑλληνοϊταλικῆς συνθήκης τοῦ 1928, ἡ ὁποία ἐξέπνεε, μὲ τὴν διατύπωσιν νέου ὅρου ποὺ θὰ προέβλεπεν τὴν μὴ — ἐπίθεσιν. Ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς, ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπιζε τὴν πρότασιν ἀνανεώσεως

τῆς συνθήκης μὲ πολλὴν καχυποψίαν, ἔσπευσε νὰ συμβουλευθῆ τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος πρὶν ἀπαντήση. Ἡ συμβουλὴ τῆς κυβερνήσεως τῆς Α.Μ. ἦταν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ ἔπρεπε νὰ συνάψῃ μία συμφωνία κατὰ τὸ πρότυπον ποὺ ἐπιθυμοῦσαν οἱ Ἰταλοί, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς διατηροῦσε πλήρη ἐλευθερία κινήσεως σὲ περίπτωσιν ἀγγλοϊταλικῆς συγκρούσεως ἢ συγκρούσεως μεταξὺ τῆς Ἰταλίας καὶ οἱουδήποτε ἄλλου μέλους τῆς βαλκανικῆς «ἀντάντ». Χωρὶς ἀμφιβολίαν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Ἰταλία θὰ προσεβάλλετο ὀλιγώτερο ἀπὸ μίαν ἄρνησιν νὰ ἀνανεωθῆ ἡ συνθήκη παρὰ ἀπὸ μίαν προσπάθεια νὰ ἀνανεωθῆ μὲ τὴν προσθήκη μιᾶς τόσο δυσχεροῦς ἐπιφυλάξεως καί, τελικῶς, ἀπεφάσισε ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἠμποροῦσαν νὰ ἱκανοποιηθοῦν ἐπὶ τοῦ παρόντος μὲ τὴν ἔκδοσιν ἑνὸς κοινοῦ ἀνακοινωθέντος.

»Ἡ αἰσθητὴ αὐτὴ βελτίωσις τῶν σχέσεων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ἐνεθαρρύνθη σημαντικῶς ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τοῦ κομμουνιστοῦ ἑταίρου τῆς Γερμανίας στὴν Βαλτικὴ καὶ τὴν Φινλανδία ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν φόβον ὅτι οἱ Σοβιετικοὶ ἠμποροῦσαν, σ' οἱανδήποτε στιγμή, νὰ εἰσβάλουν στὴν Βεσσαραβία καὶ νὰ προκαλέσουν ἀνάφλεξιν στὰ Βαλκάνια μὲ τὴν ἔξαψιν τῶν ἐδαφικῶν βλέψεων τῶν γειτόνων τῆς Ρουμανίας. Ἀντιστεκόμενες στὸν ρωσικὸ κίνδυνο, ὁ ὁποῖος περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους καθίστατο καθημερινῶς καταφανέστερος μὲ τὴν σοβιετικὴ διείσδυσιν στὴν Βουλγαρίαν, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἰταλία εὑρῆκαν τὸ πρῶτο κοινὸ συμφέρον των ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Πολέμου (1914-1918) καὶ ἕνα, μάλιστα, συμφέρον, τὸ ὁποῖον συνεμερίζετο ὁ στενώτερος σύμμαχος τῆς Ἑλλάδος, ἡ Τουρκία. Δύναται συνεπῶς νὰ λεχθῆ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔτειναν νὰ θεωρήσουν τὸν ἀγγλογαλλοτουρκικὸ συνδυασμό, μὲ τὸν ὁποῖο συνεδέοντο χάρις στὴν συμμαχία των μὲ τὴν Τουρκίαν, ὁλονὲν περισσότερο ὡς μέσον ἀμύνης κατὰ τῶν ρωσικῶν βλέψεων στὰ Στενὰ ἢ στὴν Μεσόγειο καὶ ὀλιγώτερο, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὡς μέσον ἀμύνης κατὰ τῆς Ἰταλίας στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Ταυτοχρόνως, ἡ ἑλληνικὴ δυσπιστία ἀπέναντι τῶν τελικῶν στόχων τῆς Ἰταλίας στὰ Βαλκάνια οὐδέποτε ἐμειώθη.

»Ἡ βρεταννικὴ κήρυξις πολέμου κατὰ τῆς Γερμανίας ὑπῆρξε ἀναμφισβητήτως δημοφιλὴς στὴν Ἑλλάδα διότι ἐνεφάνισε τὴν Μεγάλην Βρεταννία καὶ πάλι στὸν οἰκεῖο ρόλο τῆς προστάτιδος ἀσθενεστέρων ἐθνῶν. Ἐν τούτοις, ἡ ταχύτης μὲ τὴν ὁποία ἡ Γερμανία κατέλαβε τὴν Πολωνία κα. ἡ φαινομενικὴ ἀδυναμία τῶν συμμάχων νὰ βοηθήσουν τοὺς Πολωνούς, ἀκόμη καὶ μὲ μία κίνησιν περισπασμοῦ στὴν Δύσιν ἢ μὲ τὸν βομβαρδισμὸ γερμανικῶν στρατιωτικῶν στόχων ἔκανε γρήγορα τοὺς Ἕλληνες νὰ ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ἱκανότητα τῆς Μεγάλης Βρεταννίας νὰ προστατεύσῃ μικρότερα ἔθνη, καὶ ἰδίως τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυτούς των».

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΣ

»Τὰ πολιτικὰ αἰσθήματα καὶ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν Ἑλλήνων συνεκρούοντο. Τὸ μεγάλο ἀγγλοελληνικὸ ἐμπόριο τοῦ παρελθόντος εἶχε περιορισθῆ καὶ τὴν θέσιν τῆς Μεγάλης Βρεταννίας εἶχαν καταλάβει οἱ Γερμανοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κατακτήσει σχεδὸν τὸ μονοπώλιον τῆς ἑλληνικῆς εἰσαγωγικῆς ἀγορᾶς. Ὅσο ἐμπόριο ἀπέμενε μὲ τὸ Ἡνωμένο Βασίλειο ἐνεφάνιζε δυσμενὲς ἰσοζύγιο γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἄγγλοι κάτοχοι χρεογράφων ἐζητοῦσαν πληρωμή. Τώρα εἶχε ἔλθει ὁ πόλεμος καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀντιμετώπιζε συμμαχικὰ μέτρα οἰκονομικοῦ πολέμου, τὰ ὁποῖα περιώριζαν τὸ ἐμπόριό της μὲ τὴν Γερμανία χωρὶς νὰ τῆς προσφέρουν οἱεσδήποτε ἀνταλλακτικὲς ἀγορὲς — ἂν καὶ ἦσαν καλύτερες οἱ προοπτικὲς εἰσοδήματος ἀπὸ τὸ ἐμπορικὸ ναυτικό της. Οἱ δυσχέρειες αὐτὲς γιὰ τὸ ἑλληνικὸ ἐμπόριο ἀπέληξαν σὲ αὔξησιν τῆς ἀνεργίας καὶ σὲ αὔξουσα ἀβεβαιότητα ἀπασχολήσεως γιὰ ὅσους εἰργάζοντο — πράγματα σοβαρὰ γιὰ μιὰ πτωχὴ χώρα, τῆς ὁποίας ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία μὲ δυσκολία ἰσορροπεῖται στοὺς καλυτέρους τῶν καιρῶν καὶ ὅπου τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ κυρίου ὄγκου τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἤδη τόσο χαμηλό, ὥστε νὰ εἶναι δύσκολο νὰ περιορισθῆ περισσότερο χωρὶς κίνδυνο κοινωνικῆς ἀναταραχῆς».

Στὸ συμπέρασμα τῆς ἐκθέσεώς του ὁ σὲρ Μάικλ ἐπισημαίνει τὴν εὐνοϊκὴ στάση τοῦ Μεταξᾶ ἀπέναντι στὴν Βρεταννία. Παρατηρεῖ ὅτι σὲ κάθε περίπτωσι ὁ Μεταξᾶς συμβουλεύεται τὴν βρεταννικὴ κυβέρνησι στὶς διεθνεῖς του πρωτοβουλίες καὶ σχέσεις:

«Μάλιστα, καταλήγει ὁ Πάλαιρετ, ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς συνεφώνησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους νὰ στείλῃ στὸ Λονδῖ-

ρχὲς Ἰανουαρίου, μίαν ἀντιπροσωπεία γιὰ νὰ δια-
υθῆ τὰ διάφορα ἐκκρεμῆ οἰκονομικὰ ζητήματα.
τῶν ἐκδήλων αὐτῶν ἐνδείξεων καλῆς θελήσεως καὶ
οὐδετερότητος, ποὺ ἔρχονται σὲ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν
ὐστηρῆς οὐδετερότητος ποὺ ἐπεδείκνυετο κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ πολέμου, πρέπει νὰ ἀντιταχθῇ ἡ ἐπιβίωσις τῆς γερμανικῆς ἐπιρροῆς στὴν μυστικὴ ἀστυνομία, ἐν μέρει στὸ κίνημα νεολαίας καὶ μεταξὺ τῶν ἁρμοδίων τῆς ἐπαρχίας. Ἡ λογοκρισία, ἐπὶ πλέον, συμφώνως μὲ τὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ προνοητικότητος, ἔχει μὲ συνέπεια ἐπιχειρήσει νὰ διατηρήσῃ ἰσορροπία μεταξὺ γερμανικῶν καὶ συμμαχικῶν εἰδήσεων στὸν τύπο, πολιτική, ἡ ὁποία, κατ' ἀνάγκην, ἐπιφέρει ἕναν περιορισμὸ στὴν συμμαχικὴ εἰδησεογραφία, μὲ τὴν ὁποία ὁ κατὰ συντριπτικὴ πλειοψηφία φιλοσυμμαχικὸς τύπος θὰ κατεκλύζετο ἀλλέως. Αὐτὰ ὅμως εἶναι δευτερεύοντα ζητήματα συγκρινόμενα μὲ τὴν εὐνοϊκὴ στάσιν τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως ὡς συνόλου καί, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμε στὴν ὑποστήριξίν της, δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμε ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ μικρότερα κακὰ ἠμποροῦν νὰ ἐξαλειφθοῦν κατὰ τὸ 1940».

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Τὴν 13 Ἰανουαρίου 1940 ἕνας Ἄγγλος δημοσιογράφος, ὁ Α. Ἄρνολντ, συναντᾶ τὸν βασιλέα Γεώργιο Β' στὴν Ἀθήνα καὶ ἀναφέρει τὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν συνομιλία αὐτὴ στὸν Βρετανὸ πρεσβευτὴ Πάλαιρετ:

«Ὁ Βασιλεὺς εἶχε κρίνει ὅτι τοῦ ἐχρειάζοντο δέκα ἔτη γιὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὰ στρατιωτικά του ζητήματα, ἀλλὰ δὲν εἶχαν περάσει παρὰ μόνον τρία. Τώρα ὁ πόλεμος εἶχε ἐπέλθει κι' ἦταν ἀδύνατο νὰ παραλάβῃ κανεὶς πολεμικὸ ὑλικό, ἀκόμη κι' ἂν εἶχε τὰ χρήματα γιὰ νὰ τὸ πληρώσῃ. Ἡ Μεγάλη Βρεταννία, στὴν ὁποία ὑπελόγιζε, ἀδυνατοῦσε νὰ παραδώσῃ ὁ,τιδήποτε οὐσιαστικό, ἂν καὶ οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἤδη πληρώσει γιὰ ὡρισμένο ὑλικό, τὸ ὁποῖο ἀδυνατοῦσαν τώρα νὰ παραλάβουν. Ἀνεγνώριζε πόσο μεγάλες ἦσαν οἱ

ὑποχρεώσεις τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἰδίως μετὰ τὴν (ρωσική) εἰσβολὴ στὴν Φινλανδία ἀλλὰ εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι κάτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ. Τὸ βρεταννικὸ ὑλικὸ ἦταν πάντοτε καλό, ἐνῷ τὸ ἴδιο δὲν ἠμποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς καὶ γιὰ τὸ γαλλικό. Οἱ Γάλλοι τοῦ εἶχαν τελευταίως προσφέρει ὅπλα, χρονολογούμενα ἀπὸ τὸ 1876. Ἦταν ἀηδιασμένος μὲ τὴν προσφορὰ καὶ τὴν εἶχε ἀποκρούσει.

»Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐστράφη ἀκολούθως πρὸς τοὺς Ρώσους. Εἶχε ἀκούσει φῆμες ὅτι ἐσημειώθησαν συγκεντρώσεις στρατευμάτων στὸν Καύκασο καὶ στὴν μεθόριο μὲ τὸ Ἀφγανιστάν. Ἦσαν οἱ φῆμες αὐτὲς ἀκριβεῖς; Ἀπήντησα ὅτι, κατὰ τὶς πληροφορίες μας, παρόμοιες συγκεντρώσεις δὲν ὑπῆρχαν καὶ τοῦ ἐξήγησα ἀκολούθως τοὺς φόβους τοῦ (Τούρκου) στρατάρχου Φεβζῆ Τσακμὰκ γιὰ μία ρωσικὴ προέλασι στὸ Ἰρὰν καὶ τὸ Ἰράκ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐπίστευε ὅτι οἱ Ρῶσοι θὰ ἔκαναν ὁ,τιδήποτε πρὶν τελειώσῃ ἡ ἐκστρατεία στὴν Φινλανδία καὶ δὲν ἐνόμιζε ὅτι οἱ Ρῶσοι ἦσαν πλέον σὲ θέσι νὰ ἐξαπολύσουν νέαν ἐπίθεσιν πρὶν ἀπὸ τὸ 1941. Οἱ Ρουμᾶνοι εἶχαν πολὺ ἐνθαρρυνθῆ ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες τῶν Φινλανδῶν καὶ ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν Βεσσαραβία. Οὔτε καὶ ἐνόμιζε ὁ Βασιλεὺς ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐπιχειροῦσαν οἱανδήποτε κίνησιν πρὸς τὰ Βαλκάνια κατὰ τὸ 1940. Ὁ στρατηγὸς Βεϋγκὰν ἔτρεφε ἀκόμη τὶς παράλογες ἰδέες του γιὰ τὴν ταχεῖα δημιουργία ἑνὸς μετώπου στὴν Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ ὁ στρατηγὸς Γκαμελὲν δὲν ἦταν ὑπὲρ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐνόμιζε ὅτι ὁ στρατηγὸς Βεϋγκὰν ἴσως εἶχε γεράσει καὶ ἄρχιζε νὰ ἀνοηταίνῃ. Εἶχε πολὺ διασκεδάσει μὲ τὶς φῆμες ποὺ κυκλοφοροῦν περὶ τεραστίων γαλλικῶν δυνάμεων στὴν Συρία. Ἀνεφέροντο συνήθως ἀριθμοὶ μεταξὺ τριακοσίων καὶ ἑξακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐνῷ ὁ ἴδιος ἐγνώριζε ὅτι (οἱ Γάλλοι) εἶχαν (ἐκεῖ) μόνο τρεῖς εὐρωπαϊκὲς καὶ μία ἰθαγενῆ μεραρχία. Κανεὶς ποτὲ δὲν φαίνεται νὰ ἔλεγε παρόμοιες ὑπερβολὲς γιὰ τὰ βρεταννικὰ στρατεύματα στὴν Αἴγυπτο. Ὑπέθετε ὅτι τοῦτο ὠφείλετο στὸ ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν διέδιδαν οἱ ἴδιοι ὑπερβολὲς γιὰ τοὺς ἑαυτούς των.

ΧΙΤΛΕΡ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

»Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐστράφη τότε πρὸς τὸν Χίτλερ. Εἶχεν ἰδεῖ τελευταίως ἕναν γνωστὸ Αὐστριακὸ ἰατρό, ὁ ὁ-

νο, στὶς ἀρχὲς Ἰανουαρίου, μίαν ἀντιπροσωπεία γιὰ νὰ διαπραγματευθῆ τὰ διάφορα ἐκκρεμῆ οἰκονομικὰ ζητήματα. Ἔναντι τῶν ἐκδήλων αὐτῶν ἐνδείξεων καλῆς θελήσεως καὶ εὐμενοῦς οὐδετερότητος, ποὺ ἔρχονται σὲ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν στάσιν αὐστηρῆς οὐδετερότητος ποὺ ἐπεδείκνυετο κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ πολέμου, πρέπει νὰ ἀντιταχθῆ ἡ ἐπιβίωσις τῆς γερμανικῆς ἐπιρροῆς στὴν μυστικὴ ἀστυνομία, ἐν μέρει στὸ κίνημα νεολαίας καὶ μεταξὺ τῶν ἁρμοδίων τῆς ἐπαρχίας. Ἡ λογοκρισία, ἐπὶ πλέον, συμφώνως μὲ τὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ προνοητικότητος, ἔχει μὲ συνέπεια ἐπιχειρήσει νὰ διατηρήση ἰσορροπία μεταξὺ γερμανικῶν καὶ συμμαχικῶν εἰδήσεων στὸν τύπο, πολιτική, ἡ ὁποία, κατ' ἀνάγκην, ἐπιφέρει ἕναν περιορισμὸ στὴν συμμαχικὴ εἰδησεογραφία, μὲ τὴν ὁποία ὁ κατὰ συντριπτικὴ πλειοψηφία φιλοσυμμαχικὸς τύπος θὰ κατεκλύζετο ἀλλέως. Αὐτὰ ὅμως εἶναι δευτερεύοντα ζητήματα συγκρινόμενα μὲ τὴν εὐνοϊκὴ στάσιν τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως ὡς συνόλου καί, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμε στὴν ὑποστήριξίν της, δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμε ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ μικρότερα κακὰ ἠμποροῦν νὰ ἐξαλειφθοῦν κατὰ τὸ 1940».

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Τὴν 13 Ἰανουαρίου 1940 ἕνας Ἄγγλος δημοσιογράφος, ὁ Ἀ. Ἄρνολντ, συναντᾶ τὸν βασιλέα Γεώργιο Β' στὴν Ἀθήνα καὶ ἀναφέρει τὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν συνομιλία αὐτὴ στὸν Βρεταννὸ πρεσβευτὴ Πάλαιρετ:

«Ὁ Βασιλεὺς εἶχε κρίνει ὅτι τοῦ ἐχρειάζοντο δέκα ἔτη γιὰ νὰ τακτοποιήση τὰ στρατιωτικά του ζητήματα, ἀλλὰ δὲν εἶχαν περάσει παρὰ μόνον τρία. Τώρα ὁ πόλεμος εἶχε ἐπέλθει κι' ἦταν ἀδύνατο νὰ παραλάβη κανεὶς πολεμικὸ ὑλικό, ἀκόμη κι' ἂν εἶχε τὰ χρήματα γιὰ νὰ τὸ πληρώση. Ἡ Μεγάλη Βρεταννία, στὴν ὁποία ὑπελόγιζε, ἀδυνατοῦσε νὰ παραδώση ὁ,τιδήποτε οὐσιαστικό, ἂν καὶ οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἤδη πληρώσει γιὰ ὡρισμένο ὑλικό, τὸ ὁποῖο ἀδυνατοῦσαν τώρα νὰ παραλάβουν. Ἀνεγνώριζε πόσο μεγάλες ἦσαν οἱ ὑποχρεώσεις τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἰδίως μετὰ τὴν (ρωσικὴ) εἰσβολὴ στὴν Φινλανδία ἀλλὰ εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι κάτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνη. Τὸ βρεταννικὸ ὑλικὸ ἦταν πάντοτε καλό, ἐνῶ τὸ ἴδιο δὲν ἠμποροῦσε νὰ πῆ κανεὶς καὶ γιὰ τὸ γαλλικό. Οἱ Γάλλοι τοῦ εἶχαν τελευταίως προσφέρει ὅπλα, χρονολογούμενα ἀπὸ τὸ 1876. Ἦταν ἀηδιασμένος μὲ τὴν προσφορὰ καὶ τὴν εἶχε ἀποκρούσει.

»Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐστράφη ἀκολούθως πρὸς τοὺς Ρώσους. Εἶχε ἀκούσει φῆμες ὅτι ἐσημειώθησαν συγκεντρώσεις στρατευμάτων στὸν Καύκασο καὶ στὴν μεθόριο μὲ τὸ Ἀφγανιστάν. Ἦσαν οἱ φῆμες αὐτὲς ἀκριβεῖς; Ἀπήντησα ὅτι, κατὰ τὶς πληροφορίες μας, παρόμοιες συγκεντρώσεις δὲν ὑπῆρχαν καὶ τοῦ ἐξήγησα ἀκολούθως τοὺς φόβους τοῦ (Τούρκου) στρατάρχου Φεβζῆ Τσακμὰκ γιὰ μία ρωσικὴ προέλασι στὸ Ἰρὰν καὶ τὸ Ἰράκ. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐπίστευε ὅτι οἱ Ρῶσοι θὰ ἔκαναν ὁ,τιδήποτε πρὶν τελειώση ἡ ἐκστρατεία στὴν Φινλανδία καὶ δὲν ἐνόμιζε ὅτι οἱ Ρῶσοι ἦσαν πλέον σὲ θέσι νὰ ἐξαπολύσουν νέαν ἐπίθεσιν πρὶν ἀπὸ τὸ 1941. Οἱ Ρουμᾶνοι εἶχαν πολὺ ἐνθαρρυνθῆ ἀπὸ τὶς ἐπιτυχίες τῶν Φινλανδῶν καὶ ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν Βεσσαραβία. Οὔτε καὶ ἐνόμιζε ὁ Βασιλεὺς ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐπιχειροῦσαν οἱανδήποτε κίνησιν πρὸς τὰ Βαλκάνια κατὰ τὸ 1940. Ὁ στρατηγὸς Βεϋγκὰν ἔτρεφε ἀκόμη τὶς παράλογες ἰδέες του γιὰ τὴν ταχεῖα δημιουργία ἑνὸς μετώπου στὴν Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ ὁ στρατηγὸς Γκαμελὲν δὲν ἦταν ὑπὲρ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐνόμιζε ὅτι ὁ στρατηγὸς Βεϋγκὰν ἴσως εἶχε γεράσει καὶ ἄρχιζε νὰ ἀνοηταίνη. Εἶχε πολὺ διασκεδάσει μὲ τὶς φῆμες ποὺ κυκλοφοροῦν περὶ τεραστίων γαλλικῶν δυνάμεων στὴν Συρία. Ἀνεφέροντο συνήθως ἀριθμοὶ μεταξὺ τριακοσίων καὶ ἑξακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐγνώριζε ὅτι (οἱ Γάλλοι) εἶχαν (ἐκεῖ) μόνο τρεῖς εὐρωπαϊκὲς καὶ μία ἰθαγενῆ μεραρχία. Κανεὶς ποτὲ δὲν φαίνεται νὰ ἔλεγε παρόμοιες ὑπερβολὲς γιὰ τὰ βρεταννικὰ στρατεύματα στὴν Αἴγυπτο. Ὑπέθετε ὅτι τοῦτο ὠφείλετο στὸ ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν διέδιδαν οἱ ἴδιοι ὑπερβολὲς γιὰ τοὺς ἑαυτούς των.

ΧΙΤΛΕΡ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

»Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐστράφη τότε πρὸς τὸν Χίτλερ. Εἶχεν ἰδεῖ τελευταίως ἕναν γνωστὸ Αὐστριακὸ ἰατρό, ὁ ὁ-

ποῖος τοῦ εἶχε πεῖ, κατὰ τρόπον ἄκρως ἐμπιστευτικό, ὅτι οἱ «παρακρούσεις» τοῦ Χίτλερ ἦσαν τώρα ὁλονὲν καὶ περισσότερο συχνές. Κάθε φορὰ ποὺ ὁ Χίτλερ εἶχε σύσκεψιν μὲ τοὺς στρατιωτικοὺς ἢ πολιτικοὺς ἡγήτορές του, ἔπρεπε τώρα νὰ ὑπάρχῃ ἕτοιμος καὶ ἰατρὸς γιατὶ ἡ σύσκεψις ἐτελείωνε συνήθως μὲ «κρίσιν». Οἱ διενέξεις μεταξὺ τῶν Γερμανῶν ἰθυνόντων ἦσαν τώρα ὁ κανόνας μᾶλλον παρὰ ἡ ἐξαίρεσις καὶ ὁ Γκαῖριγκ εἶχε τίς, κατὰ τὸ δυνατόν, χειρότερες σχέσεις μὲ τὸν Ρίμπεντροπ, τὸν Χίμμλερ καὶ τὸν Ἕς.

»Συνεζητήσαμε ἀκολούθως τὴν Βουλγαρία. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀνησυχοῦσε μὲ τὴν ἐκεῖ ἐπέκτασιν τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς, ἀλλὰ ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ ἔκαναν ὁ,τιδήποτε παράτολμο ἐφ᾿ ὅσον δὲν εἶχαν τὴν ἐνεργὸ ὑποστήριξιν τῆς Γερμανίας ἢ τῆς Ρωσίας. Εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Βασιλεὺς Βόρις ἤλεγχε ἀκόμη τὴν κατάστασιν — ἀλλὰ δὲν ἦταν βέβαιος γι᾿ αὐτό. Οἱ Βούλγαροι ἦσαν ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους ἦταν ἀδύνατο νὰ καταλάβῃς καὶ αἱ συνήθεις μέθοδοι διακυβερνήσεως ἦσαν ἀνεφάρμοστες στὴν χώρα των. Ἦσαν μία καθαρὰ μογγολικὴ φυλὴ μὲ ἕνα λεπτὸ ἐπίστρωμα σλαβισμοῦ. Εἶχε πολεμήσει ἐναντίον των κατὰ τὸν Μεγάλο Πόλεμο καὶ εἶχαν συμπεριφερθῆ κατὰ τὸν πλέον ἐξωφρενικὸ τρόπο. Ὅταν κατελάμβαναν ἕνα χαράκωμα, ἔγδυναν καὶ ἀκρωτηρίαζαν νεκροὺς καὶ τραυματίες πρὶν συνεχίσουν τὴν προέλασίν των. Ἐνεθυμεῖτο πολὺ καλὰ ὅτι οἱ ἄνδρες του εἶχαν συλλάβει αἰχμάλωτο ἕναν Βούλγαρο ἱερέα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἕξη ἀνθρώπινα δάχτυλα κρυμμένα στὸ καλυμμαύχιό του. Τὰ δάχτυλα ἔφεραν δαχτυλίδια καὶ ὁ ἱερεὺς εἶχε βαρεθῆ νὰ τὰ ἀποσπάσῃ καὶ γι᾿ αὐτὸ εἶχε κόψει τὰ δάχτυλα. Περιττὸ νὰ προστεθῆ ὅτι ἐξετελέσθη ἀμέσως».

ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ ΠΡΟΣ ΜΕΤΑΞΑΝ

Ὁ ἐξόριστος στὴν Κύθνο πολιτευτὴς κ. Παναγιώτης Κενελλόπουλος στέλλει ἀπὸ τὴν ἐξορία ὑπομνήματα πρὸς τὸν Μεταξᾶν. Τὸ δεύτερο ἀπὸ τὰ ὑπομνήματα ἐστάλη τὴν 6 Δεκεμβρίου 1939 καὶ ἀναφέρεται στὴν διεθνῆ κατάστασι. Τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ κ. Κανελλόπουλος χαρακτηρίζει «ὡς δευτερευούσης σημασίας» καὶ δημοσιεύει μόνον μιὰ παράγραφό του στὸ βιβλίο του «Τὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Πολέμου», σελὶς 25.

Ἡ παράγραφος αὐτὴ γράφει :

«Πιθανὸν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ ἔχῃ χαράξει τὴν ἀπολύτως ὀρθὴν — δηλαδή, τὴν ἀνταποκρινομένην πρὸς τὸ ἐθνικὸν συμφέρον καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος — πολιτικήν. Πιθανὸν νὰ πρόκειται ἡ πολιτικὴ αὐτὴ νὰ ἐκδηλωθῆ συντόμως καὶ δημοσίᾳ κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ ἐνεργόν. Εὔχομαι ὡς Ἕλλην καὶ ὡς ἄνθρωπος νὰ ἔχουν τὰ πράγματα ἔτσι. Πάντως, δὲν ἠμπορῶ νὰ κρύψω ἀπέναντί σας καὶ τὰς ἀνησυχίας μου, τὰς ὁποίας προκαλεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου αἱ δύο μοναδικαὶ ἐμφανεῖς χειρονομίαι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν χειρονομίαι φιλίας πρὸς τὴν Ἰταλίαν» (μολονότι εἶχε μείνει ἕως τότε οὐδετέρα, ἐθεώρησα τοῦτο λάθος) «καὶ ὅτι — ἐνῷ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου, καὶ αὐτὰς τὰς βαλκανικάς, ἐγένοντο, ἂν ὄχι ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων, ἐκ μέρους τοῦ Τύπου καὶ τῆς κοινῆς γνώμης ὡραῖαι καὶ ἰσχυραὶ ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τῶν ἡρώων τῆς Βαρσοβίας, ὑπὲρ τῶν μαρτύρων φοιτητῶν τῆς Πράγας καὶ τέλος ὑπὲρ τῆς ὑπερόχου Φινλανδίας — εἰς τὴν Ἑλλάδα, δηλαδὴ εἰς τὴν χώραν, ἡ ὁποία κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 εἶχε τὴν δικαίαν ἀξίωσιν νὰ συμμερίζωνται ὅλοι οἱ ξένοι τὰ ἡρωικά της παθήματα καὶ εἶδεν ἱκανοποιουμένην τὴν ἀξίωσιν αὐτήν, οὐδεμία μέχρι τῆς στιγμῆς ἐπετράπη νὰ ἀκουσθῆ φωνὴ ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας. Καὶ θὰ γνωρίζετε, βέβαια, ὅτι ἡ ψυχὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἁγνὴ καὶ ἀνδρικὴ εἰς τὸ βάθος της, ἔχει συγκλονισθῆ ἀπὸ τοὺς ἡρωισμοὺς τῆς Βαρσοβίας, τῆς Πράγας καὶ τῆς Φινλανδίας».

Ο ΠΑΛΑΙΡΕΤ ΣΤΕΛΛΕΙ ΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Τὸ πλῆρες κείμενο τῆς ἀναφορᾶς Πάλαιρετ τῆς σχετικῆς μὲ τὸ ὑπόμνημα Κανελλοπούλου, μὲ ἡμερομηνία 13

Ἰανουαρίου 1940, εἶναι τὸ παρακάτω :

«Βρεταννικὴ πρεσβεία

Ἀθῆναι, 13 Ἰανουαρίου 1940.

Κύριε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω περίληψιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπομνήματος ὑποβληθέντος πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου (Ι. Μεταξᾶν) ὑπὸ τοῦ κ. Π. Κανελλοπούλου, τέως βουλευτοῦ Πατρῶν καὶ ἀρχηγοῦ μικροῦ πολιτικοῦ κόμματος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπὶ μακρὸν ἐξόριστος εἰς νῆσον τοῦ Αἰγαίου. Ἐσωκλείω ἐπίσης σύντομον σημείωμα περὶ τοῦ κ. Κανελλοπούλου. Καὶ τὰ δύο ἐσώκλειστα συνετάγησαν ὑπὸ τοῦ ἀκολούθου τύπου τῆς πρεσβείας.

Τὸ ὑπόμνημα ἂν καὶ ἐνδιαφέρον ἔχει πρὸς στιγμὴν μικρὰν πρακτικὴν σημασίαν. Περιττὸν νὰ τονίσω, ὅτι ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ στηρίξῃ τὴν πολιτικήν του εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἰταλίας, ὡς φοβεῖται ὁ κ. Κανελλόπουλος. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ συνηγορία τοῦ κ. Κανελλοπούλου περὶ Βαλκανικῆς Συμμαχίας θὰ ἐπεδοκιμάζετο ὑπὸ παντὸς λογικοῦ ἀνθρώπου θεωρητικῶς, αἱ πρακτικαὶ δυσκολίαι ὅμως διὰ τὴν πραγματοποίησίν του εἶναι ἀνυπέρβλητοι.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι μετὰ τοῦ μεγαλυτέρου σεβασμοῦ ὁ πλέον ὑπάκουος καὶ ταπεινὸς ὑπηρέτης τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος.

(Ὑπογραφή: Μάικλ Πάλαιρετ)».

Η ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΣ

Μετὰ τὴν ἐπιστολὴ ἀκολουθεῖ ἡ περίληψις τοῦ ὑπομνήματος :

«Εἰς προηγουμένην ἐπιστολήν μου ἐτόνισα ὅτι κατὰ τὴν γνώμην μου ἕνας εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ μία γερμανοσοβιετικὴ συμφωνία ἄκρως πιθανή. Προσέθετα ὅτι κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ τελευταῖον αὐτὸ γεγονός, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν λίαν ἀπίθανον περίπτωσιν ποὺ θὰ κατέληγεν εἰς γνησίαν φιλίαν δὲν θὰ ἠμποροῦσε κατ᾽ οὐδένα τρόπον νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν βεβαιότητα μιᾶς τελικῆς ἀγγλογαλλικῆς νίκης. Πᾶν ὅ,τι συνέβη ἔκτοτε ἐπεβεβαίωσε τὸ ὀρθὸν τῆς ἀπόψεώς μου, διὰ λογαριασμὸν τῆς ὁποίας καὶ ἐγὼ εἶχα ἀρχίσει νὰ δυσπιστῶ ἐπ᾽ ὀλίγον μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Ἀλλ᾽ εὐτυχῶς δὲν ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀπειληθεῖσα κοινὴ δρᾶσις Ἰταλίας καὶ Γερμανίας.

Ἡ στάσις τῆς Ἰταλίας παραμένει ἀβεβαία (Σ.Σ. Ἡ Ἰταλία δὲν εἶχε κηρύξει ἀκόμη τότε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀγγλίας) καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ Ἰταλία δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς κατάλληλον κέντρον ἕλξεως διὰ μικροτέρας χώρας. Δὲν ἔχω τὸν τρόπον νὰ γνωρίζω ἐὰν πράγματι σκοπὸς τῆς κυβερνήσεως εἶναι νὰ βασίσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἰταλίας, μὲ ἀνησυχεῖ ὅμως τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ μόναι πραγματικαὶ δημόσιαι ἐκφράσεις γνώμης ὑπῆρξαν ἐκφράσεις φιλίας ἔναντι τῆς Ἰταλίας καὶ ὅτι σχεδὸν εἰς μόνον τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρξαν ἐκδηλώσεις οὔτε τῆς κυβερνήσεως, οὔτε τοῦ λαοῦ διὰ τοὺς ἥρωας τῆς Βαρσοβίας, τῆς Πράγας καὶ τῆς Φινλανδίας. Κατόπιν τούτου ἐπιθυμῶ νὰ προβῶ εἰς παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ ὑποτιθεμένης παρομοίας πολιτικῆς.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀνθρωπότης διέρχεται ἠθικὴν κρίσιν, ἡ Ἰταλία δὲν ἔλαβεν ἀκόμη ὁριστικῶς θέσιν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ ἡ Ἰταλία θὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ βασίσῃ τὴν πολιτικήν της ἀποκλειστικῶς ἢ ἔστω καὶ μόνον κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἰταλίας διὰ δύο λόγους.

α. Γενικῶς εἶναι λάθος διὰ μικρὰν δύναμιν νὰ συνδέῃ τὸ βαγόνιόν της μὲ μίαν νέαν γειτονικὴν Μεγάλην Δύναμιν. Οὕτω ἡ Πολωνία καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία διέπραξαν μέγα σφάλμα νὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς παλαιοὺς φίλους των εἰς τοὺς ὁποίους ὤφειλον αὐτὴν ταύτην τὴν ὕπαρξίν των καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον συμφέροντα εἰς βάρος των, διὰ νὰ εὐθυγραμμισθοῦν μὲ τὴν γείτονά των Γερμανίαν.

ΙΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

»β. Ἀργὰ ἢ γρήγορα αἱ χῶραι τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης θὰ ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν Γερμανίαν καὶ (ἢ) τὴν Ρωσίαν καὶ διὰ τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν θὰ πρέπει νὰ οργα-

νωθοῦν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἰταλίας διὰ τοὺς ἀκολούθους λόγους:

I. Ἠθικούς. Ἡ Βρεταννία καὶ ἡ Γαλλία ὠργάνωσαν πρῶται τὸ μέτωπον αὐτὸ καὶ προασπίζουν μὲ τὰ εἰδικά των συμφέροντα καὶ τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν μικρῶν κρατῶν.

II. Πολιτικῶν συμφερόντων. Ἐν εἰρήνῃ μετὰ τὴν νίκην ἡ Ἰταλία θὰ ἔχῃ συμφέροντα τὰ ὁποῖα θὰ συγκρούωνται μὲ τὰ συμφέροντα τῶν βαλκανικῶν χωρῶν, ἐνῶ ἡ Βρεταννία καὶ ἡ Γαλλία δὲν θὰ ἔχουν παρόμοια συμφέροντα.

III. Ψυχολογικούς. α) Ἐὰν ἡ ἀπειλὴ προέλθῃ ἐκ μόνης τῆς Γερμανίας.

1. Ἡ Ἰταλία πιθανῶς δὲν θὰ ἐπέμβῃ.

2. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐπέμβῃ, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θὰ πολεμήσῃ ἐκ πεποιθήσεως μετ' αὐτῆς κατὰ τῆς Γερμανίας.

β. Ἀλλὰ ἐάν, ὡς εἶναι πιθανώτερον, ἐπέμβῃ καὶ ἡ Ρωσία, τὰ προβλήματα θὰ συσκοτισθοῦν καὶ ἐὰν τὸ ἀντίπαλον μέτωπον εὑρεθῇ ὑπὸ ἰταλικὴν ἡγεσίαν θὰ ὑπῆρχε σοβαρὸς κίνδυνος διχασμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὡς ἐκ τούτου πρέπει νὰ ὀργανωθῇ καὶ τὸ μέτωπον τῶν χωρῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, εἰ δυνατὸν ἀπὸ τῆς Οὐγγαρίας μέχρι τῆς Τουρκίας. Ἡ Ἰταλία πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ τῆς ἡγεσίας. Παρόμοιον μέτωπον θὰ ἦτο καθ' ἑαυτὸ τόσον ἰσχυρὸν ὅσον καὶ ἡ κάθε Μεγάλη Δύναμις καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ εὐθυγραμμισθῇ μὲ τὴν Βρεταννίαν καὶ τὴν Γαλλίαν.

Ὅπως εἶπα εἰς τὸ ὑπόμνημά μου τοῦ Ἰουνίου, ἡ Βρεταννία καὶ ἡ Γαλλία μοιραίως θὰ νικήσουν. Τὰ ἔκτοτε γεγονότα ἐπεβεβαίωσαν τοῦτο ἀκόμη περισσότερον. Ἔστω καὶ ἂν πρόκειται τελικῶς νὰ χάσῃ τὴν κυριαρχίαν τῶν θαλασσῶν ἡ Βρεταννία, δὲν θὰ τὴν χάσῃ πρὸς ἄλλο ἐθνικὸν κράτος — ἀκριβῶς ὅπως ἡ Βενετία δὲν τὴν ἔχασε πρὸς ἄλλην ἐμπορευομένην πόλιν. Οὔτε ἡ Γερμανία, οὔτε ἡ Ρωσία μπορεῖ νὰ ἀποδυθῇ τώρα εἰς μίαν διαδικασίαν ἀναπτύξεως ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος. Καθυστέρησαν τόσον πολὺ ὥστε τώρα δὲν θὰ τοὺς ἐπιτραπῇ ὁπωσδήποτε νὰ ἀκολουθήσουν καὶ αὐταὶ τὸν δρόμον ἑνὸς νέου ἰμπεριαλισμοῦ. Ὁ πόλεμος αὐτὸς εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναχρονιστικότητος τῆς πολιτικῆς των.

«ΕΚΠΛΗΤΤΟΜΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΥΣ»

»Ἐπὶ πλέον, ἔστω καὶ ἂν συνέβαινε νὰ μὴ εἶναι βεβαία ἡ νίκη των, ἡ θέσις μας θὰ ἦτο παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Βρεταννίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἡ ἀσφάλειά μας ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς τῆς τοποθετήσεως. Μόνον ἡ ἧττα μπορεῖ νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδια τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ρωσίας. Πράγματι, τὸ ἄρθρον ποὺ οἱ «Τάιμς» ἐδημοσίευσαν εἰς τὰς 29.11.1939 περὶ τῆς θέσεως τῶν οὐδετέρων, ἔστω καὶ ἂν φυσικὰ ἐγράφη ἀπὸ βρεταννικῆς σκοπιᾶς, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγκριθῇ ἀπὸ κάθε ἄνθρωπον προικισμένον μὲ τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς. Ἐκπλήττομαι διὰ τὴν γραμμὴν ποὺ ἠκολούθησαν μέχρι τοῦδε αἱ οὐδέτεραι χῶραι. Ἡ Φινλανδία ὑπῆρξεν ἐξ ἐκείνων ποὺ ἐπέμειναν πεισμόνως νὰ παραμείνουν οὐδέτεραι καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ μάχεται τώρα μόνη. Φοβοῦμαι, ὅτι ἄλλαι χῶραι, π.χ. ἡ Ὁλλανδία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Σουηδία, θὰ εὑρεθοῦν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἐὰν ὑποστῇ ἐπίθεσιν ἡ Οὐγγαρία, ἢ ἡ Τουρκία, ἢ ἡ Ρουμανία, ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ συσκεφθοῦν ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀμύνης των. Ἀλλά, πρὸς Θεοῦ, ἂς τὸ κάμουν τώρα, πρὶν ἀρχίσουν αἱ ἐπιθέσεις. Βάσει τῶν ὑπαρχόντων δεδομένων, ἀδυνατῶ νὰ θεωρήσω ἓν τοιοῦτο ἐνδεχόμενον ὡς πιθανόν, καὶ διὰ τοῦτο περαίνων θὰ περιορισθῶ εἰς τὰς κάτωθι παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἀσφαλῶς πρέπει ἤδη νὰ ἔχετε λάβει ὑπ' ὄψιν σας.

Μαζὶ μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ μὲ τὴν διπλωματικὴν καὶ οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔπρεπε νὰ προσπαθήσῃ νὰ ὀργανώσῃ ἕνα συνασπισμὸν τῶν βαλκανικῶν κρατῶν, ποὺ νὰ ἐκτείνεται εἰ δυνατὸν μέχρι καὶ τῆς Οὐγγαρίας. Ἔστω καὶ ἂν ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ στῆς προσπαθείας ὑπάρξῃ μόνον μερική, θὰ προσπορίσῃ πάντως τεράστια ὠφέλη:

1) Οἱαδήποτε ἐπίθεσις θὰ προσέκρουεν εἰς μίαν ἤδη ὠργανωμένην ἀντίστασιν.

2) Ἡ Ἰταλία, τῆς ὁποίας ἡ συνδρομὴ θὰ μποροῦσε τότε νὰ γίνῃ ἀκινδύνως θεατή, θὰ ἐτέλει εἰς ἀδυναμίαν νὰ μονοπωλήσῃ τοὺς καρποὺς τῆς νίκης.

3) Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐνδέχεται νὰ θεωρήσουν ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποφασιστικὴ στιγμὴ διὰ μίαν ἐπέμβασιν.

4) Ἡ ἀπειλὴ τῆς προβολῆς ἀντιστάσεως ἴσως νὰ προκαλέση τὴν προκαταβολικὴν ἐγκατάλειψιν ὡρισμένων ἐπιθετικῶν σχεδίων.

5) Εἰς τὸν ἀγῶνα μεταξὺ Φωτὸς καὶ Σκότους, ἡ Ἑλλὰς δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνη ἀδιάφορος. Εἰς τὸν λαὸν θὰ ἔπρεπε τουλάχιστον νὰ χορηγηθῆ μία σχετικὴ ἐλευθερία ὥστε νὰ ἐκφράση τὰ αἰσθήματά του. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποβληθῆ εἰς μίαν ἄδικον δυσφήμησιν εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου.

Ἡ στιγμὴ αὐτὴ ὑπερβαίνει εἰς σημασίαν ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ ἰδικά μας προβλήματα καὶ διὰ τοῦτο ἔγραψα τὰ ἀνωτέρω ἀντικειμενικῶς, χωρὶς ἰδιοτέλειαν, καὶ χωρὶς νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν μου τὰς σκέψεις μου διὰ τὸ καθεστώς σας καὶ τὰ ὅσα ὑπέφερα ἐξ αἰτίας του».

Ο ΠΑΛΑΙΡΕΤ ΚΡΙΝΕΙ

«Ὁ κ. Κανελλόπουλος, συνεχίζει ὁ σὲρ Πάλαιρετ, χαίρει τοῦ μεγίστου κύρους μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Εἶναι τὸ νεώτερον μέλος τῆς παλαιᾶς ὁμάδος. Δὲν κατέλαβε ποτὲ ἀξιώματα, οὔτε ἠμπόρεσε νὰ καταδείξη τὶς ἱκανότητές του, ἀλλὰ τὸ παρελθόν του εἶναι ἄψογον. Εἶναι ἀδύνατον, φυσικά, νὰ ἐκτιμήσωμεν πόσοι εἶναι ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ ὀπαδοί του σήμερον. Ἡ ἀποτυχία τοῦ κόμματός του εἰς τὰς τελευταίας ἐκλογὰς δὲν ἀνεμένετο καὶ ἦτο ἀτυχής. Ἐπεδίωκε νὰ συγκροτήση κόμμα τοῦ Κέντρου ποὺ θὰ προσείλκυε τὰ μετριοπαθῆ καὶ συνετὰ στοιχεῖα τῶν παλαιῶν Βασιλοφρόνων καὶ Βενιζελικῶν, καὶ ἔτσι θὰ ἐτερμάτιζε τὴν παλαιὰν διαμάχην. Τὰ προσείλκυσε πράγματι, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἡ καθεμία παράταξις ἐσκέφθη ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἄλλην, καὶ διὰ τοῦτο ὑπεστήριξε τοὺς ἰδικούς της ἀνθρώπους, ὥστε ἔτσι νὰ ἀποκλείση ὁπωσδήποτε τοὺς ἄλλους. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὁ Κανελλόπουλος νὰ πέση πραγματικὰ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, εἰς τὸ κενόν, ἀναμεταξὺ σὲ δύο καρέκλες».

Ο ΜΕΤΑΞΑΣ ΠΕΦΤΕΙ;;

Τὴν 20 Ἰανουαρίου 1940 ὁ πρεσβευτὴς Πάλαιρετ γράφει στὸν Λόρδο Χάλιφαξ γιὰ τὶς φῆμες περὶ πτώσεως τοῦ Μεταξᾶ καὶ ἀναφέρει τοὺς πιθανούς του διαδόχους. Καὶ διατυπώνει σαφέστατα τὶς δικές του ἀπόψεις γιὰ τὴν στάσι ποὺ πρέπει νὰ τηρηθῆ ἀπέναντι στὴν κυβέρνησι Μεταξᾶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἀγγλίας:

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω ὅτι ἐπίμονες φῆμες ἔχουν προσφάτως κυκλοφορήσει ὡς πρὸς ἐπικειμένη κυβερνητικὴ μεταβολὴ στὴν Ἑλλάδα. Παρ' ὅλες τὶς προφυλάξεις ποὺ ἔχει λάβει τὸ σημερινὸ καθεστώς, παρόμοιες φῆμες συνεχῶς ἐπανέρχονται στὴν χώρα αὐτή, ὅπου εἶναι ἀδύνατο νὰ κατασταλῆ τὸ ζωηρὸ πολιτικὸ ἐνδιαφέρον ὅλων τῶν τμημάτων τοῦ πληθυσμοῦ. Πέραν τούτου, ὑπάρχουν δύο συγκεκριμένοι λόγοι γιὰ τὶς φῆμες αὐτές, κατ' αὐτὴν τὴν στιγμή: Πρῶτον, ἡ ἀντιδημοτικότης τοῦ καθεστῶτος καί, δεύτερον, τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς κυβερνήσεως, ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς, εἶναι μιᾶς ἡλικίας, ἡ ὁποία, φυσικά, προκαλεῖ εἰκασίες ὡς πρὸς τὸν διάδοχό του.

»Οἱ δύο αὐτὲς ἀδυναμίες φαίνεται νὰ ἀποτελοῦν τὴν πηγὴ γιὰ τὶς περισσότερες τῶν φημῶν αὐτῶν. Ἀφ' ἑνὸς ἡ ἔλλειψις λαϊκῆς ὑποστηρίξεως ἀναφέρεται ἀπὸ τὰ ἀντιπολιτευόμενα στοιχεῖα ὡς λόγος γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα σύντομης ἀλλαγῆς. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ ὑποτιθεμένως ἐξησθενημένη ὑγεία τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ εἶναι ἡ βάσις πολλῶν πληροφοριῶν ὅτι οἱ ἄνθρωποί του σχεδιάζουν νὰ τὸν ὑποκαταστήσουν. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς λόγος φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πηγὴ τῶν τελευταίων φημῶν γιατὶ χθὲς ὁ κ. Τσουδερός, ὁ ὁποῖος μέχρι πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἦταν διοικητὴς τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἄφησε κρυφὰ στὴν πρεσβεία ἕνα ἔγγραφο ὅπου ἀναφέρεται ὅτι τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως ἀνησυχοῦν γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ κ. Μεταξᾶ.

»Κατὰ τὸ ἔγγραφο αὐτό, ὁ κ. Κοτζιᾶς, ὑπουργὸς — γενικὸς διοικητὴς Ἀθηνῶν, ὁ κ. Μανιαδάκης, ἀρχηγὸς τῆς ἀστυνομίας, καὶ ὁ κ. Ἰωάννης Διάκος (ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἐξ ἀπορρήτων σύμβουλος τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ καθεστῶτος) ἀντήλλαξαν προσφάτως σκέψεις γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ γίνη ἐὰν ὁ πρωθυπουργὸς ἤθελε ὑποκύψει. Ὁ κ. Κοτζιᾶς

φιλοδοξεῖ τὴν διαδοχὴ καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ὁ κ. Μανιαδάκης καὶ ὁ κ. Διάκος τοῦ ὑπεσχέθησαν τὴν ὑποστήριξίν των. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ λέγεται ὅτι ἀνησυχοῦν γιὰ τὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν θὰ λάβουν τὰ ἐργατικὰ σωματεῖα, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπεφάσισαν νὰ καταστείλουν οἱαδήποτε παρόμοια ἀντίδρασιν διὰ τῆς βίας. Μὲ ἄλλους λόγους, ὁ κ. Τσουδερὸς φοβεῖται ὅτι τὰ τρία αὐτὰ πρόσωπα προετοιμάζουν μίαν σκηνοθεσίαν, ὥστε νὰ πείσουν τὸν Βασιλέα νὰ τοὺς ἀναθέση τὴν διαδοχήν, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθῆ ὁ κίνδυνος ταραχῶν ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξιν».

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ Ο ΜΑΝΙΑΔΑΚΗΣ

Ὁ Πάλαιρετ ἀναλύει τὴν προσωπικότητα τῶν δύο πιθανῶν διαδόχων, ἐπισημαίνει τὸν ρόλο ποὺ θὰ παίξη ἡ μυστικὴ ἀστυνομία σὲ μιὰ περίπτωσι κυβερνητικῆς μεταβολῆς καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁποιοσδήποτε ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ Μεταξᾶ ἔχει τὴν ἀνάγκη τῆς συμμαχίας Μανιαδάκη - Ἀστυνομίας. Καὶ συνεχίζει:

«Ἐν πρώτοις, οἱ φῆμες αὐτὲς εἶναι τόσον εὐρέως διαδεδομένες, ὥστε ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς πρέπει νὰ γνωρίζη τὸν ὑποτιθέμενον κίνδυνο. Δεύτερον, βασίζονται στὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ὑγεία του ἐξασθενεῖ, ἐνῶ, ἀπὸ ὅσες ἔρευνες ἐπέτυχα νὰ διεξαγάγω δὲν βρίσκω στοιχεῖα ποὺ νὰ θεμελιώνουν παρόμοιο πρᾶγμα. Τρίτον, δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔνδειξις ὅτι ἐνδέχεται ὁ Βασιλεὺς νὰ ἀποσύρη τὴν ὑποστήριξίν του ἀπὸ τὸν πρωθυπουργόν. Ἀντιθέτως, λέγεται πολὺ συχνότερα στοὺς ἀντιπολιτευομένους κύκλους ὅτι ὁ δεσμὸς τοῦ Βασιλέως μὲ τὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ εἶναι τόσο στενὸς ὥστε, ἐὰν ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης δὲν φροντίση νὰ ἀποδεσμευθῆ καὶ νὰ διευρύνη χωρὶς χρονοτριβὴ τὴν βάσιν τῆς κυβερνήσεώς του, τότε ἡ θέσις του θὰ κινδυνεύση. Προσωπικῶς, ἀμφιβάλλω ἐὰν ὑπάρχη παρόμοιος ἄμεσος κίνδυνος γιὰ τὴν θέσιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ἀσκοῦνται παρόμοιες ἐπικρίσεις ὑποδηλώνει ὅτι ὁ Βασιλεὺς παρέχει ἱκανὴν ὑποστήριξιν στὸν πρωθυπουργό. Τέλος, ἡ σοβαρότης τοῦ διεθνοῦς ὁρίζοντος πρέπει νὰ ἀναστέλλη κατὰ τὴν στιγμὴ αὐτὴ τὸ παιχνίδι τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς.

»Βεβαίως, ἡ ἀσφάλεια τοῦ καθεστῶτος Μεταξᾶ ποτὲ δὲν μποροῦσε νὰ συγκριθῆ μὲ τῶν ἄλλων συγχρόνων δικτατοριῶν στὴν Εὐρώπη. Εἶναι, ἐν τούτοις, ἀδύνατο νὰ προφητεύση κανεὶς πότε ἢ πῶς θὰ ἐπέλθη ἡ ἀλλαγή. Ἕνας Ἄγγλος ποὺ κατοικεῖ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν στὴν Ἑλλάδα παρετήρησε τελευταῖα ὅτι εἶχε δεῖ περὶ τὶς εἴκοσι μεταβολὲς καθεστώτων καὶ ὅτι κανεὶς ποτὲ δὲν εἶχε προειδοποιηθῆ γιὰ τὴν ἀκριβῆ ὥρα τῆς ἀλλαγῆς οἱουδήποτε ἐξ αὐτῶν. Δὲν μοῦ ἀπομένει συνεπῶς παρὰ νὰ συμπεράνω ἐκφράζοντας τὴν ἄποψιν ὅτι τὸ καθεστὼς δὲν εἶναι οὔτε περισσότερο οὔτε λιγώτερο ἀσφαλὲς παρ' ὅ,τι ἦταν ἀπὸ πολλοὺς ἤδη μῆνες. Ὅπως σᾶς ἔχω πληροφορήσει, δὲν ἔχω νὰ διατυπώσω αἰτιάσεις γιὰ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἔχει χειρισθῆ τὶς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μαζί μας. Ἀμφιβάλλω, μάλιστα, ἐὰν οἱαδήποτε ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ ἦταν περισσότερο ἱκανοποιητικὴ γιὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἀπὸ τὴν παροῦσα, μὲ ὅλα της τὰ ἐλαττώματα, ἢ ἐὰν θὰ ἦταν ἡ ἰδία περισσότερο σταθερή. Ἐπὶ πλέον, οἱαδήποτε ἀλλαγὴ καθεστῶτος κατὰ τὴν στιγμὴ αὐτὴ πιθανώτατα νὰ καθιστοῦσε τὴν χώρα αὐτὴ ὀλιγώτερο σὲ θέσι νὰ ἀμυνθῆ, ἐφ' ὅσον ἐχρειάζετο, καὶ συνεπῶς νὰ τὴν καθιστοῦσε ὀλιγώτερο ἐν δυνάμει ἐφόδιο καὶ περισσότερο ἕνα βάρος γιὰ τὴν συμμαχικὴν ὑπόθεσιν».

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ

Ὁ προϊστάμενος τῶν ἑλληνικῶν ὑποθέσεων στὸ Φόρεϊν Ὄφφις Νίκολς ἐμπιστεύεται τὶς σκέψεις του στὸν α' γραμματέα τῆς Βρεταννικῆς Πρεσβείας Ἀθηνῶν Χάρολντ Κάτσια, ποὺ ἀργότερα ἔγινε μόνιμος ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Εἶναι ἕνα κείμενο μὲ συμπεράσματα καὶ μαζὶ συμβουλὲς καὶ ὁδηγίες, ποὺ γράφηκε τὴν 22 Ἰανουαρίου 1940:

«Κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει, γράφει ὁ Νίκολς, ὅτι ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς καὶ τὸ καθεστώς του εἶναι γενικὰ ἀντιδημοτικοὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ὁ βασιλεύς, μὲ τὴν ἀπροθυμία ἢ τὴν ἀδυναμία του νὰ ἐπιβληθῆ ἐκ νέου, ἔχει ἐπίσης χάσει, ἢ χάνει ἤδη, τὴν ὅση δημοτικότητα εἶχε. Αὐτὴ φαίνεται νὰ εἶναι μία κατάστασις γέμουσα ἐνδεχομένων κινδύνων, γιατί, ἐνῷ ἀναμφιβόλως ἔχεις δίκαιο ὅταν λέγης ὅτι δὲν ὑπάρχουν πολλὲς πιθανότητες ἀμέσου ἐπαναστάσεως, ἐν τούτοις, ἕνα καθεστὼς τὸ ὁποῖο εἶναι τόσο εὐρέως ἀντιδημοτικὸ καὶ τὸ ὁποῖο φαίνεται νὰ ἔχη τόσο ὀλίγην ἐπαφὴν μὲ τὸν λαό, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἕνας ἄνετος δι' ἡμᾶς φίλος, ὅσον ἱκανοποιητικὲς καὶ ἐὰν εἶναι οἱ πολιτικές του σχέσεις μαζί μας.

»Στὴν ἐξωτερικὴ πολιτική, δὲν ἔχομε λόγους διαφωνίας μὲ τὸ καθεστὼς Μεταξᾶ, σκεπτόμεθα ὅμως ὅτι, ἐὰν ποτὲ θελήσωμε νὰ χρησιμοποιήσωμε τὴν Ἑλλάδα ἐν σχέσει μὲ ἕνα βαλκανικὸ μέτωπο, ἡ ἀντιδημοτικότης τοῦ καθεστῶτος ἐνδέχεται νὰ ἀποτελοῦσε σοβαρὸ μειονέκτημα. Οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες θὰ ἦσαν πιθανώτατα πρόθυμοι, ἐὰν τοῦτο ἦταν ἀναγκαῖο, νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς συμμάχους καὶ τὴν Τουρκία, ἀλλὰ ἐὰν τοὺς ἐζητεῖτο νὰ κάνουν τοῦτο ὑπὸ ἕνα καθεστώς, τὸ ὁποῖο ἔχει στείλει ὅλους τοὺς καλυτέρους των ἀξιωματικοὺς στὰ νησιά, τὸ ὁποῖο δὲν τοὺς ἀποδίδει τὶς ἐλευθερίες, τὶς ὁποῖες θεωροῦν ὡς φυσικό των δικαίωμα καὶ τὸ ὁποῖο ὑφίσταται χάρις σ' ἕνα δικτατορικὸ ἀστυνομικὸ σύστημα — θὰ ἐβάδιζαν χωρὶς συζητήσεις;

»Θὰ ἀσχοληθῆς πιθανώτατα μὲ τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ στὴν ἔκθεσίν σου καὶ τολμῶ νὰ φαντασθῶ ὅτι θὰ ἀπαντήσης ὅτι ἐὰν μία ἑλληνικὴ κυβέρνησις εἶναι ἰσχυρή, μοιραῖο εἶναι νὰ εἶναι ἀντιδημοτική. Τείνομε νὰ νομίσωμε ὅτι, κατὰ τὴν παροῦσα στιγμή, ἡ δύναμις τοῦ καθεστῶτος Μεταξᾶ εἶναι, συνολικῶς, δι' ἡμᾶς ἕνα πλεονέκτημα μεγαλύτερο, παρὰ ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖο ἀποτελεῖ ἡ ἀντιδημοτικότης του. Βεβαίως, εἶναι ἐπὶ πλέον ἐξαιρετικῶς ἀμφίβολον ἐὰν θὰ ἠμποροῦσε νὰ εὑρεθῆ οἱονδήποτε ἄλλο καθεστώς, τὸ ὁποῖο δὲν θὰ ἦταν τόσο ἐξασθενημένο, ὥστε νὰ δυσκολευώμεθα νὰ λάβωμε τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν ἐνδεχομένως θὰ ἐχρειαζόμεθα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ προσωπική μου αἴσθησις εἶναι ὅτι, ἐὰν ζητήσωμε ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν Μεταξᾶ νὰ μᾶς βοηθήση, θὰ λάβωμε τὴν βοήθειάν της. Ὁ ἄγνωστος παράγων εἶναι ποῖα στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἠρνοῦντο νὰ βαδίσουν «χωρὶς συζητήσεις», ἐπειδὴ ἀντιπαθοῦν τὸ καθεστώς.

»Τὰ ἀνωτέρω δὲν καταλήγουν πουθενὰ καὶ διαβιβάζονται μόνο γιὰ νὰ σοῦ δείξουν πόσο ζωηρῶς ἐνδιαφερόμεθα γιὰ τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὴν ἀλληλογραφία μὲ τὴν Θεσσαλονίκη, καὶ πόσο ἐλπίζομεν νὰ ἀκούσωμε περισσότερα ἀπὸ ἐσένα στὸ προσεχὲς μέλλον».

Ο ΒΟΡΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τὴν ἴδια ἡμέρα ὁ Βρεταννὸς πρεσβευτὴς στὴν Σόφια παίρνει ἀναφορὰ τοῦ στρατιωτικοῦ του ἀκολούθου ἀντισυνταγματάρχου Ρὸςς ποὺ διαλαμβάνει τὶς λεπτομέρειες συνομιλίας του μὲ τὸν Βούλγαρο βασιλέα Βόριδα. Ὁ Ρὸςς εἶχε ἐπισκεφθῆ λίγο πρὶν τὴν Ἀθήνα. Γράφει στὴν ἀναφορά του:

«Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ἔγινα δεκτὸς σὲ ἀκρόασιν ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα τῶν Βουλγάρων τὴν 17η Ἰανουαρίου καὶ παρέμεινα σὲ συνομιλία μαζί του γιὰ μία ὥρα. Κατὰ τὴν συζήτησιν αὐτή, μετέδωσα στὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ὁ τελευταῖος μοῦ εἶχε ζητήσει νὰ διαβιβάσω. Ὁ Βασιλεὺς Βόρις ἐξέφρασε τὴν μεγάλην ἱκανοποίησίν του γι' αὐτὴν τὴν πρᾶξιν ἀβροφροσύνης.

»Ἀκολούθως, μοῦ ἔθεσε ἐρωτήσεις γιὰ τὴν κατάστασιν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐρώτησε ἐὰν (ἡ Ἑλλὰς) ἦταν ἀνήσυχη ὡς πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς Βουλγαρίας. Ἀπήντησα ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀνησυχοῦσε ὄχι γιὰ τὴν Βουλγαρία, ἀλλὰ γιὰ τὶς ἐνδεχόμενες βλέψεις πρὸς νότον τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Κατὰ τὴν παραμονή μου στὴν Ἑλλάδα, εἶχα δεῖ ὄχι μόνον τὴν αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα Γεώργιο, ἀλλὰ ἐπίσης τὸν στρατηγὸ Παπάγο καὶ τὸν (ὑφυπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν) κ. Μαυρουδῆ καὶ εἶχα προσπαθήσει νὰ ἐξηγήσω σ' ὅλους των τὴν κατάστασιν, ὡς τὴν ἀντιλαμβάνομαι, στὴν Βουλγαρία. Εἶχα τὴν γνώμη ὅτι στὴν Ἑλλάδα

ὑπῆρχε μία ἄνοδος στὴν αἰσιοδοξία ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει βαλκανικὴ κατάστασιν.

»Ὁ Βασιλεὺς Βόρις μοῦ ἐζήτησεν ἀκολούθως τὴν γνώμην μου γιὰ τὸν στρατηγὸ Παπάγο. Ἀπήντησα ὅτι, μὲ ὅλον τὸν σεβασμὸ πρὸς τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἤμουν τῆς γνώμης ὅτι ὁ στρατηγὸς Παπάγος ἦταν ὁ προεξέχων ἐπιτελάρχης μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἐπιτελαρχῶν, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχα ἔλθει σὲ ἐπαφὴ στὰ Βαλκάνια. Ἦταν ἕνας συνετός, μὲ εὐρεῖαν ἀντίληψιν ἄνθρωπος, μὲ τὸν ὁποῖο ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ συζητήσῃ τὰ πράγματα ἐπὶ λογικῆς βάσεως. Τὸ ἔργον του στὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἶχε ἀποδείξει ὅτι ἦταν ἄριστος στὴν διοίκησιν. Ὁ Βασιλεὺς Βόρις εἶπε ὅτι εἶχε πάντοτε ἀκούσει ὅτι ὁ στρατάρχης Παπάγος ἦταν ἕνας ἐξαίρετος ἄνθρωπος».

Μετὰ τοὺς ἐπαίνους γιὰ τὸν Παπάγο, ὁ Βόρις ἀναφέρει στὸν Ἄγγλο συνομιλητή του ὅτι ἀπὸ τότε ποὺ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία ὁ Μεταξᾶς οἱ ἑλληνοβουλγαρικὲς σχέσεις ἔπαυσαν νὰ εἶναι ἐριστικές :

«Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐδήλωσεν ὅτι ἦταν ἱκανοποιημένος γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι, ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ καθεστῶτος τοῦ κ. Μεταξᾶ, οἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν εἶχαν παύσει νὰ εἶναι τόσον ἐριστικὲς ὅσον ἄλλοτε. Εἶπα ὅτι ἐθεωροῦσα ὅτι τὸ μήνυμα τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, ὅσον αὐθόρμητον καὶ ἐὰν ἦταν, ἀποτελοῦσε ἴσως ἔνδειξιν ὅτι ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀνεγνώριζε τοῦτο, ὡς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ μετριοπαθῆ στοιχεῖα στὴν Βουλγαρία ἔπρεπε νὰ ἐνθαρρυνθοῦν».

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΡΟΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ

Λίγες μέρες ἀργότερα, τὴν 10 Φεβρουαρίου 1940, ἐλήφθη ἀπὸ τὶς ἀγγλικὲς διπλωματικὲς ὑπηρεσίες «σημείωμα τοῦ συνταγματάρχου Σοφοκλῆ Βενιζέλου».

Στὰ ἀρχεῖα τοῦ Σοφοκλῆ Βενιζέλου βρέθηκε ἀντίγραφο

τοῦ κειμένου αὐτοῦ στὴ γαλλικὴ γλῶσσα καὶ καταχωρεῖται ἀπὸ τὸν κ. Γρηγ. Δαφνῆ στὸ βιβλίο του «Σοφοκλῆς Ε. Βενιζέλος». Τὰ τμήματα τοῦ ἐγγράφου ποὺ δημοσιεύονται ἀπὸ τὸν κ. Δαφνῆ εἶναι τὰ παρακάτω :

«Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν παλινόρθωσιν, ὁ Μεταξᾶς ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς παρέσχε, πρὸς τὸν ἀείμνηστον πατέρα μου, διαβεβαιώσεις ὅτι ἀπεδέχθη τὸ λειτούργημα αὐτὸ διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἑνότητα εἰς τὸν στρατόν, ἐπαναφέρων εἰς τὴν ἐνέργειαν τὰς δύο χιλιάδας ἀξιωματικῶν ποὺ ἀπεμακρύνθησαν μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1935 (...). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου, ἐξελέγην μέλος τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ποὺ ἦτο τὸ πλέον ἰσχυρὸν κόμμα εἰς τὴν προελθοῦσαν ἐκ τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1936 Βουλήν. Εἶχα πολλὰς συνομιλίας μὲ τὸν κ. Μεταξᾶν. Εἰς τὴν τελευταίαν ἐξ αὐτῶν μοῦ ἐξέθεσε τὰς ἰδέας του καὶ μὲ παρεκάλει νὰ τὸν βοηθήσω διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν προσωρινῆς δικτατορίας, τῆς ὁποίας μοναδικὸς σκοπὸς θὰ ἦτο νὰ λύσῃ τὰ χωρίζοντα τὰ δύο μεγάλα κόμματα ζητήματα. Μοῦ ὑπεσχέθη συγχρόνως ὅτι θὰ ἔδιδεν ἱκανοποιητικὴν λύσιν εἰς τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα διὰ τῆς ἀνακλήσεως εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν προμνημονευθέντων ἀξιωματικῶν. Οὐδὲν ἔπραξεν, ἐξαπατήσας με καθ' ὁλοκληρίαν (...). Γνωρίζω ὅτι αἱ μεγάλαι δυτικαὶ δημοκρατίαι δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων χωρῶν, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς, πρὸ ὀλίγου χρόνου, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν ἐν λόγῳ δημοκρατιῶν, ὅταν ἐθεώρησεν ἑαυτὴν ἀπειλουμένην (κατάληψις Ἀλβανίας). Ἡ γεωγραφικὴ θέσις της καθιστᾶ τὴν Ἑλλάδα κλεῖδα τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου. Κατὰ συνέπειαν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀκεραιότητά της καὶ νὰ εἶναι χρήσιμος εἰς τοὺς φίλους της, πρέπει νὰ εἶναι ἰσχυρά, ἐνῷ ἡ τυραννὶς μιᾶς μισητῆς δικτατορίας τὴν παραλύει, ὡς θ' ἀποδειχθῇ τὴν ἡμέραν τοῦ κινδύνου. Μία φιλικὴ παρέμβασις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας πλησίον τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως θὰ ἠμποροῦσε νὰ προλάβῃ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατιωτικοῦ παράγοντος, εἰς περίπτωσιν ἐπεκτάσεως τοῦ πολέμου εἰς τὴν βαλκανικὴν χερσόνησον. Ἡ ἐν λόγῳ παρέμβασις, ὑπὸ μορφὴν ὑποδείξεων, ἐπείγει λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ τελευταία μερικὴ ἐπιστράτευσις τοῦ ἑλλη-

νικοῦ στρατοῦ ἀπέδειξεν ὅτι ὁ κ. Μεταξᾶς οὐδὲν ἔπραξε διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς χώρας, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως διοικήσεως, ὅσον καὶ ἐφοδιασμοῦ. Δὲν θέλω νὰ εἰσέλθω εἰς τεχνικὰς λεπτομερείας, τὰς ὁποίας βεβαίως δύνασθε νὰ ἔχετε διὰ τοῦ Ἄγγλου καὶ Γάλλου στρατιωτικοῦ ἀκολούθου. Πεπεισμένος περὶ τοῦ κινδύνου, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ ὅλας τὰς μικρὰς χώρας, πιστεύω ὅτι ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ ἐπανεύρῃ τὸ ταχύτερον τὴν ἐθνικὴν ἑνότητά της, μὲ κυβέρνησιν ἀπολαύουσαν τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Βασιλεύς, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν, πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ τὸ ταχύτερον δυνατὸν εἰς τὴν ὀρθὴν σύλληψιν τῶν συμφερόντων τῆς χώρας καὶ τοῦ θρόνου του. Εἶμαι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κυβερνήσεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας διὰ τὴν παροχὴν πάσης πληροφορίας ποὺ θὰ τοὺς ἐφαίνετο χρήσιμος διὰ μίαν πλέον εἰς βάθος μελέτην τῶν θιγομένων εἰς τὴν παροῦσαν σύντομον ἔκθεσιν ζητημάτων».

ΓΝΩΜΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ

Τὴν 19 Φεβρουαρίου 1940 ὁ Ἄγγλος στρατιωτικὸς ἀκόλουθος στὴν Ἀθήνα, ἀντισυνταγματάρχης Μπλάντ, ἀναφέρει στὸ Φόρεϊν Ὄφφις τὴ γνώμη του γιὰ τὸ ἠθικὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, γιὰ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ βασιλέως, γιὰ τὰ σχέδια περὶ μεταβολῆς στὸ ἑλληνικὸ καθεστὼς κλπ.

Στὴν ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς του γράφει ὅτι οἱ φῆμες γιὰ τὴν κακὴ κατάστασι τοῦ στρατοῦ εἶναι ἀνυπόστατες. Καὶ συνεχίζει :

«Τὸ καθεστὼς Μεταξᾶ εἶναι γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνες ἀντιδημοτικό. Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἐχέφρονες Ἕλληνες εἶναι πιθανώτατα πρόθυμοι νὰ δεχθοῦν ὅτι κάποιου εἴδους αὐταρχικὸ καθεστὼς εἶναι ἀναγκαῖο σὲ κρίσιμες στιγμές, ὅπως οἱ σημερινές, τίποτε, ἐν τούτοις, δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς θεωρεῖ καθεστὼς ὡς μιὰ προσωρινὴν λύσιν. Ἀντιθέτως, γιὰ νὰ μεταχειρισθῶ στρατιωτικὴν ἔκφρασιν, τὸ καθεστὼς ἑδραιώνει τὶς θέσεις του ὅσον ἰσχυρότερον δύναται. Μοῦ ἐλέχθη ἀπὸ πηγὴν ἀξίαν πολλῆς ἐκτιμήσεως, ὅτι ὁ Βασιλεύς, ἐπανερχόμενος ἀπὸ τὴν ἐξορίαν του, εἶπε ὅτι δύο τουλάχιστον πράγματα εἶχε διδαχθῆ στὴν Ἀγγλία : Νὰ μὴν κυβερνᾶ διὰ δικτατορίας καὶ ποτὲ νὰ μὴν ἐπιτρέψῃ τὴν εἴσοδο τῆς πολιτικῆς στὸν στρατό. Γι' αὐτόν, ὑποτίθεται, τὸν λόγον ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἔχει ἐπιμόνως ἀντιταχθῆ στὴν ἐπάνοδο στὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία τῶν βενιζελικῶν (χρησιμοποιῶ τὸν ὅρον ἐλλείψει καλυτέρου) ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετάχθησαν τὸ 1935».

ΠΩΣ ΘΑ ΓΙΝΗ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ

Ὁ Μπλὰντ συμφωνεῖ μὲ τὴν ἄποψι αὐτὴ ἐπειδὴ θεωρεῖ ἀνυπέρβλητα τὰ προβλήματα ποὺ θὰ προέκυπταν ἀπὸ τὴν ἐπάνοδο τῶν ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν στὸ στρατὸ καὶ ἂς εἶναι οἱ καλύτεροι. Καὶ συνεχίζει :

«Μία μεταβολὴ τοῦ καθεστῶτος θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν κατὰ δύο τρόπους: Θὰ ἠμποροῦσε νὰ διευρυνθῆ τὸ παρὸν καθεστώς, ὥστε νὰ καταστῆ δυνατὴ μία περισσότερον ἀντιπροσωπευτικὴ κυβέρνησις. Ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν νομίζω τοῦτο δυνατόν, ἐφ' ὅσον ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς θὰ ἦταν ἀπρόθυμος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐξουσίαν του ἢ νὰ χαλαρώσῃ τὸ ἐθνικὸν σοσιαλιστικὸν πρόγραμμά του. Ἐπὶ πλέον, φαίνεται ἀμφίβολον ὅτι οἱαδήποτε σημαίνοντα μέλη τῆς ἀντιπολιτεύσεως θὰ τοῦ εἶχαν ἐπαρκῆ ἐμπιστοσύνην, ὥστε νὰ συμμαχήσουν μὲ τὴν παροῦσα κυβέρνησιν. Ἴσως ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης θὰ ἠμποροῦσε νὰ χειρισθῆ τὰ πράγματα μὲ μίαν προσωπικὴ καὶ πατριωτικὴν ἔκκλησιν σὲ στιγμὴν κρίσεως. Ἐὰν τοῦτο ἀπέληγε σὲ ἐπάνοδον μερικῶν ἀπὸ τοὺς βενιζελικοὺς ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι θὰ συνεργάζοντο ἁρμονικῶς μὲ τοὺς σημερινοὺς ἡγήτορες καὶ ἐπιτελεῖς, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦταν ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀξία τοῦ στρατοῦ θὰ ἐπηυξάνετο. Ἀμφιβάλλω, ὅμως, ἐὰν τοῦτο εἶναι δυνατόν.

»Μία ριζικὴ μεταβολὴ καθεστῶτος, ὡς ἀπόρροια ἐξεγέρσεως μέσα στὴν χώρα, θὰ συνεπήγετο, φοβοῦμαι, τὸν

κίνδυνον ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης θὰ ἔχανε τὴν ἐπιρροή του, ἐὰν ὄχι τίποτε περισσότερο. Σὲ παρομοίαν περίπτωσιν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ διατηρήσῃ τοὺς σημερινοὺς ἐπιτελάρχες ; Καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις, ὁ στρατηγὸς Παπάγος ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν προσωπικοτήτων τῶν Βαλκανίων σὲ εὐρύτητα πνεύματος καὶ οὐδέποτε τὸν ἄκουσα νὰ ἐκφράζῃ ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες νὰ μὴν εἶναι νουνεχεῖς καὶ μετριοπαθεῖς ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν ἔχῃ μεγάλη φήμη στὴν χώρα. Μία απότομη κυβερνητικὴ μεταβολὴ πιθανὸν νὰ ἀπεμάκρυνε αὐτὸν καὶ μερικοὺς ἢ ὅλους ἀπὸ τοὺς κυρίους ἐπιτελεῖς καὶ διοικητάς του. Παρομοία μεταβολὴ θὰ ἦταν πρὸς τὸ κακό. Δὲν γνωρίζω ἐὰν οἱ βενιζελικοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν ἐπαρκῶς, οἱ ἀξιωματικοί των ὅμως δὲν θὰ ἦσαν ἐνήμεροι καὶ μία παρομοία μεταβολή, μὲ κρίσιμες ἐποχὲς ἐνώπιόν μας, θὰ προκαλοῦσε ἀναστάτωσιν στὸν στρατὸν καὶ ἴσως νὰ εἶχε ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Μὲ αὐτὴ (τὴν γνώμην) συμφωνεῖ ἀνεπιφυλάκτως καὶ ὁ Γάλλος συνάδελφός μου.

»Ὡς πρὸς τὴν ἀξία τοῦ στρατοῦ ὡς ἔχει, δὲν βλέπω λόγο νὰ ὑποθέσω ὅτι δὲν θὰ ἦταν τόσον πρόθυμος νὰ εἰσέλθῃ στὸν πόλεμο παρὰ τὸ πλευρόν μας καὶ νὰ κάνῃ τὸ πᾶν τώρα ἢ στὸ μέλλον παρ' ὅ,τι θὰ ἦταν τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριο».

«Η ΧΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΜΑΖΙ ΜΑΣ»

«Ὅλες οἱ ἐνδείξεις πείθουν ὅτι ἡ χώρα εἶναι ὁλοψύχως μαζί μας. Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς εἰσέλθῃ στὸν πόλεμο, θὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ ἔνοπλες δυνάμεις, κατὰ τρόπο εὐρύτατο γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ φρονῶ ὅτι τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ καλέσῃ τὴν πλειοψηφία τῶν ἤδη ἀποστράτων βενιζελικῶν ἀξιωματικῶν, τουλάχιστον μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου καὶ σὲ μερικὲς περιπτώσεις πιθανώτατα ἀκόμη ὑψηλοτέρου. Δὲν ὑπάρχουν ἀρκεσεις πιθανώτατα ἀκόμη ὑψηλοτέρου. Δὲν ὑπάρχουν ἀρκετοὶ ἀξιωματικοὶ πρὸς πλήρωσιν θέσεων ἐὰν τοῦτο δὲν συμβῇ. Καὶ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀσφαλῶς ἀναγνωρίζει τοῦτο. Τότε, ἐὰν τὰ πράγματα βαίνουν καλῶς καὶ ἡ Ἑλλὰς λάβῃ ἐπαρκῆ συμμαχικὴν ὑποστήριξιν, δὲν βλέπω λόγους νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ στρατὸς δὲν θὰ δράσῃ μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις. Γιὰ νὰ διασφαλισθῇ ὅμως ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν πρόκειται νὰ καταστῇ βάρος ἐρχόμενος σὲ σύγκρουσιν μὲ ἕναν συγχρονισμένο στρατό, πρέπει νὰ ληφθοῦν μέτρα, ὥστε νὰ ἐκσυγχρονισθῇ ὁ ἐξοπλισμός του ἰδία σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ ἀντιαρματικὰ ὅπλα καὶ ἀντιασφυξιογόνες μάσκες.

»Συμπεραίνω: Ὡς ἔχουν τὰ πράγματα, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ στρατὸς δὲν θὰ ἦταν νομιμόφρων καὶ δὲν θὰ ἔκανε ὅ,τι καλύτερον δύναται. Ἐὰν ἦταν δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ μία διεύρυνσις τῆς βάσεως τῆς κυβερνήσεως μὲ μίαν σαφῆ ἔνδειξιν ὅτι τὸ παρὸν καθεστὼς δὲν προορίζεται νὰ εἶναι μόνιμο, τότε, τόσον στρατιωτικῶς ὅσον καὶ πολιτικῶς, ἡ κατάστασις θὰ ἐβελτιώνετο σημαντικῶς.

»Μία βίαιη μεταβολὴ καθεστῶτος πρὶν ὁ ἑπόμενος χειμώνας θέσῃ τέρμα στὴν ἐφετινὴ περίοδο στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐνδέχεται νὰ ἀπεδεικνύετο ὀλεθρία! Ἀφ' ἑτέρου, μία ἐπικίνδυνη κατάστασις ἐνδέχεται νὰ δημιουργηθῇ, ἐὰν ὑπεχρεούμεθα νὰ στηρίζωμε τὸ παρὸν καθεστὼς κατὰ τῆς θελήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ».

«ΜΗ ΘΙΓΕΤΕ ΤΑ ΚΑΛΩΣ ΚΕΙΜΕΝΑ»

Νέα ἐπιστολὴ τοῦ Πάλαιρετ πρὸς τὸν Λόρδο Χάλιφαξ στέλλεται τὴν 20 Φεβρουαρίου 1940 μὲ ἀντικείμενο τὴν ἀντιδημοτικότητα τοῦ καθεστῶτος Μεταξᾶ, τὴν πιθανότητα ἀντικαταστάσεώς του καὶ τὶς ἐνδεχόμενες ἀντιδράσεις τῶν Ἑλλήνων σὲ περίπτωσι πολέμου. Ὁ πρεσβευτὴς γράφει:

«... εἶναι, νομίζω, ἀναγκαῖο νὰ ἐξετάσωμε τὴν κατάστασι ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῶν ἰδίων μας συμφερόντων κατὰ τὴν διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφύγωμε τὸ ἐρώτημα: Μέχρι ποίου σημείου δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὴν παροῦσαν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν σὲ περίπτωσιν ἐπεκτάσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν στὰ Βαλκάνια; Ἠμπορεῖ νὰ ἐμπιστευθῇ κανεὶς ἕνα καθεστὼς ὁμολογουμένως τόσον ἀντιδημοτικὸν (συνεπεία τῆς δεσποτικῆς καὶ αὐταρχικῆς μεταχειρίσεως τῶν ἀντιπάλων καὶ ἐπικριτῶν του) νὰ ὁδηγήσῃ ἕνα ἔθνος στὸν πόλεμο; Μήπως ἡ ἔκρηξις

τῶν ἐχθροπραξιῶν ἀνοίξῃ τοὺς κρουνοὺς μιᾶς δυσφορίας, ἡ ὁποία θὰ παρέσυρε τὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ θὰ ὡδηγοῦσε ὁλόκληρη τὴν χώρα σ' ἕνα χάος ἐσωτερικῶν διενέξεων, ποὺ θὰ τὴν καθιστοῦσε κάτι περισσότερον ἀπὸ ἄχρηστη γιὰ τοὺς ἰδικούς μας σκοπούς;

»Ἐφ' ὅσον οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα, φαίνεται σαφὲς ὅτι ὀρθὸ θὰ ἦταν νὰ συνεχίσωμε τὴν πολιτική μας νὰ μὴν κάνωμε, ὁ,τιδήποτε ποὺ θὰ ἐξησθένιζε τὴν θέσιν τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ καὶ μάλιστα νὰ τὸν βοηθοῦμε, ὁποτεδήποτε δυνάμεθα, νὰ τὴν ἐνισχύσῃ. Τὴν στιγμὴ αὐτή, καμμία μεταβολὴ καθεστῶτος δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν στὴν Ἑλλάδα χωρὶς ἐσωτερικὲς διαταραχές, τῶν ὁποίων οἱ ἐπιπτώσεις θὰ ἦσαν ἐπιζήμιες γιὰ ἐμᾶς... Ἡ σύναψις τῆς ἀγγλοελληνικῆς συμφωνίας τοῦ Λονδίνου, ποὺ ἔγινε θερμῶς δεκτὴ σὲ ἀμφότερες τὶς χῶρες, εἶναι σύμβολο καὶ καρπὸς τῆς πολιτικῆς μας, τῆς ὁποίας εἶναι παράδειγμα καὶ δικαίωσις. Τὸ ἀντίβαρο τῆς συμφωνίας ἐκείνης εἶναι ὅτι πρέπει νὰ κάνωμε ὅ,τι μᾶς εἶναι δυνατό, ὥστε νὰ ἱκανοποιήσωμε τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως γιὰ στρατιωτικὸ ὑλικό. Κανεὶς δικτάτωρ δὲν ἀντέχει νὰ στείλῃ στὸ μέτωπο ἕνα κακῶς ἐξωπλισμένο στρατό, ὅπως καὶ ἐμεῖς δὲν ἠμποροῦμε νὰ ἀναμείνωμε ὅτι ἕνας τέτοιος στρατὸς θὰ ἐπολεμοῦσε ἱκανοποιητικῶς.

»Παραμένει τὸ ἐρώτημα ἐὰν οἱ ἐγκάρδιες σχέσεις, οἱ ὁποῖες τώρα ὑφίστανται μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων, δὲν θὰ μᾶς ἐπέτρεπαν νὰ ζητήσωμε ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἐμφυσήσῃ ἕνα περισσότερο φιλελεύθερο πνεῦμα στὸ καθεστώς του, ὄχι μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἀρχῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως σκοπιμότητος, ἐφ' ὅσον τοῦτο θὰ ἐνίσχυε πιθανώτατα τὴν θέσιν του στὴν περίπτωσιν ποὺ ἕνας ἐξωτερικὸς κίνδυνος ἐπαπειλοῦσε τὴν χώρα του. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν τὴν ἄποψιν ὅτι ἔχει ἐπέλθει ὁ χρόνος γιὰ ἐμᾶς νὰ χρησιμοποιήσωμε τὴν μοναδική μας ἐδῶ θέσιν καὶ ἐπιρροὴν προκειμένου νὰ ἐπιτύχωμε μία μετατροπὴ τοῦ καθεστῶτος καὶ νὰ ἀποκαταστήσωμε μερικὲς ἀπὸ τὶς ἀδικίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὑποφέρουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ὑποστηρικτές μας. Φοβοῦνται ὅτι, ἐὰν τοῦτο δὲν γίνῃ, τότε θὰ ἐπέλθῃ χάος ὅταν ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἐκλείψῃ ἢ ὅταν ἡ Ἑλλὰς εἰσέλθῃ στὸν πόλεμο. Ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν πιστεύω ὅτι ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς θὰ ἦταν διατεθειμένος νὰ δεχθῇ οἱανδήποτε συμβουλὴ καὶ ἀπὸ τὴν

πλέον φιλικὴ ἀκόμη κυβέρνησιν ὡς πρὸς τὸν χειρισμὸ τῶν ὑποθέσεων τῆς χώρας του. Εἶναι εἰλικρινῶς πεπεισμένος ὅτι οἱ μέθοδοί του εἶναι ὀρθὲς καὶ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖες γιὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν πρόοδο τῆς Ἑλλάδος. Θὰ ἠρνεῖτο νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι τὸ καθεστώς του εἶναι πράγματι ἀντιδημοτικό. Καὶ ὅσο καὶ ἐὰν συλλογίζωμαι τὸ θέμα, δὲν ἠμπορῶ νὰ σκεφθῶ οἱανδήποτε συγκεκριμένη σύστασιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠμποροῦσα νὰ κάμω ἢ τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος θὰ ἐδέχετο. Εἶμαι, ἐπὶ παραδείγματι, βέβαιος ὅτι δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ τοῦ ἀποσπάσωμε οἱανδήποτε διαβεβαίωσιν ὡς πρὸς τὸν προσωρινὸν χαρακτῆρα τοῦ καθεστῶτος του, ὅπως αὐτὴ ποὺ ἀναφέρεται στὸ μνημόνιο τοῦ (στρατιωτικοῦ ἀκολούθου) συνταγματάρχου Μπλάντ. Φοβοῦμαι ὅτι θὰ ἐπετύγχανα μόνο νὰ προκαλέσω τὴν καχυποψία καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης του. Ἐνῶ (ἀντιθέτως) νομίζω ὅτι, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴν προσωπική μου καλὴν θέλησιν, καθὼς καὶ στὴν καλὴν θέλησιν τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Αὐτὰ εἶναι πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐλυπούμην νὰ χάσω σὲ μίαν ἄκαρπη προσπάθεια ποὺ θὰ τοῦ ἐφαίνετο ὡς παρέμβασις στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐκεῖνος εἶναι ὑπεύθυνος.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΔΡΑΝΗΣ

»Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι σὲ μία ἀναφορὰ ποὺ ἐγράφη ἕναν μῆνα πρὶν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος (ἀριθμὸς 333, ἄκρως ἐμπιστευτική, τῆς 5ης Αὐγούστου 1939) ἀνέφερα, γιὰ νὰ τὴν ἀπορρίψω, τὴν πιθανότητα νὰ ὁμιλήσω στὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ἀντιδημοτικότητα τοῦ παρόντος καθεστῶτος. Εἶμαι, τώρα, ἀκόμη σθεναρώτερα πεπεισμένος ὅτι τοῦτο δὲν θὰ ἦταν φρόνιμο. Ὄχι μόνον θὰ ἦταν ἄσκοπο (γιατὶ τί θὰ ἠμπορούσαμε νὰ συστήσωμε στὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα νὰ κάνῃ;) ἀλλὰ καὶ θὰ ὑπενόμευε τὴν ἐπιρροή μας στὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ, ὁ ὁποῖος, ἐὰν ἐπληροφορεῖτο τοῦτο (ὅπως ἀσφαλῶς θὰ ἐπληροφορεῖτο), θὰ ἐθεωροῦσε δικαιολογημένως ὅτι τοῦ ἐπιτιθέμεθα πίσω ἀπὸ τὸν θρόνο. Δὲν θὰ ἐκερδίζαμε τίποτε καὶ θὰ ἐκινδυνεύαμε νὰ χάσωμε πολλά.

»Ἀσφαλῶς, ὁ Βασιλεὺς θὰ ἠμποροῦσε νὰ διαδραματίσῃ ἕναν ἄκρως σημαντικὸ ρόλο στὴν παροῦσα κατάστασιν τῶν

πραγμάτων, ἀλλὰ μία ἀπὸ τὶς ὄψεις τῆς καταστάσεως, οἱ ὁποῖες προκαλοῦν τὴν ἀπορία, εἶναι ἡ ἀπροθυμία — ἢ ἡ ἀδυναμία του — νὰ πράξη τοῦτο. Ὄχι μόνον, ἐξ ὅσων δυνάμεθα νὰ ἴδωμε, ἀσκεῖ ἐλαχίστην ἢ καὶ καμμιὰν ἐπιρροὴ πάνω στὸν χειρισμὸ τῶν ὑποθέσεων ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ, ἀλλὰ σπανίως εἶναι ὁρατὸς ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του καὶ δὲν λαμβάνει σχεδὸν καθόλου μέρος σὲ δημόσιες τελετές. Φοβοῦμαι ὅτι αὐτὸ ἔχει ὀξύνει τὶς ἀντιμοναρχικὲς ἐπικρίσεις, οἱ ὁποῖες εἶναι ἐδῶ ἔμμονες, πέραν ἀπὸ τὴν ἀντιδημοτικότητα, τὴν ὁποία τοῦ ἔχει ἐπιφέρει ἡ ἀποδοχὴ τοῦ παρόντος καθεστῶτος. Ἐὰν ἡ ὑγεία τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ ἤθελε αἰφνιδίως δημιουργήση προβλήματα, τότε δὲν μοῦ μένει παρὰ νὰ ἐλπίσω ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης θὰ ἐπανεύρισκε τὴν παλαιὰ ἐνεργητικότητά του καὶ ὅτι ὁ ἴδιος εἴτε θὰ διώριζε ἕναν διάδοχο εἴτε θὰ καθωδηγοῦσε μία μεταβολὴ καθεστῶτος. Ἀλλέως, θὰ παριστάμεθα μάρτυρες μιᾶς ἀπρεποῦς διαμάχης γιὰ τὴν ἐξουσία μεταξὺ τῶν πολὺ δευτερευόντων προσώπων, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἔχει ἀτυχῶς περιβάλει τὸν ἑαυτό του.

«ΚΛΕΙΣΤΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ»

»Οὔτε καὶ διαβλέπω σκοπιμότητα στὴν προσπάθεια ἐπιλογῆς ἑνὸς ὑποψηφίου, τὸν ὁποῖον θὰ ἠμπορούσαμε νὰ θεωρήσωμε εὐμενῆ πρὸς τὴν ὑπόθεσίν μας. Ἀκόμη καὶ ἐὰν ὑπεδείκνυα κάποιον (ὅπως τὸν κ. Τσουδερό, ὁ ὁποῖος θὰ ἦταν μία καλὴ ἐκλογὴ θεωρητικῶς ἀλλά, βεβαίως, πρακτικῶς ἀνεφάρμοστη), ἡ ὑποστήριξίς μας μόνον θὰ παρέβλαπτε τὶς πιθανότητές του. Ἐνδέχεται ὁ Βασιλεὺς νὰ ἔχη ἐσκεμμένως υἱοθετήσει ὡς προσωρινὴ λύσιν τὴν πολιτικὴ νὰ ἀφήνη τὰ πράγματα νὰ κυλοῦν καὶ ὅτι, ἐὰν ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἐξέλειπε,θὰ ἐνεθάρρυνε ὁ ἴδιος τὴν χώρα του νὰ ἐπανέλθη σ' ἕνα δημοκρατικὸ καθεστώς, τὸ ὁποῖο (ἐὰν ἐπιστεύαμε τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀπόψεών του, ἡ ὁποία γίνεται στὴν ἀναφορά μου ὑπ' ἀριθμὸν 522 τῆς 21ης Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους) θεωρεῖ ὡς τὸ καλύτερον ἀνταποκρινόμενο στὸν λαό του.

»Καταλήγω ἔτσι στὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐπὶ τοῦ παρόντος, θὰ ἦταν περισσότερο φρόνιμο γιὰ ἐμᾶς νὰ μὴν ἀναμιχθοῦμε κατὰ οἱονδήποτε τρόπο στὶς ἑλληνικὲς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις. Θὰ ἦταν καλύτερο νὰ ἐκλείναμε τοὺς ὀφθαλμοὺς

στὰ δυσάρεστα στοιχεῖα τοῦ καθεστῶτος καὶ νὰ μὴν ἐπιχειρήσωμε νὰ τὸ ἐπικρίνωμε ἢ νὰ τὸ μεταβάλωμε, ἐκτὸς ἐὰν ὑπάρξουν κραυγαλέες περιπτώσεις μεθόδων, οἱ ὁποῖες πρέπει, ἀτυχῶς, νὰ ἀποκληθοῦν «γκεσταπό», τῆς ἐδῶ μυστικῆς ἀστυνομίας. Ἴσως ἡ μεταχείρισις τοῦ κ. Τσουδεροῦ (ὁ ὁποῖος εἶναι ἀκόμη σὲ νοσοκομεῖο) νὰ παρεῖχε τὴν εὐκαιρία νὰ πῶ φιλικῶς κάτι στὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ γιὰ τὶς ἀνεπιθύμητες ἐπιπτώσεις ποὺ ἔχουν στὴν ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη οἱ ἐνέργειες τοῦ κ. Μανιαδάκη(...). Πέραν ὅμως τούτου, φρονῶ ὅτι δὲν θὰ ἦταν φρόνιμο νὰ προχωρήσω. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ βῆμα, θὰ ἐπρότεινα νὰ κάμω μόνον ἐὰν ἤμουν πεπεισμένος ὅτι αἰτιολογεῖτο ἀπὸ τὰ πράγματα. Ἀφ' ἑτέρου, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ὑπεδείκνυα νὰ ἐκτεθῶμεν στὸν κίνδυνο, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στὴν τελευταία παράγραφο τοῦ μνημονίου τοῦ συνταγματάρχου Μπλάντ — νὰ ἐπιχειρήσωμε, δηλαδή, νὰ στηρίξωμε τὸ σημερινὸ καθεστὼς ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐὰν εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ ἀπαλλαγοῦν αὐτοῦ, πρέπει νὰ πράξουν τοῦτο ὄχι μόνο χωρὶς ἰδική μας βοήθεια ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἰδικά μας προσκόμματα.

»Θὰ ἤμουν εὐτυχὴς νὰ ἐπληροφορούμην ἐὰν καὶ ἐσεῖς συμφωνῆτε μὲ τὴν γενικήν μου γνώμην γιὰ τὴν κατάστασιν ἢ ἐὰν κρίνετε ὅτι πρέπει νὰ καταβάλωμε κάποια προσπάθεια νὰ πείσωμε τὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ νὰ καταστήση τὸ καθεστώς του περισσότερο ἀποδεκτὸ ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες του. Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι οἱουδήποτε εἴδους ἰδική μας παρέμβασις στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος, μοῦ φαίνεται ὅτι συνεπάγεται περισσοτέρους κινδύνους παρὰ πλεονεκτήματα».

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Ὁ Γ. Μ. Γιὰγκ εἶναι προϊστάμενος «δημοσιότητος» στὴν Βρεταννικὴ Πρεσβεία Ἀθηνῶν. Τὴν 20 Φεβρουαρίου 1940 ἡ Πρεσβεία ὑποβάλλει στὸν Χάλιφαξ «μνημόνιο» τοῦ Γιὰγκ γιὰ τὴν δραστηριότητα τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας στὴν Ἑλλάδα:

«Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάσω ἐσωκλείστως ἐνδιαφέρον μνημόνιον τοῦ κ. Γ. Μ. Γιάγκ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δημοσιότητος εἰς τὴν πρεσβείαν ταύτην. Τὸ μνημόνιον ἐκθέτει τὴν δραστηριότητα τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου. Τὸ γενικὸν συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν αὐτὴν εἶναι ὅτι παρὰ τὴν δαπάνην πολλῶν χρημάτων καὶ προσπαθειῶν, οἱ Γερμανοὶ δὲν κατώρθωσαν μέχρι τοῦδε νὰ μεταβάλουν τὴν ὑπὲρ τῶν Συμμάχων συμπάθειαν τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου. (....). Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ἐμπιστευτικὰς σχέσεις οἱ Γερμανοὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰς ὁμοιότητας μεταξὺ τῶν καθεστώτων εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Γερμανίαν καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τόσον εἰς τὰ ὑπουργεῖα εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς διοικητικὰς θέσεις εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐσπούδασαν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἀπέκτησαν φυσικὴν συμπάθειαν διὰ τὴν χώραν ταύτην ἀπετέλει πολιτικὴν τῆς ἀποθανούσης Βασιλίσσης Σοφίας ν' ἀποστέλλη μεγάλον ἀριθμὸν ἐλπιδοφόρων Ἑλλήνων σπουδαστῶν εἰς τὴν Γερμανίαν. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν φθάσει τώρα εἰς ἰσχυρὰς θέσεις. Εἰς τοῦτο, ἀναμφιβόλως ὀφείλεται, ὡς καὶ εἰς τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν κ. Γιάγκ, τὸ ὅτι κατώτεροι λειτουργοὶ τόσον ἐνταῦθα ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας παρεμβάλλουν περισσότερα ἐμπόδια καὶ ἀποδεικνύουν μικροτέραν διάθεσιν νὰ παράσχουν βοήθειαν, ἀπὸ ὅσον ἡ Κεντρικὴ Κυβερνητικὴ Ὑπηρεσία εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα. Τοῦτο πρὸς τὸ παρὸν εἶναι περισσότερον ἐνόχλησις παρὰ ἀπειλὴ ἐναντίον τῆς θέσεώς μας. Μία πλευρὰ ὡστόσον πρέπει νὰ εἶναι ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Τὸ καθεστὼς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἐκεῖνο εἰς τὴν Γερμανίαν, διὰ νὰ διατηρηθῆ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐξαρτᾶται κατὰ μέγιστον μέρος ἐκ τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐδημιούργησαν στενὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀστυνομίαν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἔχωμεν κάθε λόγον νὰ πιστεύωμεν ὅτι σημαντικὸν μέρος τῶν πληροφοριῶν μας ἐπὶ τῆς συμμαχικῆς δραστηριότητος εἰς τὴν Ἑλλάδα, διαβιβάζεται ἀπὸ ὡρισμένα μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας εἰς τὰς Γερμανικὰς Ἀρχάς. Ἐὰν ὁ πόλεμος ἐπεκταθῆ εἰς τὰ Βαλκάνια, θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος, νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐνδεχομένως οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τὴν Ἑλλάδα Γερμανοὶ (μὲ τὴν ἐνδεχομένην ἀνοχὴν ὡρισμένων Ἑλλήνων ἀξιωματούχων),

ὄχι μόνον διὰ [τὴν συλλογὴν] πληροφοριῶν ἀλλὰ διὰ σαμποτάζ. Προτοῦ ὁλοκληρώσω τὴν πλευρὰν αὐτὴν τοῦ ζητήματος, θὰ πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι πολλοὶ Ἕλληνες ἰατροὶ οἱ ὁποῖοι μετέβησαν εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ σπουδάς, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐπέστρεψαν ἀηδιασμένοι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ παρόντος καθεστῶτος. Αἱ ὑπὲρ τῆς Γερμανίας συμπάθειαι τῶν ὀλίγων γερμανοφίλων Ἑλλήνων, ἀνάγονται εἰς τὴν προ-ναζιστικὴν περίοδον....».

ΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟΝ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ

Μὲ βάσι τὶς ἀναφορὲς Πάλαιρετ, Χόουλ, Μπλὰντ κλπ. συντάσσεται τὴν 1 Μαρτίου 1940 «Μνημόνιο», ποὺ περιλαμβάνει ἀπόψεις διαφόρων προσωπικοτήτων τῆς Βρετανίας καὶ διατυπώνει τὴν ἐπίσημη πολιτικὴ τῆς Αὐτοκρατορίας πάνω στὸ Ἑλληνικό. Τὸ «Μνημόνιο» φέρει τὴν ὑπογραφὴ Γ. Κλάττον καὶ ἀποτελεῖ βασικῶς τὴν ἀπάντησι σὲ δυὸ ἐρωτήματα:

«Α. Ἔχομε τὴν δυνατότητα νὰ μεταβάλωμε τὸ καθεστώς; Ἡ ἀπάντησις εἶναι πιθανώτατα «ὄχι». Δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι τὸ καθεστὼς καταρρέει. Ἡ ἀντιδημοτικότης δὲν εἶναι ἔνδειξις ἀδυναμίας. Ὑπῆρξαν πληροφορίες ὅτι ἡ ὑγεία τοῦ Μεταξᾶ εἶναι κακή, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἐπιβεβαιωθῆ. Εἶναι ἄνθρωπος μεγάλης ἡλικίας καὶ ὑπάρχει πάντοτε ἡ πιθανότης νὰ ἐκλείψη ἀπὸ τὴν σκηνήν. Εἰς παρομοίαν περίπτωσιν, εἶναι ἐμφανὲς ὅτι θὰ ἦταν πρὸς ὄφελός μας νὰ εἴχαμε κάποιο λόγο στὴν ἐπιλογὴν ἑνὸς περισσότερο καταλλήλου διαδόχου, καθὼς ὅμως ἐπισημαίνει ὁ σὲρ Μ. Πάλαιρετ, οἱανδήποτε ὑποστήριξιν παρείχαμε τώρα, θὰ ἦταν ἁπλῶς βάρος γιὰ τὸν ὑποψήφιό μας.

»Ὑπάρχει, ἐπίσης, ἡ σκέψις διευρύνσεως τῆς βάσεως τῆς κυβερνήσεως. Καὶ πάλιν ὅμως, ὁ σὲρ Μάϊκλ Πάλαιρετ ἔχει, πιθανώτατα, δίκαιον ὅταν φρονῆ ὅτι οἱαδήποτε κροῦσις πρὸς τὸν κ. Μεταξᾶ, ὄχι μόνο θὰ δημιουργοῦσε μίαν κατάστασιν καχυποψίας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ θὰ ἔβλαπτε, χωρὶς νὰ ἐπιτύχωμε τὸν στόχον μας

καὶ τὶς παροῦσες καλές μας σχέσεις. Μία κροῦσις διὰ τοῦ βασιλέως δὲν θὰ ἦταν φρόνιμη: "Οταν τὴν ἐπληροφορεῖτο ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, οἱ ἐπιπτώσεις θὰ ἦσαν χειρότερες, παρὰ μία ἔκκλησις πρὸς αὐτὸν προσωπικῶς.

«ΜΕ ΤΟΝ ΜΕΤΑΞΑ ΜΕΧΡΙ ΘΑΝΑΤΟΥ»

»Β. Θέλομε νὰ μεταβάλωμε τὸ καθεστώς; Ἡ ἀπάντησις φαίνεται, καὶ πάλιν, νὰ εἶναι «ὄχι». Ὁ σὲρ Μ. Πάλαιρετ ἐπεσήμανε στὴν ἀναφορά του τῆς 27ης Ὀκτωβρίου (1939), ὅτι «δὲν ἔχομε τὸν παραμικρὸ λόγο νὰ παραπονούμεθα γιὰ τὴν στάσιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως». Τοῦτο, φρονῶ, παραμένει ἀληθὲς καὶ ὁ σὲρ Μ. Πάλαιρετ διατυπώνει τὴν ἄποψίν του στὴν ἀναφορά του τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1940, μὲ τὰ λόγια «ἀμφιβάλλω ἐὰν οἱαδήποτε ἄλλη ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ ἦταν περισσότερο ἱκανοποιητικὴ γιὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς Α. Μ. ἀπὸ τὴν παροῦσα, παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματά της, ἢ ἐὰν θὰ ἦταν ἡ ἰδία περισσότερο σταθερή». Ὡς πρὸς τὴν γερμανικὴ προπαγάνδα, ἡ ἄποψις τοῦ κ. Χόουλ γιὰ τὴν στάσιν τοῦ κ. Νικολούδη, δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν πρόσφατην ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ἐλάβαμε ἀπὸ τὸν κ. Γιάγκ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεύθυνος δημοσιότητος στὰς Ἀθήνας.

»Ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, τὸ μνημόνιο τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου εἶναι κατηγορηματικὸ ὡς πρὸς τὸ σημεῖο, ὅτι οἱαδήποτε βίαιη μεταβολὴ στὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν θὰ ἦταν, πιθανώτατα, ὀλεθρία δι' ἡμᾶς. Πολιτικῶς, φρονεῖ ὅτι θὰ προκαλοῦσε χάος καὶ ὅτι θὰ συνεπήγετο καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ στρατηγοῦ Παπάγου. Καθ' ὅλες τὶς πληροφορίες, πρόκειται γιὰ μία ἐξέχουσα μορφὴ μεταξὺ τῶν Βαλκανίων στρατιωτικῶν. Ὁ συνταγματάρχης Μπλὰντ φρονεῖ ἐπίσης, ὅτι εἰς περίπτωσιν ἐπεκτάσεως τοῦ πολέμου στὴν Ἑλλάδα, οἱ ἱκανότητες τῶν βενιζελικῶν ἀξιωματικῶν, ἡ παραμέλησις τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἕνα ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς μεταβολῆς, θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τὸν Βασιλέα.

»Ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς μοναρχίας, πολλὰ δείχνουν ὅτι καλύτερον θὰ ἦταν νὰ ἀφήναμε τὸν βασιλέα νὰ κινηθῇ μόνος. Ἴσως, ὑποδεικνύει ὁ σὲρ Μ. Πάλαιρετ, νὰ παίζῃ ἰδικόν του παιχνίδι καὶ νὰ ἀναμένῃ τὴν ὥρα του. Ἐὰν ὄχι, δὲν βλέπω πῶς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὸν βοηθήσωμε.

»Μὲ δύο λόγια, εἴμεθα, καὶ θὰ παραμείνωμε, συνδεδεμένοι μὲ τὸν κ. Μεταξᾶ, ἕως ὅτου ὁ θάνατος ἢ οἱ Ἕλληνες μᾶς χωρίσουν».

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟΥΝ

Ἀπὸ τὸ Φόρεϊν Ὄφφις τὸ «Μνημόνιο» ἀπεστάλη στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν καὶ ὁ ἁρμόδιος παράγων προσθέτει:

«Συμφωνῶ μὲ τὸ μνημόνιο τοῦ κ. Κλάττον. Εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἂν ἐπιχειρήσωμε ἐπέμβασιν στὰ ἐσωτερικὰ μιᾶς χώρας ὡς ἡ Ἑλλάς, τοῦτο θὰ ἦταν ὀλέθριο.

»Πρότασις: Νὰ πληροφορήσωμε τὸν σὲρ Μ. Πάλαιρετ ὅτι συμφωνοῦμε πλήρως μὲ τὴν γενικήν του ἄποψιν περὶ τῆς καταστάσεως. Τὸ ἐρώτημα ἐὰν θὰ τοῦ ἦταν δυνατὸν νὰ πῇ φιλικῶς κάτι γιὰ τὶς ἐνέργειες τοῦ κ. Μανιαδάκη, δύναται, νομίζω, νὰ ἀφεθῇ στὴν διάκρισίν του καὶ τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ λεχθῇ».

Ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν ξαναγυρίζει στὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν καὶ ὁ προϊστάμενος τῶν ἑλληνικῶν ὑποθέσεων Νίκολς σημειώνει:

«Ὁ κ. Κλάττον ἔχει γράψει ἕνα ἐξαιρετικῶς χρήσιμο μνημόνιο καὶ συμφωνῶ μὲ τὰ συμπεράσματά του. Σπανίως ἀποδίδει τὸ ἐγχείρημα τῆς ἐπεμβάσεως στὰ ἐσωτερικὰ μιᾶς ξένης χώρας καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ ἀπέδιδε νὰ πράξωμε σήμερα τοῦτο στὴν περίπτωσιν τῆς Ἑλλάδος».

Μετὰ τὸν Νίκολς σημειώνει ὁ Ὄρμ Σάρτζεντ ποὺ ἀργότερα ἔγινε μόνιμος ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν:

«Κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη, μᾶς ὁμιλοῦν περιοδικῶς γιὰ τὴν ἀντιδημοτικότητα τοῦ Μεταξᾶ καὶ τὴν ἀνάγκη μετατροπῆς τοῦ καθεστῶτος. Ἕως τώρα, ἔχομε ἀντισταθῆ στὸν πειρασμὸ νὰ παρέμβωμε μὲ καλὲς συμβουλὲς καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ συνεχίσωμε νὰ ἀντιστεκώμεθα στὸν πειρασμὸ αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Μεταξᾶς ἐξακολουθεῖ νὰ κυβερνᾷ τὴν Ἑλλάδα ἀποτελεσματικῶς, ὁσονδήποτε ἀντιδημοτικὸς

καὶ ἐὰν εἶναι μεταξὺ τῶν ἀπομακρυνθέντων πολιτικῶν, καί, πρᾶγμα σημαντικώτερο, ἡ πολιτική του συμβιβάζεται μὲ τὰ συμφέροντά μας καὶ ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες μας. Γι' αὐτὸ καὶ ὑποστηρίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπέμβωμε περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο».

Ο ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ ΕΡΕΙΠΙΟ

Γιὰ τὴν ὑγεία, τὶς ἀπογοητεύσεις καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ Μουσσολίνι, τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶχε καταλάβει τὴν Ἀλβανία καὶ ἀπειλοῦσε τὴν Ἑλλάδα, ἀναφέρει τὴν 14 Μαρτίου 1940 στὸν Χάλιφαξ ὁ σὲρ Πέρσυ Λοραίν, Βρεταννὸς πρεσβευτὴς στὴν Ρώμη:

«Ὅπως γνωρίζετε, προσπαθῶ συνεχῶς καὶ ἀκαταπόνητα νὰ διασταυρώνω καὶ νὰ ἐλέγχω τὶς ἐντυπώσεις μου γιὰ τὸν Μουσσολίνι καὶ τὴν πολιτική του, ὅποτε εὕρω νέον φῶς ἐπὶ τοῦ θέματος ἀπὸ πηγὰς ποὺ ἀξίζουν κάποιας προσοχῆς. Δὲν χρειάζεται νὰ ἀνακαλέσω τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔχω ἀναφέρει ὡς τώρα, νομίζω ὅμως ὅτι μπορῶ τώρα νὰ συνοψίσω τὰ οὐσιώδη σημεῖα μέσα σὲ ὀλίγες παραγράφους.

»Σωματικῶς ὁ Μουσσολίνι, δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἦταν. Ἔχει ἀρχίσει νὰ παίρνη τὸν κατήφορο. Προσπαθεῖ νὰ πείση καὶ νὰ ἐντυπωσιάση ὅλους ὅτι τρέχει, ἱππεύει, κολυμβᾶ, ὁπλομαχεῖ, ὁδηγεῖ αὐτοκίνητα, πιλοτάρει ἀεροπλάνα, παίζει τέννις κλπ. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια νὰ αὐτοπροβληθῆ καὶ νὰ δικαιολογηθῆ εἶναι γνωστὸν σύμπτωμα τοῦ γήρατος. Ἐπίσης τὸ παρακάνει μὲ τὶς ἐρωμένες του.

»Τὸ μόνον ἀνθρώπινον πλάσμα τὸ ὁποῖον ἀγαποῦσε πραγματικά, ἡ κόρη του Ἔντα, ἔχει ρεζιλευτῆ καὶ τὸν ἔχει ρεζιλέψει. Ἔχει καταντήσει νυμφομανὴς καὶ διάγει μίαν ζωὴν θλιβερῆς ἐλευθεριότητος μέσα σὲ ἕνα ἀλκοολικὸ νέφος. Ὁ Μουσσολίνι τὴν καταδικάζει τώρα δριμύτατα, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ καταδίκη του τὸν ἔχει κάμει στυφόν.

»Γνωρίζει ὅτι ἡ γερμανόφιλη πολιτική του ἦταν σφάλμα. Διὰ λόγους ὅμως ἐπίμονης ὑπερηφανείας δὲν τολμᾶ οὔτε νὰ τὴν ἐγκαταλείψη οὔτε νὰ τὴν ἀπαρνηθῆ ὁ ἴδιος. Ἀπαλλάσσει ἑαυτόν, μὲ τὸ νὰ ἐπιρρίπτη τὴν εὐθύνη στὴν Ἀγγλία. Λέγει ὅτι ἡ Ἀγγλία τὸν ἐξώθησε εἰς τοῦτο καὶ τὸ λέγει μὲ πολλὴν πικρίαν.

»Μὲ κάθε εὐκαιρίαν οἱ Γερμανοὶ τοῦ λέγουν ὅτι ὁ,τιδήποτε λέγεται ἢ γίνεται ἐδῶ ὑπὲρ τῶν Συμμάχων θὰ θεωρηθῆ ἀπὸ αὐτοὺς ὡς ἐχθρικὴ πρᾶξις. Ἐκ τούτου ἡ δουλικότης τοῦ ἰταλικοῦ Τύπου. Ἐπίσης ἀπεκαλύφθη νὰ προσπαθῆ νὰ πωλήση στοὺς Ἄγγλους πυροβόλα καὶ ἀεροπλάνα, σὰν νὰ ἦταν ἄτακτος μαθητής.

»Αἰσθάνεται ἐπίσης ὅτι δὲν εἶναι πιὰ στὸ κέντρο τῆς σκηνῆς. Σπάνια ἐμφανίζεται στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς δημοσιότητος στὴν Εὐρώπη ἢ στὸν κόσμο. Πράγματα σπουδαῖα καὶ μεγάλα γίνονται καὶ δὲν ὑπάρχει ἡρωϊκὸς ρόλος γιὰ τὸν Μουσσολίνι. Ὡστόσον θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξη, εἴτε ὡς πολεμάρχου εἴτε ὡς εἰρηνοποιοῦ. Ἐδῶ ὅμως παρουσιάζονται τρία διλήμματα, ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα:

α. ἀπὸ τοὺς δυὸ ρόλους ποιός τοῦ ταιριάζει καλύτερα καὶ πότε ὀφείλει νὰ ἀρχίση νὰ τὸν παίζη;

β. θὰ μπορέση νὰ κερδίση περισσότερα μὲ τὸ νὰ μπῆ στὸν πόλεμο ἢ μὲ τὸ νὰ μείνη ἔξω ἀπὸ τὸν πόλεμο;

γ. ἂν μπῆ στὸν πόλεμο, μὲ ποιά πλευρὰ νὰ πάη;

»Ἔχω ἰσχυρῶς τὸ αἴσθημα ὅτι ἔφθασε στὸ στάδιο ὅπου ἡ πρώτη μέριμνά του εἶναι ὁ Μουσσολίνι, ἡ δεύτερη τὸ φασιστικὸν καθεστὼς καὶ ἡ τρίτη, ἡ Ἰταλία. Τὰ πράγματα εἶναι τώρα, ποιός πεθαίνει, ἂν ζήση ὁ Μουσσολίνι, ποιός ζῆ, ἂν πέση ὁ Μουσσολίνι. Πῶς νὰ διαλέξη; Ἂν ἡ Γερμανία νικήση ἡ Ἰταλία εἶναι ὑποτελὴς τῆς Γερμανίας. Ἂν νικήσουν οἱ Σύμμαχοι ὁ Μουσσολίνι καὶ ὁ φασισμὸς εἶναι χαμένοι. Εἶναι «ζήτω ἡ δημοκρατία».

ΜΙΣΕΙ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ

»Τὰ σχέδιά του, οἱ ὑπολογισμοί του παραστράτησαν. Ἡ δύναμις τῆς Γερμανίας τὴν ὁποία θεωροῦσε ἀκατανίκητη ἀντιμετωπίσθηκε ἐνόπλως. Τὸ Ναζιστικὸ Κράτος, ὁ σύμμαχός του καὶ τὸ προπύργιο τῆς Εὐρώπης κατὰ τοῦ Μπολσεβικισμοῦ, συνεργάζεται στενώτατα μὲ τὴν Μόσχα. Ἡ Γαλλία τὴν ὁποία θεωροῦσε ἀρρωστημένη καὶ διαβρωμένη ἀπὸ τὸν κομμουνισμὸ εἶναι ἡνωμένη καὶ ἔχει τὸν ἰσχυρότερο στρατὸ ἀπὸ ὁποτεδήποτε ἄλλοτε. Ἡ Ἀγγλία μαλθακή, παραχαϊδεμένη, φλυαροῦσα καὶ ξεπεσμένη δημοκρα-

τία ἀρχίζει νὰ γίνεται σκληρή. Ἡ Αὐτοκρατορία τὴν ἀκολουθεῖ προτιμῶντας τὴν δρᾶσι ἀπὸ τοὺς συμβιβασμούς, τὶς πράξεις ἀπὸ τοὺς λόγους. Τὸ ναυτικό της ἐπιδεικνύει τὴν παλαιά του τόλμη, τὴν ἄκαμπτη θέληση νὰ ἐλέγχη τὶς θάλασσες. Ἡ ἀεροπορία της ἔχει τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ἀναμετρηθῆ μὲ τοὺς Ναζί. Ὁ στρατός της ἀναπτύσσεται ταχέως.

»Μολαταῦτα κανεὶς δὲν ἐπιτίθεται. Τοῦτο εἶναι φοβερὴ περιπλοκὴ διὰ κάποιον ποὺ θέλει νὰ γνωρίζη ποιός θὰ νικήση.

»Μισεῖ τοὺς Γερμανούς. Ζηλεύει φοβερὰ τοὺς Γάλλους. Θεωρεῖ ἀπαραδέκτως ἄδικον αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι μὲ τὰ μπερδεμένα μυαλά, ποὺ ἔχουν συνηθίσει νὰ καταφέρνουν νὰ κάνουν τὰ πράγματα ὅπως τὰ θέλουν χωρὶς νὰ πολεμοῦν καὶ χωρὶς κἂν νὰ ἔχουν στρατὸ καὶ ὑποχρεωτικὴ θητεία, νὰ κατέχουν ὅλα τὰ πράγματα καὶ ὅλους τοὺς τόπους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Μουσσολίνι θὰ μποροῦσε νὰ δημιουργήση μιὰ τόσο ὡραία Αὐτοκρατορία, πρὸς μεγίστην δόξαν τοῦ Μουσσολίνι καὶ ἴσως ἀκόμη ἑνὸς συμπαθοῦς καὶ ἐξημερωμένου Πάπα.

»Ἴσως ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ παρεκτὸς χάριν τοῦ καθεστῶτος, θὰ ἤθελε νὰ νικήσουν οἱ Σύμμαχοι. Θὰ ἤθελε ὅμως νὰ στραπατσαριστοῦν στὸ μεταξύ. Μολαταῦτα ὑπάρχει τὸ θέμα τοῦ καθεστῶτος. Καὶ λοιπόν;

»Ὁλοένα καὶ περισσότερο ἐνοχλητικὸ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ κυριώτεροι σύμβουλοί του καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ στρατιωτικοί, ὄχι μόνον πιστεύουν ὅτι οἱ Σύμμαχοι θὰ νικήσουν ἀλλὰ καὶ πράγματι ἐπιθυμοῦν τὴν νίκη των. Αὐτὸ εἶναι πιὰ στάσις! Πρᾶγμα ἐξωφρενικόν. Ὁ Μουσσολίνι ὅμως θὰ τοὺς δείξη ὅτι αὐτὸς ἔχει δίκιο, ὅτι αὐτὸς δὲν κάνει ποτὲ λάθος καὶ τότε θὰ δοῦν τί ἔχουν νὰ πάθουν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πρέπει ν' ἀφήση ἀνοικτὴ τὴν πόρτα γιὰ νὰ μπῆ στὸν πόλεμο μὲ τὸ μέρος τῶν Γερμανῶν. Ἐὰν χάση αὐτὴ τὴν δυνατότητα ἐκλογῆς, ἐξώφλησε, δὲν εἶναι πλέον ὁ Ντοῦτσε. Δὲν ὁδηγεῖ, ἄγεται. Αὐτὸ ποτέ! Ὁ Ντοῦτσε πρέπει νὰ εἶναι ὁ Ντοῦτσε. Ὁ Ντοῦτσε πρέπει νὰ ὁδηγῆ. Βεβαίως, ἀλλὰ πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν. Ἔτσι ξαναγυρίζομε στὴν ἀφετηρία.

»Ἢ ἴσως σὲ συμβιβαστικὴν εἰρήνην;

ΠΕΡΣΥ ΛΟΡΑΙΝ».

Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ

Ἡ ἔκθεσις Λοραὶν περνᾶ ἀπὸ διάφορα τμήματα τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις καὶ σχολιάζεται ἀπὸ τούς, ἁρμοδίους προϊσταμένους. Ἀκολουθοῦν μὲ τὴ σειρὰ οἱ παρατηρήσεις τῶν Α.Ν. Νόμπλ τοῦ Τμήματος Κεντρικῆς Εὐρώπης, τοῦ Νίκολς τοῦ Ἑλληνικοῦ Τμήματος καὶ τοῦ Ὅρμι Σάρτζεντ:

«Νομίζω ὅτι συμφωνεῖ γενικῶς μὲ τὰς πληροφορίας ποὺ ἔχομε ἀπὸ ἄλλας πηγάς, ἐκτὸς ἴσως τοῦ ὅτι εἶναι ὑπερβολικὸν νὰ λέγεται ὅτι ὁ Σινιὸρ Μουσσολίνι μισεῖ τοὺς Γερμανούς. Μπορεῖ νὰ μὴν τοὺς συμπαθῆ ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ αἱ πληροφορίαι μας δίδουν γενικῶς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τοὺς συμπαθεῖ πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅσον συμπαθεῖ ἡμᾶς.

»Εἶναι ἐπίσης δυστυχῶς ἀληθὲς ὅτι μία ἀπὸ τὰς πλευρᾶς τῆς σωματικῆς του καταπτώσεως εἶναι μία ὁλονὲν αὐξανομένη ἀστάθεια νεύρων. Οἱ ἐκρήξεις ὀργῆς γίνονται ὁλοένα καὶ βιαιότερες καὶ συχνότερες. Τοῦτο τὸν καθιστᾶ δύσκολον εἰς τὸ νὰ συνεννοηθῆ κανεὶς μαζί του.

»Κατόπιν τούτου εἶναι ἀκόμη δυσκολώτερο, ἀπὸ ὅ,τι ἦταν εἰς τὸ παρελθόν, νὰ προβλέψη κανεὶς καὶ νὰ ὑπολογίση τὴν συμπεριφορὰ τοῦ Σινιὸρ Μουσσολίνι. Ἀπὸ τὴν ἄποψίν μας ὁ θάνατός του ἢ ἡ πλήρης σωματικὴ ἢ διανοητικὴ κατάρρευσις θὰ εἶναι μέγα πλεονέκτημα. Κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ παρασύρη στὸν πόλεμο ἐναντίον μας μίαν Ἰταλία ποὺ δὲν τὸ θέλει. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ πολιτική μας θὰ πρέπει νὰ ἀποφύγη νὰ τοῦ δώση ὅπλα, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξεγείρη τὴν ἰταλικὴν κοινὴ γνώμη, ἀλλὰ γενικῶς νὰ ἐπιδεικνύη ἤρεμην φιλικὴν διάθεσιν. Πάντως θὰ πρέπει νὰ προσέξωμεν νὰ μὴ δώσωμε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς τρομοκρατήσουν ἢ νὰ μᾶς ἐκβιάσουν.

21 Μαρτίου 1940 — Α. Ν. ΝΟΜΠΕΛ».

«Ἡ παρακμὴ τοῦ Σινιὸρ Μουσσολίνι μετρᾶται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι συμφώνως πρὸς τὸν πρέσβυν, ἡ πρώτη του μέριμνα εἶναι τώρα ὁ Μουσσολίνι, ἡ δευτέρα τὸ φασιστικὸν καθεστὼς καὶ ἡ τρίτη, ἡ Ἰταλία. Παλαιότερον ἡ κατάστασις δὲν εἶχεν οὕτω, ἀλλὰ ὁ αὐξανόμενος ἐγωϊσμὸς εἶναι ἡ κοινὴ μοῖρα τῶν δικτατόρων καὶ ἡ κυρία των ἀδυναμία.

22 Μαρτίου 1940 — Π. ΝΙΚΟΛΣ»

«Νομίζω ὅτι ὁ σὲρ Π. Λοραὶν μεγεθύνει κατὰ κάποιον τρόπον τὸ δίλημμα εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ὁ Μουσσολίνι. Ὅλες οἱ δυσκολίες του ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ ὅλες οἱ ἀπαιτήσεις του ὡς πρὸς τὸ πρόσωπικὸν κῦρος, θὰ ἱκανοποιοῦντο ἀπὸ μίαν συμβιβαστικὴν εἰρήνην ἐπιτυγχανομένην ἀρκετὰ ἐνωρὶς καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ κρατήση τὴν Ἰταλία ἔξω ἀπὸ τὸν πόλεμο. Στὶς διαπραγματεύσεις διὰ μίαν συμβιβαστικὴν εἰρήνην θὰ ἔπαιζε τὸν κύριο ρόλο, ρίχνοντας τὸ βάρος του ἀπὸ τὴν μιὰ πρὸς τὴν ἄλλη πλευρά, ὑπαγορεύοντας τοὺς ὅρους του καὶ ἐξασφαλίζοντας τὸ τίμημά του. Ἡ εἰκόνα τοῦ Μουσσολίνι εἰς τὸν ρόλον αὐτὸν εἶναι ἀρκετὴ νὰ κόψη τὴ φόρα καὶ τοῦ Χίτλερ ἀκόμη. Ἂν ἔτσι εἶναι τὰ πράγματα, μποροῦμε νὰ θεωρήσωμε ὅτι ὁ Χίτλερ δὲν ἐπιθυμεῖ συμβιβαστικὴν εἰρήνη πρὶν παρασύρη τὸν Μουσσολίνι στὰ δίκτυά του, καὶ τοῦτο σημαίνει νὰ τὸν παρασύρη εἰς πόλεμον.

Ο. Ε. ΣΑΡΤΖΕΝΤ».

ΟΧΙ ΟΠΛΑ ΣΕ ΟΥΔΕΤΕΡΟΥΣ

Ὁ λόρδος Χάλιφαξ γράφει στὸν πρεσβευτὴ Μάικλ Πάλαιρετ τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ κατάστασι τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν ρόλο ποὺ θὰ διαδραματίση σὲ πιθανῆ ἔκρηξι πολέμου στὰ Βαλκάνια:

«Εἶχα τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας τῆς ἐπανόδου τὸν παρελθόντα μῆνα στὴν Ἀθήνα τοῦ (Ἀνδρέα) Ἀποστολίδη καὶ τοῦ (Κυριάκου) Βαρβαρέσσου γιὰ νὰ σᾶς γράψω γενικῶς γιὰ τὶς σχέσεις μας μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὰ ποικίλα προβλήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖσθε ἀφ᾿ ὅτου ἀνελάβατε στὴν Ἀθήνα. Ἡ δυσχέρεια ὅμως εἶναι νὰ εὕρη κανείς, κάτω ἀπὸ τὶς σημερινὲς συνθῆκες, τὸν χρόνο γιὰ νὰ κάμη μία γενικὴ ἐπισκόπησιν τοῦ εἴδους αὐτοῦ.

»Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν (Ἀποστολίδη) καὶ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Τραπέζης (Βαρβαρέσσου) στὸ Λονδῖνο ὑπῆρξε ἀναμφιβόλως μία μεγάλη ἐπιτυχία καί, πέρα ἀπὸ τὶς συμφωνίες, στὶς ὁποῖες ἀπέληξε, μᾶς ἔδωσε σ᾿ ὅλους μία πολύτιμη εὐκαιρία νὰ ἀναπτύξωμε φιλικὲς ἐπαφὲς καὶ νὰ σταθμίσωμε τὶς ἱκανοποιητικὲς σχέσεις, οἱ ὁποῖες φαίνεται τώρα νὰ ἐπικρατοῦν μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων. Μοῦ ἔκανε ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ὁ Βαρβαρέσσος, ὁ ὁποῖος μοῦ ἐφάνη λογικὸς ὅσον καὶ εὐφυὴς καὶ πολὺ φιλικῶς διακείμενος ἀπέναντί μας. Ὁ Τζῖφος (ὑφυπουργὸς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας) ἐβοήθησε ἐπίσης πολύ. Μὲ ἐνδιέφερε νὰ παρατηρήσω ὅτι ἔχετε ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Βαρβαρέσσου μεταξὺ τῶν πιθανῶν διαδόχων τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ, ἐὰν ὁ τελευταῖος ἤθελεν ὁποτεδήποτε ἐκλείψει.

»Μὲ ἐνδιέφερε νὰ διαβάσω τὴν ἐπιστολή σας τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου, στὴν ὁποία ἐπισυνάπτεται ἀναφορὰ ὅπου ἐκτίθενται οἱ ἀπόψεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ὡς πρὸς τὴν προμήθεια πολεμικοῦ ὑλικοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ ὅπου οἱ πλέον ζωτικῶς ἐπείγουσες ἀνάγκες τῆς Ἑλλάδος περιορίζονται σὲ ἀντιασφυξιογόνες προσωπίδες καὶ ἀντιαρματικὰ τυφέκια. Οἱ δυσχέρειες στὴν ἀποστολὴ κατὰ τὴν παροῦσα στιγμὴ πολεμικοῦ ὑλικοῦ πρὸς οὐδέτερες χῶρες εἶναι, ὡς γνωρίζετε, τρομακτικὲς καὶ ὑποχρεωθήκαμε νὰ ἀπορρίψωμε ἕναν πολὺ μεγάλο ἀριθμὸ αἰτήσεων ἀπὸ χῶρες, οἱ ἀνάγκες τῶν ὁποίων εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερες καὶ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος. Ἀκόμη δὲν γνωρίζω ἐὰν τὸ ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν θὰ δυνηθῆ νὰ προμηθεύση τὶς ἀντιασφυξιογόνες προσωπίδες καὶ τὰ ἀντιαρματικὰ τυφέκια ποὺ ζητεῖ ὁ στρατηγὸς Παπάγος, κάνομε ὅμως ὅ,τι μᾶς εἶναι δυνατόν. Τὸ Ἀνώτατο Πολεμικὸ Συμβούλιο ἔχει ἀναθέσει στὴν Συμμαχικὴ πολεμικὴ Ἐπιτροπὴ τὸ ἔργο τοῦ συντονισμοῦ ὁλόκληρης τῆς συμμαχικῆς πολιτικῆς ἐν σχέσει μὲ τὴν προμήθεια ὅπλων πρὸς τὶς βαλκανικὲς χῶρες καὶ τῆς διασφαλίσεως ὅτι οἱ περιωρισμένες ποσότητες, οἱ ὁποῖες εἶναι διαθέσιμες, θὰ σταλοῦν σὲ χῶρες, οἱ ὁποῖες ἀπὸ τὴν συμμαχικὴν ἄποψιν, ἐνδέχεται νὰ τὶς χρησιμοποιήσουν πλέον ἀποτελεσματικῶς. Ἐλπίζω ὅτι ἡ ἐργασία τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς θὰ καταλήξη σὲ ἀποφάσεις, οἱ ὁποῖες θὰ ἱκανοποιοῦν, τουλάχιστον μερικῶς, τὶς ἐπείγουσες ἀνάγκες τῆς Ἑλλάδος.

»Εἶναι, βεβαίως, ἀδύνατο νὰ προβλέψη κανεὶς μὲ οἱανδήποτε βεβαιότητα πῶς θὰ ἐξελιχθῆ ἡ κατάστασις στὰ Βαλκάνια, ἀλλὰ ἔχω ἐνθαρρυνθῆ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς πρόσφατης Βαλκανικῆς Διασκέψεως, ἰδίᾳ καθ᾿ ὅσον φαίνεται ὅτι ἀπέληξε στὴν γενικὴ ἀποδοχὴ α) τῆς ἀρχῆς τῆς

κοινῆς ἄμυνας τῶν ἐξωτερικῶν συνόρων καὶ β) τῆς ἀρχῆς ὅτι ἐνδοβαλκανικὲς ἐδαφικὲς διαφορὲς πρέπει νὰ ἀφεθοῦν στὸ ψυγεῖο μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου. Οἱ προταθεῖσες συναντήσεις τῶν στρατιωτικῶν ἀκολούθων τῆς βαλκανικῆς «ἀντὰντ» στὰς Ἀθήνας, ἐνῶ δὲν εἶναι τόσον ἱκανοποιητικὲς ὅσον θὰ ἦταν μία σύσκεψις τῶν ἐπιτελαρχῶν, θὰ εἶναι πιθανώτατα χρήσιμες καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ μὲ τηρῆτε, ὅσον εἶναι δυνατόν, ἐνήμερον τῆς προόδου των, ὅταν ἀρχίσουν. Ἐγὼ ὁ ἴδιος, δὲν εἶμαι τόσο βέβαιος ὅτι ἀπὸ τὶς συνομιλίες αὐτὲς θὰ προκύψη τίποτε τὸ πολὺ συγκεκριμένο!.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΝΙΣΧΥΡΟΣ

»Πολὺ μὲ ἐνδιέφεραν ὅσα ἐδιάβασα στὶς τελευταῖες ἀναφορές σας ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ κατάστασιν στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐν γένει ἀντιδημοτικότητα τοῦ καθεστῶτος. Συμφωνῶ ἀπολύτως μαζί σας ὅτι οἱαδήποτε ἐσωτερικὴ μεταβολή, ἡ ὁποία θὰ συνεπήγετο σύγχυσιν καὶ διαιρέσεις, θὰ ἦταν, κατὰ τὴν παροῦσαν φάσιν, ἀτυχεστάτη δι' ἡμᾶς, ἂν καὶ δὲν παραγνωρίζω τὸν κίνδυνο ποὺ δημιουργεῖ ὁ στενός μας δεσμὸς μὲ μίαν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ἔχει ἐλαχίστην καὶ καμμίαν πραγματικὴ λαϊκὴ βάσιν. Ἀναμφιβόλως, ἡ πλέον ἱκανοποιητικὴ ἐξέλιξις θὰ ἦταν ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἐπείθετο νὰ εἰσαγάγη βαθμιαίως μία περισσότερο δημοκρατικὴ μορφὴ διακυβερνήσεως. Εἶναι δυσχερέστατο νὰ ἀποφανθῆ κανεὶς ἐὰν θὰ τοῦ ἦταν δυνατὸ νὰ πράξη τοῦτο χωρὶς νὰ ἀπαλλαγῆ τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ καὶ ὑποθέτω ὅτι, στὴν πραγματικότητα, ὁ Βασιλεὺς δὲν αἰσθάνεται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκετὰ ἰσχυρὸς γιὰ νὰ δοκιμάση πειράματα τοῦ εἴδους αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ, θὰ εἴδατε ἤδη ὅτι σᾶς ἐπληροφορήσαμε ἐπισήμως ὅτι συμμεριζόμεθα τὴν ἄποψίν σας ὅτι ἐσεῖς ὁ ἴδιος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναλάβετε οἱανδήποτε δρᾶσιν, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῆ ὡς παρέμβασις στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος.

»Γιὰ νὰ ἀναφέρω ἕνα σημεῖο, τὸ ὁποῖο ἐνδέχεται νὰ ἀφορᾶ κατά τι τὶς σχέσεις μας μὲ τὸ παρὸν καθεστώς, εἶχα προσφάτως μία συνομιλία μὲ τὴν Δούκισσα τοῦ Κὲντ (πριγκήπισσα Μαρίνα τῆς Ἑλλάδος καὶ πρώτη ἐξαδέλφη τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β'), ἡ ὁποία, ὡς γνωρίζετε, διατηρεῖ ἀρκετὰ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους της στὰς Ἀθήνας. Εἶχε, μοῦ εἶπε, ἀκούσει ὅτι δὲν ὑπῆρχε

πλέον πολὺ στενὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῆς πρεσβείας μας καὶ τῆς, ὡς τὴν ἀπεκάλεσε, «παλαιᾶς κοινωνίας», μὲ τὴν ὁποία ὑποθέτω ὅτι ἐννοεῖ τὶς ἐναπομένουσες βασιλόφρονες οἰκογένειες. Τῆς ὑπέδειξα ὅτι τοῦτο πιθανῶς νὰ ὀφείλεται καὶ στὴν στάσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν οἰκογενειῶν καὶ ὑπεγράμμισα τὴν λεπτότητα τῆς θέσεως τῆς πρεσβείας μας, ἐφ' ὅσον ἡ κυβέρνησις ἦταν στὰ χέρια τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ, ὁ ὁποῖος ἐνδεχομένως νὰ μὴν ἔβλεπε μὲ εὐμένεια οἱανδήποτε στενὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν ὑπερβασιλοφρόνων καὶ τῆς πρεσβείας μας. Ἡ Δούκισσα ἐν τούτοις ἐπίστευε ὅτι δὲν ὑπάρχουν κακὲς σχέσεις μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ ὅτι δὲν θὰ ἔκανε κακὸ νὰ ἐπαναληφθοῦν οἱ σχέσεις, οἱ ὁποῖες ἄλλοτε συνέδεαν τὴν πρεσβεία μας μὲ τοὺς φίλους τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Φυσικά, δὲν εἶμαι σὲ θέσιν νὰ κρίνω τὴν ἀξία ὅσων εἶπε, ἀλλὰ ἐνόμισα ὅτι ἄξιζε νὰ σᾶς τὰ διαβιβάσω καί, ὅταν ἔχετε καιρό, θὰ ἤθελα νὰ ἀκούσω τὶς ἀπόψεις σας ἐπὶ τοῦ θέματος».

ΠΙΠΙΝΕΛΗΣ: ΦΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ

Ὁ Παναγιώτης Πιπινέλης, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος στὴν Σόφια, ἐκθέτει τὴν 3η Ἀπριλίου 1940 στὸν Ἄγγλο συνάδελφό του τὶς δυσκολίες ποὺ συναντᾶ στὴν προσπάθειά του νὰ ἐξομαλύνη τὶς ἑλληνοβουλγαρικὲς σχέσεις. Ὁ Βρεταννὸς πρεσβευτὴς στὴν Σόφια ἀναφέρει στὸν Χάλιφαξ τὰ κύρια σημεῖα τῆς συνομιλίας του μὲ τὸν Πιπινέλη:

«Φαίνεται ἀπίθανο οἱ βουλγαροελληνικὲς σχέσεις νὰ βελτιωθοῦν μὲ ἄμεση ἐνέργεια στὸν πολιτικὸ ἢ στρατιωτικὸ τομέα. Πολιτικῶς, ἡ δυσκολία βεβαίως ὀφείλεται στὴν ἄρνησιν τῆς Βουλγαρίας νὰ ἀποδεχθῆ οἰκονομικὴ ἔξοδο στὸ Αἰγαῖο καὶ νὰ ἀποκηρύξη τὴν διεκδίκησίν της γιὰ ἐδαφικὴ ἔξοδο. Συνεπείᾳ τούτου, οἱ Ἕλληνες τρέφουν, ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, χρόνιες ὑποψίες ἔναντι τῶν βουλγαρικῶν προθέσεων καὶ ἡ ὑποψία αὐτὴ εἶναι ἀκόμη περισσότερο ἔντονη στὸν στρατιωτικὸ τομέα (βλ. τὶς δηλώσεις τοῦ Ἕλληνος ἀεροπορικοῦ ἀκολούθου στὴν Σόφια καὶ τὴν ἀνη-

συχία τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ γιὰ τὸν ἀεροπορικὸ ἐπανεξοπλισμὸ τῆς Βουλγαρίας»).

»Ὁ κ. Πιπινέλης συνέχισε λέγων ὅτι δὲν εἶχε λόγο νὰ ἀμφισβητήση τὴν καλὴν πίστιν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως στὶς ὑποσχέσεις, τὶς ὁποῖες εἶχε παράσχει στὴν Τουρκία. Ὑπενθύμισε (ὁ κ. Πιπινέλης) ὅτι κατὰ τὴν πρώτη συνάντησίν μας, τοῦ εἶχα ὑποδείξει ὅτι ὁ μόνος τρόπος ποὺ θὰ ἐπέτρεπε στὴν Βουλγαρία νὰ ἀντισταθῆ εἴτε σὲ ρωσικὴ εἴτε σὲ γερμανικὴ πίεσιν ἢ διείσδυσιν, ἦταν νὰ ἐπιχειρηθῆ νὰ τῆς δοθῆ κάποιο ἄλλο στήριγμα καὶ νὰ τῆς παρασχεθῆ ἡ δυνατότης νὰ ὑπολογίση στὴν φιλία καὶ τὴν ὑποστήριξιν ἑνὸς τουλάχιστον τῶν γειτόνων της. Οἱ πρῶτες ἐδῶ ἐντυπώσεις του τὸν εἶχαν φέρει στὸ αὐτὸ συμπέρασμα. Κατὰ τὴν γνώμην του, ἡ συνεννόησις (τῆς Βουλγαρίας) μὲ τὴν Τουρκία εἶχε πολὺ συμβάλει στὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ καί, ἐὰν ἦταν δυνατὸ νὰ ἀκολουθηθῆ ἀπὸ παρόμοια συνεννόησιν (τῆς Βουλγαρίας) μὲ ἄλλες χῶρες, ἡ κατάστασις θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ βελτιωθῆ ἀκόμη περισσότερο.

»Εἶπα (στὸν κ. Πιπινέλη) ὅτι μοῦ ἐφαίνετο ὅτι μία ἀπὸ τὶς δυσχέρειες ἦταν ἡ ἀνεξίτηλη καχυποψία, τὴν ὁποία ἐφαίνετο νὰ τρέφουν ὡρισμένοι ἀπὸ τοὺς γείτονες τῆς Βουλγαρίας γιὰ ὁ,τιδήποτε ἔκανε ἡ Βουλγαρία. Εἶχα τὸν φόβο ὅτι ἀκόμη καὶ οἱ ἑλληνικὲς στρατιωτικὲς ἀρχὲς ἔτειναν νὰ λέγουν, ὡς πρὸς τὴν Βουλγαρία, «ἐχθρός μας ἄλλοτε, ἐχθρός μας καὶ γιὰ πάντα». Ἐπίστευα ὅτι, σ' αὐτὴν τὴν γραμμή, καμμία πρόοδος δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐπιτευχθῆ καὶ ὅτι καμμία πραγματικὴ βελτίωσις δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται, ἐφόσον μερικοὶ ἀπὸ τοὺς γείτονες τῆς Βουλγαρίας δὲν ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ κοιτάξουν πρὸς τὸ μέλλον μᾶλλον παρὰ πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι σὲ κάθε χώρα — ἀκόμη καὶ στὴν Βουλγαρία — ὑπῆρχαν μερικοὶ τουλάχιστον ἄνθρωποι, στὸν λόγο τῶν ὁποίων ἦταν δυνατὸ νὰ ἔχη κανεὶς ὀλίγη ἢ πολλὴ ἐμπιστοσύνη.

»Ὁ κ. Πιπινέλης συνεφώνησε ἀπολύτως καὶ αὐτοβούλως προέβη στὴν δήλωσιν ὅτι, ὡς πρὸς αὐτό, τοῦ ἦταν δύσκολη ἡ συνεννόησις καὶ μὲ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἰδικούς του ὑπηρεσιακοὺς (τῶν ἐνόπλων δυνάμεων) ἀκολούθους. Ἦταν ἀληθὲς ὅτι εἶχε ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ μικροδυσχερειῶν μὲ τοὺς Βουλγάρους — ἐπιτάξεις ἰδιοκτησίας, ἀπέλασις ὑποτιθεμένων ὑπόπτων κλπ. Αὐτὰ ἦσαν ὅμως ἀσήμαντα ζητήματα καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπηρεάζουν τὶς γενικὲς γραμμὲς τῆς πολιτικῆς. Ἦταν πεπεισμένος ὅτι, στὴν Ἑλλάδα, ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν περισσότερο εὐνοϊκὴ παρ' ὅ,τι ἄλλοτε γιὰ μίαν προσέγγισιν μὲ τὴν Βουλγαρία καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἔτρεφε ὑγιεῖς ἀντιλήψεις. Ἡ κακὴ περίοδος, δηλαδὴ ὑπὸ τὸ καθεστὼς στὸ ὁποῖο ὁ κ. Μιχαλακόπουλος ἦταν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, εἶχε παρέλθει.

»Τοῦ ὑπενθύμισα ὅτι αὐτὴ ἡ Ἑλλὰς εἶχε δώσει στὴν ἐξωτερική της πολιτικὴ ἕνα ἀξιοσημείωτο παράδειγμα ἀντικειμενικοῦ ρεαλισμοῦ μὲ τὴν συμφιλίωσίν της μὲ τὴν Τουρκία. Συνεφώνησε (ὁ κ. Πιπινέλης) καὶ εἶπε ὅτι δὲν ἔβλεπε λόγο γιὰ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιτευχθῆ ἀνάλογη προσέγγισις μὲ τὴν Βουλγαρία, ἂν καὶ φυσικά, δὲν τοῦ ἦταν δυνατὸ στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ἀποφύγη νὰ πῆ ὅτι μία παρομοία προσέγγισις δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐπιτευχθῆ σὲ βάρος τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους».

Ο ΛΕΒΙΔΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ Β'

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1940, ποιὰ ἡμέρα ἀκριβῶς δὲν ἀναφέρεται, ὁ αὐλάρχης Δημήτριος Λεβίδης μιλᾶ γιὰ τὸν Γεώργιο, τὸν Μεταξᾶ καὶ τὸν πόλεμο σὲ κάποιον, ἀνώνυμο, πράκτορα τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις.

Τὸ ἀχρονολόγητο καὶ ἀνώνυμο ἔγγραφο ἀναφέρει:

«(Ὁ συνταγματάρχης Λεβίδης) μοῦ προσέθεσε, σχετικῶς μὲ τὸν ρόλο τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἀπολύτως ἐσκεμμένως δημοσία, ἐτηροῦσε τὶς ἀποστάσεις καὶ οὔτε ἐπεδίωκε οὔτε τοῦ ἄρεσαν οἱ ἐπευφημίες. Ἦταν βέβαιος ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ ὀρθὴ πολιτικὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ (ὅτι ἦταν) κατὰ πολὺ προτιμότερη ἀπὸ τὴν περισσότερο ἀνοικτὴ στάσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἢ ἀκόμη καὶ τοῦ Διαδόχου (Παύλου). Ὁ δεύτερος αὐτὸς δρόμος ἀπέληγε ταχέως στὴν Ἑλλάδα σὲ οἰκειότητες καί, πρᾶγμα ἀκόμη περισσότερο ἀνεπιθύμητο, σὲ αἰτήματα γιὰ θέσεις ἢ προαγωγές. Τώρα, ὅλα τὰ αἰτήματα τοῦ εἴδους αὐτοῦ ὑπεβάλλοντο γραπτῶς ὡς αἰτήσεις

καὶ διεβιβάζοντο πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τὸν ἰδιαίτερο γραμματέα τοῦ Βασιλέως. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου, ὁ συνταγματάρχης Λεβίδης ἠθέλησε νὰ καταστήση σαφὲς ὅτι ὁ Βασιλεὺς συνειργάζετο κατὰ τὸν στενώτερο τρόπο μὲ τὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ὁμιλῆ, καὶ ὡμιλοῦσε μὲ εἰλικρίνεια γιὰ ὅλα τὰ θέματα. Ταυτοχρόνως ὅμως, δὲν τοῦ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀναλάβη τὴν εὐθύνη γιὰ διορισμούς. Ἠμποροῦσε νὰ συμβουλεύη ἀλλὰ ἡ εὐθύνη πρέπει σαφῶς νὰ ἀνήκη στὸν Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως».

Παρακάτω ὁ Λεβίδης ἐκφράζει τὴν πίστι του στὴν νίκη τῶν Συμμάχων, ἀλλὰ συνιστᾶ στοὺς Ἄγγλους νὰ μὴ διατυμπανίζουν ὅτι ἀγωνίζονται γιὰ τὸν ἀνθρωπισμό, τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν Δημοκρατία γιατὶ «ἐπιχειρήματα τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἐνδέχεται νὰ ἱκανοποιοῦσαν ὡρισμένα στοιχεῖα, ἀλλὰ δυνατὸν νὰ ἀνεστάτωναν ἄλλα καὶ ἰδία τοὺς ὑποστηρικτὲς τοῦ παρόντος καθεστῶτος...».

ΚΑΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΟΙ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΟΙ

«Τὸ δεύτερο πρᾶγμα, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπιθυμοῦσε κατηγορηματικῶς νὰ μὲ προειδοποιήση ἦταν οἱ κακὲς συμβουλὲς ποὺ θὰ μᾶς ἐδίδοντο ἀναμφιβόλως κατὰ καιροὺς ἀπὸ ὅσους βενιζελικοὺς θὰ ἐπιχειροῦσαν νὰ ἐμφανισθοῦν ὡς οἱ μοναδικοί μας φίλοι στὴν Ἑλλάδα. Ἀναμφιβόλως ἤλπιζαν νὰ μᾶς παρασύρουν, μὲ τὸ προκάλυμμα αὐτό, κατὰ τοῦ παρόντος καθεστῶτος. Οἱοσδήποτε παρόμοιος ἑλιγμὸς θὰ προκαλοῦσε διχόνοια στὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ ἦταν κατὰ τῶν συμφερόντων μας, ἐφόσον ἐπιθυμούσαμε μία εὐνοουμένη Ἑλλάδα σὲ περίπτωσιν ἀνάγκης στὰ Βαλκάνια. Ἀντιμετώπισε, ἀκολούθως, τὸ ἐνδεχόμενο νὰ διευρυνθῆ ἡ κυβέρνησις ὥστε νὰ περιλάβη πολιτικοὺς τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Τοῦτο, εἶπε, εἶναι ἀνεφάρμοστο ὅσον καὶ ἀνεπιθύμητο (...) Μία κυβέρνησις μὲ εὐρύτερη βάσιν θὰ ἐπέφερε ἀδυναμία καὶ ὄχι δύναμιν, ἐνῶ ἡ δύναμις ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἐχρειάζετο κατὰ τὴν παροῦσα περίοδο. Ὑπεστήριξε, ἐπὶ πλέον, ὅτι ἦταν μεγάλο σφάλμα νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἶχαν ἀποκλεισθῆ ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν καὶ διοίκησιν τῆς χώρας. Ἐπὶ παραδείγματι, στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ κ. Μαυρουδῆς (μόνιμος ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν) καὶ ὁ κ. Μελᾶς ἦσαν ἀμφότεροι

βενιζελικοὶ καὶ ὁ κ. Μαυρουδῆς εἶχε διορίσει στὸ ἐξωτερικὸ πολλοὺς ἀντιπροσώπους ἀπὸ τὸ βενιζελικὸ κόμμα, λ.χ. τὸν κ. Ραφαὴλ στὴν Τουρκία, τὸν κ. Κόλλα στὴν Ρουμανία κτλ. Τὸ αὐτὸ ἴσχυε καὶ σὲ ἄλλες κυβερνητικὲς ὑπηρεσίες — καὶ ποῖος δὲν καταλάβαινε ὅτι ἡ δημοσιοϋπαλληλία ἐκυβερνοῦσε τὴν χώρα, ὅποιο καὶ ἐὰν ἦταν τὸ κόμμα στὴν ἐξουσία! Ἐπὶ πλέον, καμμία ἀπαγόρευσις δὲν εἶχε προβληθῆ κατὰ τοῦ κ. Βαρβαρέσσου, ἂν καὶ εἶχε μάλιστα ὑπογράψει ἔκκλησιν ποὺ ἐζητοῦσε ἀπὸ τὸν σημερινὸ Βασιλέα νὰ μὴν ἐπανέλθη στὴν χώρα ἀπὸ τὴν ἐξορία του. Ἀκόμη καὶ ὁ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἦταν Βενιζελικός!»

ΠΑΛΙ Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Τὴν 3η Ἀπριλίου 1940 ὁ Πάλαιρετ ἀναφέρει στὸν Χάλιφαξ τὴν διόγκωσι τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ σύγκρουσί του μὲ τὸν Μεταξᾶ ὅταν προέβη σὲ σχετικὸ διάβημα:

«Σχετικῶς μὲ τὴν ἐμπιστευτικὴν ἔκθεσίν μου ὑπ' ἀριθ. 31 τῆς 2ας Φεβρουαρίου ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω ὅτι παρετηρήθη προσφάτως σημαντικὴ αὔξησις εἰς τὸν ὄγκον τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία εἰσάγεται καὶ διαδίδεται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κατάχρησις κατέστη τόσον κατάφωρος, ὥστε ἐθεώρησα ἀναγκαῖον νὰ ἀπευθύνω ἔντονον διαμαρτυρίαν πρὸς τὸν πρωθυπουργόν. Ἐζήτησα νὰ τὸν συναντήσω τὴν Δευτέραν 1ην Ἀπριλίου καὶ τοῦ ἐπέδωσα μνημόνιον, ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου ἐσωκλείω.

»Κατὰ τὴν συνάντησίν μας ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐξετάση τὸ ζήτημα καὶ θὰ πράξη πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ καταπαύση πᾶσα ἐνέργεια παράνομος. Ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι τὸ Γερμανικὸν Δελτίον ἐξηκολούθει νὰ ἐκδίδεται μοῦ ἀντέλεξεν, ὅταν ὅμως τοῦ ἐπέδειξα τὸ ἀντίτυπον τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε ὁ Γερμανὸς πρόξενος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὡμολόγησεν ὅτι τοῦτο ἦτο ἀνεπίτρεπτον, τὸν διεβεβαίωσα ὅτι τοῦτο καὶ ἄλλα φυλλάδια κυκλοφοροῦν

εὐρύτατα. Μοῦ ἐπεσήμανε ὅτι ὁ τύπος εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὲρ τῶν Συμμάχων καὶ ὅτι τὰ τηλεγραφήματα μὲ τὴν «Ἰδιαιτέρα Ὑπηρεσία», τὰ ὁποῖα δημοσιεύονται εἰς διαφόρους ἐφημερίδας προέρχονται (ὡς πράγματι συνήθως συμβαίνει) ἀπὸ ἡμᾶς. Ὑπηνίχθη ἐν ὀλίγοις ὅτι δὲν ἔχομεν λόγον νὰ παραπονούμεθα ἐναντίον τοῦ Τύπου. Εἶπε ὅτι δὲν δύναται ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν πώλησιν ἑνὸς βιβλίου περὶ τῶν ὠμοτήτων (τῶν Πολωνῶν κατὰ τῶν Γερμανῶν) εἰς τὴν Πολωνίαν, διότι τοῦτο ἦτο ἔκδοσις τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως. Τὰ φυλλάδια τῆς Ὀξφόρδης, προσέθεσε, δὲν ἦσαν ἐκδόσεις ἐπίσημοι καὶ κατὰ συνέπειαν ὑπήγοντο εἰς ἄλλην κατηγορίαν. Ἐξέφρασε εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν νὰ σταματήσῃ τὸν χείμαρρον τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας ὅσον θὰ ἠδύνατο, ἀλλὰ ἀφῆκε νὰ ἐννοηθῇ ὅτι τοῦτο δὲν θὰ ἦτο εὐχερές. Τοῦ ἐξήγησα ὅτι ἐὰν ὁ χείμαρρος τῆς προπαγάνδας αὐτῆς δὲν κατέπαυε, δὲν θὰ εἴχαμεν ἄλλην ἐκλογὴν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀντεπιτεθῶμεν. Ὑπεσχέθη ὅτι τὸ μνημόνιον (ποῦ τοὺ ἐπέδωσα), θὰ ἐξητάζετο μετὰ μεγάλης προσοχῆς.

»Μεταβὰς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν ἑπομένην διεπίστωσα, ὅτι ἡ τελευταία παράγραφος τοῦ μνημονίου εἶχε προκαλέσει σοβαρὸν ζήτημα. Ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς μὲ ἐκάλεσεν εἰδικῶς διὰ νὰ μοῦ εἴπῃ πόσον ἄδικον τὴν ἐθεώρει καὶ πόσον «ἐθίγη». Καὶ ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι τοῦ ὑπουργείου μοῦ εἶπαν τὰ ἴδια. Ὅλοι ἐπανέλαβαν ὅτι ὁ Τύπος ἦτο συντριπτικῶς ὑπὲρ τῶν συμμάχων καὶ ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ὑπεγράμμισε τὸ πόσον περισσότεραι ἦσαν αἱ ἀγγλικαὶ εἰδήσεις ἀπὸ τὰς γερμανικὰς εἰς μίαν ἐφημερίδα τὴν ὁποίαν μοῦ ἐπέδειξε. Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς εἶχεν ἔλθει τὴν ἰδίαν ἡμέραν νὰ τοῦ διαμαρτυρηθῇ διὰ τὴν στάσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Τύπου, ὁπότε (ὁ Μεταξᾶς) τοῦ ἐπέδειξε τὰ στοιχεῖα γερμανικῆς προπαγάνδας τὰ ὁποῖα παρεσχέθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἀπὸ τὴν (ἰδικήν μας) πρεσβείαν. Πιστεύω καὶ ἐλπίζω ὅτι κατώρθωσα νὰ καθησυχάσω τὰ πράγματα ἐπεξηγήσας ὅτι ἀνεφερόμην μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας ὅπου δὲν εἶχεν ἐπιτραπῇ εἰς τὰς ἐφημείδας νὰ δημοσιεύσουν βρεταννικὸν ὑλικὸν τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν. Εἰς τοῦτο ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἀπήντησε ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἦτο οὐδετέρα κατόπιν τῆς ἰδικῆς μας ἐπιθυμίας καὶ κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ εἶναι ἀμερόληπτος εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν εἰδήσεων. Ὁ ὑφυπουργὸς (τῶν Ἐξωτερικῶν) εἶπεν ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῆς προπαγάνδας διὰ τὸ ὁποῖον παρεπονούμεθα, διενηργεῖτο κατὰ τρόπον ποὺ ἦτο δύσκολον νὰ ἀποτραπῇ. Ὑπεσχέθη ὅτι ἡ πώλησις τῆς ἐκδόσεως διὰ τὴν Πολωνίαν, διὰ τὴν ὁποίαν διεμαρτυρήθημεν, θὰ ἀπηγορεύετο εἰς τὰ περίπτερα, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα. Ἀπὸ τῆς πρωΐας πράγματι διεπιστώθη ὅτι τοῦτο ἐγένετο».

ΓΙΑΤΙ ΕΘΙΓΗ Ο ΜΕΤΑΞΑΣ

Ἡ παράγραφος τοῦ μνημονίου τοῦ Μ. Πάλαιρετ ἡ ὁποία ἔθιξε τὸν Μεταξᾶ εἶναι ἡ παρακάτω:

«Πρόσθετος ἐπιβάρυνσις τῆς βρεταννικῆς θέσεως δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν λογοκρισίαν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Τύπου. Ἡ λογοκρισία ἐπιμένει εἰς τὸ νὰ ἀξιώνῃ, ὅσον τῆς εἶναι δυνατόν, τὴν ποσότητα τῶν εἰδήσεων ποὺ δημοσιεύονται ἀπὸ συμμαχικὰς καὶ ἀπὸ γερμανικὰς πηγάς. Περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τῆς πρεσβείας τῆς Α.Μ.Β. ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἠσκήθη ἐξαναγκαστικὴ πίεσις ἐπὶ τῶν διευθυντῶν τῶν ἐφημερίδων ἀπὸ τὴν λογοκρισίαν καὶ τὸ ὑπουργεῖον Τύπου εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπὸ τοπικοὺς ἀξιωματούχους εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἡ πίεσις ἀσκεῖται μὲ τὸν αὐτὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ἤτοι διὰ νὰ μειωθῇ ἡ ποσότης τῶν εἰδήσεων ἀπὸ συμμαχικὰς πηγὰς καὶ νὰ αὐξηθῇ ἡ ποσότης τῶν εἰδήσεων ἀπὸ γερμανικὰς πηγάς, ὥστε νὰ παρουσιάσουν τὰς βρεταννικὰς εἰδήσεις ὑπὸ δυσμενέστερον τὰς δὲ γερμανικὰς ὑπὸ εὐμενέστερον φῶς, ἀπὸ ὅσον αἱ ἴδιαι αἱ ἐφημερίδες ἐπιθυμοῦν.

»Διὰ νὰ συνοψίσω, τρία τινὰ ἐμφανίζονται ἀπαραίτητα διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ὑπόσχεσις τῆς κυβερνήσεως, ὅτι θὰ πατάξῃ τὴν ἀντιβρεταννικὴν προπαγάνδαν:

1) Αἱ πλέον προβληματικαὶ μορφαὶ τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐπιτρέπωνται.

2) Θὰ πρέπει νὰ ἀρθῇ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς κυκλοφορίας εἰς ἀγγλικὴν προπαγάνδαν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ὡς τὰ φυλλάδια τῆς Ὀξφόρδης.

3) Ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ λογοκρισία θὰ πρέπει νὰ παύσουν νὰ ρίπτουν τὸ βάρος των καὶ νὰ ἀσκοῦν τὴν ἐπιρροήν των ἐναντίον τῶν βρεταννικῶν συμφερόντων εἰς τὸν ἡμερήσιον Τύπον».

«ΟΛΟΝΕΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΤΙΔΗΜΟΤΙΚΗ...»

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Μπλάντ, στρατιωτικὸς ἀκόλουθος στὴν βρετανικὴ πρεσβεία Ἀθηνῶν, στέλλει δεύτερη ἀναφορὰ στὸ Λονδῖνο γιὰ τὴν κατάστασι στὴν Ἑλλάδα ποὺ βρίσκεται καὶ κείνη τὴν ἐποχὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση ἀπειλὴ ἰταλικῆς ἐπιθέσεως:

«Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ κυβέρνησις καθίσταται, ἐὰν τοῦτο εἶναι δυνατόν, ὁλονὲν περισσότερο ἀντιδημοτική. Εἶναι δύσκολο νὰ ἀκούσῃς καλὸν λόγον γιὰ τὴν κυβέρνησιν ἐκτὸς τῶν τάξεων τῶν κυβερνητικῶν ἁρμοδίων. Ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ νοοτροπία εἶναι τόσο ἰδιάζουσα στὴν Ἑλλάδα, ὥστε εἶναι δύσκολο σ' ἐμᾶς νὰ κατανοήσωμε τὴν ἔντασιν τῆς δυσφορίας, ἡ ὁποία ἔχει δημιουργηθῆ γύρω ἀπὸ τὸν Μεταξᾶ, τὴν κυβέρνησιν του καί, σὲ μικρότερο βαθμό, τὸν Βασιλέα ὡς ὑπεύθυνον γιὰ τὴν ἐπιβολὴ στὴν Ἑλλάδα ἑνὸς καθεστῶτος τόσον ἀπεχθοῦς στὰ παραδοσιακὰ δημοκρατικὰ αἰσθήματα τῆς χώρας.

»Ὅταν τὸ σημερινὸ δικτατορικὸ καθεστὼς ἐπεβλήθη, ἕνα πολὺ μεγάλο τμῆμα τῆς κοινῆς γνώμης ἦταν ἕτοιμο νὰ τὸ ἀνεχθῆ καὶ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνθρώπων, ἀκόμη καὶ μὲ τὰ πλέον ἔντονα πολιτικὰ αἰσθήματα, ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι κάποια προσωρινὴ συγκέντρωσις τῆς ἐξουσίας ἦταν ἀναγκαία γιὰ νὰ συνέλθη ἡ χώρα ἀπὸ τὸ χάος τῆς προηγουμένης κυβερνήσεως καὶ τῶν ἐπαναστάσεων καί, ἰδίως, γιὰ νὰ ἀναδιοργανώση τὶς ἔνοπλες δυνάμεις».

»Πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἔχει πραγματοποιηθῆ μεγάλη πρόοδος καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ στρατηγός Μεταξᾶς εἶναι ἄνθρωπος μεγάλης ἐνεργητικότητος, αὐστηρῆς ἐντιμότητος καὶ ἀφοσιώσεως, κατὰ τὰ ἰδικά του κριτήρια, στὴν ὑπηρεσία τῆς χώρας του. Τὰ σταθερὰ πλεονεκτήματα ποὺ ἔχουν κατακτηθῆ χάρις στὸν συγκεντρωτικὸ ἔλεγχο, ἀσφαλῶς βαραίνουν πολὺ ὀλιγώτερο, στὴν κοινὴν ἐκτίμησιν, ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καταστολῆς τῆς κυβερνήσεως, ἀπὸ τὶς μεθόδους «γκεσταπὸ» τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας, ἀπὸ τὴν φίμωσιν τοῦ Τύπου καὶ ἀπὸ τὴν σειρὰ πολιτικῶν, ἀξιωματικῶν καὶ πολιτῶν, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι κάτοχοι ὑψηλῶν συμμαχικῶν διακρίσεων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐξορισθῆ καὶ ἐκτοπίζονται ἀκόμη στὰ νησιά»(...).

ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΡΕΣΤΟΙ

«Ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ὡς στρατιωτικὸς χαίρει ἐκτιμήσεως στὸ κοινό. Τὸ σχέδιο τῶν Δαρδανελλίων μεταβάλλεται σὲ μῦθο τοῦ Μεταξᾶ. Δυστυχῶς ὅμως, οἱ ὑπόλοιποι στὴν στρατιωτικὴ ἱεραρχία δὲν εἶναι ἀρεστοὶ στοὺς λαϊκοὺς κύκλους οὔτε, ὡς φαίνεται, θεωροῦνται ἀκόμη καὶ ἱκανοί. Ὁ λόγος γι' αὐτὸ εἶναι, καὶ πάλι, κυρίως πολιτικός. Οἱ δημοφιλεῖς βενιζελικοὶ στρατιωτικοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τουλάχιστον στρατιῶτες μὲ πολεμικὴν δρᾶσιν, εἶναι ἐκτὸς τοῦ στρατοῦ καί, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, ἐξόριστοι. Κατὰ συνέπειαν ὁ σημερινὸς ἐπιτελάρχης καὶ οἱ διοικηταί του, εἴτε καλοὶ εἴτε κακοὶ εἶναι, εἶναι ἀντιπαθεῖς κατὰ τρόπον,ὁ ὁποῖος θὰ ἦταν περίπου ἀδιανόητος ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος»(...).

»Ὁδηγούμεθα, συνεπῶς, νὰ θέσωμεν δύο ἐρωτήματα: Πρῶτο, τί θὰ συνέβαινεν ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἐὰν ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἀπεβίωνε καί, δεύτερο, ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἐδέχοντο τώρα ἐπίθεσιν ἢ ἐνεπλέκοντο στὸν πόλεμο. Ποῖον θὰ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα;

»Ἐὰν ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἀποβιώση, ὑπάρχουν διάφορες θεωρίες ὡς πρὸς τὸ δυνατὸν νὰ συμβῆ: τὸ χάος καὶ ἡ ἔξωσις τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἡγετῶν εἶναι μία δημοφιλὴς ἰδέα μεταξὺ τῶν ἀντιπολιτευομένων. (Ἡ) ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν κ. Μανιαδάκη ἢ κάποιο ἄλλο πρόσωπον (ἢ) ἐνέργεια τοῦ Βασιλέως νὰ διορίση ἄλλον ἀρχηγὸ τῆς κυβερνήσεως, πιθανώτατα στρατηγό, καὶ νὰ ἀντικαταστήση ἀριθμὸ ὑπουργῶν τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως μὲ στρατηγούς. Δὲν προσποιοῦμαι ὅτι δύναμαι νὰ προβλέψω, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς ἐπετύγχανε νὰ ἀκολουθήση μίαν ἀποφασιστικὴν γραμμήν, τότε ἡ χώρα θὰ ἀπέφευγε μίαν ἀκόμη ἀπὸ τὶς χαώδεις ἀναστατώσεις, συνήθως ἀναίμακτες, οἱ ὁποῖες κατὰ τὸ παρελθὸν ἀπεδείχθησαν τόσον ὀλέθριες γιὰ τὸν στρατὸ καὶ τὴν χώρα αὐτή. Μία ἡμιστρατιωτικῆς φύσεως κυβέρνησις θὰ ἦταν πιθανώτατα ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη στοὺς κρισίμους αὐτοὺς καιροὺς καὶ θὰ ἀναζωογονοῦσε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ.

»Τὸ σημαντικώτερο ἐρώτημα, τὸ ὁποῖο ἔχει ἤδη διερευνηθῆ, εἶναι ἐὰν ὁ στρατὸς θὰ ἐπολεμοῦσε σὲ περίπτωσιν ἀνάγκης. Σὲ περίπτωσιν ἀμέσου ἐπιθέσεως ἀπὸ τὴν Ἰταλία ἢ τὴν Βουλγαρία δὲν ἔχω εὕρει ἄνθρωπο, ἀκόμη καὶ τὸν

ὀξύτερο ἀντίπαλο τοῦ καθεστῶτος, ὁ ὁποῖος νὰ πῇ ὅτι δὲν θὰ ἐπολεμοῦσε καί, συνεπῶς, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι θὰ πολεμήση. Τὸ ἐνδεχόμενο πολέμου μὲ τὴν Ἰταλία τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριο ἀντιμετωπίζετο τόσον ἐνθουσιωδῶς ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες, ὥστε δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν στάσιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ εἶναι δύσκολο νὰ πιστεύση κανεὶς ὅτι ἡττοπαθεῖς φημολογίες καὶ τάσεις, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται προσφάτως σὲ στρατιωτικοὺς κύκλους κατωτέρου βαθμοῦ, καὶ πιθανώτατα διαδιδόμενες ἀπὸ τοὺς Γερμανούς, θὰ ἠμποροῦσαν σ' ἕνα τόσο σύντομο χρόνο νὰ ὑπονομεύσουν τὴν πειθαρχία σὲ τέτοιον ἔκτασιν, ὥστε νὰ καταστρέψουν τὸ ἠθικό.

ΑΝ Ο ΜΕΤΑΞΑΣ ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΗ...

»Ὑπάρχει ἐν τούτοις μία ἄλλη κατάστασις, ἡ ὁποία δυνατὸν νὰ ἀπεδεικνύετο σοβαρωτέρα, ἐὰν ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἔλεγεν, ὡς εἶπε τὸ 1916, ὅτι ὁ στρατὸς δὲν ἦταν σὲ θέσιν νὰ συμμετάσχη στὴν ἐκστρατεία, τὴν ὁποία οἱ Σύμμαχοι ἐνδέχεται νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ ἀρχίσουν στὰ Βαλκάνια. Θὰ ἠδύνατο καὶ πάλιν, καὶ δικαιολογημένως, νὰ πῇ ὅτι οἱ Σύμμαχοι ἔχουν παραγνωρίσει τὶς ἑλληνικὲς ἐκκλήσεις γιὰ ἐξοπλισμὸ καὶ πρέπει νὰ ὑποστοῦν τὶς συνέπειες. Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι, ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ποὺ εἶναι πεπεισμένοι ὅτι θὰ υἱοθετοῦσε, ἐὰν ἦταν δυνατόν, μίαν παρομοίαν στάσιν.

»Καὶ πάλιν, ἐὰν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διέτασσε ἐπιστράτευσιν χωρὶς νὰ ὑπάρξη ἐπίθεσις καὶ ἐὰν ἡ ἐπιστράτευσις αὐτὴ διαρκοῦσε ἐπὶ πολύ, ὅπως κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο, ἐνδέχεται καὶ εἶναι πιθανώτατο ὅτι θὰ ὑπῆρχαν σοβαρὲς διαταραχὲς λόγῳ κακῆς διοργανώσεως. Ἡ χώρα αὐτή, καὶ σὲ ὁμαλοὺς ἀκόμη καιρούς, ζῇ ἀπρογραμμάτιστα καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ πιστεύσωμε ὅτι μία ἐπιστράτευσις δὲν θὰ ἐσήμαινε περαιτέρω ταλαιπωρίες γιὰ τοὺς στρατιῶτες. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι μία πτωχὴ χώρα καὶ ὁ στρατὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καλῶς ἐξωπλισμένος γιὰ πόλεμο. Οἱ ἐπικοινωνίες εἶναι ἐλλιπεῖς καὶ οἱ διοικητικὲς ὑπηρεσίες ἀκόμη καὶ ἑνὸς πρώτης τάξεως στρατοῦ θὰ ὑφίσταντο δοκιμασίαν.

»Κατὰ τὴν ἐξέτασιν αὐτήν, δὲν ἔχω ἐξετάσει τὴν παροῦσα στάσιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἢ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἀπέναντι τῶν συμμάχων καὶ ἰδίως ἀπέναντι σ' ἐμᾶς. Ἐπεσήμανα μόνον μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς παράγοντας μιᾶς καταστάσεως, ἡ ὁποία εἶναι αἰνιγματικὴ καὶ ὄχι καθησυχαστική, γιὰ νὰ μὴν εἴπω περισσότερον».

ΦΗΜΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ ΝΕΥΡΩΝ

Ὁ Ἀπρίλιος τοῦ 1940 εἶναι ὁ μήνας τῆς ἐντάσεως τοῦ πολέμου νεύρων ποὺ κάνουν οἱ Ἰταλοὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Πληροφορίες ἀπὸ διάφορα σημεῖα τῆς Εὐρώπης ἀναφέρουν ὅτι οἱ Ἰταλοὶ σχεδιάζουν πολεμικὲς ἐνέργειες κατὰ τῆς Κερκύρας, τῆς Κρήτης ἢ τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Χάρολντ Κάτσια τηλεγραφεῖ τὴν 13η Ἀπριλίου:

«Ἡ στάσις τοῦ ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν (Ν. Μαυρουδῆ) τὸ πρωὶ τῆς 11ης Ἀπριλίου, ὡς πρὸς τὸ ἐνδεχόμενον ἰταλικῆς ἐνεργείας ἦταν ὅτι, ἐνῶ ἐγνώριζε τὶς σχετικὲς φῆμες, ἐν τούτοις ἀμφέβαλλε γιὰ τὴν ἀκρίβειά των. Ἐστηρίζετο σὲ γενικῆς φύσεως συλλογισμοὺς ὡς πρὸς τί ἦταν, καὶ τί δὲν ἦταν πρὸς συμφέρον τῆς Ἰταλίας. Ἴσως ὅμως ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἀπολύτως ἱκανοποιημένος μὲ τοὺς συλλογισμοὺς αὐτούς, ἔκανε τὴν πρότασιν ἕνα βρεταννικὸ (πολεμικὸ) σκάφος νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Κέρκυρα».

Τὴν 11η Ἀπριλίου ὁ Ἄγγλος ναυτικὸς ἀκόλουθος στὸ Βελιγράδι τηλεγραφεῖ:

«Τὴν 11ην Ἀπριλίου, ὁ Ἰταλὸς ναυτικὸς ἀκόλουθος εἶπε στὸ (γιουγκοσλαβικὸ) Γενικὸ Ἐπιτελεῖο, ὅτι ὑπάρχει φόβος ἐνδεχομένης συμμαχικῆς (ἀγγλογαλλικῆς) ἀποβάσεως στὴν Θεσσαλονίκη».

Τὴν ἑπομένη ἀκριβῶς ἡμέρα, ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἀγγλίας στὴν Ρώμη σὲρ Νίκολας Τσάρλς τηλεγραφοῦσε μὲ τὴ σειρά του:

«Οἱ φῆμες ὅτι οἱ Ἰταλοὶ σχεδιάζουν ἐνέργεια πρὸς κα-

τάληψιν τῆς Κερκύρας, εἶναι ἰδιαιτέρως ἐπίμονες. Ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς εἶναι βέβαιος ὅτι ὑπάρχει σχέδιο καὶ ὅτι ἐντολὲς πρὸς ἀνάληψιν δράσεως ἔχουν ἤδη δοθῆ. Φρονεῖ ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἐλπίζουν ὅτι ἡ κατάληψις τῆς νήσου ἐνδέχεται νὰ πραγματοποιηθῆ χωρὶς νὰ προκληθῆ πόλεμος (μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους).

»Ἡ γαλλικὴ πρεσβεία ἐπίσης φρονεῖ ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἐπιβουλεύονται καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ νησιά, ὅπως τὴν Κρήτη».

ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΛΜΗΣΟΥΝ

Τὴν ἴδια μέρα ὁ σὲρ Ὅρμι Σάρτζεντ συντάσσει μνημόνιο μὲ βάσι τὰ ἀνησυχητικὰ τηλεγραφήματα τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ἀπριλίου:

«Οἱ Ἰταλοὶ ἔχουν δεῖ τοὺς Ρώσους νὰ καταλαμβάνουν θέσεις στὰ τρία βαλτικὰ κράτη, χωρὶς νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ ἐπιβάλουν τοὺς ὅρους των στὴν Φινλαδία, πρᾶγμα ποὺ τοὺς παρέχει βάσεις ἀκόμη περισσότερες πρὸς Βορρᾶ. Συνεπῶς, οἱ Ρῶσοι ἔχουν ἱκανοποιήσει τὶς ἀνάγκες των στὴν Βαλτική, οἱ Γερμανοὶ ἔχουν καταλάβει τὴν Δανία καὶ τὴν Νορβηγία, ἐνῶ οἱ Ἰταλοὶ τίποτε ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἔχουν λάβει ἀπὸ τὸν πόλεμο. Πρέπει νὰ ἀποτελῆ φοβερὴ δοκιμασία γιὰ τὴν ὑπομονὴ τοῦ Σινιὸρ Μουσσολίνι νὰ βλέπη τὶς δύο ἄλλες ὁλοκληρωτικὲς χῶρες νὰ σημειώνουν ἐπιτυχίες, ἐνῶ ἡ Ἰταλία τίποτε δὲν κερδίζει, σὲ ἐποχὴ ποὺ οἱ Δυτικὲς Δυνάμεις εἶναι βαρύτατα ἀπησχολημένες (ἀλλοῦ).

»(Ἐν τούτοις), ὁ Μουσσολίνι μᾶλλον θὰ ἀπέφευγε τὴν Κέρκυρα, ἐφ᾽ ὅσον μία κατάληψις τῆς Κερκύρας θὰ ἔθετε ἀμέσως ἐν ἰσχύϊ τὴν ἰδική μας (ἀγγλικὴ) ἐγγύησιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐνδέχεται νὰ προτιμᾶ τὴν στιγμὴ αὐτὴ νὰ μὴν ἀποδυθῆ σὲ μία ἐνέργεια ποὺ θὰ εἶχε παρόμοιο ἀποτέλεσμα. Γιὰ τὸν αὐτὸ λόγο, μᾶλλον θὰ ἔπρεπε νὰ παραβλέψωμε τὶς φῆμες ὡς πρὸς μία (ἰταλικὴ) ἐνέργεια ποὺ θὰ εἶχε ὡς στόχο της τὴν Θεσσαλονίκη».

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΡΩΜΗ

Στὴν Ἀθήνα ἐπικρατοῦσε κλῖμα αἰσιοδοξίας. Ὁ Κάτσια τηλεγραφεῖ ὅτι τὴν αἰσιοδοξία αὐτὴ ἐκφράζουν ὁ Παπάγος, ὁ Ἀποστολίδης καὶ ὁ Μανιαδάκης. Οἱ Ἰταλοὶ δημιουργοῦν ἐπίσης κλῖμα αἰσιοδοξίας στὴν Ρώμη. Διαβεβαιοῦν τὸν Ἄγγλο ναυτικὸ ἀκόλουθο πῶς δὲν ἔχουν πρόθεσι νὰ ἀναλάβουν δρᾶσι στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἄγγλος ὅμως ἐπιτετραμμένος στὴν Ρώμη δὲν πείθεται. Τὴν 13η Ἀπριλίου τηλεγραφεῖ στὸ Λονδῖνο:

«Ὁ διευθυντὴς τοῦ γραφείου (τοῦ Τσιάνο) ἀπεκήρυξε οἱανδήποτε γνῶσιν σχεδιαζομένης ἰταλικῆς ἐνεργείας ἐναντίον τῆς Κερκύρας ἢ στὴν Μεσόγειο. Ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἤθελε νὰ μὲ κάμη νὰ νομίσω ὅτι πρόκειται γιὰ ἀνοησίες.

»Παρὰ τὶς διαψεύσεις, οἱ φῆμες εἶναι πολὺ ἐπίμονες... Χθὲς νύκτα, Ἰταλὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐταξίδευε πρὸς τὴν Νεάπολιν, εἶπε στὴν γραμματέα τοῦ ναυτικοῦ ἀκολούθου (μας), ἡ ὁποία περνᾶ ὡς Ἰταλίδα, ὅτι ἐπέκειτο ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ἀλλὰ ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτὴ θὰ ἐπραγματοποιεῖτο κατὰ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ μὴν θιγοῦν οἱ ἀγγλογαλλικὲς εὐαισθησίες.

»Ἄγγλοι δημοσιογράφοι ἔχουν ἀκούσει παρόμοιες φῆμες ἀπὸ τρεῖς διαφορετικὲς πηγές, δύο ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι ἀξιωματικοῦ τοῦ (ἰταλικοῦ) στρατοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐκφράζουν τὴν αὐστηρὴ ἀποδοκιμασία των».

Καὶ ἀλλοῦ γράφει:

«Πληροφοροῦμαι ὅτι πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν εἶχε σχεδὸν ἀποφασισθῆ νὰ ἀρχίση τὶς ἐπιχειρήσεις του ὁ ἰταλικὸς στόλος, ἀλλὰ ὅτι ἐπιρροὲς βασιλοφρόνων ἐπέτυχαν νὰ συγκρατήσουν τὸν Μουσσολίνι. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθές, τότε φαίνεται πιθανώτατο ὅτι θὰ συνενωθῆ μὲ τὴν Γερμανία, μόλις αἰσθανθῆ ὅτι οἱ Γερμανοὶ μᾶς νικοῦν (...). Εἶναι καταφανὲς ὅτι προετοιμάζουν τὸν ἰταλικὸ λαό, ὁ ὁποῖος τώρα τὰ ἔχει χαμένα, γιὰ μία ἐνεργὸ ἐπέμβασιν τῆς Ἰταλίας ἐὰν καὶ ὅταν ὁ Μουσσολίνι λάβη τὴν ἀπόφασιν. Μία παρομοία ἀπόφασις θὰ ληφθῆ ἐν ψυχρῷ. Ὁ Ντοῦτσε αἰσθάνεται ὅτι πρέπει νὰ λάβη μέρος στὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ εἶναι ἀν-

θρωπος πολὺ βαρύς, ὥστε τοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτρέψῃ στὸν ἑαυτό του νὰ πέσῃ μεταξὺ δύο καθισμάτων. Ἀκούει περισσότερα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Γερμανῶν παρὰ ἀπὸ τὴν ἰδική μας. Φοβεῖται τοὺς Γερμανούς, ἀλλὰ πιστεύει στὴν δύναμίν των».

ΕΝΑΣ ... ΑΔΙΑΒΛΗΤΟΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΟΔΟΤΗΣ

Μιὰ μέρα πρὶν ὁ Βρεταννὸς πρεσβευτὴς στὸ Βατικανὸ Ὄσπορν τηλεγραφεῖ :

«Οἱ τελευταῖες ἀδιάβλητες πληροφορίες, οἱ ὁποῖες μοῦ παρεσχέθησαν μὲ ὕφος δραματικῆς ἀνάγκης, ἔχουν ὡς ἑξῆς:

»Τὴν νύκτα τῆς 12ης Ἀπριλίου ὑπῆρξε μία βίαιη σκηνὴ ἀνάμεσα στὸν Ντοῦτσε καὶ τὸν γαμβρό του, κατὰ τὴν ὁποία (ὁ Τσιάνο), κατηγορήθηκε ὡς «πορτοφολᾶς» καὶ δέχθηκε τὴν ἀπειλὴ ὅτι θὰ διορισθῇ Ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἀλβανίας. Ὁ συγκεκριμένος λόγος τῶν αἰτιάσεων φαίνεται νὰ ἦταν ἡ ἄρνησις τοῦ Τσιάνο νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς δεσπόζοντα παράγοντα τῆς σημερινῆς πολιτικῆς καταστάσεως τὴν ἀξιωματικὴ βεβαιότητα ἀγγλικῆς ἥττας στὸν πόλεμο καὶ ἐξαλείψεως τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας. Λέγεται ὅτι ὁ Ντοῦτσε ἐκραύγαζε ὅτι «ἕως τὸ τέλος τοῦ θέρους, οἱ Βρεταννοὶ θὰ ἔχουν ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τὸν χάρτην τοῦ κόσμου».

»Ἡ πεποίθησις τοῦ Ντοῦτσε στὸ ἀλάνθαστο τοῦ Χίτλερ καὶ στὴν παρακμὴ καὶ καταδίκη τῆς Βρεταννίας εἶναι ἀκόμη ἰσχυρότερη ἀφ' ὅτου ἐπραγματοποιήθηκε ἡ εἰσβολὴ στὴν Σκανδιναβία. Ὑποστηρίζει ὅτι πρόκειται γιὰ μία ὑπερόχως ἐπιτυχῆ «μπλόφφα» σὲ βάρος μας, ἐφ' ὅσον στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχουν παρὰ ἐλάχιστα γερμανικὰ στρατεύματα στὴν Νορβηγία. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Γερμανία ἔχει χάσει τὸν μισὸ τουλάχιστο στόλο της δὲν ἀλλοιώνει τὴν ἄποψιν τοῦ Σινιὸρ Μουσσολίνι γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Χίτλερ ἐφ' ὅσον πρεσβεύει ὅτι ἔχει παρέλθει πλέον ἡ ἐποχὴ ποὺ ἕνας πόλεμος ἐκερδίζετο ἀπὸ τὸν βρεταννικὸ στόλο. Μοῦ παρεσχέθη ἡ διαβεβαίωσις ὅτι ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος ὁ Χίτλερ

θὰ εἰσβάλῃ (καὶ) στὴν Σουηδία καὶ ὅτι, τότε, ὁ Μουσσολίνι, ἐκτὸς ἐὰν ἀποτραπῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ κάποια καταπληκτικὴ βρεταννικὴ ἐπιτυχία, θὰ συνδέσῃ τὴν μοῖρα του μὲ τὴν Γερμανία καὶ θὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καί, ἀπὸ ἐκεῖ, κατὰ τῆς Ρουμανίας. Ὅταν ἀντέταξα ὅτι τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἦταν ἀπὸ τὴν φύσιν του ἀπίθανο, μοῦ ἐλέχθη ὅτι στόχος ἦταν νὰ διασφαλισθοῦν οἱ προμήθειες πετρελαίου στὴν Γερμανία. Θὰ ἐπιχειροῦντο καὶ ἄλλα ἐγχειρήματα στὴν Μεσόγειο».

ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΑΙ

Οἱ ὑπαρχηγοὶ τῶν ἐπιτελείων ὑποβάλλουν τὴν 16η Ἀπριλίου μνημόνιο στὸ πολεμικὸ συμβούλιο, ἀναλύουν τὰ δεδομένα καὶ καταλήγουν στὸ συμπέρασμα :

«Ἐν ὄψει τῶν μέτρων ποὺ ἔχουν ληφθῇ ἀπὸ τὸ (ἰταλικὸ) ναυτικό, τῶν προσφάτων φημῶν ἐπικειμένων ἰταλικῶν ἐπιθέσεων, τοῦ ὁλονὲν περισσότερον ἀντισυμμαχικοῦ τόνου τοῦ ἰταλικοῦ τύπου καί, ὑπεράνω ὅλων, τῆς προσωπικῆς προσηλώσεως τοῦ Μουσσολίνι στὸν Ἄξονα, θὰ ἦταν στὸ ἔπακρο ἀνόητο νὰ ὑποτιμήσῃ κανεὶς τὸν λανθάνοντα κίνδυνο ἰταλικῆς ἐνεργείας κατὰ τῶν Συμμάχων. Ἐν τούτοις, οἱ λεπτομέρειες (τῶν μέτρων αὐτῶν) ἀρκοῦν γιὰ νὰ καταδειχθῇ ὅτι οἱ ἰταλικὲς ἔνοπλες δυνάμεις δὲν εἶναι ἀκόμα σὲ θέσι νὰ ἀναλάβουν εὐρείας ἐκτάσεως ἐπιχειρήσεις. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποκλείει τὸ ἐνδεχόμενο μήπως ὁ Μουσσολίνι, μὲ τὴν ἐνθάρρυνσιν ποὺ θὰ τοῦ ἔδιδε μία γερμανικὴ ὑπεροχή, ἐπεδίωκε μία φθηνὴ ἐπιτυχία, τὴν ὥρα κατὰ τὴν ὁποία οἱ σύμμαχοι εἶναι ἀπησχολημένοι ἀλλοῦ, ἢ καὶ νὰ ἐκήρυσσε ἀπροκαλύπτως πόλεμο».

Τὴν 17η Ἀπριλίου τὸ ἀγγλικὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο ἐξετάζει πρότασι τοῦ Γάλλου πρωθυπουργοῦ γιὰ συνθῆκες μεταξὺ Γιουγκοσλαβίας, Τουρκίας, Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος. Τὴν πρότασι τὴν βρίσκουν ἀνεφάρμοστη. Ἕνα διαφωτιστικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ πρακτικά :

«Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (Λόρδος Χάλιφαξ) εἶπε

ὅτι ἀντιμετώπιζε τὸ ἐνδεχόμενο μήπως ἦταν δυνατὸν νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν νὰ συγκρατήσῃ μὲ τὴν ἐπιρροή της τὴν ἰταλική. Ἐν τῷ μεταξύ, εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸν πρεσβευτὴ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος στὴν Ἁγία Ἕδρα (Βατικανό), νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν ὁ (προσωπικὸς ἀπεσταλμένος τοῦ προέδρου Ροῦζβελτ) κ. Μάυρον Ταίηλορ δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ πεισθῇ νὰ ἐπιδιώξῃ συνάντησιν (πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν) μὲ τὸν Σινιὸρ Μουσσολίνι».

Τὴν 18η Ἀπριλίου ὁ Βρετανὸς ἐκπρόσωπος ἀναφέρει στὴν Διασυμμαχικὴ Στρατιωτικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ συνεπιφέρει ἡ ὑλοποίησις τῆς ἐγγυήσεως τῆς ἑλληνικῆς ἀκεραιότητος ποὺ ἔγινε ἀπὸ τοὺς συμμάχους τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1939:

«Ἡ περίπτωσις τῆς Κερκύρας εἶναι τελείως διάφορη. Σὲ παρομοίαν περίπτωσιν, θὰ εἴχαμε τὴν ἄμεση ὑποχρέωσιν νὰ ὑλοποιήσωμεν τὴν ἐγγύησίν μας στὴν Ἑλλάδα καί, ἐὰν αὐτὴ δὲν ὑλοποιεῖτο, οἱ ἐπιπτώσεις διὰ τὴν ὅλην θέσιν μας στὰ Βαλκάνια θὰ ἦσαν ὀλέθριες (...).

»Ἐὰν πρέπει ἢ ὄχι νὰ ὑλοποιήσωμεν τὴν ἐγγύησίν μας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, αὐτὸ εἶναι πολιτικὸ ζήτημα. Εἶναι ἐν τούτοις σαφὲς ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν τίποτε τὸ ἀποτελεσματικό, ἐὰν δὲν κηρύξωμεν τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Ἰταλίας (...).

»Κρίνομεν πιθανώτατον ὅτι, ἐὰν ἡ Ἰταλία ἔφθανε μέχρι τοῦ σημείου νὰ καταλάβῃ τὴν Κέρκυρα, θὰ ἔπραττε τοῦτο μὲ τὴν προσδοκία — καὶ ἴσως τὴν ἐλπίδα — ὅτι τοῦτο θὰ ἀπέληγε σὲ πόλεμο. Καὶ ὅτι ἂν συνέβαινε τοῦτο, ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις θὰ εἶχε τὴν χώρα μαζί της, ἐμφανίζουσα τοὺς Συμμάχους ὡς ὑπαιτίους (τοῦ πολέμου). Ἐνδέχεται ὅμως ἡ παρέμβασις τῆς Ἰταλίας νὰ ἀποτελῇ μέρος ἐσκεμμένου καὶ συμπεφωνημένου σχεδίου γιὰ τὴν τελικὴν ἧττα τῶν Συμμάχων ἀπὸ τὶς δύο Δυνάμεις τοῦ Ἄξονος».

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔχει γνωστοποιήσει στοὺς Συμμάχους τὴν ἀπόφασί της νὰ ἀμυνθῇ στὴν περίπτωσι ποὺ θὰ ὑφίστατο ἰταλικὴ ἐπίθεσι. Σχετικὰ γράφει τὸ Φόρεϊν Ὄφφις στὸν πρεσβευτὴ Πάλαιρετ τὴν 19η Ἀπριλίου:

«ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΝ

Ἐπὶ τῶν τηλεγραφημάτων σας Νο 183 καὶ 184, τῆς 11ης Ἀπριλίου: (στάσις τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἔναντι

φημῶν ὅτι οἱ Ἰταλοὶ σκοπεύουν νὰ καταλάβουν τὴν Κέρκυραν).

»Παρακαλοῦμεν πληροφορήσατε τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἔλαβε ὑπὸ σημείωσιν τὴν δήλωσιν τοῦ ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ὅτι ἡ Ἑλλὰς πρόκειται νὰ ἀντισταθῇ εἰς οἱανδήποτε ἰταλικὴν κίνησιν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις της καὶ θὰ καλέσῃ τοὺς Συμμάχους νὰ ὑλοποιήσουν τὴν ἐγγύησίν των. Δύνασθε ἐπίσης νὰ πληροφορήσετε τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅτι ἔχει ἀπολύτως δίκαιον εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος δὲν θὰ ἐπεθύμει νὰ πράξῃ αὐτὴ ὁ,τιδήποτε τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν Ἰταλίαν. Δύνασθε νὰ προσθέσετε ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος εἶναι ἱκανοποιημένη διὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔπραξε μέχρι τοῦδε ὁ,τιδήποτε τῆς ἐζητήθη».

Ἡ ἐξορία τοῦ Ἐμμ. Τσουδεροῦ προκαλεῖ ἐπέμβασι τοῦ πρεσβευτοῦ Πάλαιρετ, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τηλεγράφημά του τῆς 22ας Ἀπριλίου πρὸς τὸ Φόρεϊν Ὄφφις μὲ μὲ ἀνακοίνωσι στὸν Λόρδο Λόυδ:

«Εἶπα σήμερον στὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως ὅτι ἐλυπήθηκα ὅταν ἐπληροφορήθηκα, κατὰ τὴν ἐδῶ ἐπάνοδό μου, ὅτι εἶχε (κριθῆ) ἀναγκαῖο νὰ ἐκτοπισθῇ ὁ κ. Τσουδερός, ὁ ὁποῖος ἦταν τόσο γνωστὸς καὶ τόσο συμπαθὴς στὸ Λονδῖνο. Ἀπήντησε (ὁ Μεταξᾶς) ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐλυπεῖτο ἀλλὰ ὅτι τοῦτο ἦταν ἀναπότρεπτο, γιατὶ (ὁ Τσουδερὸς) εἶχε συνεχίσει νὰ ραδιουργῇ κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Ἐν τούτοις, δὲν εἶχε παρὰ ἐκτοπισθῇ σὲ μία ἐξοχικὴ κατοικία στὴ νῆσο τῆς Σύρου, ὄχι μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως μοῦ εἶπε ὅτι δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν μεταχειρισθῇ σκληρῶς».

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β' ΘΕΛΕΙ ΟΠΛΑ

Τὴν 1η Μαΐου 1940 ὁ Πάλαιρετ ἀναφέρει στὸ Φόρεϊν Ὄφφις λεπτομερῶς τὴν συνομιλία μεταξὺ τοῦ Βασιλέως

Γεωργίου Β' καὶ τοῦ Βρεταννοῦ ταξιάρχου Τζώρτζ, ποὺ ἐπεκτείνεται στὴν γενικὴ κατάστασι τῆς Ἑλλάδος:

«Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος προσεκάλεσε χθὲς (30ὴ Ἀπριλίου) τὸν ταξίαρχο τῆς ἀεροπορίας Τζώρτζ, ἀεροπορικὸ ἀκόλουθο τῆς πρεσβείας, γιὰ τέιο στὸ Τατόι καὶ εἶχε μαζί του μία μακρὰ καὶ ἐμπιστευτικὴ συνομιλία. Κατὰ τὴν διάρκειά της, ὁ Βασιλεὺς παρετήρησε ὅτι ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς τοῦ ἦταν «ἀπαραίτητος», πρᾶγμα ποὺ ἔδωσε στὸν ἀεροπορικὸ ἀκόλουθο τὴν εὐκαιρία νὰ ἐρωτήσῃ τί θὰ ἔκανε ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης σὲ περίπτωσιν θανάτου ἢ ἀσθενείας τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ ταξίαρχος τῆς ἀεροπορίας Τζὼρτζ ἀντελήφθη ἀπὸ τὸν Βασιλέα ὅτι σὲ παρομοία περίπτωσιν, ὁ ἴδιος (ὁ Βασιλεὺς) θὰ ἀνελάμβανε τὰ ἡνία τῆς κυβερνήσεως ἕως ὅτου ἀπεφάσιζε ποῖον θὰ διώριζε διάδοχο τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ. Φαντάζομαι ὅτι τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης θὰ διώριζε μία ἀκομμάτιστη κυβέρνησιν γιὰ νὰ διακυβερνήσῃ τὴν χώραν, ἕως ὅτου καθίστατο δυνατὸν εἴτε νὰ διεξαχθοῦν ἐκλογὲς εἴτε νὰ ληφθοῦν μέτρα σφυγμομετρήσεως τῆς κοινῆς γνώμης.

»Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι ἐλάβαμε αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν ἀπόψεων ἀπὸ τὸν Βασιλέα. Πολλὲς φορὲς ἤθελα νὰ τοῦ θέσω τὸ αὐτὸ ἐρώτημα, ἀλλὰ ἡ εὐκαιρία ἕως τώρα δὲν ἔχει παρουσιασθῆ κατὰ τὶς συνομιλίες μου μαζί του.

»(Ὁ Βασιλεὺς) ὡμίλησε ἐντόνως γιὰ τὸ θέμα τῆς προμηθείας ἀεροπλάνων κλπ., καθὼς ὅμως τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀντικείμενο ἀμέσων συνεννοήσεών του μὲ τὸ ὑπουργεῖο Ἀεροπορίας, ὁ ἀεροπορικὸς ἀκόλουθος ἦταν σὲ θέσιν νὰ διαβεβαιώσῃ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα ὅτι οἱ προοπτικὲς θὰ ἦσαν καλύτερες περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους».

ΕΝΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ ΑΝΑΦΕΡΕΙ

Ὁ ἀπεσταλμένος τῶν «Τάιμς» στὴ Βαλκανικὴ Πάτρικ Μαίητλαντ, ποὺ βρίσκεται τὴν ἴδια ἐποχὴ στὴν Ἑλλάδα, ἀναφέρει στὸν Βρεταννὸ πρεσβευτὴ Πάλαιρετ λεπτομέρειες ἀπὸ συνομιλίες του μὲ τὸν Γεώργιο καὶ τὸν Μεταξᾶ:

«Ὁ Βασιλεὺς μὲ ἐδέχθη σὲ ἀκρόασιν, ποὺ διήρκεσε σχεδὸν μίαν ὥρα, ἀλλὰ ἡ ὁποία ἦταν κυρίως ἀφιερωμένη σὲ ἀστεϊσμούς. Μὲ δυστροπία ἐδέχετο πολιτικὲς ἐρωτήσεις (εἶχε προηγουμένως καταστῆ σαφὲς ὅτι μὲ ἐδέχετο ὡς ἰδιώτην, τοῦ ὁποίου τὴν οἰκογένειαν εἶχε γνωρίσει στὴν Σκωτία καὶ τὸ Βελιγράδι μᾶλλον παρὰ ὡς ἀνταποκριτὴ τῶν «Τάιμς» — καὶ ἡ συνεννόησις αὐτὴ ἀναμφιβόλως ὑπογραμμίσθηκε γιὰ νὰ μὴν δημιουργηθῆ προηγούμενο σὲ ἐποχὴ πολέμου). Ἐν τούτοις, ἀναφέρθηκε ἀκροθιγῶς σὲ διάφορα πολιτικὰ θέματα καί, ἐνῶ, ὅταν τὸν εἶχα συναντήσει ἐνωρὶς τὴν ἄνοιξιν, εἶχε διατυπώσει εὐθέως τὶς καχυποψίες του γιὰ τὸν Βασιλέα Βόριδα (τῆς Βουλγαρίας), τὴν φορὰ αὐτὴ ἐτήρησε τὴν ἰδία γραμμὴ μὲ τὸν Μεταξᾶ. Ἐμφανῶς ὁ Βασιλεὺς Βόρις ἔχει ἐπιτύχει νὰ μεταβάλῃ πολλὲς ἀπὸ τὶς ὑποψίες, μὲ τὶς ὁποῖες τὸν ἔβλεπαν ἄλλοτε στὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ ἐν τούτοις δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Ἕλλην Βασιλεὺς δὲν εἶναι ἐν μέρει καχύποπτος ἔναντι τῆς βουλγαρικῆς πολιτικῆς. Ὅταν ὡμιλήσαμε γιὰ τὸν ἀεροπορικὸ ἐξοπλισμὸ τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τὴν Γερμανία, (ὁ Βασιλεὺς) εἶπε ὅτι εἶχε ἀκούσει ὅτι ἡ Βουλγαρία εἶχε λάβει, ἀφ' ὅτου ἄρχισε ὁ πόλεμος, τριακόσια ἀεροσκάφη ἀπὸ τὴν Γερμανία «καὶ ἐνῶ δὲν γνωρίζω ἐὰν πρόκειται γιὰ ἀεροπλάνα πεπαλαιωμένου τύπου, ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι δυσάρεστο». Ἂς σημειωθῆ ὅτι καὶ ὁ Μεταξᾶς ἔκανε μίαν ἀνάλογη ἀποκαλυπτικὴ παρατήρησιν, ὅταν (μοῦ) εἶπε ὅτι «ὅσο πεπαλαιωμένα καὶ ἐὰν εἶναι τὰ ἀεροσκάφη αὐτά, δύνανται νὰ κάνουν 180 μίλια τὴν ὥρα, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἤδη ἀρκετὰ κακὸ» (καὶ ὑπεδήλωσε, μὲ τὸν τρόπο αὐτό, πόσο ἀσθενὴς εἶναι ἡ ἑλληνικὴ ἀεροπορία).

»Ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό, ὁ βασιλεὺς ἀνέπτυξε μίαν ἀρκετὰ ἀπροκάλυπτη προπαγάνδα, ὅταν μοῦ παρεπονέθη ὅτι ἐπὶ τῶν ὀγδόντα ἕξη ἀεροσκαφῶν ποὺ εἶχαν παραγγελθῆ στὴν Ἀγγλία κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ ἔτους (καὶ γιὰ τὰ μισὰ τῶν ὁποίων εἶχε ἤδη καταβληθῆ τὸ ἀντίτιμο) μόνο δώδεκα εἶχαν ἕως τώρα παραδοθῆ».

Ὁ Μαίητλαντ, στὸ ὑπόμνημά του, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν καθυστέρησι, ἐβάρυνε τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησι, ἡ ὁποία συνεχῶς, κατ' αὐτόν, μετέβαλλε τὴν παραγγελία της ἀπὸ «Σπίτφαϊρς» σὲ «Πλένχαϊμς», ἀλλὰ δέχεται ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε δίκιο, ὅταν «παρεπονέθη ἐπειδὴ τὸ

(ἀγγλικὸ) ὑπουργεῖο 'Ἐμπορίου εἶχε προσφερθῆ νὰ ἀγοράσῃ (ἑλληνικὰ) καπνὰ ἐφ' ὅσον ἡ 'Ἑλλὰς θὰ ἤρχετο σὲ συνεννόησιν μὲ τοὺς ὁμολογιούχους». Καὶ συνεχίζει:

«Τόσον ὁ βασιλεὺς ὅσον καὶ ὁ Μεταξᾶς ἦσαν ἐνδιαφέροντες ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς Γερμανίας (...). 'Ο Μεταξᾶς ἐξεφώνησεν ἕνα πραγματικὸ κατηγορητήριο γιὰ τὶς διαστροφὲς τῆς ναζιστικῆς νοοτροπίας, τὸ ὁποῖο ἀποτελοῦσε ἐνδιαφέρουσα ἀντίθεσιν μὲ τὴν γνωστὴ καὶ διακηρυσσόμενη συμπάθειά του γιὰ τὴν γερμανικὴ «κουλτούρα». Εἶπε ὅτι κάθε φορὰ ποὺ ἐδέχετο ἕναν Ναζὶ ἐπίσημο ἐδῶ στὰς 'Αθήνας, δὲν ἠμποροῦσε νὰ καταλάβῃ γιατὶ ἐσκέπτοντο ὅπως ἐσκέπτοντο, καὶ προσέθεσε ὅτι εὕρισκε τὴν νοοτροπία των ὡς καταφανῶς ἀντίθετη μὲ τὴν Γερμανία, τὴν ὁποία εἶχε γνωρίσει. Ἦταν μάλιστα, ἀπρόθυμος νὰ ἐκφρασθῆ ἐνθουσιωδῶς καὶ γιὰ αὐτὴν τὴν ναζιστικὴ νεολαία, ὅταν ἐπεχείρησα νὰ τὸν παρασύρω στὸ θέμα αὐτὸ λέγοντας ὅτι, ὅταν ἤμουν φοιτητὴς στὴν Γερμανία, εἶχα πολὺ ἐντυπωσιασθῆ ἀπὸ τὸν ἰδεαλισμὸ τῶν (ναζιστικῶν) μονάδων κρούσεως, πρὶν ὁ Χίτλερ ἀνέλθῃ στὴν ἐξουσία.

ΜΕ ΤΟΝ ΜΕΤΑΞΑ

»Κατὰ τὴν διάρκεια συνομιλίας μιᾶς ὥρας καὶ τριῶν τετάρτων ποὺ εἶχα μαζί του, τοῦτο κατέστη ἀπολύτως ἐμφανές. Εἶναι (ὁ Μεταξᾶς) πεπεισμένος ὅτι, λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ καὶ τῶν ὑποτιθεμένων ὁλονὲν μεγαλυτέρων περιπλοκῶν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ὁ κόσμος βαδίζει σταθερῶς στὴν ὁδὸ τοῦ περιορισμοῦ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν. Οἱ ἀντιλήψεις του γιὰ τὸ μέλλον ἔχουν ἐπίσης μεταβληθῆ. Ὅταν τὸν εἶδα πέρυσι τὴν ἄνοιξιν, ἀπέκρουσε οἱανδήποτε ὑπόδειξιν ὅτι τὸ καθεστώς του θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξελιχθῆ ἢ νὰ βασισθῆ σὲ μία εὐρύτερη βάσιν. Τώρα ὁμιλεῖ, καὶ μοῦ ὡμίλησε, γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ καθεστῶτος, ἡ ὁποία, ὑπέδειξε, θὰ ἦταν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ συνεταιρισμοῦ. Οἱ ὑποδείξεις αὐτὲς συνωδεύοντο ἀπὸ τὰ συνήθη ἐπιχειρήματα ὅτι, βεβαίως, ἡ κυβέρνησις εὑρίσκετο σὲ μόνιμη καὶ στενὴ συνεννόησιν μὲ τὸν λαὸ διὰ τῶν συνεταιρισμῶν βιομηχάνων καὶ ἐμπόρων. Δὲν χρειάζεται ὅμως μεγάλη φαντασία γιὰ νὰ ἀντιληφθῆ κανεὶς τί εἴδους ἐλεύθερη συζήτησις ἐπιτρέπεται γιὰ τὰ μέτρα τῆς κυβερνήσεως. Παρομοίως, ὁ Μεταξᾶς ὡμίλησε γιὰ τὴν ἐθελοντικὴ

φύσιν τοῦ ἐλεγχομένου ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν κινήματος νεολαίας. Στὴν πραγματικότητα, μία ἀπὸ τὶς πλέον διαδεδομένες (ἂν καὶ ἄδικες) ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ συστήματος εἶναι ὅτι ἀφαιρεῖ τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν φροντίδα καὶ τὸν ἔλεγχο τῶν γονέων των. Ταυτοχρόνως, πιστεύω ὅτι ὁ Μεταξᾶς εἶναι ἀπολύτως εἰλικρινὴς ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴ μεταρρύθμισιν. Παρετήρησα ὅτι, ὅταν τὸν εἶδα τὴν προηγουμένη φορά, ὅπως καὶ τώρα, ὡμίλησε μὲ μεγάλη, εἶμαι πεπεισμένος, εἰλικρίνεια γιὰ τὴν ἀνάγκη διασφαλίσεως ἐργασίας ἢ διατροφῆς γιὰ ὅλους καί, κατ' ἀκολουθία, γιὰ τὴν ἀνάγκη οἱ ὀκνηροὶ εὔποροι νὰ κάνουν καὶ αὐτοὶ δουλειά. 'Απὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως, ὁ Μεταξᾶς ἀσφαλῶς ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιτεύγματα. 'Η κοινωνικὴ ἀσφάλεια ἔχει εὑρέως ἀναπτυχθῆ καὶ ὑπάρχουν τώρα θεσπισμένα μέτρα γιὰ κατώτατα ὅρια μισθῶν καὶ περιορισμοὶ στὶς ὧρες ἐργασίας τῶν ἀνηλίκων. Σχετικῶς, ἂς σημειωθῆ, ὁ Μεταξᾶς ὑπῆρξε στοὺς λόγους του ἀρκετὰ εἰλικρινὴς γιὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ νόμος συνεχῶς παραβιάζεται καὶ ὅτι μία ἀπὸ τὶς πλέον ἐπείγουσες ἀνάγκες εἶναι νὰ διασφαλισθῆ ὅτι ἡ κοινωνικὴ νομοθεσία θὰ εἶναι σεβαστή. Διεσκέδασα κάπως νὰ παρατηρήσω ὅτι, καθὼς μοῦ ὡμιλοῦσε, ἔκανε ἀρκετὰ ἀποκάλυπτη προπαγάνδα γιὰ διάφορα δημόσια ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐπεζήτησε νὰ μὲ πείσῃ ὅτι συντόμως θὰ ὁλοκληρωθοῦν».

ΒΕΝΙΖΕΛΟΓΕΝΕΙΣ ΜΕΤΑΞΙΚΟΙ

'Ο Μαίητλαντ συναντᾶ καὶ ἄλλους παράγοντες τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐκθέτει τὶς ἐντυπώσεις του:

«Παρετήρησα ἐπίσης ὅτι μεταξὺ τῶν ἁρμοδίων, οἱ ὁποῖοι ἐπισήμως κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ καθεστῶτος, ἢ οἱ ὁποῖοι κατέχουν σ' αὐτὸ ὑπεύθυνες θέσεις, δὲν καταβάλλεται τώρα προσπάθεια ὑποτιμήσεως τῆς ἀντιδημοτικότητος τοῦ καθεστῶτος. 'Ο Λέων Μελᾶς, πρώην βενιζελικὸς καὶ νῦν προϊστάμενος τῆς πολιτικῆς διευθύνσεως στὸ ὑπουργεῖο τῶν 'Εξωτερικῶν, μὲ παρεκάλεσε ἀποκαλύπτως νὰ μὴν ἐπικρίνω τὸ καθεστὼς στὶς ἀντα-

ποκρίσεις μου, ἐνῶ, ὅταν ἤμουν ἄλλοτε ἐδῶ, οὔτε κἂν ἐδέχετο ὅτι ἦταν πιθανὴ οἱαδήποτε ἐπίκρισις. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (Ἀνδρέας) Ἀποστολίδης, καὶ αὐτός, δὲν κατέβαλλε προσπάθεια νὰ μὲ πείση τὴν φορὰν αὐτὴν ὅτι τὸ καθεστὼς ἦταν δημοφιλές. Στὴν στάσιν του διέκρινα μάλιστα καὶ μία ἐλαφρὰ ἔνδειξιν προσωπικοῦ σκεπτικισμοῦ ὡς πρὸς τὸ Μεταξικὸ σύστημα καὶ ἐπιτρέπεται νὰ νομίση κανεὶς ὅτι βλέπει τὸν ἑαυτό του νὰ κατέχη μίαν ἡμέρα τὴν θέσιν τοῦ Μεταξᾶ. Ἐξ ὅσων ἀντιλαμβάνομαι, ὁ Μεταξᾶς, ἐνῶ συμβουλεύεται ὡς πρὸς ὅλα τὰ ζητήματα τὴν κυβέρνησίν του, τείνει νὰ μεταχειρισθῆ τοὺς συναδέλφους του ὡς κλητῆρες, πρᾶγμα ποὺ ἀναμφιβόλως εἶναι ἐξαιρετικῶς δυσάρεστο».

Τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Ἐμμανουὴλ Τσουδεροῦ ἀπὸ τὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μαίητλαντ ἀποδίδει στὴν ἐντύπωσι ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς Τραπέζης «ἐνῶ ἐρραδιουργοῦσε μὲ ἐξορίστους ἡγέτες τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐρραδιουργοῦσε ἐπίσης στὸ Λονδῖνο κατὰ τοῦ καθεστῶτος, ἐμφανίζοντας τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑλλάδος μὲ πολὺ ὠμότερη ἀκρίβεια παρ' ὅ,τι ἐχρησιμοποίησε ποτὲ ὅταν ἀντιμετώπιζε τὸν ἴδιο τὸν Μεταξᾶ».

«Ο,ΤΙ ΘΕΛΟΥΝ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ»

Τὶς ἴδιες περίπου ἡμέρες (ἀρχὲς Μαΐου 1940) ὁ Μεταξᾶς δέχεται τὸν περαστικὸ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα Βρεταννὸ ἀνταποκριτὴ τοῦ «Νταίηλυ Τέλεγκραφ» στὴν Αἴγυπτο Ἄρθουρ Μάρτον καὶ ἐκεῖνος διαβιβάζει τὴ συνομιλία τους στὸν στρατιωτικὸ ἀκόλουθο τῆς Ἀγγλίας Μπλάντ:

«Ὁ Μεταξᾶς ἄρχισε λέγων: «Εἴμεθα οὐδέτεροι ἐφ' ὅσον χρόνον ἡ Ἀγγλία θέλει νὰ εἴμεθα οὐδέτεροι. Τίποτε δὲν κάνομε χωρὶς συνεννόησιν μὲ τὴν Ἀγγλία καί, τὶς περισσότερες φορὲς ὅ,τι κάνομε γίνεται κατὰ σύστασιν ἢ παράκλησιν τῆς Ἀγγλίας.

»Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ζωτικὸ τμῆμα τῆς ἀγγλικῆς αὐτοκρατορικῆς ἀμύνης. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἕτοιμη νὰ συμμετάσχη

στὴν ἄμυνα αὐτή, ποὺ εἶναι καὶ ἄμυνα τῆς ἰδίας της ἀκεραιότητος.

»Ἀλλὰ ἡ Ἀγγλία πρέπει νὰ τῆς δώση τὴν δυνατότητα νὰ πολεμήση. Μὲ ἄλλους λόγους, πρέπει νὰ ἔχωμε ἐπαρκῆ ἀεροπορία καὶ ἐξοπλισμοὺς γιὰ νὰ ἀναχαιτίσωμε τὸν ἐχθρὸ ἕως ὅτου ἡ Ἀγγλία δυνηθῆ νὰ ἔλθη πρὸς ἐνίσχυσίν μας μὲ ἄλλους συμμάχους.

»Δὲν ἐνόμιζε ὅτι ὁ Μουσσολίνι ἐπεδίωκε πόλεμο. Ἀσφαλῶς δὲν θὰ τὸν ἐπεδίωκε γι' ἄλλους ἕξη ἢ ὀκτὼ μῆνες. Ὁ ἰταλικὸς λαὸς δὲν ἐπιθυμοῦσε τὸν πόλεμο. Ἀλλὰ ὁ Μουσσολίνι εἶναι ἐξαιρετικὰ ἰσχυρὸς καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ τοὺς ἐξαναγκάση νὰ συμμετάσχουν. Εἶναι, ἐπίσης, πονηρὸς καὶ πρέπει νὰ γνωρίζη ὅτι ἕνας πόλεμος ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας θὰ ἐσήμαινε καταστροφὴ γιὰ τὴν Ἰταλία.

»Ὁ Χίτλερ δὲν ἐπίεζε τὴν Ἰταλία νὰ εἰσέλθη στὸν πόλεμο. Δὲν συνέφερε στὸν Χίτλερ ἡ εἴσοδος τῆς Ἰταλίας γιατί, τότε, δὲν θὰ τοῦ προσέφερε ὅσα σήμερον τοῦ δίδει.

»Ὡς πρὸς τὴν Γιουγκοσλαβία, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔσπευδε πρὸς βοήθειάν της σὲ περίπτωσιν ἰταλικῆς ἢ γερμανικῆς ἐπιθέσεως, μόνον ἐὰν ἡ Γιουγκοσλαβία ἐζητοῦσε βοήθεια. Ἡ Ἑλλὰς εἶχε ἐρωτήσει περὶ αὐτοῦ τὴν Γιουγκοσλαβία καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν εἶχε λάβει ἀπάντησιν.

»Δὲν ἐφοβεῖτο αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Πάντοτε ὑπῆρχαν ἐνδείξεις προθέσεως ἐπιθέσεως καὶ θὰ εἶχαν πάντοτε ἐπαρκῆ προειδοποίησιν.

»Ἡ Νορβηγία θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶχε ἀντισταθῆ καλύτερα, ἕως ὅτου κατέφθανε πρὸς βοήθειάν της ἡ Ἀγγλία, ἐὰν ἡ Ἀγγλία εἶχε φροντίσει νὰ τὴν ἐξοπλίση ἐπαρκῶς. Αὐτὸ εἶναι ἕνα μάθημα γιὰ τὴν Ἀγγλία στὴν περίπτωσιν τῆς Ἑλλάδος.

»Ὅσο γιὰ τοὺς Γερμανοὺς στὴν χώρα αὐτήν, δὲν ἦσαν τόσοι ὅσοι ὑπεστηρίζετο. Σ' ὁλόκληρη τὴν χώρα, ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν δύο χιλιάδων, ἀκριβῶς 1.959. Εἶναι ὅλοι γνωστοὶ καὶ παρακολουθοῦνται. Ἀρνήθηκε ὅτι ἄλλοι μποροῦσαν νὰ εἰσέλθουν κρυφά, διότι ὑπῆρχε αὐστηρότατος ἔλεγχος τῶν ξένων εἰσερχομένων στὰ ξενοδοχεῖα καὶ τὴν μεθόριο. Δὲν ἐφοβεῖτο ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἠμποροῦσαν νὰ βλάψουν τὴν Ἑλλάδα.

»Ὅταν τοῦ ἐπεσήμανα ὅτι, ἐὰν ὅλες οἱ χῶρες συνηνώνοντο, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ περιορίσουν τὸν πόλεμο καὶ νὰ περιορίσουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν οἰκονομικὴ ταλαιπω-

ποκρίσεις μου, ἐνῶ, ὅταν ἥμουν ἄλλοτε ἐδῶ, οὔτε κἂν ἐδέχετο ὅτι ἦταν πιθανὴ οἱαδήποτε ἐπίκρισις. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (Ἀνδρέας) Ἀποστολίδης, καὶ αὐτός, δὲν κατέβαλλε προσπάθεια νὰ μὲ πείση τὴν φορὰν αὐτὴν ὅτι τὸ καθεστὼς ἦταν δημοφιλές. Στὴν στάσιν του διέκρινα μάλιστα καὶ μία ἐλαφρὰ ἔνδειξιν προσωπικοῦ σκεπτικισμοῦ ὡς πρὸς τὸ Μεταξικὸ σύστημα καὶ ἐπιτρέπεται νὰ νομίση κανεὶς ὅτι βλέπει τὸν ἑαυτό του νὰ κατέχη μίαν ἡμέρα τὴν θέσιν τοῦ Μεταξᾶ. Ἐξ ὅσων ἀντιλαμβάνομαι, ὁ Μεταξᾶς, ἐνῶ συμβουλεύεται ὡς πρὸς ὅλα τὰ ζητήματα τὴν κυβέρνησίν του, τείνει νὰ μεταχειρισθῆ τοὺς συναδέλφους του ὡς κλητῆρες, πρᾶγμα ποὺ ἀναμφιβόλως εἶναι ἐξαιρετικῶς δυσάρεστο».

Τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Ἐμμανουὴλ Τσουδεροῦ ἀπὸ τὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μαίητλαντ ἀποδίδει στὴν ἐντύπωσι ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς Τραπέζης «ἐνῶ ἐρραδιουργοῦσε μὲ ἐξορίστους ἡγέτες τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐρραδιουργοῦσε ἐπίσης στὸ Λονδῖνο κατὰ τοῦ καθεστῶτος, ἐμφανίζοντας τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑλλάδος μὲ πολὺ ὠμότερη ἀκρίβεια παρ' ὅ,τι ἐχρησιμοποίησε ποτὲ ὅταν ἀντιμετώπιζε τὸν ἴδιο τὸν Μεταξᾶ».

«Ο,ΤΙ ΘΕΛΟΥΝ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ»

Τὶς ἴδιες περίπου ἡμέρες (ἀρχὲς Μαΐου 1940) ὁ Μεταξᾶς δέχεται τὸν περαστικὸ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα Βρετανὸ ἀνταποκριτὴ τοῦ «Νταίηλυ Τέλεγκραφ» στὴν Αἴγυπτο Ἄρθουρ Μάρτον καὶ ἐκεῖνος διαβιβάζει τὴ συνομιλία τους στὸν στρατιωτικὸ ἀκόλουθο τῆς Ἀγγλίας Μπλάντ:

«Ὁ Μεταξᾶς ἄρχισε λέγων: «Εἴμεθα οὐδέτεροι ἐφ' ὅσον χρόνον ἡ Ἀγγλία θέλει νὰ εἴμεθα οὐδέτεροι. Τίποτε δὲν κάνομε χωρὶς συνεννόησιν μὲ τὴν Ἀγγλία καί, τὶς περισσότερες φορὲς ὅ,τι κάνομε γίνεται κατὰ σύστασιν ἢ παράκλησιν τῆς Ἀγγλίας.

»Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ζωτικὸ τμῆμα τῆς ἀγγλικῆς αὐτοκρατορικῆς ἀμύνης. Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἕτοιμη νὰ συμμετάσχη

στὴν ἄμυνα αὐτή, ποὺ εἶναι καὶ ἄμυνα τῆς ἰδίας της ἀκεραιότητος.

»Ἀλλὰ ἡ Ἀγγλία πρέπει νὰ τῆς δώση τὴν δυνατότητα νὰ πολεμήση. Μὲ ἄλλους λόγους, πρέπει νὰ ἔχωμε ἐπαρκῆ ἀεροπορία καὶ ἐξοπλισμοὺς γιὰ νὰ ἀναχαιτίσωμε τὸν ἐχθρὸ ἕως ὅτου ἡ Ἀγγλία δυνηθῆ νὰ ἔλθη πρὸς ἐνίσχυσίν μας μὲ ἄλλους συμμάχους.

»Δὲν ἐνόμιζε ὅτι ὁ Μουσσολίνι ἐπεδίωκε πόλεμο. Ἀσφαλῶς δὲν θὰ τὸν ἐπεδίωκε γι' ἄλλους ἔξη ἢ ὀκτὼ μῆνες. Ὁ ἰταλικὸς λαὸς δὲν ἐπιθυμοῦσε τὸν πόλεμο. Ἀλλὰ ὁ Μουσσολίνι εἶναι ἐξαιρετικὰ ἰσχυρὸς καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ τοὺς ἐξαναγκάση νὰ συμμετάσχουν. Εἶναι, ἐπίσης, πονηρὸς καὶ πρέπει νὰ γνωρίζη ὅτι ἕνας πόλεμος ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας θὰ ἐσήμαινε καταστροφὴ γιὰ τὴν Ἰταλία.

»Ὁ Χίτλερ δὲν ἐπίεζε τὴν Ἰταλία νὰ εἰσέλθη στὸν πόλεμο. Δὲν συνέφερε στὸν Χίτλερ ἡ εἴσοδος τῆς Ἰταλίας γιατί, τότε, δὲν θὰ τοῦ προσέφερε ὅσα σήμερον τοῦ δίδει.

»Ὡς πρὸς τὴν Γιουγκοσλαβία, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔσπευδε πρὸς βοήθειάν της σὲ περίπτωσιν ἰταλικῆς ἢ γερμανικῆς ἐπιθέσεως, μόνον ἐὰν ἡ Γιουγκοσλαβία ἐζητοῦσε βοήθεια. Ἡ Ἑλλὰς εἶχε ἐρωτήσει περὶ αὐτοῦ τὴν Γιουγκοσλαβία καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν εἶχε λάβει ἀπάντησιν.

»Δὲν ἐφοβεῖτο αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Πάντοτε ὑπῆρχαν ἐνδείξεις προθέσεως ἐπιθέσεως καὶ θὰ εἶχαν πάντοτε ἐπαρκῆ προειδοποίησιν.

»Ἡ Νορβηγία θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶχε ἀντισταθῆ καλύτερα, ἕως ὅτου κατέφθανε πρὸς βοήθειάν της ἡ Ἀγγλία, ἐὰν ἡ Ἀγγλία εἶχε φροντίσει νὰ τὴν ἐξοπλίση ἐπαρκῶς. Αὐτὸ εἶναι ἕνα μάθημα γιὰ τὴν Ἀγγλία στὴν περίπτωσιν τῆς Ἑλλάδος.

»Ὅσο γιὰ τοὺς Γερμανοὺς στὴν χώρα αὐτήν, δὲν ἦσαν τόσοι ὅσοι ὑπεστηρίζετο. Σ' ὁλόκληρη τὴν χώρα, ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν δύο χιλιάδων, ἀκριβῶς 1.959. Εἶναι ὅλοι γνωστοὶ καὶ παρακολουθοῦνται. Ἀρνήθηκε ὅτι ἄλλοι μποροῦσαν νὰ εἰσέλθουν κρυφά, διότι ὑπῆρχε αὐστηρότατος ἔλεγχος τῶν ξένων εἰσερχομένων στὰ ξενοδοχεῖα καὶ τὴν μεθόριο. Δὲν ἐφοβεῖτο ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἠμποροῦσαν νὰ βλάψουν τὴν Ἑλλάδα.

»Ὅταν τοῦ ἐπεσήμανα ὅτι, ἐὰν ὅλες οἱ χῶρες συνηνώνοντο, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ περιορίσουν τὸν πόλεμο καὶ νὰ περιορίσουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν οἰκονομικὴ ταλαιπω-

ρία ἑκάστης, ἀπήντησε ὅτι συμφωνεῖ καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἦταν ἕτοιμη νὰ εἰσέλθη μὲ τὴν Ἀγγλία, ὁποτεδήποτε ἡ Ἀγγλία θελήση.

ΟΧΙ ΒΑΣΙ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

»Ἡ Ἀγγλία ἦταν ἐκείνη, ἡ ὁποία πάντοτε ἐπίεζε τὴν Ἑλλάδα νὰ μὴν κάνη τίποτε ποὺ θὰ προκαλοῦσε τὴν Ἰταλία.

»Θὰ ἦταν ἐπικίνδυνη ἡ δημιουργία μιᾶς βάσεως στὴν Θεσσαλονίκη. Ἐν πρώτοις, ἡ Γιουγκοσλαβία θὰ εἶχε ἀντιρρήσεις. Ἡ Γιουγκοσλαβία, ποὺ εἶναι τόσο κοντὰ στὴν Γερμανία, θὰ ἔπρεπε νὰ κλίνη πρὸς τὴν Γερμανία. Καὶ ἡ Ἰταλία θὰ ἠμποροῦσε πολὺ καλὰ νὰ διαμαρτυρηθῆ ὅτι τοῦτο ἀνέτρεπε τὴν ὑφισταμένη κατάστασι πραγμάτων καὶ ἐστρέφετο ἐναντίον της.

»Ὅσο γιὰ τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν μετόπισθεν, ἡ Ἑλλὰς ἦταν ἕτοιμη νὰ συμμετάσχη, ἀλλὰ τοῦτο ἐσήμαινε ἐπιχειρήσεις καὶ στὸν Εὔξεινο Πόντο καὶ ἡ Ἀγγλία δὲν ἤθελε νὰ κάνη πόλεμο κατὰ τῆς Ρωσίας, πρᾶγμα ποὺ θὰ συνέβαινε ἐὰν ὁ στόλος εἰσήρχετο στὸν Εὔξεινο Πόντο.

»Ὅταν εἶπα στὸν Μεταξᾶ ὅτι ὁ ἴδιος καὶ ἡ κυβέρνησίς του θεωροῦνται γερμανόφιλοι, ἀπήντησε ὅτι πρὸ δύο ἐτῶν εἶχε προτείνει στὴν Ἀγγλία μία συμμαχία μὲ τὴν Ἑλλάδα — πρᾶγμα ποὺ δὲν ἠμποροῦσε νὰ θεωρηθῆ ἐνέργεια γερμανοφίλου. Ἡ Ἀγγλία εἶχε προβάλει τὴν ἀντίρρησιν ὅτι τοῦτο θὰ ἀποτελοῦσε πρόκλησιν κατὰ τῆς Ἰταλίας.

»Προσέθεσε: Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐμπιστευθῆ τὴν Βουλγαρία παρ' ὅλον ὅτι ἐσεῖς οἱ Ἄγγλοι τῆς ἔχετε τόσην ἐμπιστοσύνη. Αὐτὸ εἶναι καὶ ἐκεῖνο ποὺ θὰ καθιστοῦσε δυσχερῆ οἱανδήποτε βοήθεια πρὸς τὴν Ρουμανία».

Ο ΜΠΛΑΝΤ ΥΠΟΨΙΑΖΕΤΑΙ

Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Μπλὰντ σχολιάζει τὴν ἀναφορὰ τοῦ Μάρτου καὶ ἐκφράζει τὴν ὑποψία ὅτι ὁ Μεταξᾶς δὲν εἶναι εἰλικρινής. Ὁ Μπλὰντ συνδυάζει τὴν τρίτη παράγραφο τῆς συνομιλίας μὲ τὴν «εὐρέως διαδεδομένη λαϊκὴ πεποίθησι ὅτι ὁ Μεταξᾶς ἐὰν μποροῦσε θὰ ἐχρησιμοποιοῦσε τὴν συμμαχικὴ ἀδυναμία ἐξοπλισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς πρόσχημα γιὰ νὰ παρεμποδίση τὴν ἑλληνικὴ συμμετοχὴ στὸν πόλεμο». Ἀμφισβητεῖ, ἀκόμη, ἐὰν οἱ Γερμανοὶ στὴν Ἑλλάδα ἦσαν μόνον 1959 ἐφόσον ὁ ἴδιος εἶχε ὑπ' ὄψιν του ὑπολογισμοὺς ποὺ τοὺς ἀνέβαζαν μεταξὺ πέντε χιλιάδων καὶ 7.200 καί, τέλος, θεωρεῖ ὅτι στὸ σημεῖο ιβ' παρατάσσονται «οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους προέτασσε ἡ Ἑλλάς, ἐὰν ἐκρίνετο ἀναγκαῖο νὰ τῆς ζητηθῆ ἡ ἄδεια νὰ χρησιμοποιήσωμε τὴν Θεσσαλονίκην».

ΝΑ ΚΑΤΑΛΗΦΘΗ Η ΚΡΗΤΗ

Τὸ θέμα τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Συμμάχους τίθεται σὲ πολλὰ ἔγγραφα τῶν βρεταννικῶν διπλωματικῶν ὑπηρεσιῶν. Στὶς 28 Μαΐου ὁ σὲρ Πέρσυ Λοραίν, Ἄγγλος πρεσβευτὴς στὴν Ρώμη, γράφει στὸ Λονδῖνο:

«Ἐὰν ἀληθεύη ὅτι τὸ γερμανικὸν βέτο ἐπὶ τῶν ἰταλικῶν ἐπιχειρήσεων ἔχει ἐφαρμογὴν ὄχι ἁπλῶς εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον (... δὲν ἀποκλείεται ὁ Μουσσολίνι) νὰ θεωρήση ὅτι ἡ Κρήτη δὲν περιλαμβάνεται στὸ γερμανικὸν βέτο.

»Ἐν πάση περιπτώσει, θὰ ἦταν ἄκρως σημαντικὸν διὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς Α.Μ. νὰ λάβη πᾶν δυνατὸν μέτρον, ὥστε νὰ ἀποτρέψη ἰταλικὴν ἐγκατάστασιν στὴν Κρήτην καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψη τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὅρμου τῆς Σούδας ἀπὸ τὶς ἰταλικὲς ναυτικὲς δυνάμεις.

»Ἡ ἐπίταξις πλοίων διὰ τὴν μεταφορὰν στρατευμάτων, πόντισιν ναρκῶν καὶ οὐχὶ ὀλιγωτέρων τῶν τριῶν νοσοκομειακῶν πλοίων, ἡ ὁποία (μὴ ἀποκρυπτογραφηθὲν) ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ μου ἀκολούθου, φαίνεται νὰ ἀποτελῆ σαφῆ ἔνδειξιν προετοιμασίας ὑπερποντίου ἐκστρατείας».

Τὴν ἑπομένη μὲ ἄλλο τηλεγράφημά του ὁ πρεσβευτὴς λέγει ὅτι: τὸ σημαντικὸ γιὰ τὴν Βρεταννία δὲν ἦταν ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ ἡ Κρήτη. «Ἐάν, λέγει, καταστῆ δυνατὸν νὰ μὴν ἐπιτρέψωμε στοὺς Ἰταλοὺς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς

Κρήτης καὶ τοῦ ὅρμου τῆς Σούδας ὡς ζωτικοῦ στρατηγικοῦ σημείου, θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἀναβληθῇ ἡ λῆψις οἱωνδήποτε μέτρων διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἕως ὅτου ἐκδηλωθῇ πράγματι ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις».

Στὴν Ἀνωτέρα Ἐπιτροπὴ Κοινῶν Σχεδίων, στὴν ὁποία μετεῖχαν καὶ παράγοντες τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις, γίνεται λόγος τὴν 4η Ἰουνίου 1940 γιὰ τὴν κατάληψι τῆς Κρήτης «σὲ περίπτωσι ἰταλικῶν ἐχθροπραξιῶν». Στὰ πρακτικὰ τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἀναφέρεται :

«Ι. Μολονότι οἱ Ἕλληνες ἐπανειλημμένως ἐζήτησαν νὰ τοὺς ἐμπιστευθῶμεν τὰς προθέσεις σας εἰς τὴν Μεσόγειον, δὲν τοὺς ἔχομεν εἴπει τίποτε ἕως τώρα. Ἐδίστασαν νὰ μετάσχουν εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Βηρυτοῦ ἐκ φόβου, μήπως διεγείρουν τὰς ὑποψίας τῶν Ἰταλῶν. Ἐν τούτοις, τώρα, ἐπιθυμοῦν νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ἄγκυραν.

»ΙΙ. Οἱ Ἕλληνες ἐπέδειξαν μεγίστην προθυμίαν συνεργασίας μὲ ἡμᾶς, ἀλλὰ ἡ προθυμία των αὐτὴ ἐβασίζετο εἰς τὴν πίστιν ὅτι θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ τοὺς προσφέρωμεν οὐσιαστικὴν βοήθειαν. Ἐὰν θὰ τοὺς ὡμολογεῖτο ἡ ἔκτασις τῆς ἀδυναμίας μας νὰ τοὺς βοηθήσωμεν, ἡ στάσις των πιθανώτατα θὰ ὑποστῇ σημαντικὴν μεταβολήν.

»ΙΙΙ. Τὸ εἰδικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἠγέρθη ἀπὸ τὴν πρότασιν νὰ καταληφθῇ ἡ Κρήτη, εἰς τὴν περίπτωσιν ἐχθρότητος ἀπὸ μέρους τῆς Ἰταλίας, ἦτο κατὰ πόσον οἱ Σύμμαχοι προετίθεντο νὰ διενεργήσουν τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ὑπὸ ἄλλο πρόσχημα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, οἱ Ἰταλοὶ ἐκήρυτταν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Συμμάχων χωρὶς νὰ παραβιάσουν τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἡ ἀπάντησις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς πρότασιν τῶν Συμμάχων ὅπως καταλάβουν τὴν Κρήτην θὰ εἶναι ἀναμφιβόλως ὅτι (οἱ Ἕλληνες) θὰ προτιμοῦσαν νὰ ἔμεναν οἱ Σύμμαχοι ἔξω (τῆς Κρήτης), ἐκτὸς ἐὰν τοὺς ἐδίδετο θετικὴ ἐγγύησις προστασίας ἀπὸ ἰταλικὴν ἐπίθεσιν. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, οἱ Σύμμαχοι θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι ἐξ αἰτίας τῶν συμβατικῶν ὑποχρεώσεών των νὰ καταλάβουν τὴν Κρήτην ὡς τρόπον παροχῆς βοηθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἂν ἡ χώρα αὐτὴ ὑφίστατο ἰταλικὴν εἰσβολήν.

»IV. Τὰ συμπεράσματα ἐξ ὅλων αὐτῶν εἶναι :

» α) Ἐὰν προσπαθήσωμεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν προηγουμένην συγκατάθεσιν τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν κατοχὴν τῆς Κρήτης, θὰ συναντήσωμεν ἄρνησιν, ὑποχρεούμενοι νὰ ἀποκαλύψωμεν τὰς ἀδυναμίας μας.

» β) Ἡ κατάληψις τῆς Κρήτης θὰ πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν μόνην περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ εἴχομεν δικαίωμα νὰ ἀναλάβωμεν τοιαύτην ἐνέργειαν εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπιθέσεως τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

» Τὰ ἀκόλουθα ἦσαν τὰ κύρια στοιχεῖα εἰς τὴν συζήτησιν ποὺ ἐπηκολούθησε:

» α) Αἱ ἀποστολαὶ εἶχαν προετοιμασθῇ καὶ ἦσαν ἤδη ἕτοιμοι.

» β) Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀεροδρομίου εἰς Κρήτην ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ προλάβωμεν τοὺς Ἰταλούς. Ὁ σκοπὸς δὲν θὰ ἐπιτευχθῇ μὲ τὸ νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας νὰ καταστρέψουν τὸ ἀεροδρόμιον.

» γ) Οἱ περιωρισμένοι πόροι μας εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν καθιστοῦν ἀνεπιθύμητον τὴν ἀνάληψιν τῶν ὑποχρεώσεων ποὺ θὰ συνεπήγετο ἡ κατάληψις τῆς Κρήτης, ἐκτὸς ἐὰν εἴχομεν ἀποδείξει ὅτι οἱ Ἰταλοὶ προτίθενται νὰ καταλάβουν τὴν Κρήτην.

» Συνεφωνήθη :

» 1) Νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὸ Φόρεϊν Ὄφφις νὰ ἐξασφαλίση τὴν ἔγκρισιν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως διὰ τηλεγράφημα, τὸ ὁποῖον θὰ καθορίζη τὰς προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας οἱ Γάλλοι καὶ Βρεταννοὶ ἀρχιστράτηγοι εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν θὰ ἔπρεπε νὰ δράσουν ἐν σχέσει μὲ τὴν προτεινομένην κατάληψιν τῆς Κρήτης, εἰς περίπτωσιν πολέμου μὲ τὴν Ἰταλίαν.

» 2) Νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὸ Φόρεϊν Ὄφφις νὰ πληροφορήση τὸν Βρεταννὸν πρεσβευτὴν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ τηλεγραφήματος τούτου, ἀλλὰ καὶ νὰ τοῦ δώση ταυτοχρόνως ὁδηγίας νὰ μὴν κοινοποιήση τὰς πληροφορίας αὐτὰς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, παρὰ μόνον ὅταν ἡ Ἑλλὰς ὑποστῇ ἰταλικὴν εἰσβολήν.

» 3) Νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὸ Φόρεϊν Ὄφφις νὰ δώση ὁδηγίας πρὸς τὸν Βρεταννὸν πρεσβευτὴν εἰς Ἀθήνας νὰ τηλεγραφήση ἀμέσως εἰς τοὺς ἀρχιστρατήγους Μεσογείου καὶ Μέσης Ἀνατολῆς, τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ λάβη θετικὰς πληροφορίας περὶ ἰταλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

» 4) Νὰ δώσῃ ὁδηγίας εἰς τὸν Γραμματέα νὰ ἑτοιμάσῃ ἔκθεσιν πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς Γενικῶν Ἐπιτελείων διὰ νὰ ἐνημερώσουν τὸ πολεμικὸν Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ὅτι ἡ προβλεπομένη κατάληψις τῆς Κρήτης δ έ ν θὰ πραγματοποιηθῇ, συμφώνως πρὸς τὰς παρούσας ὁδηγίας εἰς τὴν περίπτωσιν κηρύξεως πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία δὲν θὰ συνεπήγετο εἰσβολὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος».

ΔΕΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΟΝΤΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόφασι αὐτὴ ἐστάλησαν σχετικὲς ὁδηγίες στὸν πρεσβευτὴ Πάλαιρετ στὴν Ἀθήνα:

«Ἀντιλαμβάνομαι πλήρως ὅτι εὐκταῖον εἶναι διὰ γενικωτέρους πολιτικοὺς λόγους, ὅπως ἐνημερώσωμεν ἐμπιστευτικῶς τὸν πρόεδρον τοῦ (ὑπουργικοῦ) Συμβουλίου. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν, ἐὰν τοῦ ἐνεπιστευόμεθα τὸ σχέδιόν μας, ἐνδεχομένως:

» Θὰ μᾶς ἐζητεῖτο ὅπως αἱ συμμαχικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι προορίζονται διὰ τὴν Κρήτην, ἀποσταλοῦν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Θὰ πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν ἀμφότερα τὰ αἰτήματα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο δυσάρεστον.

» Θὰ σημειωθῇ διαρροὴ πληροφοριῶν, ἡ ὁποία ἴσως ἀποβῇ μοιραία διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου.

» Τὰ ἀνωτέρω θεωροῦνται ἀποφασιστικῆς σημασίας καὶ φοβοῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι νὰ σᾶς ἐξουσιοδοτήσω ὅπως ἐνημερώσετε τὸν πρόεδρον τοῦ (ὑπουργικοῦ) Συμβουλίου, διὰ τὸ σχέδιον ἕως ὅτου ἐπιστῇ ἡ στιγμὴ τῆς ἐφαρμογῆς του».

Τρεῖς μέρες ἀργότερα σὲ νέο μνημόνιο ἐκτίθεται ἡ ὁριστικὴ ἀπόφασις γιὰ τὴν κατάληψι τῆς Κρήτης:

«Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐπιτελείων ἐπανεξήτασαν τὸ θέμα τῆς Κρήτης καὶ ἀπεφάσισαν:

» Νὰ διατηρήσουν ἐν ἰσχύι τὴν ὑφισταμένην ἀπόφασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκστρατευτικὴ δύναμις θ' ἀποσταλῇ εἰς Κρήτην μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, καὶ

» Νὰ διατηρήσουν ἐν ἰσχύι προηγουμένην ἀπόφασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐνημερωθῇ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις περὶ τοῦ σχεδίου, μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἡ στιγμὴ νὰ πραγματοποιηθῇ τοῦτο.

» Θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνημερωθῇ ὁ Ἕλλην πρωθυπουργὸς ἐμπιστευτικῶς ἐπὶ τοῦ τί προτιθέμεθα νὰ πράξωμεν ἐν σχέσει μὲ τὴν Κρήτην; Εἰς τὸ τηλεγράφημά του Νο 353 ὁ σὲρ Μ. Πάλαιρετ, μᾶς προτρέπει ἐντόνως πρὸς τοῦτο μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς δικαιοῦται νὰ ἀπαιτήσῃ νὰ τὸν ἐμπιστευθῶμεν εἰς ἕνα τοιοῦτον θέμα. Οἱ πολιτικοὶ λόγοι ὑπὲρ τοῦ νὰ προειδοποιήσωμεν τὸν στρατηγὸν Μεταξᾶν εἶναι πολὺ ἰσχυροί. Ὁ Γάλλος συναδελφός του συμφωνεῖ. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐπιτελείων θεωροῦν τὴν μυστικότητα οὐσιώδη, ἐν σχέσει μὲ τὸ σχέδιον καὶ ἀντιτίθενται ζωηρῶς εἰς πᾶσαν ἐνημέρωσιν τῶν Ἑλλήνων πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς του. Ἐπίσης, ἂν ἐνημερωθῇ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, πιθανὸν νὰ ἔχῃ ἀντιρρήσεις καὶ νὰ προβάλῃ τὴν ἄποψιν ὅτι τὴν μικρὰν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν, ὀφείλομεν νὰ τὴν χορηγήσωμεν διὰ τὴν ἄμυναν τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Πιστεύω ὅτι ἡ τελευταία λέξις ἐπὶ τούτου θὰ πρέπει νὰ λεχθῇ ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἐπιτελείων».

Τὰ μυστικὰ τὰ κρύβουν ἀπὸ τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους, τοὺς Ἕλληνες, ἀλλὰ τὰ γνωστοποιοῦν στοὺς Τούρκους μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες. Τὸ Συμμαχικὸ Στρατηγεῖο Μέσης Ἀνατολῆς τηλεγραφεῖ στὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν:

«Εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Χάιφα ἐγνώσθη ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος εἶπεν εἰς τὸν ἀεροπορικὸν ἀκόλουθον Ἀγκύρας ὅτι ἐὰν οἱ Σύμμαχοι προτίθενται νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πρέπει νὰ ἐνημερωθῇ πλήρως. Οἱ στρατηγοὶ Μεταξᾶς καὶ Παπάγος ὑπεγράμμισαν τὴν ἀνάγκη στενῆς συνεργασίας.

» Οἱ τρεῖς ἀρχιστράτηγοι θεωροῦν ὅτι δὲν εἶναι ἐπιθυμητὸν νὰ ἐνημερωθοῦν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῶν προθέσεών μας ἐν σχέσει μὲ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Μῆλον. Ὁ στρατηγὸς Μιτελχώσσερ ἀντιτίθεται εἰς τὸ νὰ ἐνημερωθοῦν.

» Οἱ τρεῖς ἀρχιστράτηγοι συμφωνοῦν ἐπὶ τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης μυστικότητος καὶ τοῦ κινδύνου νὰ καταστοῦν γνωσταὶ αἱ προθέσεις μας. Ἐπειδή, ὅμως, κατέστη ἀναγκαῖον νὰ λεχθοῦν εἰς τοὺς Τούρκους (τὸν στρατηγὸν

Γκουντούζ καὶ τὸν κ. Ἀτσικαλὶν) καὶ ἐνῶ προτείνομεν νὰ μὴ λεχθοῦν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἀπομένει πρὸς ἐξέτασιν κατὰ πόσον θὰ πρέπει νὰ παρασχεθοῦν πληροφορίαι εἰς τὸν Βασιλέα ἢ τὸν Μεταξᾶ».

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΔΙΑΦΩΝΟΥΝ

Λίγες μέρες πρίν, τὴν 1η Ἰουνίου, στὸ Πολεμικὸ Συμβούλιο τοῦ Λονδίνου, ἀναφέρεται ὅτι οἱ Γάλλοι ζητοῦν νὰ καταληφθῆ ἡ Κρήτη μόλις εἰσέλθουν στὸν πόλεμο οἱ Ἰταλοί, ἀδιάφορο ἂν δὲν παραβιάσουν τὰ ἑλληνικὰ σύνορα. Οἱ Ἄγγλοι ὅμως διαφωνοῦν μὲ τὴν προληπτικὴ κατάληψι γιατί, κατὰ τὰ πρακτικὰ τοῦ Συμβουλίου :

«1) Θὰ παραβιάσωμεν τὴν ἑλληνικὴν οὐδετερότητα καὶ θὰ ἐκθέσωμεν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἰταλικὴν ἐπίθεσιν, ἐνῶ δὲν θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ παράσχωμεν παρὰ μόνον πολὺ περιωρισμένην βοήθειαν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ ν' ἀντισταθῆ.

» 2) Θὰ παραβιάσωμεν τὴν Ἀγγλοϊταλικὴν Συνθήκην τοῦ 1938. Τοῦτο εἶναι ἔλασσον ζήτημα, συγκρινόμενον μὲ τὸ 1).

» 3) Αἱ ἐνέργειαί μας πιθανὸν νὰ ὁδηγήσουν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡμεῖς θὰ εἴμεθα οἱ ἐπιτιθέμενοι. Τοῦτο ἐνδεχομένως νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Τούρκους τὸ πρόσχημα νὰ μὴν ἐφαρμόσουν τὸ ἄρθρον 8 τῆς Ἀγγλοτουρκικῆς Συνθήκης. Θὰ πρέπει, πρῶτον, νὰ εἰδοποιήσωμεν τοὺς Τούρκους περὶ τῶν προθέσεών μας καί, εἰ δυνατόν, νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν συγκατάνευσίν των.

»4) Πιθανὸν (αἱ ἐνέργειαί μας) νὰ παράσχουν πρόσχημα εἰς τοὺς Γερμανοὺς νὰ εἰσβάλουν εἰς τὰ Βαλκάνια. Ἂν βεβαίως οἱ Γερμανοὶ θέλουν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ Βαλκάνια, θὰ τὸ πράξουν μετὰ ἢ ἄνευ προσχημάτων».

Τὴν ἴδια ἐποχὴ οἱ Κρῆτες ζητοῦν νὰ τεθοῦν στὸ πλευτὸ τῶν Συμμάχων. Ὁ Πάλαιρετ τηλεγραφεῖ σχετικῶς στὸ Λονδῖνο :

«Ὁ ὑποπρόξενος εἰς τὸ Ἡράκλειον ἀναφέρει ὅτι πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἐπισκέπτονται τὸ προξενεῖον, μεταξὺ τῶν ὁποίων Κρῆτες ὁπλαρχηγοί, εἶναι πρόθυμοι νὰ τεθοῦν εἰς τὴν διάθεσίν μας, ἐὰν παραστῆ ἀνάγκη. Τοῦ εἶπα νὰ εὐχαριστῆ καὶ νὰ κρατῆ σημείωσιν ὀνομάτων καὶ ἄλλων στοιχείων. Ὡς ἐτηλεγράφησε πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν τὴν 25ην Μαΐου, ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος, οἱονδήποτε σχέδιον ἀποστολῆς ἀποβατικοῦ ἀποσπάσματος εἰς τὴν Κρήτην καλὸν θὰ ἦτο νὰ περιλαμβάνῃ καὶ 5.000 τυφέκια καὶ πυρομαχικὰ πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς ἐθελοντάς».

ΘΙ ΤΘΥΡΚΘΙ... ΑΝΗΣΥΧΟΥΝ

Σχετικὸ μὲ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ καὶ τὶς διαδόσεις ποὺ κυκλοφοροῦν στὴν Ἄγκυρα γιὰ τὶς προθέσεις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἶναι καὶ ἕνα ἄλλο τηλεγράφημα τοῦ σὲρ Πέρσυ Λοραίν, Βρεταννοῦ πρεσβευτοῦ στὴ Ρώμη πρὸς τὸ Φόρεϊν Ὄφφις μὲ ἡμερομηνία 1η Ἰουνίου:

«Ἰδιαιτέρα προβολὴ δίδεται ὑπὸ τοῦ Τύπου εἰς τηλεγράφημα ἐξ Ἀγκύρας, εἰς τὸ ὁποῖον λέγεται ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου δυσαρέσκεια ἐπιδεικνύεται εἰς τουρκικοὺς πολιτικοὺς κύκλους, κατόπιν τῆς ἀντιστάσεως τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς ἀγγλογαλλικὰς πιέσεις. Ὡρισμέναι ἐφημερίδες τῆς Ἰστανμπούλ καὶ τῆς Ἀγκύρας κατεσχέθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας ἡ κυβέρνησις ἐντυπωσιασθεῖσα ἐκ τῶν ἐξελίξεων εἰς τὸ Δυτικὸν Μέτωπον «φαίνεται διατεθειμένη νὰ ἀποκλίνῃ ἀπὸ τὴν προηγουμένην στάσιν τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν θέλησιν τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ἡ ὁποία μέχρι τῆς χθὲς ἐθεωρεῖτο τὸ ἰσχυρότερον μέρος». Οἱ ἑλληνικοὶ κύκλοι ἀμφισβητοῦν τὴν τουρκικὴν ἀξίωσιν ἑλληνικὸν ἔδαφος νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐμπίπτον εἰς τὴν τουρκικὴν «ζώνην ἀσφαλείας».

»Τὸ μήνυμα προσθέτει ὅτι παρὰ τὰς διαψεύσεις, μεγίστη σημασία ἀποδίδεται εἰς τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ Τουρκία ἐζήτησε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα νὰ τῆς ἐπιτρέψῃ νὰ ἀποβιβάσῃ στρατεύματα εἰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Προφανῶς ἡ Τουρκία προτίθεται νὰ καταλάβῃ τὰς

νήσους τῆς Μυτιλήνης καὶ Λήμνου, ἐν συνεργασίᾳ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν βρεταννικῶν καὶ γαλλικῶν ἀεροπορικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων. «Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις στηρίζει τὸ αἴτημά της ἐπὶ τῶν ἀκολούθων λόγων: 1) Νὰ ἀποτρέψη νὰ πέσουν αἱ νῆσοι εἰς χεῖρας τῶν Ἰταλῶν, εἰς τὴν περίπτωσιν πολέμου εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς βάσεις δι' ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν Συμμάχων. 2) Διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται εἰς τὴν τουρκικὴν ζώνην ἀσφαλείας, ἐναντίον ἐνδεχομένων πράξεων ἐπιθέσεως ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας.

»Τὸ μήνυμα σημειώνει ὅτι ἡ τουρκικὴ αἴτησις δὲν ἐγείρει νέον πρόβλημα, διότι ἡ περίπτωσις προβλέπεται εἰς τὰς τεχνικὰς στρατιωτικὰς συμφωνίας μεταξὺ Μεγάλης Βρεταννίας, Γαλλίας καὶ Τουρκίας. Ἡ πραγματοποίησις τοῦ σχεδίου τούτου προεβλέπετο ἐπίσης ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν οἱ Σύμμαχοι εἶχαν σχεδιάσει νὰ πραγματοποιήσουν τὸν παρελθόντα μῆνα. Ἡ αἴτησις ἐπανελήφθη ἐπειγόντως τώρα. Ἐνῶ μοῖραι ἐλαφρῶν συμμαχικῶν ναυτικῶν μονάδων ἔπλεον μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν συμμαχικῶν νήσων τουρκικὰ στρατεύματα ἦσαν ἕτοιμα πρὸς ἀποβίβασιν.

»Ἐπανελήφθη πρὸς Ἀθήνας Ἄγκυραν».

Οἱ πληροφορίες αὐτὲς διαψεύδονται, ἀλλὰ ὁ ἰταλικὸς τύπος ἐπανέρχεται στὸ θέμα καὶ ὁ Π. Λορaὶν τηλεγραφεῖ πάλι ἀπὸ τὴ Ρώμη στὸ Λονδῖνο :

«7 Ἰουνίου 1940.

Ὁ σημερινὸς Τύπος δημοσιεύει τηλεγράφημα ἐξ Ἀθηνῶν λέγον ὅτι «παρὰ τὰς διαψεύσεις» μεγάλη σημασία ἀποδίδεται ἐνταῦθα εἰς τὴν εἴδησιν ὅτι ἡ Τουρκία ἐζήτησε τὴν ἄδειαν τῆς Ἑλλάδος ὅπως ἀποβιβάση στρατεύματα εἰς τὰς ἑλληνικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀναφέρουσα εἰδικῶς τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Λῆμνον. Ὡς ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ ἀναφέρονται: 1) Ἡ ἀποτροπὴ τοῦ κινδύνου ὅπως αἱ νῆσοι αὗται περιέλθουν εἰς χεῖρας τῶν Ἰταλῶν ἐν περιπτώσει πολέμου καὶ χρησιμοποιηθοῦν ὡς βάσεις των, 2) ὅπως καταστῇ δυνατὸν εἰς τὴν Τουρκίαν, τὴν Μεγ. Βρεταννίαν καὶ τὴν Γαλλίαν νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος. Ἀκολουθεῖ κείμενον. Κοινοποίησις εἰς Ἀθήνας καὶ Ἄγκυραν».

Μετὰ τρεῖς ἡμέρες ἡ Ἰταλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμο κατὰ τῶν Συμμάχων καὶ εἰσβάλλει στὴν Γαλλία ποὺ ψυχορραγεῖ.

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΦΟΡΟ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Τὴν 13η Ἰουλίου 1940 ὁ Ἕλλην πρεσβευτὴς στὸ Λονδῖνο παρουσιάζεται στὸν λόρδο Χάλιφαξ καὶ διαμαρτύρεται γιατὶ ἕνα ἐξοπλισμένο πετρελαιοφόρο ἐπεσκέφθη τὰ λιμάνια τῆς Κρήτης. Ὁ Χάλιφαξ ἐνημερώνει τὸν Πάλαιρετ στὴν Ἀθήνα αὐθημερόν :

«Ρ. 6771|846|19

Ὁ Ἕλλην πρεσβευτὴς μὲ ἐπεσκέφθη σήμερα τὸ ἀπόγευμα καὶ μοῦ ἐπέδωσε τὸ συνημμένον ὑπόμνημα.

»Εἶπεν ὅτι εἶχε λάβει ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεώς του νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον τῆς ἐπισκέψεως ἑνὸς περιγραφέντος ὡς «ἐξωπλισμένου πετρελαιοφόρου» εἰς διαφόρους λιμένας τῆς Κρήτης. Εἶπεν ὅτι τὸ σκάφος τοῦτο εἶχε διαταχθῇ νὰ ἐγκαταλείψη ἕνα λιμένα, ἀλλὰ εἶχε σχεδὸν ἀμέσως προσεγγίσει εἰς ἄλλον, ἰσχυριζόμενον μηχανικὴν βλάβην. Προσέθεσεν ὅτι ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχε, κατόπιν αἰτήσεως τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, τηλεγραφήσει πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον Μεσογείου — κατὰ τὰ φαινόμενα ὅμως ἄνευ ἀποτελέσματος καὶ καθόσον ἦτο εἰς θέσιν νὰ γνωρίζη, τὸ ἐν λόγω σκάφος εὑρίσκετο εἰσέτι εἰς κρητικὸν λιμένα.

»Ἐδήλωσα εἰς τὸν πρεσβευτὴν ὅτι ἠγνόουν τὰς περιστάσεις τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ θὰ ἐφρόντιζα νὰ λάβω πληροφορίας. Δὲν ἀντελαμβανόμην ὅμως, διατὶ τὸ πετρελαιοφόρον (τὸ ὁποῖον, ἐὰν ἦτο ἐξωπλισμένον θὰ ἦτο ἴσως δι' ἄμυναν ἐναντίον πειρατικῆς ὑποβρυχίου ἐπιθέσεως) δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ προσεγγίση εἰς ἑλληνικὸν λιμένα. Πιθανὸν ἐν τούτοις νὰ ἦτο σκάφος ἀνεφοδιασμοῦ, ὁπότε δυνατὸν νὰ ἐθεωρεῖτο ὡς πολεμικὴ μονάς.

»Ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν μοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδω ποίαν δικαιολογίαν θὰ ἔδιδαν οἱ Ἰταλοὶ διὰ τὸν βομβαρδισμὸν ἑνὸς ἑλληνικοῦ σκάφους, καὶ μάλιστα ἑλληνικοῦ καταδρομικοῦ. Ἤλπιζα δὲ ὅτι ἡ κυβέρνησίς του θὰ εὕρισκεν ἱκανοποίησιν ἀπὸ τὰς ἐντόνους παραστάσεις τὰς ὁποίας ἀναμφιβόλως θὰ εἶχε κάμει πλησίον τῆς Ρώμης.

»Ἐν συμπεράσματι, ὁ πρεσβευτὴς ἐδήλωσεν ὅτι ἡ κυβέρνησίς του ἦτο μᾶλλον ἀνήσυχος περὶ τῆς καταστάσεως, ἤλπιζε δὲ ὅτι θὰ τοῦ ἔδιδα μίαν ἀπάντησιν τὸ ταχύτερον δυνατόν. Πιστεύει ὅτι θὰ ἐσυμφωνούσαμεν νὰ διατάξωμεν τὸ σκάφος νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὰ κρητικὰ ὕδατα, δεδομένου ὅτι ἐφ᾽ ὅσον εὑρίσκεται ἐκεῖ, ἡ λεπτὴ κατάστασις θὰ συνεχίζεται καὶ δυσάρεστα ἐπεισόδια δυνατὸν νὰ συμβοῦν ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν».

Η ΕΛΛΑΣ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΗ

Στὶς ἀρχὲς Αὐγούστου 1940 ἡ Ἑλλὰς ἀντιμετωπίζει οἰκονομικὲς δυσκολίες καὶ οἱ ἐμπορικές της σχέσεις μὲ τὸν Ἄξονα περνοῦν ἀπὸ δοκιμασίες καὶ πιέσεις. Ὁ Βρεταννὸς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν ἐνημερώνει τὸν πρεσβευτή του στὴν Ἀθήνα, μὲ τηλεγράφημα τῆς 7ης Αὐγούστου:

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΝ

Ἕλλην ὑπουργὸς μὲ ἐπεσκέφθη τὴν 5ην Αὐγούστου καὶ μὲ ἐπληροφόρησε, κατόπιν ὁδηγιῶν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅτι ἡ ἀναφερομένη εἰς παράγραφον 1 τηλεγραφήματός σας Νο 140 κατάστασις ἔχει τώρα δημιουργηθῆ καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀντιμετωπίζει τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξετάσῃ ποῖα ἀποτελέσματα θὰ προέκυπταν ἀπὸ τὰς διαπραγματεύσεις της μὲ τὴν γερμανικὴ νκυβέρνησιν πρὸς ἀνανέωσιν δι᾽ ἓν ἔτος τῆς ὑπαρχούσης ἑλληνογερμανικῆς ἐμπορικῆς συμφωνίας.

»Ἡ Ἑλλὰς εἶναι τώρα πλήρως ἀπομονωμένη. Ἡ ἀγορὰ ἑλληνικῶν προϊόντων ὑπὸ τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ ἡ προμήθεια εἰς τὴν Ἑλλάδα βασικῶν προϊόντων ἔχει γίνει καθημερινῶς δυσκολωτέρα, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ Ἰταλία θὰ ἤθελε νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰσαγωγὴν ὡρισμένων βρεταννικῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι προφανὲς ὅτι αὐτὴ δὲν θὰ συνέχιζε νὰ πράττῃ οὕτω ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἠρνεῖτο νὰ πωλήσῃ πρὸς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν προϊόντα, τὰ ὁποῖα αὗται ἠγόραζαν πάντοτε εἰς τὸ παρελθόν. Ἐπιμονὴ εἰς τὴν ἄρνησιν αὐτήν, κατὰ τὰς ἐπικειμένας διαπραγματεύσεις μὲ τὴν Γερμανίαν, θὰ ἀπέληγεν ἀναποφεύκτως εἰς μίαν ψυχρότητα τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ ἀκόμη καὶ ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐπεκαλεῖτο τὰς διαβεβαιώσεις τὰς ὁποίας ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις ἔδωσε πρὸς αὐτήν, διὰ τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο, εἶναι δύσκολον νὰ ἴδῃ κανεὶς πῶς αὗται θὰ ἠδύναντο νὰ ὑλοποιηθοῦν.

ΟΧΙ ΖΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ

»Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης (ὁ ὑπουργὸς) ἔλαβεν ὁδηγίας ὅπως ἀπευθυνθῆ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ (βρεταννικῆς) Μεγαλειότητος, διὰ νὰ δώσῃ αὕτη πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν κατὰ τὰς ἐπικειμένας διαπραγματεύσεις — μὲ ἐμπιστοσύνην ὅτι δὲν θὰ προσέφερε εἰς τὴν Γερμανίαν παραχωρήσεις, πέραν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πρὸς ἀποφυγὴν οἰκονομικῆς καταστροφῆς.

»Διεβεβαίωσα τὸν κ. Σιμόπουλον ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἔχει πλήρη ἐπίγνωσιν τῶν δυσχερειῶν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ βεβαίως ἐπιθυμεῖ νὰ κάμῃ ὅ,τι δύναται πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς καταστάσεως ἐλπίζει ὅμως, βεβαίως, ὅτι καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ κάμῃ παραχωρήσεις πρὸς τὴν Γερμανίαν, αἱ ὁποῖαι νὰ μὴ εἶναι ἀπολύτως ζωτικαί. Ἐλπίζομεν εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀποστείλωμεν μεγαλυτέρας προμηθείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, τώρα ὁπότε αἱ ἀρχικαὶ δυσχέρειαι εἰς τὰς μεταφοράς, λόγω τῆς εἰσόδου τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν πόλεμον, ὑπερεπηδήθησαν».

Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΖΗΤΕΙ ΧΡΩΜΙΟ

Νέες πληροφορίες πάνω στὶς δυσκολίες τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων Ἄξονος - Ἑλλάδος περιλαμβάνει τὸ ἀπαντητικὸ τηλεγράφημα τοῦ Πάλαιρετ:

«Ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ (ἑλληνικοῦ) ἐμπορικοῦ τμήματος εἶπε χθὲς εἰς τὸν κ. Κάτσια ὑπὸ ἀπόλυτον ἐχεμύθειαν ὅτι τὴν 7ην Αὐγούστου ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς κατόπιν ὁδηγιῶν τῆς κυβερνήσεώς του, ὑπέβαλε μίαν διακοίνωσιν ἐπὶ τῶν ἐν ὄψει ἐμπορικῶν διαπραγματεύσεων, ἐπιμένων ὡμῶς, ὅτι:

α) Ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ συμφωνήσῃ νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν Γερμανίαν ὡρισμένα εἴδη, π.χ. χρώμιον, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἐδίσταζε νὰ πωλήσῃ.

β) Ἡ Ἑλλὰς ἐγκατέλειψε τὴν οὐδετέραν στάσιν της ἐπιτρέπουσα εἰς τοὺς Ἕλληνας πλοιοκτήτας νὰ πραγματοποιοῦν μεταφορὰς διὰ λογαριασμὸν τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ λάβῃ ἄμεσα μέτρα, προκειμένου νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τοῦτο... Ἂν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν συμφωνήσῃ νὰ πράξῃ οὕτω, αἱ συνέπειαι θὰ ἦσαν σοβαραὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν ναυτιλίαν καὶ διὰ τὰς μελλούσας διαπραγματεύσεις.

3. ... ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις μέχρις στιγμῆς δὲν ὑπέβαλεν αἰτήματα πολιτικῆς φύσεως. Ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐμπορικοῦ τμήματος εἶναι βέβαιος ὅτι αἱ μεταφοραὶ διὰ λογαριασμόν μας ἐνοχλοῦν ἰδιαιτέρως τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν, ἐνῶ αἱ ἀόριστοι ἀπειλαὶ αἱ περιεχόμεναι εἰς τὴν γερμανικὴν διακοίνωσιν, εἶναι ἀνησυχητικαί. Πέραν αὐτοῦ, ὁ Ἰταλὸς πρεσβευτὴς εἶχεν ὑποβάλει παράπονα εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν διὰ τὸ αὐτὸ θέμα καὶ παρ' ὅτι ἐρωτηθεὶς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναφέρῃ συγκεκριμένα περιστατικά, ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐμπορικοῦ τμήματος φοβεῖται ὅτι ἡ Ἑλλὰς πιθανὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ συντόμως πολιτικὴν ὅσον καὶ οἰκονομικὴν πίεσιν ἐκ μέρους τοῦ Ἄξονος».

Τὶς πρῶτες ἀπογευματινὲς ὧρες τῆς 15ης Αὐγούστου 1940 ὁ πρεσβευτὴς Πάλαιρετ ἀναγγέλλει στὸ Λονδῖνο τὸν τορπιλλισμὸ τῆς «Ἕλλης»:

«Κρυπτογραφικόν: ἀπὸ σὲρ Μ. Πάλαιρετ, πρεσβευτὴν Μ. Βρεταννίας Ἀθήνας.

No 668 (R), 15 Αὐγούστου 1940, ὥρα 2.50 (ἐπανάληψις 6.05) μ. μ.

ΕΠΕΙΓΟΝ

Ἑλληνικὸν καταδρομικὸν «Ἕλλη» ἐβυθίσθη σήμερον τὴν πρωίαν, ἐνῶ ἦτο ἠγκυροβολημένον εἰς τὰ ἀνοικτὰ τῆς Τήνου ἀπὸ βολὴν τορπίλλης ἐκ μέρους ἀγνώστου ὑποβρυχίου. Δύο ἄλλαι τορπίλλαι ἔπληξαν τὴν προβλῆτα. Ἀπώλειαι ἀναφερθεῖσαι μέχρι τοῦδε εἶναι (ἀνεξακρίβωτοι) νεκροὶ καὶ περὶ τοὺς τριάντα τραυματίαι, μερικοὶ σοβαρῶς. Τὸ σκάφος ἦτο σημαιοστόλιστον διὰ τὴν Ἑορτὴν τῆς Παναγίας, ἡ ὁποία ἑορτάζεται πάντοτε ἐδῶ πανηγυρικῶς.

2. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις προσπαθεῖ νὰ διαπιστώσῃ τὴν ταυτότητα τοῦ ὑποβρυχίου, προκειμένου νὰ προβῇ εἰς διαμαρτυρίαν, εἶναι ὅμως πεπεισμένη ὅτι δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι ἰταλικόν.

Κοινοποίησις Ἄγκυραν καὶ Ἀρχιστράτηγον Μεσογείου».

«Η ΕΛΛΑΣ Θ' ΑΝΤΙΣΤΑΘΗ»

Τὴν ἀπόφασί του νὰ ἀντισταθῇ σὲ ἐνδεχόμενη ἰταλικὴ ἐπίθεσι διακηρύσσει ὁ Μεταξᾶς στὸν πρεσβευτὴ Πάλαιρετ τὴν 17η Αὐγούστου, δυὸ μέρες μετὰ τὸν τορπιλλισμὸ τῆς «Ἕλλης»:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως (Μεταξᾶς) μοῦ ἐξέθεσε σήμερα τὶς ἀπόψεις του ὡς πρὸς τὶς ἐξελίξεις τοῦ πολέμου κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνες. Μοῦ ἐζήτησε νὰ τὶς θεωρήσω ἄκρως ἐμπιστευτικὲς καὶ νὰ τὶς ἀνακοινώσω μόνο σ' ἐσᾶς (τὸν Ἄγγλο ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν) ἐφ' ὅσον δὲν τὶς ἔχει ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐμπιστευθῆ εἴτε στὸν Βασιλέα (Γεώργιο Β') εἴτε στὸν ὑφυπουργὸ (Μαυρουδῆ) τῶν Ἐξωτερικῶν (...).

»Ἡ Ἑλλὰς ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ ἀντισταθῇ. Θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγγλίας καὶ θὰ προτιμήσῃ τὴν καταστροφὴ παρὰ τὴν ταπείνωσιν (στὸ σημεῖο αὐτὸ ὡμίλησε μὲ πολλὴν βιαιότητα). Ἐν τῷ μεταξύ, δὲν πρόκειται νὰ κάνῃ τίποτε ποὺ θὰ προκαλοῦσε ἐπίθεσιν καὶ δὲν θὰ ἐπιστρατευθῇ παρὰ μόνο τὴν τελευταία στιγμή. Ὅταν ὅμως ἔλθῃ ἡ στιγμὴ αὐτή, θὰ ἀναμείνῃ ἀπὸ ἐμᾶς ὅλην τὴν βοήθεια, περιλαμβανομένης τῆς οἰκονομικῆς, τὴν ὁποία θὰ ἠμπορούσαμε νὰ τῆς δώσωμε. Ὁλόκληρη ἡ Ἑλλὰς θὰ εὑρίσκεται στὴν διάθεσίν μας, γιατὶ ἀκόμη καὶ ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἐπετύγχανε νὰ διεισδύσῃ στὸ ἔδα-

φός της στὸν βορρᾶ καὶ πρὸς δυσμάς, ἐν τούτοις οἱ λιμένες τῆς Θεσσαλονίκης, Σαλαμῖνος κλπ. ποτὲ δὲν θὰ ἔπεφταν στὰ χέρια του, χάρις σ' ὅσο ἀπὸ τὸ ναυτικό μας (.....), μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως (κατὰ τῶν βρεταννικῶν νήσων), θὰ εἶναι δυνατὸ νὰ διατεθῆ ἐκτὸς Ἀγγλίας. Ἡ Τουρκία βεβαίως θὰ σταθῆ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Βουλγαρία ἀσφαλῶς θὰ ταχθῆ κατὰ (τῆς Ἑλλάδος) καὶ ἡ Ρουμανία θὰ ἐξαναγκασθῆ ἀπὸ τὴν Γερμανία νὰ εἶναι ἕνας ἐχθρικῶς διακείμενος οὐδέτερος».

Τὴν ἴδια μέρα τὸ Φόρεϊν Ὄφφις τηλεγραφεῖ στὸν Πάλαιρετ πάνω στὸ θέμα τῆς ἑλληνικῆς προθέσεως νὰ ἀντισταθῆ καὶ τῆς ἀποστολῆς βοηθείας:

«Ἐπὶ τῶν τηλεγραφημάτων σας Νο 655 (13ης Αὐγούστου) καὶ 662 (14ης Αὐγούστου) μὲ θέμα: Ἰταλικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον Ἑλλάδος.

Παρακαλοῦμεν πληροφορήσατε τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου περὶ τῆς ἱκανοποιήσεως μὲ τὴν ὁποίαν ἐπληροφορήθημεν τὴν ἀπόφασίν του νὰ παραμείνη σταθερὸς ἐνώπιον τῆς ἰταλικῆς στάσεως, οἱαδήποτε καὶ ἂν αὕτη θὰ εἶναι. Θὰ χαρῶ ἐπίσης ἐὰν ταυτοχρόνως ἐρωτήσετε τὴν Ἐξοχότητά του κατὰ πόσον, ἐν ὄψει τῆς ἀπειλητικῆς στάσεως τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως γενικῶς καὶ τῆς ἐκτεθειμένης καὶ τρωτῆς θέσεως τῆς Κρήτης εἰδικώτερον, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ἐνισχύση τὴν φρουρὰν τῆς νήσου ταύτης καὶ νὰ βελτιώση τὰ ὀχυρωματικά της ἔργα.

»Διὰ προσωπικήν σας ἐνημέρωσιν, προτιμῶμεν νὰ θέσωμεν ἕνα τοιοῦτον ἐρώτημα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, παρὰ νὰ τὴν συμβουλεύσωμεν νὰ λάβη εἰδικὰ προληπτικὰ μέτρα, δεδομένου ὅτι ἡ συμβουλὴ πιθανὸν νὰ προεκάλει ἔρευναν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ τί σκέπτεται νὰ πράξη ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος διὰ τὴν Ἑλλάδα εἰς περίπτωσιν ἰταλικῆς ἐπιθέσεως. Εἶναι παρὰ ταῦτα δυνατὸν νὰ σᾶς ἀπευθύνη μίαν τοιαύτην ἐρώτησιν ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὁπότε εἰς τὴν ἀπάντησίν σας θὰ πρέπει νὰ καθοδηγῆσθε ἀπὸ τὰς ἀκολούθους ἐκτιμήσεις:

»Ἡ μεγαλυτέρα βοήθεια ποὺ μποροῦμε νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι νὰ θέσωμεν τὴν Ἰταλίαν ἐκτὸς μάχης καὶ διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν αὐτό, πρέπει νὰ ἀσκήσωμεν τὴν

μεγίστην δυνατὴν πίεσιν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν ἀποφασιστικὸν χρόνον καὶ τόπον. Οἱοσδήποτε διασκορπισμὸς τῶν δυνάμεών μας δὲν θὰ ὑπεβοήθει τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ. Οὕτω, πολιτική μας εἶναι νὰ πλήξωμεν τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ ἀέρος εἰς τὰ πλέον ζωτικὰ σημεῖα της, ἤτοι τὸν βιομηχανικὸν βορρᾶν. Ἐπιτιθέμεθα ἐπίσης ἐναντίον τῶν ἰταλικῶν ναυτικῶν δυνάμεων ὁποτεδήποτε καὶ ὁπουδήποτε τὰς συναντήσωμεν, ἐνῶ ἀπασχολοῦμε μεγάλας ἰταλικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν. Ὅταν ἐνισχύσωμεν τὰς ἐκεῖ δυνάμεις μας θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ πραγματοποιήσωμεν περισσότερα. Γνωρίζομεν ὅτι αἱ ἀεροπορικαὶ ἐπιδρομαί μας κατὰ τῆς Ἰταλίας ἔχουν καλὰ ἀποτελέσματα καὶ μία ἔνδειξις τοῦ ἐλέγχου μας ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ἐπικοινωνιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου εἶναι ἡ ἀναφορὰ ὅτι ὑπάρχει σοβαρὰ ἔλλειψις τροφίμων εἰς τὴν Δωδεκάνησον.

»Εἰς τὴν περίπτωσιν μιᾶς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Κρήτης, ἐὰν οἱ Ἕλληνες προβάλουν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρη εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἐπαρκῆ χρόνον διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῆ ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις μὲ ναυτικὴν δρᾶσιν.

»Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐκτιμήσεις ἀποβλέπουν εἰς τὴν ὑπογράμμισιν τῆς σημασίας τοῦ νὰ κάμη ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀποφασιστικὰς προετοιμασίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἐπιθέσεως, ὁποτεδήποτε αὕτη ἐκδηλωθῆ. Πράττουσα οὕτω, θὰ μᾶς καταστήση ἱκανοὺς νὰ συνεχίσωμεν καὶ νὰ ἐντείνωμεν τὴν πίεσίν μας ἐπὶ τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία, ὡς μὲ ἐμπιστοσύνην ἀναμένομεν, θὰ καταβάλη τὴν ἰταλικὴν ἀντίστασιν.

»Κοινοποίησις Ἄγκυραν Νο 786, Βελιγράδιον Νο 426, Ἀρχιστράτηγον Μεσογείου Νο 13, Ἀρχιστράτηγον Μέσης Ἀνατολῆς Νο 9».

ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ

Τὸ περιεχόμενο τῆς συζητήσεως τοῦ πρεσβευτοῦ Πάλαιρετ μὲ τὸν Μεταξᾶ περιλαμβάνει τὸ παρακάτω τηλε-

γράφημα πού ἐστάλη ἀπὸ τὴν 'Αθήνα ἐπίσης τὴν ἴδια μέρα, 17 Αὐγούστου 1940 :

«'Από πρεσβευτὴν 'Αθηνῶν σὲρ Μ. Πάλαιρετ.

Τηλεγράφημά μου Νο 679. Συνήντησα πρὸ ὀλίγου τὸν Πρόεδρον τοῦ ἑλληνικοῦ 'Υπουργικοῦ Συμβουλίου. 'Η ταυτότης τοῦ ὑποβρυχίου ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀνεξακρίβωτος, ἀλλ' αἱ ἔρευναι συνεχίζονται καὶ ἂν ἀποδείξουν ἰταλικὴν εὐθύνην, μοῦ εἶπε ὅτι ἀσφαλῶς θὰ ἐπεθύμει νὰ διαμαρτυρηθῇ δι' αὐτὸ τὸ ὁποῖον περιέγραψε ὡς (ἔγκλημα;), ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποφασίσει. ('Ο ναυτικὸς ἀκόλουθος πληροφορεῖται ὅτι ἡ ταυτότης τοῦ ὑποβρυχίου διεπιστώθη ὅτι εἶναι ἰταλική, ἀλλ' αὐτὸ δὲν πρόκειται νὰ ἀναγγελθῇ). Νομίζει, ὅπως καὶ ἐγώ, ὅτι πιθανὸν νὰ πρόκειται περὶ μιᾶς ἀνευθύνου ἐνεργείας ἀπὸ μέρους τοῦ ὑποβρυχίου. 'Εὰν ἔγινε, εἶπε, γιὰ νὰ κλονίσῃ τὴν θέσιν του, εἶχε τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα καὶ ἁπλῶς ἐπολλαπλασίασε τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἐπιδείξῃ σταθερότητα. Εἶναι ἀπολύτως ἀληθὲς ὅτι ἐπραγματοποιήθη μία λίαν ἀξιόλογος μεταστροφὴ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς βενιζελικοὺς κύκλους.

»'Η ἰταλικὴ ἐκστρατεία διὰ τοῦ τύπου καὶ τοῦ ραδιοφώνου ἐμφανίζεται χαλαρὰ καί, πιστεύει, ἡ Γερμανία συνεκράτησε τοὺς 'Ιταλοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναλάβουν ἐπιθετικὴν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν εἶχε θεωρήσει ἐπικειμένην. 'Ενῶ, ὅμως εἶναι ὀλιγώτερον ἀνήσυχος παρ' ὅ,τι πρὸ δύο ἡμερῶν, ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ εἶναι λίαν ἀβέβαιος ὡς πρὸς τὰς ἰταλικὰς προθέσεις. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ διὰ τοὺς ἐκτεθέντας εἰς τὸ τηλεγράφημά μου Νο 684 λόγους, ὑπεχρεώθη μετὰ λύπης του νὰ κατακρατήσῃ πυρομαχικὰ ἀγορασθέντα καὶ πληρωθέντα παρ' ἡμῶν.

»Μοῦ εἶπε ὅτι δύο ἑλληνικὰ πολεμικὰ σκάφη (τὰ «Βασιλεὺς Γεώργιος» καὶ «Βασίλισσα "Ολγα») ἐδέχθησαν χθὲς ἐπίθεσιν ἀπὸ ἀεροσκάφη ἱπτάμενα εἰς μέγα ὕψος, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ διαπίστωσις τῆς ἐθνικότητός των. "Ερριψαν ὀκτὼ βόμβας, αἱ ὁποῖαι ἠστόχησαν ὅλαι, ἀκολούθως δὲ ἀπεχώρησαν, ἀφοῦ διέγραψαν ἐπανειλημμένους κύκλους, ὡς νὰ εἶχαν ἱκανοποιηθῇ ἀπὸ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἐθνικότητος τῶν πολεμικῶν. Κατὰ τὴν γνώμην του, τοῦτο ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς λάθος, ἐνῶ ἡ ἐπίθεσις εἰς τὴν Τῆνον πιθανὸν καὶ νὰ μὴν ἦτο. (Πληροφοροῦμαι ὅτι αἱ τορπίλλαι αἱ ὁποῖαι ἔπληξαν τὴν προβλῆτα ἐρρίφθησαν δεκαπέντε λεπτὰ μετὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς «"Ελλης» καὶ πιθανὸν νὰ εἶχαν ὡς στόχον ἀτμόπλοια ἐντὸς τοῦ λιμένος). Μοῦ ὡμίλησε μὲ μεγίστην ἀγανάκτησιν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Τήνου, ἡ ὁποία ἔχει πράγματι βαθέως συνταράξει καὶ συγκινήσει ὅλους τοὺς "Ελληνας.

»Προσκυνηταὶ καὶ νηοπομπὴ ἐπανῆλθαν τὴν παρελθοῦσαν νύκτα εἰς 'Αθήνας ἄνευ ἐπεισοδίου τινός.

»Κοινοποίησις εἰς "Αγκυραν, Βελιγράδιον, Σόφιαν, 'Αρχιστράτηγον Μεσογείου καὶ Μέσην 'Ανατολὴν διὰ Στρατιωτικὴν 'Αντικατασκοπίαν».

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ

Οἱ "Αγγλοι ἐφοβοῦντο μήπως τὴν πιθανὴ ἐπίθεσι τῶν 'Ιταλῶν κατὰ τῆς 'Ελλάδος ἀκολουθήσῃ βουλγαρικὴ εἰσβολὴ στὴν Μακεδονία. Προειδοποιοῦν λοιπὸν τὸ «τσακάλι» μὲ λεπτὸ τρόπο, ἀλλὰ ἀρκετὰ σαφῆ. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ σχετικὸ τηλεγράφημα τοῦ βρεταννικοῦ ὑπουργείου 'Εξωτερικῶν πρὸς τὸν πρεσβευτή του στὴ Σόφια :

«ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΝ.

Δὲν εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος δυνατὸν νὰ διευκρινισθοῦν τὰ κίνητρα ὄπισθεν τῆς παρούσης ἰταλικῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς 'Ελλάδος. Εἶναι ἐν τούτοις προφανὲς ὅτι ἡ πιθανότης τοῦ νὰ προηγῆται ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ μιᾶς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως εἴτε τελεσιγράφου κατὰ τῆς 'Ελλάδος, δὲν δύναται ν' ἀποκλεισθῇ. 'Υπάρχουν, ἐξ ἄλλου, πληροφορίαι ὅτι ὁ πραγματικὸς στόχος πιθανὸν νὰ εἶναι ἡ Κρήτη.

»"Αν μία τοιαύτη ἐπίθεσις ἐπραγματοποιεῖτο, ἡ προηγουμένη ἱστορία τῶν Βαλκανίων διδάσκει ὅτι ὁ πειρασμὸς τῆς Βουλγαρίας νὰ παίξῃ τὸν ρόλο τσακαλιοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ 'Ελλὰς θὰ περιήρχετο εἰς δύσκολον θέσιν, ἀποτελεῖ περίπτωσιν τὴν ὁποίαν πρέπει ν' ἀντιμετωπίσωμεν. Πιθανὸν αἱ παροῦσαι διαπραγματεύσεις της μετὰ τῆς Ρουμανίας διὰ τὴν Δοβρουτσᾶν νὰ ἀπορροφήσουν ὅλην τὴν δραστηριότητά της, ἐξαντλοῦσαι τὰς ἀμέσους φιλοδοξίας της. "Αν παρὰ ταῦτα ἐκτιμᾶτε ὅτι ὑπάρχει πιθανότης νὰ ἐπωφεληθῇ

τῆς εὐκαιρίας τὴν ὁποίαν παρέχουν αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι περιστάσεις διὰ νὰ διακινδυνεύσῃ τὰς διεκδικήσεις της περὶ διεξόδου εἰς τὸ Αἰγαῖον, τότε σᾶς παρέχεται ἡ διακριτικὴ ἐξουσία νὰ ὁμιλήσετε πρὸς τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸ ἀκόλουθον πνεῦμα:

»᾿Αφοῦ ὑπαινιχθῆτε τὴν πιθανότητα τοῦ νὰ ἔχῃ ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις τοιαῦτα σχέδια, πρέπει νὰ καταστήσετε προφανὲς ὅτι μία ἐνέργεια τοῦ εἴδους θὰ ἦτο λίαν ἀνεπιθύμητος ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καὶ θὰ συνεπήγετο διὰ τὴν Βουλγαρίαν τὴν ἀπώλειαν ὅλης τῆς συμπαθείας ποὺ ὑφίσταται τώρα ἐδῶ δι᾿ αὐτήν. ᾿Ακολούθως δὲ νὰ μὴν ἀφήσετε εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος θὰ κερδίσῃ αὐτὸν τὸν πόλεμο καί, ἀφοῦ τὸν κερδίσῃ, δὲν θὰ ἔχῃ ἀσφαλῶς διάθεσιν νὰ συγχωρήσῃ οἱανδήποτε τοιαύτην ἐνέργειαν εἴτε νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ παραμείνῃ ἄνευ ἐπανορθώσεως ἡ ἀδικία, ἡ ὁποία προσεγένετο εἰς τὴν ῾Ελλάδα ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις. ᾿Εὰν ἡ Βουλγαρία ἀνελάμβανε τὴν δρᾶσιν αὐτὴν φαίνεται βέβαιον ὅτι θὰ ἔχανε ἐπίσης τὴν εὐμενῆ στάσιν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δύνασθε ἐπίσης νὰ ὑποδείξετε εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν.

Κοινοποίησις. ῎Αγκυραν Νο 793 καὶ ᾿Αθήνας Νο 517».

«ΑΦΗΣΤΕ ΝΑ ΤΟΡΠΙΛΛΙΣΘΟΥΝ»

῾Ο γενικὸς πρόξενος τῆς ᾿Αγγλίας στὴν Κωνσταντινούπολι Γκρέιγκ γνωστοποιεῖ τὴν 19η Αὐγούστου στὸ Λονδῖνο ὅτι οἱ ᾿Ιταλοὶ σκοπεύουν νὰ τορπιλλίσουν δύο ἑλληνικὰ πλοῖα ποὺ μεταφέρουν χρώμιο στὶς Η.Π.Α.:

«Μήνυμα διὰ Σταθᾶτον, Μπίσοπσγκαίητ 51, ἀπὸ κυβερνήτην ἑλληνικοῦ σκάφους «῎Αννα Σταθάτου», ἀναφέρον ὅτι ἐμπιστευτικὴ πληροφορία ἀπὸ ῞Ελληνα Γενικὸν Πρόξενον λέγει ὅτι ἡ ᾿Ιταλία σκοπεύει νὰ βυθίσῃ τὰ πλοῖα «Κάστωρ» καὶ «῎Αννα Σταθάτου» κατὰ τὸν πλοῦν των πρὸς τὸ Πόρτ Σάιντ. Τὰ πλοῖα αὐτὰ μεταφέρουν σιδηρομετάλ-

λευμα εἰς τὰς ῾Ηνωμένας Πολιτείας, διὰ λογαριασμὸν τῆς ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως».

Καὶ ὁ ἁρμόδιος προϊστάμενος τοῦ Φόρεϊν ῎Οφφις σχολιάζει:

«᾿Επὶ τῆς προθέσεως τῶν ᾿Ιταλῶν, ὅπως βυθίσουν τὸ «Κάστωρ» καὶ τὸ «῎Αννα Σταθάτου».

»Τὰ δύο αὐτὰ σκάφη ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Κοῦλσον πρὸς κ. Μπόουκερ εἰς R 7149|8|44. ῾Ωμίλησα εἰς τὸν κ. Κόλλινς ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ μοῦ εἶπε ὅτι ὡμίλησε ἤδη διὰ μακρῶν εἰς τὸν κ. Σταθᾶτον, ὁ ὁποῖος ἀναμένει τὸ τηλεγράφημα τοῦτο. ᾿Ανέλαβε νὰ διαβιβάσῃ τὸ μήνυμα τοῦτο πρὸς αὐτόν. Εἰς τὸν ᾿Αρχιστράτηγον Μεσογείου ἐστάλη ἤδη σῆμα ἐκ Τουρκίας, μὲ ἐρώτημα ἐὰν δέχεται τὸ «῎Αννα Σταθάτου» εἰς τὴν ἑπομένην νηοπομπὴν καὶ τὸ ὑπουργεῖον Οἰκονομικοῦ Πολέμου προτείνει νὰ ἀφεθῇ τὸ θέμα εἰς τὴν διακριτικήν του ἐξουσίαν, ὡς εἴθισται εἰς τοιαύτας περιπτώσεις. Δὲν φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι θὰ ὑπάρξῃ οἱαδήποτε δυσχέρεια εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ σκάφους ἐντὸς τῆς νηοπομπῆς. ῾Οπωσδήποτε, ἀπὸ τῆς ἀποκλειστικῶς ἰδικῆς μας ἰδιοτελοῦς σκοπιᾶς, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀντίρρησις νὰ τορπιλλισθῇ τοῦτο. Θὰ ἀπηλλασσόμεθα τοῦ σιδηρομεταλλεύματος καὶ Τοῦρκοι καὶ ᾿Αμερικανοὶ θὰ ἐμαίνοντο ἐναντίον τῶν ᾿Ιταλῶν. Τὸ σημαντικὸν εἶναι νὰ μὴ αἰσθανθοῦν οἱ Τοῦρκοι οἱανδήποτε δυσαρέσκειαν ἐναντίον μας».

Τὰ παρασκήνια τῶν διπλωματικῶν ζυμώσεων ποὺ ἀκολούθησαν τὸν τορπιλλισμὸ τῆς «῞Ελλης», τὶς ἀντιδράσεις καὶ ἀνησυχίες τῆς ῾Ελλάδος ἀντικατοπτρίζει ἔγγραφο ποὺ στέλλεται πρὸς ὅλες τὶς βρεταννικὲς ὑπηρεσίες στὴν ᾿Ανατολικὴ Μεσόγειο:

«῾Ο ὑφυπουργὸς ᾿Εξωτερικῶν μοῦ ἐδήλωσε σήμερα τὸ πρωὶ ὅτι δὲν ἀντηλλάγησαν ἀνακοινώσεις μεταξὺ ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς κυβερνήσεως διὰ τὸν τορπιλλισμὸν τῆς «῞Ελλης» εἰς ἐπίπεδον ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ. ῾Ο γραμματεὺς τῆς ἰταλικῆς πρεσβείας κατὰ τὸ τέλος τῆς συνομιλίας του ἐπὶ διαφόρων θεμάτων μὲ τὸν διευθυντὴν πολιτικῶν ὑποθέσεων ἠρώτησεν ἐὰν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐγνώριζε ποῖος ἦτο ὑπεύθυνος καὶ ἐξέφρασεν ἔκπληξιν καὶ λύπην διὰ τὸ ἐπεισόδιον. Πληροφοροῦμαι ὅτι ὁ ἰταλικὸς Τύπος καὶ τὸ ραδιόφωνον δὲν τὸ ἐμνημόνευσαν. ῾Ο ὑφυπουργὸς

Ἐξωτερικῶν δὲν ἐφάνη διατεθειμένος νὰ δεχθῇ τὴν θεωρίαν μου, ὅτι ἓν ἰταλικὸν ὑποβρύχιον ἐνήργησεν ἄνευ ὁδηγιῶν, ἐδέχθη ὅμως ὅτι ἡ πρᾶξις ἦτο ἀνεξήγητος.

»Ἀνησυχεῖ διότι ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἐπιθυμεῖ νὰ κλονίσῃ τὴν θέσιν τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ, ἀλλ' ὅτι τοῦτο θὰ ἔχῃ τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Οἱ Ἰταλοὶ μισοῦνται γενικῶς ἐδῶ.

»Ἑλληνικὰ πολεμικὰ κατευθυνόμενα πρὸς Τῆνον διὰ νὰ συνοδεύσουν προσκυνητὰς ἐβομβαρδίσθησαν ἀνεπιτυχῶς ὑπὸ ἰταλικῶν ἀεροπλάνων σήμερον τὴν πρωίαν, ἀλλὰ τὰ ἀεροπλάνα ἀπεμακρύνθησαν ἀμέσως μόλις ἔρριψαν τὰς πρώτας βόμβας. Καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου πιστεύει τὴν ἐκδοχὴν ὅτι ἐξέλαβαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ὡς ἰδικά μας, ἂν καὶ ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις εἶχε εἰδοποιηθῇ διὰ τὴν ἀποστολήν των εἰς Τῆνον.

»Ὁ ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν εἶπεν, ὅτι ἂν καὶ πρὸς στιγμὴν δὲν ὑπῆρχον ἐνδείξεις περαιτέρω ἰταλικῆς ἐχθρικῆς δράσεως, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἦτο πολὺ ἀνήσυχος. Ἡ ἀνθελληνικὴ ἐκστρατεία εἰς τὸν ἰταλικὸν Τύπον καὶ τὸ ραδιόφωνον συνεχίζετο καὶ δὲν γνωρίζει ἐὰν πρόκειται περὶ ἐλιγμοῦ πρὸς ἐκφοβισμὸν τῆς Ἑλλάδος ἢ προοιμίου ἐπιθέσεως. Ἀπαντῶν εἰς ἐρώτησίν μου ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις δὲν φαίνεται νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν ἰταλικὴν ἐκστρατείαν.

»Ἐξέφρασα εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὴν συμπάθειαν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μεσογείου καὶ τὴν ἰδικήν μου διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς «Ἕλλης». (Ἰδὲ τηλεγράφημα Ἀρχιστρατήγου 15 Αὐγούστου).

(Ἐπανάληψις πρὸς Ἄγκυραν, Βελιγράδιον, Σόφιαν, Ἀρχιστράτηγον Μεσογείου, Στρατηγεῖον Μέσης Ἀνατολῆς διὰ Κέντρον Πληροφοριῶν Μέσης Ἀνατολῆς)».

ΥΠΟΘΕΣΙΣ «ΚΡΗΤΗ» ΠΑΛΙΝ

Ἡ πιθανότης ἐπιθέσεως τῶν Ἰταλῶν κατὰ τῆς Κρήτης καὶ τὰ μέσα ἀμύνης τῆς νήσου ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενο τηλεγραφήματος τοῦ σὲρ Μάικλ Πάλαιρετ, πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας στὴν Ἀθήνα πρὸς τὸ Λονδῖνο:

«ΥΠΕΡΕΠΕΙΓΟΝ

Τηλεγράφημά μου Νο 705. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ στρατιωτικὸν ἀκόλουθον.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου ἔδωσε ἀπόψε τὴν νύκτα τὰς κατωτέρω διαπιστώσεις περὶ τῆς ἰταλικῆς προωθήσεως πρὸς τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη χθές: στοιχεῖα τῆς Τρίτης Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν κινοῦνται μέσω Ἐλβασὰν πρὸς Κορυτσάν. 19η Μεραρχία κινεῖται ἀπὸ Ἐλβασὰν πρὸς Κορυτσάν. 131η Ἐξωπλισμένη Μεραρχία (πλὴν ἑνὸς Τάγματος Ἁρμάτων) προωθήθη εἰς Ἀργυρόκαστρον καὶ παραμένει ἐντὸς τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς μεθορίου. Στρατεύματα ὑπολογιζόμενα εἰς τέσσαρα συντάγματα Ἰταλῶν καὶ Ἀλβανῶν εἰσῆλθαν εἰς ζώνην 20 χιλιομέτρων, τηρουμένην μέχρι τοῦδε ἐκτὸς στρατιωτικῆς δραστηριότητος, καὶ εὑρίσκονται πλησίον τῆς μεθορίου. Δὲν ἀνεφέρθησαν ἐπεισόδια.

»Σχετικῶς πρὸς 1341 Ἀρχιστρατήγου, 19ης Αὐγούστου, κοινοποιηθὲν πρὸς Ναυαρχεῖον: κατάστασις εἰς Κρήτην ἀμετάβλητος. Κρητικὴ Μεραρχία διατηρεῖ περὶ τοὺς 7.000 ἄνδρας ὑπὸ τὰ ὅπλα. Πλήρης κινητοποίησις μετὰ βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν θὰ ἀπήτει τέσσαρας ἡμέρας. Ὅλαι αἱ μονάδες θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τεθοῦν ἐπὶ ποδὸς πολέμου ἐντὸς δύο ἡμερῶν. Ἡ πλειοψηφία τῶν ἐφέδρων θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιασθῇ ἐντὸς μερικῶν ὡρῶν. Ὁ τοπικὸς Γενικὸς Στρατιωτικὸς Διοικητὴς ἔχει πλήρη ἐξουσιοδότησιν νὰ κηρύξῃ ἐπιστράτευσιν ἐὰν κινήσεις ἐχθρικῶν πλοίων κλπ. τὸν κάμουν νὰ θεωρήσῃ ταύτην σκόπιμον. Τὰ στρατεύματα εἶναι τώρα ἀνεπτυγμένα εἰς τὰς πλέον καταλλήλους θέσεις διὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἐναντίον ἀποβάσεων καὶ ἕνα σχέδιον καταστροφῆς τῆς βορείου ὁδικῆς ἀρτηρίας ἔχει προετοιμασθῇ

ΟΙ ΚΡΗΤΕΣ ΑΟΠΛΟΙ

»Οἱ Ἕλληνες δὲν διαθέτουν ἐπαρκῆ ὅπλα διὰ νὰ ἐξοπλίσουν τὸν πληθυσμόν, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου βεβαιοῖ ὅτι πολὺ μεγάλαι ποσότητες εὑρίσκονται εἰς χεῖρας τῶν κατοίκων.

»Ἐπληροφόρησα τὸ ἑλληνικὸν Γραφεῖον Ἐπιχειρήσεων ὅτι τὸ ἰδικόν μου γραφεῖον εὑρίσκεται εἰς συνεχῆ λειτουργίαν

καὶ ἐζήτησα ὅπως πᾶσα πληροφορία διαβιβάζεται ἀμέσως.
»Παρακαλῶ κοινοποιήσατε εἰς Γραφεῖον Πολέμου καὶ Ναυαρχεῖον».

Ο ΜΕΤΑΞΑΣ ΚΑΤΑΚΡΑΤΕΙ ΠΛΟΙΟ

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις κατακρατεῖ ἕνα πλοῖο μὲ πυρομαχικὰ καὶ ἐλαφρὰ ὅπλα, ποὺ οἱ Ἄγγλοι ἔχουν ἀγοράσει ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πυριτιδοποιεῖα. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ καὶ ἡ κατάστασις στὴν Κρήτη περιλαμβάνονται σὲ μνημόνιο ποὺ ἔχει συνταχθῆ τὴν 20ὴ Αὐγούστου στὸ Φόρεϊν Ὄφφις:

«Μνημόνιον
20 Αὐγούστου 1940

Διὰ τοῦ τηλεγραφήματός μας Νο 509 εἰς Ἀθήνας ἐδώσαμεν ὁδηγίας πρὸς τὸν σὲρ Μ. Πάλαιρετ, ὅπως ἐρωτήση τὸν πρόεδρον τοῦ (ἑλληνικοῦ) ὑπουργικοῦ συμβουλίου, κατὰ πόσον ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ἐνισχύση τὴν φρουρὰν τῆς Κρήτης καὶ νὰ βελτιώση τὰς ὀχυρώσεις της. Εἰς ἀπάντησιν, ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς διεβεβαίωσεν ὅτι ἡ Κρήτη εἶναι προητοιμασμένη διὰ σκληρὰν ἀντίστασιν εἰς τυχὸν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν, εἶπε δὲ ὅτι ἡ ἐκεῖ μεραρχία θὰ ἠδύνατο νὰ κινητοποιηθῆ αὐθωρεὶ ἅμα τῇ εἰδοποιήσει καὶ ὅτι ἕκαστος Κρητικὸς εἶναι ὡπλισμένος καὶ θὰ ἔκαμνε εἰς τοὺς Ἰταλοὺς τὴν θερμοτέραν τῶν ὑποδοχῶν (τηλεγράφημα Ἀθηνῶν Νο 688). Συγχρόνως, ἀπέφυγε νὰ μᾶς ἐρωτήση, τὶ εἴμεθα προητοιμασμένοι νὰ πράξωμεν εἰς περίπτωσιν ἰταλικῆς ἐπιθέσεως.

»Ἀπὸ τὸ συνημμένον ἀντίγραφον ἑνὸς τηλεγραφήματος τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μεσογείου πρὸς τὸν σὲρ Μ. Πάλαιρετ, φαίνεται ὅτι αἱ ἐκτεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ δυνατότητες κρητικῆς ἀντιστάσεως, εἶναι λίαν ὑπερβολικαί. Ἀναμφιβόλως, κατόπιν τοῦ ἐν λόγω τηλεγραφήματος, ὁ σὲρ Μ. Πάλαιρετ θὰ τονίση καὶ πάλιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὴν ἀνάγκην μιᾶς προκαθωρισμένης καὶ δεόντως ὠργανωμένης ἀντιστάσεως στὴν Κρήτη. Ἐν ὄψει ὅμως τῆς αἰσιοδοξίας τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν αἱ περαιτέρω αὐταὶ παραστάσεις (τοῦ πρεσβευτοῦ) θὰ φέρουν οἱονδήποτε ἀποτέλεσμα.

»Ἡ ἰδεώδης λύσις θὰ ἦτο προφανῶς νὰ προμηθεύσωμεν ἡμεῖς τὰ ὅπλα. Ταῦτα ὅμως θὰ ἠδύναντο νὰ ἔλθουν μόνον ἐκ Μέσης Ἀνατολῆς, ὅπου γνωρίζομεν ὅτι οὐδὲν περίσσευμα ὑπάρχει. Ἀμφιβάλλω, ἂν θὰ προέκυπτε κάτι καλὸν ἔστω καὶ διὰ τῆς ἁπλῆς προτάσεως ὅτι ταῦτα θὰ ἔπρεπε νὰ σταλοῦν.

»Ἐν τούτοις, μία δυνατότης κάποιας ἀποστολῆς εἰς τὴν Κρήτην θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρουσιασθῆ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν οἱ Ἕλληνες κατακρατοῦν ἕνα φορτίον πυρομαχικῶν ἐλαφρῶν ὅπλων, κατασκευασμένων ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ Πυριτιδοποιεῖα καὶ Καλυκοποιεῖα καὶ προοριζομένων δι᾽ Αἴγυπτον. Ὁ σὲρ Μ. Πάλαιρετ ἔλαβεν ὁδηγίας ὅπως πιέση τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν νὰ ἀφήση τὸ φορτίον αὐτὸ νὰ φύγη, τὸ δὲ Ναυαρχεῖον ἔχει κανονίσει ὥστε τοῦτο νὰ περιληφθῆ εἰς νηοπομπήν.

» Δυνατὸν ἐν τούτοις νὰ κατακρατοῦν οἱ Ἕλληνες τὸ πλοῖον ὄχι ἀπὸ τὸν φόβον μήπως θιγοῦν οἱ Ἰταλοί, ἀλλὰ ἐπειδὴ χρειάζονται τὰ πυρομαχικὰ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν περίπτωσιν, θὰ μᾶς εἶναι δύσκολον νὰ πιέσωμεν πολὺ ἰσχυρῶς τοὺς Ἕλληνας, εἰδικώτερον ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι τοὺς παροτρύνομεν νὰ βελτιώσουν τὰς ὀχυρώσεις των· καὶ ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπετάξαμεν διὰ τὰς ἰδικάς μας ἀνάγκας τορπιλλακάτους, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἕτοιμαι πρὸς παράδοσιν εἰς αὐτούς.

»Ἐὰν πάντως ὑποχρεωθῶμεν τελικῶς νὰ παραιτηθῶμεν τῆς ἀπαιτήσεώς μας διὰ τὰ πυρομαχικά, θὰ ἔπρεπε τουλάχιστον νὰ εἰσηγηθῶμεν ὅπως μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἀποσταλοῦν εἰς τὴν Κρήτην. Αὐτὸ εἶναι ἕνα θέμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐξετασθῆ ἐκ νέου, ὅταν πληροφορηθῶμεν τὰ ἀποτελέσματα τῶν περαιτέρω παραστάσεων τοῦ σὲρ Μ. Πάλαιρετ ἐπὶ τούτου».

ΠΩΣ ΣΚΕΠΤΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΕΡΒΟΙ

Ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς στὸ Βελιγράδι Κάμπελ ἀναφέρει τὴν 20ὴ Αὐγούστου 1940 στὸ Φόρεϊν Ὄφφις πληροφορίες γιὰ τὶς ἀπόψεις τῶν Γιουγκοσλάβων πάνω στὶς σχέσεις Ἑλλάδος-Ἰταλίας:

«No 592

»Ἠρώτησα χθὲς τὸν (Γιουγκοσλάβον) ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν πῶς βλέπει τὴν κατάστασιν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης εἶπεν ὅτι, παρὰ τὴν συνεχιζομένην ἐκστρατείαν τοῦ ἰταλικοῦ Τύπου, ἐντύπωσίς του εἶναι ὅτι ἐπραγματοποιήθη μία ἐλαφρὰ βελτίωσις. Πιθανοὶ σκοποὶ τῆς Ἰταλίας εἶναι:

α) Νὰ ἐξαναγκάση τὴν Ἑλλάδα νὰ προσανατολισθῆ πρὸς τὸν Ἄξονα.

β) Νὰ ἐξασφαλίση ὡρισμένα τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, περιλαμβανομένης ἴσως καὶ τῆς Κερκύρας.

»Κατὰ τὴν ἐκτίμησίν του, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπέδειξε μεγάλην σύνεσιν καὶ ψυχραιμίαν. Παρενέβαλα, ὑπὲρ αὐτῆς, «καὶ σταθερότητα» — καὶ συνεφώνησε. Τὸν ἠρώτησα ποία θὰ ἦτο ἡ στάσις τῆς Γιουγκοσλαβίας εἰς περίπτωσιν μιᾶς ἰταλικῆς ἐπιδρομῆς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἀντελαμβανόμην, εἶπα, ὅτι δὲν εἶχε ὑποχρέωσιν νὰ προσφέρη βοήθειαν εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπήντησεν ὅτι πράγματι δὲν εἶχε, ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ κατάστασις εἶναι συχνάκις ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν γραπτήν, καὶ ἀνεφέρθη εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βρεταννικῆς πολιτικῆς, ὅτι ἐνῶ ἀποφεύγομεν τὰς γραπτὰς ὑποχρεώσεις, ἐνεργοῦμεν ὅταν τὰ γεγονότα μιᾶς καταστάσεως τὰς ἀπαιτοῦν διὰ τῆς προκλήσεως βλάβης εἰς τὰ συμφέροντά μας.

»Εἶπα ὅτι ὁ τερματισμὸς τῆς ἰταλικῆς ἐντάσεως θὰ πρέπει τότε νὰ προεκάλεσεν εἰς τὴν γιουγκοσλαβικὴν κυβέρνησιν σημαντικὴν (λέξις δυσανάγνωστος), καὶ εἰς τοῦτο συνεφώνησε, δεδομένου ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴπη κανεὶς πόσον θὰ ἐπεκταθῆ μία σύρραξις εἰς τὰ Βαλκάνια, ἀφ᾽ ἧς ἀρχίση. Ἠρώτησα, πάντως, ἐὰν κατὰ τὴν γνώμην του ἡ Γερμανία θὰ ἐπέτρεπε εἰς τὴν Ἰταλίαν νὰ προκαλέση σύρραξιν διὰ μιᾶς ἐπιδρομῆς της εἰς τὰ Βαλκάνια. Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης εἶπεν ὅτι δὲν τὸ πιστεύει, δεδομένου ὅτι ἡ Γερμανία ἔχει συνεχῶς ὑπογραμμίσει τὴν ἐπιθυμίαν της ὅπως χρησιμοποιήση τὰ Βαλκάνια ὡς οἰκονομικήν της σφαῖραν — καὶ διὰ λογικῆς ἐκτιμήσεως μία σύρραξις πρέπει νὰ εἶναι ἐπιζημία διὰ τὰ συμφέροντά της. Ὅταν ἠρώτησα ἐὰν τὴν ἄποψίν του αὐτὴν ἐστήριζεν ἐπὶ ἄλλου τινὸς στοιχείου πέραν τῆς λογικῆς, ἀπήντησεν ἀρνητικῶς. Ἐν συνεχεία εἶπα ὅτι ἡ γιουγκοσλαβικὴ κυβέρνησις μᾶλλον δὲν θὰ ἔχη σαφεῖς διαβεβαιώσεις ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ὅτι αὐτὴ θὰ παρημπόδιζε μίαν ἰταλικὴν ἐπιδρομήν. Ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶχε, ἀλλὰ ἐπέμεινε εἰς τὴν γνώμην του.

ΔΕΝ ΘΑ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

»Ἐκτὸς ἐὰν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν προσεπάθησε νὰ μὲ παραπλανήση, τὰ ἀνωτέρω φαίνονται νὰ ἐξαλείφουν: α) Μίαν φήμην ὅτι ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία ἔχουν ὑπογράψει τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως βοηθήσουν ἡ μία τὴν ἄλλην εἰς περίπτωσιν ἐπιδρομῆς ἐναντίον ἑκατέρας ἐξ αὐτῶν. β) Τὸ ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβία ἔχει λάβει διαβεβαιώσεις ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας ὅτι ἡ τελευταία θὰ παρεμποδίση μίαν ἰταλικὴν ἐπιδρομήν.

»Ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀνωτέρω παράγραφον α), ὁ Ἕλλην ὑπουργὸς ἠρνήθη ἐπίσης τὴν γνῶσιν τοιαύτης συμφωνίας, εἰς συνομιλίαν του μαζί μου τὴν 17ην Αὐγούστου. Δὲν ἀναμένει ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβία θὰ βοηθήση τὴν Ἑλλάδα, λόγω τῆς πλέον ἀμέσως ἐκτεθειμένης θέσεώς της: Νομίζει ὅμως ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἠδύνατο νὰ βοηθήση τὴν Γιουγκοσλαβίαν ἐὰν αὕτη ὑφίστατο ἐπίθεσιν, δεδομένου ὅτι ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Γιουγκοσλαβίας θὰ ἦτο πλέον καιρία ἀπειλὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα, παρ᾽ ὅσον θὰ ἦτο διὰ τὴν Γιουγσκολαβίαν μία ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Κοινοποίησις Ἄγκυραν, Ἀθήνας, Σόφιαν καὶ Βουκουρέστιον».

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΣΥΜΠΑΘΕΙΑ

Ὁ τουρκικὸς τύπος δείχνει συμπάθεια πρὸς τὴν Ἑλλάδα ποὺ δοκιμάζεται ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ προκλητικότητα. Ὁ Βρεταννὸς πρεσβευτὴς στὴν Ἄγκυρα ἐνημερώνει τὴν κυβέρνησί του μὲ τηλεγράφημα τῆς 21ης Αὐγούστου:

«Ὁ τουρκικὸς τύπος παρακολουθεῖ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐντάσεως μεταξὺ Ἰταλίας καὶ τῆς συμμάχου τῆς Τουρκίας Ἑλλάδος. Αἱ κατηγορίαι ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐνέχεται εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Νταοὺτ Χότζα ἀπορρίπτονται.

῾Η δυσάρεστος δρᾶσις καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ θύματος προβάλλονται κατὰ κόρον.

»Περαιτέρω κατηγορίαι περὶ μὴ οὐδετέρας συμπεριφορᾶς ἀπορρίπτονται ἐπίσης καὶ τονίζεται ὅτι καμμία κυβέρνησις καὶ οὐδεὶς τύπος εἰς τὴν Εὐρώπην ἀγωνίζονται τόσον ὅσον οἱ τῆς ῾Ελλάδος πρὸς διατήρησιν τῆς αὐστηροτέρας οὐδετερότητος. Πράγματι, ὁ ἑλληνικὸς τύπος ἔχει ἀποφύγει ἀκόμη καὶ ὑπερβαλλόντως τὸν σχολιασμὸν τῶν παρουσῶν ἐχθροπραξιῶν.

»῾Η ἐπίσημος στάσις τῆς ᾿Ιταλίας, συνδυαζομένη μὲ τὰς βιαίας ἐπιθέσεις τοῦ ἰταλικοῦ τύπου, χαρακτηρίζεται παρομοία μὲ τὴν συμπεριφορὰν τῆς Γερμανίας ὀλίγον προτοῦ ριφθῆ ἐναντίον φιλειρηνικῶν οὐδετέρων κρατῶν.

»῾Υπενθυμίζεται πῶς ἡ ᾿Ιταλία, τὸ 1923, ἐπωφελήθη τῆς δολοφονίας τοῦ στρατηγοῦ Τελλίνι διὰ νὰ καταλάβη τὴν Κέρκυραν, ἡ δὲ σημερινὴ ἀπειλητικὴ στάσις της θεωρεῖται προμηνύουσα εἴτε ἀπαίτησιν δι᾿ ἐδαφικὰς παραχωρήσεις, εἴτε ἔνοπλον ἐπιδρομήν. ῾Ο Χουσεΐν Καχὴτ Γιαλτσίν, εἰς τὴν «Γενῆ Σαμπὰχ» τῆς 15ης Αὐγούστου, γράφει ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνδεχόμενον θὰ ἔκαμνε τὴν Τουρκίαν νὰ ἐπέμβη. ῾Η δήλωσις, ἐν τούτοις, αὐτὴ δὲν εὗρε ἀπήχησιν εἰς ἄλλα ὄργανα τοῦ τύπου.

»῾Η ἐσκεμμένη καταβύθισις τῆς «῞Ελλης» ἔχει προκαλέσει ἀγανάκτησιν καὶ τὰ σχόλια δὲν ἀφήνουν ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν πλευρὰν ἡ ὁποία θεωρεῖται ὑπεύθυνος εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ τὴν ἀπόπειραν. ῎Αλλωστε ἡ ἡμιεπίσημος «Οὐλούς», τῆς ὁποίας αἱ ἀπόψεις εἶναι συνήθως μεμετρημέναι, προχωρεῖ μέχρι τῆς διατυπώσεως ἀνοικτῆς κατηγορίας κατὰ τῆς ᾿Ιταλίας».

ΕΝΑΣ ΑΓΓΛΟΣ ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ

Τὸ Φόρεϊν ῎Οφφις προσπαθεῖ νὰ δώση μιὰ ἐξήγησι στὶς ἰταλικὲς προκλήσεις κατὰ τῆς ῾Ελλάδος. ῾Ο διπλωματικὸς ὑπάλληλος τῆς βρεταννικῆς πρεσβείας ᾿Αθηνῶν Γουῶρνερ πιστεύει ὅτι οἱ ἰταλικὲς προκλήσεις ἔχουν σκοπὸ νὰ διευκολύνουν γερμανικὴ ἐπίθεσι. ῾Ο Γ. Ντίξον ὅμως τοῦ Φόρεϊν ῎Οφφις ἔχει διαφορετικὴ γνώμη, ὅπως προκύπτει ἀπὸ μνημόνιο τῆς 21ης Αὐγούστου:

«Μνημόνιον ἐπὶ τηλεγραφήματος ᾿Αγκύρας Νο 1006 καὶ τηλεγραφημάτων ᾿Αθηνῶν Νο 705 καὶ 712.

Δὲν νομίζω ὅτι αἱ ἡμερομηνίαι μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνωμεν τὴν προβαλλομένην ὑπὸ τοῦ κ. Γουῶρνερ ἄποψιν, εἰς τὸ σημείωμά του R 7141, ὅτι αἱ ἰταλικαὶ αὐταὶ κινήσεις διενηργήθησαν ἐκσυγχρονισμέναι, ὥστε νὰ συμπέσουν μὲ μίαν γερμανικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς χώρας ταύτης, καὶ ὅτι ἀνεστάλησαν ἐπειδὴ καὶ ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις πιθανῶς ἀνεστάλη. Τὰ ἐξ ᾿Αθηνῶν τηλεγραφήματα Νο 705 καὶ 712 φαίνονται νὰ ὑποδηλοῦν ὅτι αἱ κινήσεις ἤρχισαν τὴν 19ην Αὐγούστου καὶ συνεχίζοντο ἐν μέρει ἕως χθές. Φρονῶ ἐπομένως ὅτι εἶναι ἀκόμη πολὺ ἐνωρὶς διὰ νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι αἱ κινήσεις αὐταὶ δὲν θὰ ἐξελιχθοῦν εἰς ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς ῾Ελλάδος. ῾Η προώθησις πρὸς Κορυτσὰν (εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς ᾿Αλβανίας) ὑποδηλοῖ πιθανῶς μίαν ἀπειλὴν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐνῶ ἡ κίνησις πρὸς ᾿Αργυρόκαστρον (εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῆς ᾿Αλβανίας) στρέφεται πιθανῶς κατὰ τῆς ᾿Ηπείρου καὶ ἴσως τῆς Κερκύρας.

»᾿Ελαχίστη δύναται νὰ ὑπάρξη ἀμφιβολία, νομίζω, ὅτι αἱ κινήσεις αὐταὶ προοιωνίζονται εἴτε μίαν ἐπίθεσιν εἴτε προβολὴν αἰτημάτων κατὰ τῆς ῾Ελλάδος, ὅπως ὑποθέτει ὁ κ. Μεταξᾶς. ῎Αν συμβῆ τὸ τελευταῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἴσως καὶ πιθανώτερο, καὶ ἂν οἱ ῞Ελληνες ἐπιδείξουν σταθερότητα, ὡς ὁ κ. Μεταξᾶς λέγει ὅτι θὰ πράξουν, φαίνεται πιθανώτατον ὅτι οἱ ᾿Ιταλοὶ θὰ θέσουν τὴν οὐρὰν ὑπὸ τὰ σκέλη. Εἶναι προφανῶς πρὸς τὸ συμφέρον μας νὰ συνεχίσουν οἱ ῞Ελληνες νὰ τηροῦν τὴν παροῦσαν ἀποφασιστικὴν στάσιν των καὶ μία ἐνθαρρυντική μας λέξις πρὸς αὐτοὺς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παραλειφθῆ».

ΘΑ ΜΑΣ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ;

᾿Αγωνιώδη ἐρωτήματα ὑποβάλλει ὁ Μεταξᾶς πρὸς τὴν βρεταννικὴν κυβέρνησιν. «Θὰ μᾶς προσφέρετε βοήθεια ἂν δεχθοῦμε ἰταλικὴ ἐπίθεσι; Πόσα ἀεροπλάνα θὰ μᾶς πα-

ραχωρηθοῦν;». *Ὁ Πάλαιρετ μεταβιβάζει τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ στὸ Λονδῖνο, τὴν 22α Αὐγούστου :*

«Ὁ πρόεδρος τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὑπέβαλε λίαν σαφεῖς ἐρωτήσεις ὡς πρὸς τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν θὰ προσέφερε τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἂν αὕτη ἐδέχετο ἐπίθεσιν τῆς Ἰταλίας. Βασίζεται ἐπὶ ηὐξημένης ναυτικῆς καὶ ἀεροπορικῆς βοηθείας περὶ τὸν Ὀκτώβριον καὶ ἐρωτᾶ κατὰ πόσον ἀεροσκάφη δύνανται νὰ σταλοῦν ἐξ Αἰγύπτου καὶ κατὰ πόσον δύναται νὰ ὑπολογίζη ἐπὶ οἰκονομικῆς βοηθείας. Δὲν θέλει βοήθειαν μέχρις ὅτου ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις λάβη χώραν καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν ἀπόφυγὴν παροχῆς παντὸς προσχήματος διὰ μίαν τοιαύτην ἐπίθεσιν.

Κοινοποίησις πρὸς Ἀρχιστράτηγον Μεσογείου».

Ἀνώτατος ὑπάλληλος τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις σχολιάζει τὸ κείμενον τοῦ Πάλαιρετ :

«Ἐπὶ τηλεγραφήματος Νο 727 ἐξ Ἀθηνῶν, 23 Αὐγούστου 1940.

Ὁ σὲρ Ο. Σάρτζεντ ἐζήτησεν ὅπως τὸ ἐν λόγω τηλεγράφημα ἐξετασθῆ ἐπειγόντως ὑπὸ τῶν Ἐπιτελαρχῶν, οἱ ὁποῖοι μόνοι δύνανται νὰ δώσουν ἀπάντησιν ὅσον ἀφορᾶ τὴν στρατιωτικὴν βοήθειαν.

»Δὲν γνωρίζω ἐπακριβῶς τὶ ἐννοεῖ ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ὅταν ζητῆ οἰκονομικὴν βοήθειαν, δεδομένου ὅμως ὅτι διὰ τῆς ἐγγυήσεώς μας πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὑπεσχέθημεν «πᾶσαν ὑποστήριξιν ἐντὸς τῶν δυνατοτήτων μας», καὶ δεδομένου ὅτι εἰς περίπτωσιν ἐφαρμογῆς τῆς ἐγγυήσεώς μας ἡ Ἑλλὰς πρόκειται νὰ καταστῆ σύμμαχος, ὑποτίθεται ὅτι ἡ ὑποστήριξις θὰ περιλάβη καὶ μίαν τοιαύτην οἰκονομικὴν βοήθειαν ἐφ᾽ ὅσον τὴν θεωροῦμεν δυνατήν.

»Ἐν τῷ μεταξὺ πιστεύω ὅτι θὰ ἦτον καλὸν νὰ εἴπη ὁ σὲρ Μ. Πάλαιρετ ἀμέσως εἰς τὸν στρατηγὸν Μεταξᾶν, ὅτι τὸ ἐρώτημά του ἐξετάζεται ἐπειγόντως καὶ ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος μὲ χαρὰν δράττεται τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐπαναβεβαιώση τὴν ἐγγύησίν της. Ὑποβάλλω σχετικὸν σχέδιον. Φρονῶ ὅτι θὰ χρειασθῆ ἡ συνεργασία τοῦ ὑπουργείου Πολέμου.

»Νομίζω ὅτι τὸ τηλεγράφημά μας πρὸς Ἀθήνας θὰ ἔπρεπε νὰ κοινοποιηθῆ εἰς Ἄγκυραν καὶ Ἀρχιστράτηγον

Μεσογείου καὶ νὰ κοινοποιηθῆ ἐπίσης εἰς Ἄγκυραν τὸ ἐξ Ἀθηνῶν τηλεγράφημα Νο 727».

ΟΙ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΑΙ ΑΡΝΟΥΝΤΑΙ

Ἡ ἀπάντησις ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἀπογοητευτική. Καμμιὰ βοήθεια δὲν μποροῦν νὰ προσφέρουν οἱ Βρεταννοὶ στὴν Ἑλλάδα. Τὸ Φόρεϊν Ὄφφις εἶναι κατηγορηματικό :

«Σημείωμα πρὸς σὲρ Μ. Πάλαιρετ, 23 Αὐγούστου 1940.

Τὸ τηλεγράφημά σας ἐξητάσθη σήμερον τὸ ἀπόγευμα ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τοῦ Ἐπιτελείου κατὰ τὴν σύσκεψίν των. Εἶχαν ἐπίσης ἐνώπιόν των τὴν ἐκτίμησιν τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς Κοινῆς Ὑποεπιτροπῆς Προγραμματισμοῦ.

Οἱ Ἀρχηγοὶ τοῦ Ἐπιτελείου συνεφώνησαν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταλῆ οἱαδήποτε βοήθεια κατὰ ξηρὰν ἢ ἀέρα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν περιπτώσει ἰταλικῆς ἐπιθέσεως, καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ παροχὴ πρὸς τὸν στρατηγὸν Μεταξᾶν οἱασδήποτε διαβεβαιώσεως πέραν τῶν διαβιβασθεισῶν διὰ τοῦ τηλεγραφήματός μας Νο 509 πρὸς σὲρ Μ. Πάλαιρετ. Ἡ μόνη εἰδικῆς φύσεως διαβεβαίωσις τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἶναι ὅτι αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις μας θὰ καταβάλουν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν διὰ νὰ ἀποτρέψουν μίαν ἰταλικὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης. Συνεφωνήθη ὅτι αἱ δυσάρεστοι αὗται ἀλήθειαι πρέπει νὰ λεχθοῦν εἰς τὸν στρατηγὸν Μεταξᾶν ὑπὸ τὴν πλέον δυνατὴν ἐνθαρρυντικὴν μορφὴν καὶ ὅτι τὸ Φόρεϊν Ὄφφις θὰ ἑτοιμάση σχέδιον τηλεγραφήματος πρὸς σὲρ Μ. Πάλαιρετ διὰ νὰ ἐπισυναφθῆ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συσκέψεως καὶ νὰ τεθῆ ὑπ᾽ ὄψιν τοῦ Ἕλληνος πρωθυπουργοῦ».

ΟΥΤΕ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΟΥΤΕ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

Ἐπίσης ἀπογοητευτικὴ εἶναι ἡ «γνωμάτευσις» τῆς Κοινῆς Ὑποεπιτροπῆς Προγραμματισμοῦ, συμβουλευτικοῦ ὀργάνου τῶν ἐπιτελαρχῶν. Οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ Ἄγγλοι προσφέ-

ρουν βοήθεια στὴν Ἑλλάδα, οὔτε στοὺς Τούρκους ἐπιτρέπουν νὰ τὸ κάμουν:

«ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

C.O.S. (40) 656 (J.P.)

23η Αὐγούστου 1940.

Μνημόνιον τῆς Κοινῆς Ὑποεπιτροπῆς Προγραμματισμοῦ.

Ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὰ τηλεγραφήματα Νο 727 ἐξ Ἀθηνῶν καὶ 1037 ἐξ Ἀγκύρας. Ἐν ὀλίγοις:

α) Ὁ πρόεδρος τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐρωτᾷ ποίαν βοήθειαν θὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ὑποστῇ ἐπίθεσιν ὑπὸ τῆς Ἰταλίας.

β) Ὁ σὲρ Χ. Κνάτσμπουλ—Χιούγκεσσεν (πρεσβευτὴς εἰς Ἄγκυραν) ζητεῖ νὰ πληροφορηθῇ ποίαν βοήθειαν θὰ ἐζητούσαμεν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν εἰς περίπτωσιν πολέμου μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος.

Βοήθεια πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

2. Ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι ἡ Αἴγυπτος πρόκειται συντόμως νὰ δεχθῇ ἐπίθεσιν ἐκ Λιβύης. Ἡ θέσις μας εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολὴν εἶναι ζωτικὴ καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Αἰγύπτου.

3. Αἱ κατὰ ξηρὰν καὶ ἀέρα δυνάμεις μας εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολὴν μόλις ἐπαρκοῦν γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀσφάλειαν τῆς Αἰγύπτου ἐναντίον μιᾶς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως καὶ μόνον, ἀκόμη καὶ μὲ τὰς ἐνισχύσεις, αἱ ὁποῖαι τώρα ἀποστέλλονται.

4. Ὅλαι ἑπομένως αἱ διαθέσιμοι δυνάμεις εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολὴν χρειάζονται γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς Αἰγύπτου καὶ μέχρις ὅτου ἐξαφαλισθῶμεν ἔναντι τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς οὐδεμία κατὰ ξηρὰν ἢ ἀέρα δύναμις δύναται νὰ διατεθῇ πρὸς ἀποστολὴν εἰς Τουρκίαν, Ἑλλάδα ἢ ἔστω καὶ Κρήτην.

5. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ναυτικὴν βοήθειαν, αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις μας θὰ ἐπιζητήσουν βεβαίως πᾶσαν εὐκαιρίαν συγκρούσεως μὲ τὰς ἰταλικὰς ναυτικὰς δυνάμεις καὶ πιθανὸν νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀνακόψουν τὰς ἰταλικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ Αἰγαῖον ἢ ἐναντίον τῆς Κρήτης. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος λόγος περὶ μονίμου τοποθετήσεως δυνάμεων ἐπιφανείας εἰς ἑλληνικὰς μητροπολιτικὰς βάσεις, εἴτε περὶ ὑποστηρίξεως ἐπιχειρήσεων ἐδάφους εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἑπομένως, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐγγυηθῶμεν ἀποτελεσματικὴν ναυτικὴν βοήθειαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, δοθέντος ὅτι κυρία ἰταλικὴ ἐπίθεσις θὰ ἐξετυλίσσετο πιθανῶς μέσω τῆς Ἀλβανίας.

Στρατηγικαὶ συνέπειαι μιᾶς ἰταλικῆς κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος.

6. Μία ἰταλικὴ κατοχὴ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος θὰ μετέβαλε τὴν στρατηγικὴν κατάστασιν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου εἰς βάρος μας. Θὰ ἐπολλαπλασίαζε τὰς δυσκολίας μας εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς ναυτικῆς ὑπεροχῆς εἰς τὴν Κεντρικὴν Μεσόγειον καὶ θὰ ἔκαμνε τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ Αἰγαῖον κατὰ πολὺ δυσκολωτέρας. Θὰ ηὔξανε ἐπίσης τὴν ἀσφάλειαν τῶν θαλασσίων ἐπικοινωνιῶν τῶν ἐχθρῶν μας μὲ τὴν Μαύρην Θάλασσαν, αἱ ὁποῖαι εἶναι σημαντικαί, ἰδιαιτέρως ὅσον ἀφορᾷ τὰς προμηθείας πετρελαίου ἐκ Ρουμανίας καὶ Ρωσίας. Ἐπίσης καὶ αἱ θαλάσσιαι ἐπικοινωνίαι τῆς Ἰταλίας μὲ τὴν Δωδεκάνησον θὰ ἐγίνοντο ἀσφαλέστεραι. Δὲν θὰ ἦτο ἐν τούτοις (ἡ κατοχὴ τῆς Ἑλλάδος) ἐπ' οὐδενὶ λόγω ἀποφασιστικὴ καὶ δὲν θὰ ἐπηρέαζε ὑλικῶς τὴν ἀσφάλειάν μας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ἐξαιρουμένου τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἐγκατάστασις ἰταλικῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Κρήτην θὰ ἐπηύξανε τὴν ἀπειλὴν κατὰ τῶν θαλασσίων ἐπικοινωνιῶν μας εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΘΛΙΒΕΡΟ

»Συμπεράσματα ἐπὶ τῆς πολιτικῆς μας ἔναντι τῆς Ἑλλάδος:

7. Ἀδυνατοῦμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ προσφέρωμεν ἀποτελεσματικὴν κατὰ ξηρὰν ἢ ἀέρα βοήθειαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Μόνη ἡ ναυτικὴ βοήθεια εἶναι ἀνίκανος νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ στρατιωτικὴν κατοχὴν τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων μέσω Ἀλβανίας, ἂν καὶ αἱ ναυτικαί μας δυνάμεις θὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς καὶ πρότερον, ὁπουδήποτε εἶναι δυνατόν, ἐναντίον τῶν ἰταλικῶν ναυτικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων.

ΤΟΥΡΚΙΑ.

8. Μία ἰταλικὴ κατοχὴ τῆς Ἑλλάδος θὰ ἀπετέλει σα-

φῇ ἀπειλὴν κατὰ τῆς τουρκικῆς ἀσφαλείας. Θὰ ἔφερε πιθανῶς ἐχθρικὰς δυνάμεις ξηρᾶς μέχρι τῆς τουρκικῆς μεθορίου καὶ θὰ ἔφερε τουρκικὰς βάσεις εἰς μικρὰν ἀκτῖνα ἀπὸ πιθανῶς ἐχθρικὴν ἀεροπορίαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Τουρκία θὰ δειχθῇ λίαν ἀπρόθυμος νὰ συγκατανεύσῃ εἰς οἱανδήποτε ἰταλικὴν στρατιωτικὴν δρᾶσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

9. Εἰς περίπτωσιν ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος πιστεύεται ὅτι ἡ Τουρκία θὰ ἔχῃ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐπεμβάσεως, συμφώνως πρὸς τὴν τουρκοελληνικὴν συμμαχίαν. Ἐξ ἄλλου, ὅμως, δύναται κάλλιστα νὰ ἀποτραπῇ μία τοιαύτη ἐνέργειά της λόγῳ τοῦ φόβου της διὰ τὴν Ρωσίαν, λόγῳ τῆς ἰδικῆς της ὑλικῆς ἀνετοιμότητος καὶ λόγῳ τῶν ἀμφιβολιῶν της κατὰ πόσον θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ ἀποτελεσματικὴν βοήθειαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη καὶ ἂν ἐπενέβαινε.

10. Τὸ ζήτημα εἶναι: Ποίαν δρᾶσιν θὰ ἐπιθυμούσαμε νὰ ἀναλάβῃ ἡ Τουρκία ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῶν ἰδικῶν μας συμφερόντων;

11. Εἴμεθα σύμφωνοι ἐπὶ τῆς γνώμης τῆς ἐκφρασθείσης ὑπὸ τοῦ σὲρ Χ. Κνάτσμπουλ—Χιούτζεσσεν εἰς τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἐξ Ἀγκύρας τηλεγραφήματός του Νο 1037 (παράρτημα ΙΙ) ὅτι:

α) ἡ Τουρκία δὲν θὰ ἦτο πρόθυμος ἢ ἱκανὴ νὰ ἐξοικονομήσῃ δυνάμεις πρὸς ἀποστολὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπὸ τὰς ὑπαρχούσας συνθήκας εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ ἐνώπιον τῆς Ρωσίας.

β) ἡ Τουρκία θὰ ἠδύνατο μόνον νὰ πλήξῃ τὴν Ἰταλίαν εἰς τὴν Δωδεκάνησον καὶ τότε μόνον μὲ τὴν ἰδικήν μας βοήθειαν ἡ ὁποία ὀφείλει ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ περιορισθῇ εἰς ναυτικὴν ὑποστήριξιν. Ὁπωσδήποτε ἡ δρᾶσις αὐτὴ δὲν θὰ ἐξησφάλιζε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν κατοχήν.

12. Ἀπὸ τὴν σκοπιά μας, ἡ τουρκικὴ ἐπέμβασις θὰ συναπέφερε δύο σημαντικὰ πλεονεκτήματα. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰς τουρκικὰς ναυτικὰς βάσεις — ἂν καὶ αὗται θὰ ἦσαν ἀμφιβόλου μᾶλλον ἀξίας διὰ τὰς δυνάμεις ἐπιφανείας μας ἔναντι τῶν ἐκ τοῦ πλησίον ἰταλικῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν· τὰ δὲ Δαρδανέλλια θὰ ἐκλείοντο εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἐμπόριον.

13. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, τοῦτο δυνατὸν νὰ ὡδηγοῦσε εἰς δυσκολίας μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολιτική μας εἶναι νὰ ἀποφευχθῇ.

Συμπεράσματα ἐν σχέσει πρὸς τὴν Τουρκίαν.

14. Διὰ τῆς ἰσοσταθμήσεως ἑπομένως τῶν πραγμάτων συμφωνοῦμεν μὲ τὴν Α.Ε. τὸν εἰς Ἄγκυραν πρεσβευτήν, ὅτι τόσον ἡ Τουρκία, ὅσον καὶ ἡμεῖς πιθανὸν νὰ χάσωμεν περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ ἐκερδίζαμεν, εἰς περίπτωσιν μετατροπῆς τῆς Τουρκίας εἰς ἐμπόλεμον: διότι κατ᾿ ἀρχὴν τοῦτο θὰ ἔθετε εἰς κίνδυνον τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς ταύτης τῆς Τουρκίας καὶ ἀκολούθως, μέσῳ τῆς Τουρκίας, τὴν ὅλην ἰδικήν μας θέσιν εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν.

15. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θεωροῦμεν ὅτι ἡ γραμμὴ ἡ προτεινομένη ὑπὸ τῆς Α.Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ εἰς τὴν παράγραφον 3 τοῦ τηλεγραφήματος 1037 (παράρτημα ΙΙ) εἶναι ἡ πλέον ἁρμόζουσα ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας.

Ὑπογραφαί: Γ. ΤΖ. ΑΝΤΡΙΟΥΣ, Κ. ΤΖ. ΜΑΚΛΗΝ, Γ. Φ. ΝΤΙΞΟΝ».

Ο ΜΕΤΑΞΑΣ ΑΝΥΠΟΜΟΝΕΙ

Οἱ ὧρες περνοῦν γεμᾶτες ἀγωνία στὴν Ἀθήνα. Ὁ Μεταξᾶς περιμένει μὲ ἀνυπομονησία τὴν ἀπάντησι τῆς Βρεταννίας γιὰ τὴν βοήθεια ποὺ ζητᾶ. Καὶ ὁ Πάλαιρετ τοῦ ἀποκρύπτει τὴν ἀλήθεια μέσα σὲ πολλὲς ἀόριστες ὑποσχέσεις. Ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς τηλεγραφεῖ στὸ Λονδῖνο:

«Κρυπτογραφικόν, ἀπὸ σὲρ Μ. Πάλαιρετ, Ἀθήνας
24 Αὐγούστου 1940, ὥρα 2 μ.μ. Νο 742

ΕΠΕΙΓΟΝ

Ὁ πρόεδρος τοῦ (ἑλληνικοῦ) ὑπουργικοῦ συμβουλίου μοῦ ἐτηλεφώνησε χθὲς τὴν νύκτα διὰ νὰ μὲ ἐρωτήσῃ ἐὰν εἶχα ἀπάντησιν εἰς τὸ 727 τηλεγράφημά μου, δεδομένου ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ προκαλεῖ μεγίστην ἀνησυχίαν.

2. Τὸ τηλεγράφημά σας Νο 550 ἔλαβα σήμερον τὴν πρωίαν καὶ ἐκεῖνος ἀνεκουφίσθη, πληροφορούμενος ὅτι τὸ θέμα αὐτὸ ἐξετάζεται ὑφ᾿ ὑμῶν ἐπειγόντως. Ἀναμένει ἀνυ-

πομόνως ἀπάντησιν. Δὲν εἶπα τίποτε ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἢ τὴν ἔκτασιν τῆς βοηθείας, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δώσωμεν, ἀλλὰ ἐλπίζω εἰλικρινῶς ὅτι θὰ πράξωμεν ὅ,τι δυνάμεθα διὰ νὰ βοηθήσωμεν τὴν Ἑλλάδα α) ἀπὸ θαλάσσης καὶ β) ἀπὸ ἀέρος (παρακαλῶ βλέπετε β' παράγραφον τηλεγραφήματός μου Νο 692). Ἀντιλαμβάνομαι πλήρως τὴν ἀνάγκην τοῦ μὴ διασκορπισμοῦ τῶν δυνάμεων διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ δὲν θὰ προέκυπτε ἀξιοθρήνητον ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ ἂν ἡ ἐγγύησίς μας ἀποδειχθῇ καὶ πάλιν ἀνύπαρκτος εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν; Ἡ διεθνὴς κοινὴ γνώμη πρέπει νὰ ἀναμένη ἀσφαλῶς ἀπὸ ἡμᾶς ὅτι εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ βοηθήσωμεν τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἀντιθέτως πρὸς ἄλλας ὑπὸ ἐγγύησιν χώρας εἶναι φυσικῶς δυνατὸν νὰ βοηθηθῇ ἀπὸ ἡμᾶς. Τὸ γόητρον καὶ ἡ δημοτικότης μας εἶναι τώρα ἐδῶ τόσον ὑψηλά, ὥστε θὰ ἦτο τραγικὸν ἐὰν ἐμειοῦντο λόγω τῆς ἀποτυχίας μας νὰ ἀνταποκριθῶμεν καθ' ὅλον τὸ δυνατὸν μέτρον τῶν δυνάμεών μας εἰς τὴν ἔκκλησιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν δύσκολον ὥραν της. Ἡ χθεσινοβραδυνὴ δήλωσις τοῦ Μπὶ - Μπὶ - Σὶ ὅτι παραμένομεν σταθεροὶ εἰς τὴν ἐγγύησίν μας, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μεγάλην ἐγκαρδίωσίν μας, ἡ ὁποία πιστεύω ὅτι δύναται νὰ ἐπιβεβαιωθῇ ἀπὸ τὰ γεγονότα.

3. Ὁ πρόεδρος τοῦ (ἑλληνικοῦ) ὑπουργικοῦ συμβουλίου δὲν ἔχει εἰσέτι λάβει διακοίνωσιν ἐκ μέρους τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως. Ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήση τὴν τακτικήν των. Ἡ συγκέντρωσις στρατευμάτων εἰς τὴν μεθόριον συνεπληρώθη, ἀλλὰ τίποτε δὲν συμβαίνει. Ἐπανέλαβεν ἐκ νέου ἐπισήμως εἰς ἐμὲ τὴν ἀπόφασίν του νὰ πολεμήση, ἐὰν οἱ Ἰταλοὶ εἰσέλθουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος καὶ νὰ ἀρνηθῇ ἀπολύτως νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς ἐγγυήσεώς μας. Μοῦ ἐζήτησεν ἐπίσης ἐκ νέου νὰ μὴ λάβωμεν οἱαδήποτε μέτρα βοηθείας τῆς Ἑλλάδος, εἰς Κρήτην ἢ ἀλλαχοῦ, μέχρις ὅτου ἀρχίσουν πραγματικαὶ ἐχθροπραξίαι. Ἐπανέλαβε τὰς διαβεβαιώσεις του, ὅτι δυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμεν ἐπὶ τῆς κρητικῆς ἀντιστάσεως μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ στόλου μας.

Κοινοποίησις: Ἀρχιστράτηγον Μεσογείου καὶ Κάιρον διὰ Κέντρον Ἀντικατασκοπίας Μέσης Ἀνατολῆς».

ΝΑΙ ΜΕΝ ΑΛΛΑ....

Βέβαια ἡ ἀλήθεια δὲν μποροῦσε νὰ ἀποκρυβῇ γιὰ πολύ. Κάποτε ἔπρεπε νὰ ἀνακοινωθῇ στὸν Μεταξᾶ ἡ πραγματικὴ θέσις τῆς βρεταννικῆς κυβερνήσεως πάνω στὸ αἴτημά του γιὰ βοήθεια. Τὸ Φόρεϊν Ὄφφις δίδει σχετικὲς ὁδηγίες στὸν πρεσβευτὴ Πάλαιρετ:

«Φόρεϊν Ὄφφις, 24 Αὐγούστου 1940, ὥρα 3.15 π.μ.

ΕΠΕΙΓΟΝ

Τηλεγράφημά σας Νο 727 (τῆς 22ας Αὐγούστου: ἐρώτημα στρατηγοῦ Μεταξᾶ σχετικῶς πρὸς βοήθειαν Μεγάλη Βρετανία θὰ ἠδύνατο προσφέρη Ἑλλάδα ἐὰν ὑφίστατο ἐπίθεσιν Ἰταλίας).

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐρωτήματος τοῦ προέδρου τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου δύνασθε νὰ ὁμιλήσετε πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα ἐπὶ τῆς κατωτέρω γραμμῆς.

2. Εἰς περίπτωσιν μιᾶς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἡ ὑποστήριξίς μας πρέπει κυρίως νὰ στραφῇ πρὸς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς Ἰταλίας διὰ τῶν μέσων τῶν περιγραφομένων εἰς τὰς παραγράφους 3 καὶ 4 τοῦ τηλεγραφήματός μου Νο 509 (τῆς 17ης Αὐγούστου). Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ πρόεδρος ἐξέφρασε συμφωνίαν ἐπὶ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς (τηλεγράφημά σας Νο 688 τῆς 17ης Αὐγούστου) εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἀντιλαμβάνεται ὅτι τοιαύτη βοήθεια δὲ θὰ εἶναι μικρὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ θὰ σημάνη ὅτι ἔχει εἰς τὸ πλευρόν του τὰς ὁλονὲν αὐξανομένας βρεταννικὰς στρατιωτικὰς πηγὰς τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Δὲν δυνάμεθα ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, νὰ ἀναλάβωμεν τὴν ἀποστολὴν δυνάμεων ξηρᾶς ἢ ἀέρος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' αἱ ναυτικαί μας δυνάμεις θὰ πράξουν πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ ἀποτρέψουν μίαν ἰταλικὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης.

3. Ἐκτιμῶμεν πλήρως τὰς δυσκολίας τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος καὶ θαυμάζομεν τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ ἀποφασιστικότητα μετὰ τῶν ὁποίων τὰς ἀντιμετωπίζει. Εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἐὰν ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ἤρχισε νὰ ἐνδίδη πρὸ τῶν ἰταλικῶν ἀπειλῶν, ἡ θέσις της καὶ ἡ θέσις τῆς χώρας της θὰ ἐχάνοντο ἀνεπανορθώτως, καὶ αὕτη θὰ ἐξωθεῖτο ἀπὸ τῆς μιᾶς ἐπονειδίστου ὑποταγῆς εἰς τὴν ἄλλην, μέχρις ὅτου ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔπαυε νὰ ὑπολογίζεται ὡς ἀνεξάρτητον κράτος. Ὁ

μόνος δυνατὸς τρόπος τοῦ πραγματεύεσθαι μὲ τὰς ἀπειλὰς αὐτὰς εἶναι ἡ σκληροτράχηλος ἀντιμετώπισίς των, καθὼς πράττει. Ἐφ᾽ ὅσον ἡ Ἑλλὰς συνεχίσῃ τὴν πολιτικὴν αὐτήν, ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης δύναται νὰ εἶναι βεβαία ὅτι, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἄμεσος ἔκβασις τῶν πραγμάτων, ἡ Ἑλλὰς θὰ δύναται νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ὄχι μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς εἰρήνης.

4. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ αἴτημα τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος περὶ οἰκονομικῆς βοηθείας, μεθ᾽ ἱκανοποιήσεως θὰ ἠκούαμεν ἀκριβεστέραν ἀνάπτυξιν τοῦ τί ἔχει κατὰ νοῦν».

ΚΑΙ ΑΝ ΚΑΜΦΘΗ Η ΕΛΛΑΣ;

Ἡ ἄρνησις τῶν ἐπιτελαρχῶν νὰ παραχωρήσουν βοήθεια στὴν Ἑλλάδα δημιουργεῖ ἀνησυχίες καὶ στὸ ἴδιο τὸ Φόρεϊν Ὄφφις: Μήπως ἡ Ἑλλὰς πτοηθῆ ἀπὸ τὴν ἄρνησι αὐτὴ καὶ ὑποκύψη στὶς ἰταλικὲς προκλήσεις; Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ παρακάτω τηλεγράφημα ποὺ ἀπευθύνεται στὸν Πάλαιρετ ἀπὸ τὸ Λονδῖνο τὴν ἴδια μέρα, λίγες ὧρες ἀργότερα:

«Φόρεϊν Ὄφφις, 24 Αὐγούστου 1940, ὥρα 9 μ.μ. Νο 554.

«ΥΠΕΡΕΠΕΙΓΟΝ

Τὸ ἀμέσως προηγούμενον τηλεγράφημά μου. Τὰ ἀκόλουθα πρὸς ἐνημέρωσιν καὶ κατεύθυνσίν σας.

2. Λυπούμεθα διότι δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν περισσοτέραν ἐνθάρρυνσιν ὑπὸ μορφὴν ὑποσχέσεων βοηθείας καὶ ἀνησυχοῦμε πολὺ μήπως ἡ κάπως ἀρνητικὴ αὐτὴ ἀπάντησις ὁδηγήσει τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν εἰς ἐγκατάλειψιν τῆς ἀποφασιστικῆς στάσεως τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦδε ἔχει υἱοθετήσει ἔναντι τῶν ἰταλικῶν ἀπειλῶν.

3. Ἡ στρατηγική μας κατάστασις εἰς τὴν Μεσόγειον, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ πολιτικόν μας γόητρον εἰς τὰ Βαλκάνια, Μέσην Ἀνατολὴν καὶ ἰδίως Τουρκίαν, θὰ ὑπενομεύοντο σοβαρῶς ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυπτε μὲ ἀτολμίαν εἰς τὰς ἰταλικὰς ἀπαιτήσεις, δοθέντος ὅτι αὗται θὰ περιελάμβαναν ἀναμφιβόλως τὴν βαθμιαίαν ἂν μὴ ἄμεσον παράδοσιν ἀεροπορικῶν καὶ ναυτικῶν βάσεων, τὸν ἐξοστρακισμὸν τῆς βρεταννικῆς ἐπιρροῆς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἄρνησιν τῶν ποικίλων εὐκολιῶν τῶν ὁποίων τώρα ἀπολαμβάνομεν.

4. Ὅθεν θὰ ἔπρεπε νὰ κάμετε πᾶν ὅ,τι δύνασθε προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσετε ὅτι, παρὰ τὴν παροῦσαν μας ἀδυναμίαν αὐξήσεως τῆς προσφορᾶς βοηθείας μας, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ συνεχίσῃ νὰ τηρῇ τὴν παροῦσαν ἀποφασιστικὴν πολιτικὴν ἀντιστάσεως εἰς τὰς ἰταλικὰς ἀπαιτήσεις, ἔστω καὶ μέχρι σημείου πολέμου.

5. Ἡ Ἰταλία πρέπει, εἰ δυνατόν, νὰ μὴ ἀφεθῇ νὰ ἐπιτύχῃ μίαν ἀναίμακτον νίκην ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν ἔχῃ ἀποφασίσει νὰ ἀποκτήσῃ τὸν ἔλεγχον τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ πολεμήσῃ δι᾽ αὐτὸν καὶ ὄχι νὰ τὸν ἐπιτύχῃ διὰ μπλόφας καὶ κενῶν ἀπειλῶν. Ἐὰν ἡ μπλόφα της ματαιωθῇ, πιθανὸν νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ τῆς παρούσης θέσεώς της καὶ τοῦτο θὰ ἀπετέλει μίαν μεγάλην ἠθικὴν νίκην διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἐπωφελούμεθα καὶ ἡμεῖς. Ἐάν, ἐξ ἄλλου, ἡ Ἰταλία ἐπιμείνῃ μέχρι σημείου ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ὀπισθοχωρήσῃ, θὰ εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον μας νὰ περιπλακῇ εἰς ὅλας τὰς ἀβεβαιότητας καὶ ἐπιπλοκὰς μιᾶς βαλκανικῆς ἐκστρατείας, εἰδικώτερον κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμήν, ὁπότε φαίνεται νὰ σχεδιάζῃ ἐπίθεσιν στὴν Αἴγυπτο.

Κοινοποίησις Ἀρχιστράτηγον Μεσογείου Νο 19. Κοινοποίησις Στρατηγεῖον Μέσης Ἀνατολῆς διὰ M.E.I.C. Νο 17. Κοινοποίησις Ἄγκυραν Νο 848».

Τὶς ἀνησυχίες τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις ἔχει ἐνισχύσει φαίνεται καὶ ἕνα ἄλλο τηλεγράφημα τοῦ Πάλαιρετ ποὺ ἔχει σταλῆ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα δύο μέρες πρίν:

» (3) Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως μοῦ εἶπε ὅτι δὲν εἶχε προβῆ σὲ διάβημα πρὸς τὸ Βερολῖνο (γιὰ τὴν συγκέντρωσιν ἰταλικῶν δυνάμεων στὴν ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριο), ἂν καὶ εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ἀπέτρεπε τὴν ἰταλικὴν κυβέρνησιν ἀπὸ ἀκραῖες λύσεις. Ἀπὸ ἀνεπίσημες πηγὲς τοῦ εἶχε λεχθῆ ὅτι ὅλα θὰ τοῦ ἦσαν εὔκολα, ἐὰν ἀπηρνεῖτο τὴν (ἀγγλικὴν) ἐγγύησιν, τὴν ὁποία, τοῦ ἐπισημάνθηκε, ἐμεῖς πιθανώτατα θὰ ὑλοποιούσαμεν ἀκόμα καὶ ἐὰν τὴν ἀπηρνεῖτο. Εἶχε ἀπαντήσει ὅτι τίποτε δὲν

μποροῦσε νὰ τὸν πείση νὰ προσβάλη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν Ἀγγλία καὶ μοῦ προσέθεσε ὅτι ἑλκυστικὲς προσφορὲς ποὺ τοῦ ἐγίνοντο γιὰ νὰ προσχωρήση στὸν Ἄξονα, ποτὲ δὲν θὰ εἶχαν τὸ παραμικρὸ ἀποτέλεσμα οὔτε καὶ θὰ ἐκλόνιζαν τὴν πεποίθησίν του ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ ἐνικοῦσε, ἴσως μὲ τὴν Ἑλλάδα στὸ πλευρό της (...)».

ΜΙΑ ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΑΚΟΜΑ

Ὁ πρεσβευτὴς Πάλαιρετ βρίσκεται σὲ πραγματικὰ δύσκολη θέσι. Πῶς νὰ τὰ πῆ ὅλα αὐτὰ στὸν φίλο του Μεταξᾶ. Πρὶν ἐκτελέση τὴν ἐντολὴ τῶν προϊσταμένων του κάνει μιὰ ὕστατη προσπάθεια νὰ ἐπιτύχη ἔστω μιὰ συγκεκριμένη ὑπόσχεσι βοηθείας. Τὴν 25η Αὐγούστου τηλεγραφεῖ στὸ Φόρεϊν Ὄφφις ὑπερεπειγόντως καὶ περιμένει ὑπερεπείγουσα ἀπάντησι:

«ΥΠΕΡΕΠΕΙΓΟΝ

Προτοῦ ἐνεργήσω ἐπὶ τῶν τηλεγραφημάτων σας Νο 553 καὶ 554 θὰ ἀγαμείνω ἀπάντησιν εἰς τὸ τηλεγράφημά μου Νο 742, τὸ ὁποῖον πιστεύω ὅτι δυνατὸν νὰ μεταβάλη τὸν πλήρως ἀρνητικὸν χαρακτῆρα τῆς γνωστοποιήσεώς σας, ἀπὸ πάσης πλευρᾶς πλὴν μιᾶς ναυτικῆς δράσεως διὰ τὴν πρόληψιν καταλήψεως τῆς Κρήτης.

2. Σχετικῶς πρὸς τὴν ναυτικὴν βοήθειαν, κατόπιν τῶν διακηρύξεών μας ὅτι ἐλέγχομεν τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διαβεβαιώσω τὸν πρόεδρον τοῦ (ἑλληνικοῦ) ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅτι εἰς περίπτωσιν εἰσβολῆς τῶν Ἰταλῶν ἐν Ἑλλάδι ὄχι ἁπλῶς θὰ ἐπράτταμεν πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ ἀποτρέψωμεν πᾶσαν ἰταλικὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐχρησιμοποιούσαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸν κόλπον τῆς Σούδας, ἐλέγχοντες ἐκεῖθεν τὰς θαλασσίας ἐπικοινωνίας εἰς τὸ Αἰγαῖον; Τοῦτο θὰ ἀνεκούφιζε μεγάλως (τὸν πρόεδρον) ἀπὸ τὰς ἀνησυχίας του διὰ τὴν ἄμυναν τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν του. Θὰ ἦτο ἀξιοθρήνητον π.χ., ἐὰν δὲν ἠδυνάμην νὰ προδιαγράψω ὁ,τιδήποτε περὶ οἱασδήποτε δράσεώς μας ἔναντι μιᾶς ἰταλικῆς ἐκστρατείας ἀπὸ τὴν Λέρον (βλέπε τηλεγράφημα Ἀγκύρας Νο 1067), ἐκτὸς ἐὰν αὕτη κατηυθύνετο ἐναντίον τῆς Κρήτης.

3. Ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀεροπορικὴν βοήθειαν, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποστείλωμεν μερικὰ σμήνη βομβαρδιστικῶν ἐξ Ἀγγλίας, διὰ νὰ δροῦν ἀπὸ ἑλληνικὰ ἀεροδρόμια; Ἐὰν ἀπεστέλλοντο τέως γαλλικὰ ἀεροπλάνα, θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσουν ἀποθέματα γαλλικῶν βομβῶν ἀποθηκευμένων ἤδη εἰς ἑλληνικὰ ἀεροδρόμια.

Ταῦτα θὰ προσέφεραν μεγάλην βοήθειαν πλήττοντα τὰς ἰταλικὰς γραμμὰς ἀνεφοδιασμοῦ εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ἐὰν τοῦτο ἠδύνατο νὰ γίνη, θὰ περιεῖχε τὸ ἀξιόλογον στοιχεῖον τῆς ἐκπλήξεως καὶ θὰ προσέφερε πρόσθετον πλεονέκτημα τῆς ἐνδιαμέσου βαθμίδος διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ΡΑΦ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Χωρὶς κάποιο μέτρον ἰδικῆς μας βοηθείας, ἡ ἀξία τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως καθίσταται προβληματική. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, δὲν θὰ ἦτο ἔστω δυνατὸν νὰ εἴπω ὅτι θὰ ἐντείνωμεν τοὺς βομβαρδισμοὺς τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν;

4. Ὅσον ἀφορᾶ τὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν, δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ ἀναφέρω (καθ' ὃν χρόνον ζητῶ συγκεκριμένας πληροφορίας) ὅτι πᾶσα αἴτησις θὰ τύχη παρ' ἡμῶν τῆς μεγίστης συμπαθείας καὶ ἐπειγούσης ἐξετάσεως;

5. Ἀντιλαμβάνομαι πλήρως τὰς δυσκολίας μας, ἀλλὰ τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει τώρα ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, εἶναι κατὰ πόσον αὕτη εἶναι προητοιμασμένη νὰ προσφέρη μίαν ἐλαχίστην συμβολὴν διὰ νὰ ἐξασφαλίση ὥστε ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ ὑποταγῆ εἰς τοὺς Ἰταλούς. Ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποφασισμένος νὰ ἀγωνισθῆ, ἐὰν δεχθῆ ἐπίθεσιν, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἐγγύησις τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος θὰ τοῦ προσέφερε κάποιαν ἄμεσον στρατιωτικὴν καὶ οἰκονομικὴν βοήθειαν. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ προδιαγράψω τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀρνητικῆς ἀνακοινώσεώς μου, ὡς ἡ περιεχομένη εἰς τὸ τηλεγράφημά σας Νο 553. Ζητεῖ πάρα πολλὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, διὰ τῆς ἀναμονῆς ὅπως αὕτη ἀντισταθῆ μόνη (ὅσον ἀφορᾶ τὸ ἠπειρωτικὸν τμῆμα) καὶ ἀποδεχθῆ περιορισμὸν τῆς ἐγγυήσεώς μας εἰς τὴν Κρήτην. Ἐπὶ πλέον, δὲν θὰ ἦτο ἡ ἀπώλεια τοῦ γοήτρου μας ἀκόμη μεγαλυτέρα, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἠγωνίζετο καὶ δὲν ἐλάμβανε οὐσιαστικῶς καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ ἡμᾶς;

6. Τέλος, ἐὰν μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ παράσχωμεν ἄμεσον βοήθειαν, δὲν εἴμεθα ἠθικῶς δεσμευμένοι νὰ πιέσωμεν τὴν Τουρκίαν, ὅπως τιμήσῃ τὰς ὑποχρεώσεις της ἔναντι ἡμῶν; Ἐὰν ὁ Ἄξων ἀφήνετο νὰ ἐγκατασταθῇ σταθερῶς εἰς τὴν Μακεδονίαν τῆς Βορείου Ἑλλάδος, καθὼς καὶ εἰς ἑλληνικοὺς λιμένας καὶ ἀεροδρόμια, περισσότερα ἀπὸ μόνον τὸ γόητρον θὰ χαθοῦν εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολήν. Ἔχει ὑπολογίσει ἡ πολεμικὴ κυβέρνησις τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον διατρέχομεν μὴ ἐνισχύοντες τὴν ἄμυναν τῆς Ἑλλάδος, ἑνὸς ἐκ τῶν κυρίων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν μας εἰς τὸ θέατρον αὐτὸ τοῦ πολέμου;

7. Ἀναμένω ὑπερεπειγόντως ἀπάντησιν».

ΤΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΥΛΑ

Μετὰ δύο ἡμέρες τὸ Λονδῖνο θὰ ἐπανέλθη. Ἡ ἀπάντησίς του κάθε ἄλλο παρὰ ἐνθαρρυντικὴ εἶναι. Δὲν εἶναι δυνατόν... Ἐλπίζομεν... Ἴσως εἰς τὸ μέλλον:

«Φόρεϊν Ὄφφις, 27 Αὐγούστου 1940, ὥρα 1.15 μ.μ.

ΕΠΕΙΓΟΝ

Τηλεγράφημά σας Νο 742 καὶ 744 (βοήθεια πρὸς Ἑλλάδα ἐν περιπτώσει ἰταλικῆς ἐπιθέσεως).

Ναυτικὴ βοήθεια. Αὕτη δὲν θὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἀπόκρουσιν μιᾶς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Κρήτης. Αἱ δυνάμεις μας θὰ ἐπιζητήσουν βεβαίως πᾶσαν εὐκαιρίαν συγκρούσεως μὲ τὰς ἰταλικὰς ναυτικὰς δυνάμεις ἢ ἕνα ἰταλικὸν ἐκστρατευτικὸν Σῶμα, ὁπουδήποτε καὶ ὁποτεδήποτε δύνανται νὰ τὰ ἀνεύρουν. Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀνακόψωμεν σημαντικῶς τὰς ἰταλικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ Αἰγαῖον. Δύνασθε νὰ πληροφορήσετε τὸν πρόεδρον τοῦ (ἑλληνικοῦ) ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὑπ᾽ αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Διὰ προσωπικήν σας ἐνημέρωσιν, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ χρησιμοποίησις τοῦ κόλπου τῆς Σούδας ἄνευ ἀεροπορικῆς ὑποστηρίξεως, ἡ ὁποία καὶ δὲν ὑπάρχει. Καὶ βεβαίως θὰ ἦτο ἕνα κατὰ πολὺ δυσκολώτερον ἔργον ἡ διακοπὴ τῶν ἰταλικῶν ἐπικοινωνιῶν εἰς τὴν Νότιον Ἀδριατικήν.

3. Ἀεροπορικὴ βοήθεια α) Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταλοῦν σμήνη βομβαρδιστικῶν ἀπὸ τὴν χώραν μας, ἵνα δράσουν ἐξ ἑλληνικῶν ἀεροδρομίων. Μία τοιαύτη ἐπιχείρησις ἀπαιτεῖ ὄχι μόνον ἀεροσκάφη ἱπτάμενα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σημείου εἰς τὸ ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τὴν παροχὴν τῶν καταλλήλων ἐγκαταστάσεων συντηρήσεως καὶ ἐξυπηρετήσεώς των μετὰ τὴν ἄφιξίν των. Τοῦτο σημαίνει μίαν μεγάλην ἐπιχείρησιν, δεδομένου ὅτι ὁλόκληρον τὸ ὑλικὸν συντηρήσεως καὶ τὸ προσωπικὸν πρέπει νὰ μεταφερθοῦν διὰ θαλάσσης. Πλὴν ὅλων αὐτῶν, δὲν ὑπάρχουν καὶ σμήνη βομβαρδιστικῶν διαθέσιμα διὰ δρᾶσιν ἐξ Ἑλλάδος. Ὡς πρὸς τὰ γαλλικὰ ἀεροσκάφη, ὑπάρχει ἕνας ὡρισμένος ἀριθμὸς τοιούτων ἀεροπλάνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐνσωματωθῇ εἰς τὰ ἰδικά μας σμήνη. Τὰ ἀεροσκάφη αὐτὰ δὲν εἶναι ὠργανωμένα ὡς αὐτόνομοι μονάδες καὶ θὰ ἦτο ἐν τῇ πράξει ἀδύνατον νὰ ὀργανωθοῦν κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον. β) Δύνασθε νὰ πληροφορήσετε τὸν πρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὅτι πρόθεσίς μας εἶναι νὰ ρίψωμεν τὸ μεγαλύτερον δυνατὸν βάρος εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Βορείου Ἰταλίας, κατὰ τὸ ποσοστὸν κατὰ τὸ ὁποῖον μᾶς ἐπιτρέπει ἡ προσπάθειά μας ἐναντίον τοῦ κυρίου ἐχθροῦ, τῆς Γερμανίας. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐπιθέσεως αὐτῆς θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ ἀριθμὸν παραγόντων τοὺς ὁποίους δὲν δυνάμεθα νὰ προδιαγράψωμεν, π.χ. ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ καιρὸς κλπ.

3. Οἰκονομικὴ βοήθεια. Ἔχετε ἤδη λάβει τὰς μακροπροθέσμους προτάσεις μας, ὅσον ἀφορᾶ κατὰ προτίμησιν ἀγορᾶς, καθὼς καὶ ἄλλας, ἐξ Ἑλλάδος. Παρ᾽ ὅλον ὅτι ἡ ἀνταπόκρισις τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος εἰς τὴν παροῦσαν αἴτησιν τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος θὰ ἐξαρτᾶται βεβαίως ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς αἰτουμένης βοηθείας, δύνασθε νὰ διαβεβαιώσετε τὸν πρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐν πνεύματι γενικότητος, ὅτι πᾶσα αἴτησις θὰ ἐξετασθῇ ἐπειγόντως καὶ μετὰ συμπαθείας.

Κοινοποίησις εἰς Ἄγκυραν Νο 862, Ἀρχιστράτηγον Μεσογείου Νο 21, Μέσην Ἀνατολὴν Νο 20».

ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΑΜΥΝΘΟΥΝ ΑΛΛΑ ΜΠΟΡΟΥΝ;

Ἡ Ἑλλὰς προτίθεται νὰ ἀμυνθῇ, ἀλλὰ ἔχει τὴ δυνατότητα; Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀπασχολεῖ τὴν στρατιωτικὴ

ἡγεσία τῆς Ἀγγλίας, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ παρακάτω τηλεγράφημα ποὺ στέλλει ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς βρεταννικῆς πρεσβείας Ἀθηνῶν πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Πολέμου τὴν 24η Αὐγούστου:

«Πρὸς Ὑπουργεῖον Πολέμου

1. Αἱ ἰταλικαὶ στρατιωτικαὶ συγκεντρώσεις συνεχίζονται καὶ φαίνονται νὰ πλησιάζουν εἰς τὴν ὁλοκλήρωσίν των. Μεθοριακὰ ἐπεισόδια δὲν ἐσημειώθησαν ἀκόμη, ἂν καὶ ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις ὑπεράνω τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἀναφέρονται ἀνεπισήμως.

2. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες καλοῦν μυστικῶς ὑπὸ τὰ ὅπλα δέκα κλάσεις ἡλικίας 20 ἕως 35 ἐτῶν εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν. Ἀνεκλήθησαν ἐπίσης ὑπὸ τὰ ὅπλα τέσσαρες κλάσεις τεχνικῶν.

3. Ἐξοπλισμὸς ἐπιστρατεύσεως, ὡς ἀνεφέρθη, παραδίδεται εἰς μονάδας τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν.

4 Ἡ κατάστασις ἐκδήλως ἤρεμος καὶ ἡ κυβέρνησις ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμφανίζεται σταθερά.

5. Ἀνεπίσημοι πληροφορίαι κυκλοφοροῦν ὅτι ὁ στρατηγὸς Δράκος, Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Στρατοῦ, θὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀλβανικοῦ Μετώπου.

6. Τὴν παρελθοῦσαν νύκτα μία ἀποθήκη κλινοσκεπασμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπυρπολήθη, ἐνῷ μία πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα εἰς τὸν ναύσταθμον τῆς Σαλαμῖνος κατεσβέσθη. Οἱ Ἕλληνες δὲν φαντάζονται ἰταλικὸν σαμποτὰζ ἀλλ᾽ ὑποψιάζονται κομμουνισμόν».

ΠΡΘΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Οἱ Ἄγγλοι προβλέπουν τὰ πάντα... Γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο εἶχαν ἑτοιμάσει ἀπὸ τὸν Αὔγουστο διάγγελμα τοῦ βασιλέως των πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ποὺ θὰ διαβασθῇ τὴν ἡμέρα τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος:

«ΣΧΕΔΙΟΝ

Σὲρ Α. Χάρντιγκ

Ἀνάκτορα Μπάκιγχαμ

Εἰς περίπτωσιν ἐπιθέσεως τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος νομίζομεν ὅτι θὰ ἐβοήθει σημαντικῶς ἐὰν μετεδίδετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως ραδιοφωνικὸν μήνυμα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Ὁ πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἠρωτήθη, συμφωνεῖ.

1. Δεδομένου ὅτι ἰταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος εἶναι δυνατὴ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, θὰ ἦτο χρήσιμον ἐὰν τὸ μήνυμα ἐνεκρίνετο ἐκ τῶν προτέρων, δεδομένου ὅτι ἡ ἀξία του θὰ ἦτο τόσον μεγαλυτέρα, ὅσον ἐνωρίτερον θὰ μετεδίδετο. Ἐσωκλείω σχέδιον μηνύματος, τὸ ὁποῖον νομίζομεν ὅτι ἔχει διατυπωθῇ ἐπὶ τῆς ὀρθῆς γραμμῆς καὶ θὰ ἤμην εὐγνώμων ἐὰν ἐπληροφορούμην ἐὰν ἐγκρίνεται καὶ εἰς καταφατικὴν περίπτωσιν ἐὰν εἰς τὸ Φόρεϊν Ὄφφις ἠμπορῇ νὰ δοθῇ ἐξουσιοδότησις νὰ τὸ δημοσιεύσῃ κατὰ τὴν κατάλληλον ψυχολογικὴν στιγμήν, ἐὰν παρουσιασθῇ περίπτωσις.

(Ἰδὲ ἐσωκλείστως σχέδιον).

A.C.

24 Αὐγ. 40».

ΤΟ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

«Σχέδιον μηνύματος τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ τῇ ἐκρήξει τοῦ πολέμου μετὰ τῆς Ἰταλίας (πρὸς μετάδοσιν εἰς τὴν ἑλληνικήν):

Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν διὰ τὴν Ἑλλάδα στιγμήν, ἐπιθυμῶ νὰ εἴπω πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὸν ἀγαπητόν μου ἐξάδελφον Γεώργιον βασιλέα τῶν Ἑλλήνων (ἡ λέξις ἀγαπητὸς νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον) τὰ ἀκόλουθα:

Εἴμεθα παρὰ τὸ πλευρόν σας εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν. Ἡ ὑπόθεσίς σας εἶναι καὶ ἰδική μας. Θὰ πολεμήσωμεν ἐναντίον κοινοῦ ἐχθροῦ. Ἀναμφιβόλως θὰ ὑποστῶμεν ἀμφότεροι σκληρὰς δοκιμασίας, ἀλλὰ θὰ τὰς ἀντιμετωπίσωμεν μὲ τὴν σταθερὰν πεποίθησιν ὅτι ἡ τελικὴ νίκη εἶναι ἐξησφαλισμένη διὰ τῆς ὁλονὲν αὐξανομένης ἰσχύος τῶν ἐλευθέρων λαῶν καὶ ὅτι προσεγγίζομεν τὴν ἀναστροφὴν τοῦ ρεύματος, ὅτε ἡ δύναμις τοῦ ἐπιτιθεμένου θὰ καμφθῇ καὶ ἡ ἰσχυρά μας ἐπίθεσις θὰ μεταφερθῇ εἰς τὰς χώρας του.

Ζήτω ἡ Ἑλλὰς καὶ οἱ ἡγέται της.

Ζήτω ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων.

(Ἑλληνικὸς Ἐθνικὸς Ὕμνος)».

ΑΠΟ ΤΘΥΡΚΙΚΗΣ ΣΚΘΠΙΑΣ

Τὴν 26η Αὐγούστου ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς στὴν Ἄγκυρα Χιοῦ Κνάτσμπουλ - Χιούγκεσσεν ἐπεσκέφθη τὸν Τοῦρκο ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Σαράτσογλου καὶ τοῦ ἐζήτησε «νὰ παραβλέπη», ὅταν τὰ συμμαχικὰ ἀεροπλάνα παραβιάζουν τὸν ἐναέριο χῶρο τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ὁ Τοῦρκος ὑπουργὸς «ἐφάνη νὰ συμφωνῇ». Παρακάτω ὅμως ὁ Σαράτσογλου μεταχειρίζεται τὴν παροιμιώδη ἀνατολικὴ πονηρία γιὰ νὰ ἀποφύγη τὰ ἄλλα αἰτήματα τοῦ Ἄγγλου, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἀναφορὰ τοῦ σὲρ Χιοῦ :

«Ἀπροσδοκήτως, ἐφάνη νὰ μὴν ἀρέση (στὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν) ἡ ὑπόδειξις ἀνακλήσεως τοῦ πρεσβευτοῦ (τῆς Τουρκίας στὴν Ρώμη) καὶ παρετήρησε ὅτι, ἀντιθέτως, θὰ ἦταν ἐνδεχομένως χρήσιμο νὰ διατηρηθῇ ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς στὴν Ρώμη ὡς μία ἀπὸ τὶς ὀλίγες ἐναπομένουσες πηγὲς πληροφοριῶν.

»Ὡς πρὸς τὴν ἀπέλασιν Ἰταλῶν, (ὁ Σαράτσογλου) εἶπε ὅτι στὴν Τουρκία ὑπῆρχαν περίπου χίλιοι ἑκατὸ Ἰταλοί, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων ἦσαν Ἑβραῖοι. Ἐὰν ἀπηλαύνοντο, οἱ δυσχέρειές μας (τῶν Ἄγγλων) ὡς πρὸς τὴν εἴσοδο Ἑβραίων στὴν Παλαιστίνη θὰ ἐπηυξάνοντο (...).

»Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (τῆς Τουρκίας) παρετήρησε ὅτι ὁ τουρκικὸς Τύπος εἶχε λάβει μία πολὺ σθεναρὴ θέσιν, μέχρι καὶ τοῦ σημείου νὰ ἀναγγέλλη ὅτι ἐὰν ἡ Ἰταλία ἐπετίθετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Τουρκία θὰ ἐκήρυσσε τὸν πόλεμο. Ἦταν ἐμφανῶς πεπεισμένος ὅτι ὁ Τύπος ὑπερέβαλλε (...)».

Τὴν ἑπομένη ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς στὸ Λονδῖνο Ρουσδῆ Ἀρὰς ἐπισκέπτεται τὸν ἀνώτατο ὑπάλληλο τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις Ὀρμ. Σάρτζεντ. Τὸ περιεχόμενο τῆς συνομιλίας του καὶ τὶς «ὑπεκφυγὲς» τοῦ Τούρκου πρεσβευτοῦ σημειώνει στὸ μνημόνιό του ὁ Σάρτζεντ:

«Ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς ἦλθε νὰ μὲ ἐπισκεφθῇ χθὲς καὶ κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς κάπως ξεκάρφωτης καὶ ἀσυνάρτητης συνομιλίας στριφογυρίσαμε, χωρὶς νὰ θίξωμε οὐσιαστικῶς τὸ ἐρώτημα ἐὰν ἡ Ἰταλία σχεδιάζῃ ἢ ὄχι ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

»Ὁ (Τοῦρκος πρεσβευτὴς) κ. Ρουσδῆ Ἀρὰς ἐπέμεινε ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἁπλῶς «μπλοφάρουν» καὶ ὅτι, συνεπῶς, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀσχολούμεθα μὲ τί θὰ ἔπρεπε νὰ κάνωμε ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἐδέχετο ἐπίθεσιν (...)

»Δὲν εἶναι καθόλου βέβαιο ὅτι ὁ κ. Ἀρὰς πράγματι τρέφει τὴν ἐνδόμυχη πεποίθησιν στὴν δύναμιν τῶν βρεταννικῶν ὅπλων στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο, τὴν ὁποία διακηρύσσει. Ἐνδέχεται νὰ προέβαλε τὴν πεποίθησιν αὐτὴν ἁπλῶς καὶ μόνον γιὰ νὰ ἀποφύγη δυσάρεστες ἐρωτήσεις ὡς πρὸς τὶς προθέσεις τῆς Τουρκίας σὲ περίπτωσιν πολέμου μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας (...)».

ΝΑ ΔΕΙΞΟΥΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Οἱ Βρεταννοὶ πιστεύουν, ὅπως ἀναφέρεται σὲ προηγούμενα ἔγγραφα, ὅτι ἡ Τουρκία δὲν πρέπει νὰ βιαστῇ νὰ προσφέρῃ βοήθεια στὴν Ἑλλάδα σὲ περίπτωσι ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἀλλὰ θέλουν νὰ δοθῇ ἡ ἀντίθετη ἐντύπωσις. Προσπαθοῦν λοιπὸν νὰ ἐπιτύχουν μιὰ τουρκικὴ ἐκδήλωσι μὲ ὑπονοούμενα βοηθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα γιὰ λόγους ἀνασχετικοὺς τῆς ἰταλικῆς βουλιμίας. Τὸ Φόρεϊν Ὄφφις στέλνει τὴν 27η Αὐγούστου σχετικὲς ὁδηγίες στὸν Ἄγγλο πρεσβευτὴ στὴν Ἄγκυρα σὲρ Χιοῦ :

«Νο 859

ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ

Τηλεγράφημά μου Νο 840 (τῆς 25ης Αὐγούστου) οἱαιδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ προθέσεις τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἐλπίζω ὅτι θὰ προσπαθήσῃ διὰ τῶν στρατιωτικῶν της μέτρων καὶ τῆς γενικῆς της στάσεως νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἰταλικὴν κυβέρνησιν τὴν ἐνύπωσιν ὅτι προτίθεται νὰ ἐπέμβῃ ἀμέσως εἰς περίπτωσιν ἰταλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐλπίζω ὅτι τοῦτο θὰ ἐπενεργήσῃ ὡς ἰσχυρὸς ἀνασχετικὸς παράγων καὶ οὕτω θὰ συντελέσῃ ἐμμέσως εἰς τὴν προάσπισιν τῆς Ἑλλάδος.

Παρακαλῶ ὁμιλήσατε εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐὰν δὲν ἔχετε ἀντίρρησιν.

Κοινοποίησις εἰς Ἀθήνας, Βελιγράδιον, Σόφιαν, Ἀρχιστράτηγον Μεσογείου, Κάιρον διὰ Κέντρον Πληροφοριῶν».

ΡΩΣΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Ὁ Χιοῦ Κάτσμπουλ-Χιούγκεσσεν ἐπισκέπτεται τὸν Σαράτσογλου καὶ τὴν ἑπομένη 28η Αὐγούστου ἀναφέρει στὸ Φόρεϊν Ὄφφις:

«Τηλεγράφημά σας Νο 859

Ὡμίλησα σήμερον τὴν πρωίαν ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἰς τὸν (Τοῦρκον) ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Μοῦ ὑπενθύμισε κατ' ἀρχὴν τὸν τόνον τοῦ τουρκικοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος — πιστεύει — θὰ πρέπει νὰ ἀποδίδη ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Ἀνεφέρθη ἐπίσης εἰς τουρκικὰς στρατιωτικὰς συγκεντρώσεις εἰς τὴν Θράκην καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις εὑρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα ἀποφάσεως διὰ τὴν ἀπέλασιν 160 ξένων, πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἶναι Γερμανοί, Ἰταλοὶ καὶ Οὗγγροι. Οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀντιστοίχων κρατῶν ἐκλήθησαν νὰ διασφαλίσουν τὴν ἀναχώρησίν των, ἄλλως (οἱ ξένοι) θὰ ἐκδιωχθοῦν ἀπὸ τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν.

2. Ἐφάνη νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἰσχὺν τοῦ ἐπιχειρήματός μου καὶ μοῦ ἔδωσε γενικῶς καθησυχαστικὴν ἀπάντησιν, ἡ ὁποία ὅμως ἦτο πολὺ γενική.

3. Μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ εἰς Ρώμην Τοῦρκος πρεσβευτὴς ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸν Σοβιετικὸν πρεσβευτήν, ὅτι ὅταν ὁ τελευταῖος ἠρώτα περὶ τῶν προθέσεων τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, ὁ κόμης Τσιάνο τοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἡ Ἰταλία δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ἐξωθήση τὰ πράγματα εἰς τὰ ἄκρα. Ὁ (Τοῦρκος) ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν μοῦ εἶπεν ἐπίσης ὅτι ὁ εἰς Ρώμην Γερμανὸς πρεσβευτὴς ἔλαβε τὴν ἰδίαν ἀπάντησιν».

ΔΕΝ ΤΡΕΦΕΙ ΕΛΠΙΔΕΣ

Τὴν 2α Σεπτεμβρίου 1940 ὁ Μάικλ Πάλαιρετ μεταδίδει στὸ Λονδῖνο ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν φαίνεται νὰ τρέφη ψευδαισθήσεις ὡς πρὸς τὴν στάσι τῆς Τουρκίας:

«Ἕως τώρα, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔχει ἐσκεμμένως ἀποφύγει νὰ θέση εὐθέως στὴν τουρκικὴ κυβέρνησιν τὸ ἐρώτημα ἐὰν πρόκειται νὰ παράσχη τὴν βοήθειά της (στὴν Ἑλλάδα) ἢ ὄχι (...).

Ὅταν ἀνέφερα ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως (Μεταξᾶς) δὲν τρέφει ἐλπίδες γιὰ τουρκικὴ βοήθεια, δὲν ἤθελα νὰ ἀφήσω νὰ ἐννοηθῆ ὅτι δὲν θὰ τῆς ἀπέδιδε μεγάλην ἀξίαν, ἐὰν ἐλαμβάνετο. Τὸν ἔχει ἀποθαρύνει ἡ πλήρης ὑπεκφυγῶν στάσις τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καί, ἐλλείψει θετικῶν ὑποσχέσεων ἀπὸ τῆς πλευρᾶς της ὅτι θὰ βοηθήση τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν (ἡ Ἑλλὰς) ἐδέχετο ἐπίθεσιν μόνο ἀπὸ τὴν Ἰταλία, νομίζω ὅτι αἰσθάνεται ὅτι ἐμεῖς (οἱ Ἄγγλοι) ἔχομε μεγαλύτερη πιθανότητα νὰ τοὺς πείσωμε νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ὁριστικὲς ἀπέναντί μας ὑποχρεώσεις των, πρὸς ἴδιο συμφέρον των ὅσον καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἑαυτῶν μας».

Μὲ ἄλλο τηλεγράφημά του ὁ Πάλαιρετ μεταδίδει τὴν 5η Σεπτεμβρίου τὶς ἀπόψεις τοῦ Παπάγου γιὰ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ κρατήση τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τὴν ἀδυναμία τῶν Ἑλλήνων στὸν ἀέρα:

«5 Σεπτεμβρίου 1940, ὥρα 7.10 μ.μ. Νο 817

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΝ

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπιτελείου ἐδήλωσε σήμερον εἰς τὸν στρατιωτικόν (μας) ἀκόλουθον ὅτι θεωρεῖ τὰ ἑλληνικὰ στρατιωτικὰ μέτρα ἐπαρκῆ διὰ νὰ συγκρατήσουν τὴν ἐξ Ἀλβανίας ἰταλικὴν ἐπίθεσιν ἐπὶ χρόνον ἀρκετόν, ὥστε νὰ συμπληρωθῆ μιὰ γενικὴ ἐπιστράτευσις. Εἶπεν ὅτι ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος θὰ ἠδύνατο νὰ δώση τὴν πληροφορίαν αὐτὴν εἰς τὸ Λονδῖνον — ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπολογισθοῦν αἱ συνέπειαι τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἀέρα. Δὲν ἔδωσε λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῶν θέσεων, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι περαιτέρω στρατιωτικαὶ κινήσεις ἐτελοῦνται εἰς τὴν Ἤπειρον».

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΔΙΑΘΕΣΙ

Ἀλλὰ οἱ Ἄγγλοι δὲν ἔτρεφαν ψευδαισθήσεις γιὰ τὶς διαθέσεις τῶν Τούρκων. Μὲ ἡμερομηνία 6 Σεπτεμβρίου

1940 ὁ Νίκολς γράφει πρὸς τὸν γραμματέα τοῦ Πολεμικοῦ Συμβουλίου συνταγματάρχη Χόλλις:

«Φρονῶ ὅτι θὰ ἀνταπεκρίνετο στὴν ἀλήθεια ἐὰν συνωψίζαμε τὴν ἰδικήν μας στάσιν ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτὸ ὡς ἑξῆς: Ἡ κυρία ἀξία τῆς Τουρκίας δι' ἡμᾶς εἶναι ὑψίστης σημασίας, ἔγκειται δὲ στὸ γεγονὸς ὅτι δὲν εἶναι σύμμαχος τῆς Γερμανίας, μὲ ἄλλους λόγους ὅτι δὲν ἀφήσαμε τοὺς Γερμανοὺς νὰ τὴν πάρουν μαζί των. Μὲ ἄλλους λόγους, εἶναι δι' ἡμᾶς (ἡ Τουρκία) τεραστίας ἀρνητικῆς ἀξίας ἀκόμη καὶ ἐὰν δὲν μᾶς δίδη τίποτε θετικό. Καὶ ἡ σημαντικώτερη ὄψις τῆς τουρκικῆς πολιτικῆς μας εἶναι ἴσως ἡ ἀνάγκη νὰ διατηρήσωμε ἀναλλοίωτο τὸ ἀρνητικὸ αὐτὸ πλεονέκτημα. Ἐνῶ, λοιπόν, ἐπιθυμοῦμε ζωηρῶς οἱ Τοῦρκοι νὰ βοηθήσουν τὴν Ἑλλάδα ὅσο αἰσθάνονται ὅτι δύνανται, δὲν νομίζομε ὅτι εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν μελλοντικῶν μας σχέσεων μὲ τὴν Τουρκίαν νὰ ὀχλοῦμε τοὺς Τούρκους ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό, ἂν καὶ θέλομε νὰ καταλάβουν ὅτι θὰ χαροῦμε γιὰ ὁ,τιδήποτε δυνηθοῦν νὰ κάνουν γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἕλληνες. Αὐτὸ καθίσταται σαφὲς σὲ (τηλεγραφήματά μας) πρὸς τὴν Ἄγκυρα. Θὰ ἀναγνωρίσετε ὅτι οἱ Τοῦρκοι οὐδεμίαν συμβατικὴν ὑποχρέωσιν ἔχουν νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἕλληνες ἀλλά, βεβαίως, ὑποχρεοῦνται νὰ συνεργασθοῦν ἀποτελεσματικῶς μὲ ἐμᾶς τοὺς ἰδίους, ἐὰν ὑλοποιήσωμε τὴν ἐγγύησίν μας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ (πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας στὴν Ἄγκυρα σὲρ Χιοὺ Κνάτσμπουλ — Χιούγκεσσεν ἔχει ἤδη ἐκφέρει τὴν γνώμη ὅτι, ἐὰν τεθῆ ἀντιμέτωπη τῶν ὑποχρεώσεών της κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τῆς Συνθήκης, ἡ Τουρκία θὰ εὕρη κάποια πρόφασιν γιὰ νὰ μὴν ἐκπληρώση τοὺς ὅρους των καὶ ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ (τουρκικοῦ) ἐπιτελείου ἔχει πεῖ στὸν (ἀρχηγὸ τῆς ἀγγλικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς) ναύαρχο Κέλλυ ὅτι ἡ Τουρκία δὲν εἶχε ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήση τὴν Ἑλλάδα καὶ οὐδεμίαν πρόθεσιν εἶχε νὰ πράξη τοῦτο. Ὁ Χιούγκεσσεν μετέδωσε αὐτὸ στὸ τηλεγράφημά του (τῆς 20ῆς Αὐγούστου) καὶ τίποτε, ἀπὸ ὅσα ἔχομε ἔκτοτε πληροφορηθῆ, δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμε ὅτι ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἔχει ἀκόμη ἀναθεωρήσει τὴν στάσιν της».

ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΝΤΑΙ

Καὶ φυσικὰ ἔπεσαν στὸ κενὸ οἱ ὑποδείξεις τοῦ Πάλαιρετ γιὰ τοὺς τρόπους ἐκδηλώσεως τῆς τουρκικῆς συμπαραστάσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ὑποδείξεις αὐτές, ποὺ ἀπορρίφθηκαν ἀπὸ τοὺς Βρεταννοὺς ἐπιτελάρχες στὶς 12 Σεπτεμβρίου, ἦσαν οἱ παρακάτω:

«α) Τουρκικὲς ναυτικὲς δυνάμεις νὰ δράσουν στὸ Νότιο Αἰγαῖο.

»β) Ἡ Τουρκία νὰ παρεμποδίση ἰταλικὰ πετρελαιοφόρα ποὺ πλέουν πρὸς τὴν Βάρνα (τῆς Βουλγαρίας).

»γ) Ὁ τουρκικὸς στρατὸς στὴν Θράκη νὰ χρησιμοποιηθῆ γιὰ νὰ συγκρατήση τὸν βουλγαρικὸ στρατὸ καὶ νὰ διασφαλίση ἔτσι τὴν βουλγαρικὴ οὐδετερότητα.

»δ) Ἡ τουρκικὴ ἀεροπορία, ἐφ' ὅσον δὲν χρειασθῆ γιὰ ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν (ὑπὸ ἰταλικὴ κατοχὴ) Δωδεκανήσων, νὰ χρησιμοποιήση δύο ἢ τρία σμήνη βομβαρδιστικῶν ἀπὸ ἑλληνικοὺς ἀερολιμένες καὶ (τουρκικὰ) βομβαρδιστικὰ νὰ δράσουν ἀπὸ τουρκικοὺς ἀερολιμένες ἐναντίον τῶν ἰταλικῶν γρ (αμμῶν) ἐ (πικοινωνίας) στὴν Ἀλβανία.

»ε) Ἐφ' ὅσον οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέμβουν κατὰ τῆς Ἰταλίας, εἴτε νὰ ἐπιστρέψουν (στὴν Ἀγγλία) μέρος τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖο τοὺς ἔχομε παράσχει, εἴτε νὰ τὸ δανείσουν στὴν Ἑλλάδα.

»στ) Ἡ Τουρκία νὰ συμμετάσχη σὲ συνδυασμένες ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Δωδεκανήσων».

«ΔΕΝ ΤΟΥΣ ΠΕΙΘΟΜΕ»

Μνημόνιο τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις μὲ ἡμερομηνία 16 Σεπτεμβρίου ἀναφέρεται ἐπίσης στὴν τουρκικὴ στάσι ἔναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν ἀδυναμία νὰ πεισθοῦν οἱ Τοῦρκοι νὰ τιμήσουν τὴν ὑπογραφή τους:

«Ἐν τούτοις, τὸ πρόβλημα τῶν γενικωτέρων ἐπιπτώσεων

στὰ Βαλκάνια τουρκικῆς συνδρομῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα εἶναι κυρίως θεωρητικό. Δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις ἀπὸ τὴν Ἄγκυρα ὅτι θὰ ἠμπορούσαμε νὰ πείσωμε τὴν Τουρκία νὰ ἔλθη σὲ βοήθεια τῆς Ἑλλάδος. Ἡ συνομιλία τοῦ κ. Μόργκαν μὲ τὸν (Τοῦρκο ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν) κ. Σαράτσογλου καταδεικνύει ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἔχουν μετακινηθῆ ἀπὸ τὴν στάσιν τῆς ἀδέσμευτης ἐπαγρυπνήσεως. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μία νότα αἰσιοδοξίας. Ὁ κ. Σαράτσογλου δὲν πιστεύει ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος συνδυασμένης ρωσογερμανικῆς πιέσεως στὴν νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη. Κατ' αὐτόν, ὁ κίνδυνος γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἔχει περιορισθῆ χάρις στὴν αὐξανομένη δύναμίν μας στὴν Μεσόγειο, τὶς ἑλληνικὲς προετοιμασίες καὶ τὰ τουρκικὰ μέτρα στὴν Θράκη. Ἀλλὰ ὁ κ. Μόργκαν ἐπέτυχε νὰ ἀποσπάση (ἀπὸ τὸν Σαράτσογλου) δύο ἀρκούντως θετικὲς δηλώσεις. Ἡ πρώτη ἦταν ὅτι ἡ ἧττα τῆς Ἑλλάδος θὰ ἀποτελοῦσε σοβαρὸ κίνδυνο γιὰ τὴν Τουρκία καὶ ἡ δεύτερη ἦταν ἡ ἀναγνώρισις ὅτι ἡ δήλωσις ὅτι ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἦταν ζωτικῆς σημασίας γιὰ τὴν Τουρκία θὰ εἶχε ἐνδεχομένως ἄριστες ἐπιπτώσεις ἀποτροπῆς (ἰταλικῆς ἐπιθέσεως) ὡς καὶ μία ὑπόσχεσιν ὅτι μία δήλωσις θὰ γίνη σὲ κατάλληλη εὐκαιρία.

»Δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀνταλλαγὴ τηλεγραφημάτων ἔχει σημαντικῶς προωθήσει τὰ πράγματα καὶ ἡ μόνη ἐνέργεια ποὺ μοῦ φαίνεται ὅτι μᾶς εἶναι δυνατὸ νὰ κάνωμε εἶναι νὰ ποῦμε στὸν (πρεσβευτὴ στὴν Ἄγκυρα) σὲρ Χ. Κνάτσμπουλ — Χιούγκεσσεν νὰ μὴν ἀφήση τοὺς Τούρκους νὰ λησμονήσουν ὅτι ἔχουν ὑποσχεθῆ νὰ κάνουν μία δημοσία δήλωσιν ὅτι ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ζωτικὰ ἐνδιαφέροντα τῆς Τουρκίας καί, ταυτοχρόνως, νὰ τοὺς προειδοποιήση νὰ μὴν τρέφουν ἀβάσιμη αἰσιοδοξία».

Ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι «ὑπεκφεύγουν» καὶ ἀρνοῦνται ἀκόμη καὶ μία δήλωσι νὰ κάμουν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Βούλγαροι περιμένουν τὸν πόλεμο καὶ τοὺς Γερμανοὺς γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς ἐδαφικὲς διεκδικήσεις τους στὴν Μακεδονία. Ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς στὴν Σόφια Ρέντηλ τηλεγραφεῖ στὸ Φόρεϊν Ὄφφις τὴν 18η Σεπτεμβρίου 1940:

«Σόφια, 18 Σεπτεμβρίου 1940 Νο 74

Κύριον γεγονὸς τοῦ παρελθόντος 15θήμερου ὑπῆρξεν ὁ διακανονισμὸς τοῦ θέματος τῆς Δοβρουτσᾶς. Τοῦτο, μαζὶ μὲ τὴν ἐπιδεξίαν καὶ ἐπίμονον παρουσίασιν τῶν γερμανικῶν εἰδήσεων, αἱ ὁποῖαι δίδουν ἐξωγκωμένην εἰκόνα τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐπιδρομῶν κατὰ τοῦ Λονδίνου, ἐξώθησε τὴν κοινὴν γνώμην ἀκόμη περισσότερον πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς Γερμανίας.

2. Παρατηρεῖται κάποια ἔξαψις, ἰδιαιτέρως μεταξὺ στρατιωτικῶν κύκλων, σχετικῶς μὲ τὴν πιθανότητα μιᾶς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Προεξοφλεῖται ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν αἱ δυνάμεις τοῦ Ἄξονος πιθανὸν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν Δυτικὴν Θράκην. Ὡρισμένοι ὀλιγώτερον ὑπεύθυνοι κύκλοι πιστεύουν ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ συμβουλεύσουν τὴν Βουλγαρίαν ὅπως ἀναλάβη πρωτοβουλίαν καὶ καταλάβη τὴν περιοχὴν αὐτὴν μὲ τὴν γερμανικὴν ἔγκρισιν, εὐθὺς ὡς ἀρχίση ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος· ὁ δὲ Βέλγος πρεσβευτὴς μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἐγένετο ἀκόμη καὶ συζήτησις περὶ ἐπικειμένης γενικῆς ἐπιστρατεύσεως μὲ ἀντικείμενον τὸν στόχον αὐτόν.

3. Ἐξακολουθῶ, ἐν τούτοις, νὰ πιστεύω ὅτι πλέον σώφρονα ἐδῶ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πεπεισμένα διὰ τὴν τελικὴν γερμανικὴν νίκην, θὰ ἀρνηθοῦν νὰ υἱοθετήσουν οἱανδήποτε ἀνεξάρτητον στρατιωτικὴν πρωτοβουλίαν ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρίας. Πάντως, ἐὰν ἡ Ἰταλία ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Γερμανία προσφέρη εἰς τὴν Βουλγαρίαν στρατιωτικὴν βοήθειαν μὲ προοπτικὴν τὴν προσάρτησιν μιᾶς ἐδαφικῆς διεξόδου εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἡ Βουλγαρία θὰ ἦτο ἴσως ἀνίκανος νὰ ἀρνηθῆ καὶ ἡ γερμανικὴ ἐπιρροὴ θὰ ἐγίνετο παντοδύναμος. Ἀπὸ γερμανικῆς σκοπιᾶς κύριος στόχος θὰ ἦτο φυσικὰ νὰ κτηθῆ στρατιωτικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῶν βουλγαρικῶν ἀεροπορικῶν βάσεων. Τοῦτο ὅμως θὰ περιέκλειε τὸν κίνδυνον, ἀνεπιθύμητον μέχρι στιγμῆς γιὰ τὴν Γερμανίαν ἐπεκτάσεως τοῦ πολέμου εἰς τὰ Βαλκάνια.

4. Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις φαίνεται νὰ ἔχη τελευταίως υἱοθετήσει μίαν περισσότερον προωθημένην ἀλλὰ ἀκόμη μᾶλλον κακῶς συντονισμένην πολιτικὴν ἔναντι τῆς Βουλγαρίας. Πλὴν ἄλλων νέων δραστηριοτήτων ἐδῶ, μεγάλη δημοσιότης ἐδόθη εἰς τὴν ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν τῆς ὁποίας ἔτυχεν ἡ βουλγαρικὴ ποδοσφαιρικὴ ὁμὰς ἐν Μόσχα καὶ τοῦτο προεβλήθη ὡς εὐκαιρία διὰ πολλὰς ἐκδηλώσεις ρωσοβουλγαρικῆς φιλίας. Κομμουνιστικὰ φυλλάδια ἐκυκλοφόρησαν ἐκ νέου ἐδῶ εὐρέως, ἐκδοθέντα προφανῶς μὲ τὴν ἔγκρισιν τῆς Μόσχας — ταῦτα δὲ υἱοθετοῦν τώρα τόνον ὁριστικῶς ἀντιγερμανικόν. Πληροφοροῦμαι ἀπὸ ἀρκετοὺς ἁρμοδίους πα-

ρατηρητάς, ὅτι τὸ φιλορωσικὸν αἴσθημα εὑρίσκεται καὶ πάλιν εἰς ἄνοδον, δι᾽ ὃ καὶ ἡ γερμανικὴ ἐπιρροὴ φαίνεται ἀπίθανον ὅτι θὰ ἀναπτυχθῇ ἄνευ ἀντιδράσεως.

5. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς φρονῶ, ὅτι θὰ ἦτο σφάλμα νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἐδῶ κατάστασιν ὡς ἀνάλογον μὲ τὴν τῆς Ρουμανίας, ὅπου οἱ Γερμανοὶ φαίνονται νὰ ἔχουν ἐγκαθιδρύσει ἕνα πραγματικὸν προτεκτορᾶτον, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ στρατιωτικὴν κατοχήν, ἰδίως δὲ ἐπὶ τοῦ Κάτω Δουνάβεως. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐδῶ γερμανικὴ ἐπιρροὴ ἐνδέχεται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἰσχυρὰν ρωσικὴν ἀντίδρασιν, ἐξακολουθῶ δὲ νὰ ὑποθέτω ὅτι ἐὰν οἱ Γερμανοὶ ἀνελάμβαναν τὸν ἔλεγχον εἰς τὴν Σόφιαν, οἱ Ρῶσοι θὰ ἐπεχείρουν ἴσως νὰ καταλάβουν τὴν Βάρναν καὶ τὸν Πύργον. Πράγματι, αἱ τελευταῖαι ἐνδείξεις ἐδῶ προσθέτουν καὶ νέας ἀμφιβολίας εἰς τὸ κατὰ πόσον Γερμανοὶ καὶ Ρῶσοι ἔχουν πράγματι καταλήξει εἰς ἐπαρκῶς πλήρη συμφωνίαν διὰ τὰς σφαίρας ἐπιρροῆς των εἰς τὴν Ἐγγὺς καὶ Μέσην Ἀνατολὴν — εἰς τρόπον ὥστε οἱ Γερμανοὶ νὰ δύνανται νὰ καταλάβουν τὴν χώραν αὐτὴν (τὴν Βουλγαρίαν) ἄνευ κινδύνου προκλήσεως μιᾶς γερμανορωσικῆς συρράξεως».

Ο ΜΑΝΙΑΔΑΚΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ

Σὲ τηλεγράφημα τοῦ Πάλαιρετ μὲ ἡμερομηνία 20 Σεπτεμβρίου περιλαμβάνονται ἐξομολογήσεις τοῦ κ. Κωνσταντίνου Μανιαδάκη «ὑπὸ ἄκραν ἐχεμύθειαν» γιὰ τὴν παρακολούθησι τῶν γερμανοφίλων ὑπουργῶν :

«ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΝ

Ἄκρως ἀπόρρητον

Ὁ (ὑφ) ὑπουργὸς Δημοσίας Ἀσφαλείας εἶπε χθὲς ὑπὸ ἄκραν ἐχεμύθειαν ὅτι οἱ μόνοι δύο ὑπουργοί, οἱ ὁποῖοι τώρα δημιουργοῦν ζητήματα μὲ τὰς τάσεις των ὑπὲρ τοῦ Ἄξονος εἶναι ὁ Κοτζιᾶς, ὑπουργὸς Δημοσίων Ὑποθέσεων (SIC) καὶ ὁ Ταμβακόπουλος, ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ἀλλὰ ὅτι ἀμφότεροι παρακολουθοῦνται στενῶς. Ἐξέφρασε τὴν ἐνόχλησίν του διὰ τὰς εἰσηγήσεις τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, αἱ ὁποῖαι σταθερῶς ὁδηγοῦν πρὸς κατευνασμὸν τῆς Ἰταλίας

(τὴν γραμμὴν αὐτὴν υἱοθετεῖ πάντοτε ὁ ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὄ χ ι ὅμως ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως)».

Η ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ Κρήτη ἐμφανίζεται πάλι στὰ μυστικὰ ἀρχεῖα τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις ὕστερα ἀπὸ ἀρκετοὺς μῆνες. Σὲ ἔκθεσι τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτελαρχῶν τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου περιλαμβάνεται ἔγγραφον τοῦ Πάλαιρετ μὲ τὶς ἀπόψεις τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ὀχύρωσι τῆς Κρήτης καὶ σχέδιο τῶν Βρεταννῶν Ἐπιτελαρχῶν πάνω στὸ ἴδιο ἀντικείμενο:

«Ὁ Σὲρ Μάικλ Πάλαιρετ τηλεγραφεῖ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὰ ἀκόλουθα:

»Ὁ πρωθυπουργὸς ἐξουσιοδότησε τοὺς στρατιωτικοὺς ἀκολούθους μας νὰ συζητήσουν συντονισμένον σχέδιον ἀμύνης τῆς Κρήτης μὲ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ὡς πρόεδρον τοῦ ἑλληνικοῦ Συμβουλίου Ἀμύνης. Ὁ τελευταῖος ἐδήλωσε σήμερον ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ ἀνταλλάξῃ ἀπόψεις, ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ λάβωμεν καί, ἐπίσης, κατὰ ποῖον τρόπον αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις δύνανται νὰ συνεργασθοῦν. Περισσότεροι ἀπὸ 12.000 ἄνδρες εὑρίσκονται ὑπὸ τὰ ὅπλα εἰς τὴν Κρήτην, ἀλλὰ ἡ κατάστασις παραμένει ἀμετάβλητος χωρὶς ἀντιαεροπορικὸν ἢ ἐπάκτιον πυροβολικόν.

»2) Οἱ ἀρχιστράτηγοι εἰς τὴν Μ. Ἀνατολήν, ἀναφερόμενοι εἰς τὰ ὡς ἄνω προτείνουν ὅπως ἡ ἄμυνα τῆς Κρήτης συζητηθῇ μὲ τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τῆς ἀκολούθου γραμμῆς:

»1. α) Θὰ εἶναι δυνατὸν μὲ 12.000 ἄνδρας ὑπὸ ἀποφασιστικὴν ἡγεσίαν νὰ ἀποκρουσθῇ ἡ ἐπίθεσις ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα;

» β) Τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ προβληθῇ ἀντίστασις πάσῃ θυσίᾳ, εἶναι: Ἡράκλειον, Χανιά, ὅρμος Σούδας, Κόλπος Μεραμπέλλου καὶ ὅρμος Σητείας.

»γ) Θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν μέτρα διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐμποδίων εἰς ὅλα τὰ πιθανὰ σημεῖα ἀποβάσεως.

» δ) Ἡ πλέον ἄμεσος μορφή, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ λά-

δη ἡ βοήθειά μας θὰ εἶναι ἀπὸ ἀέρος, ὁ δὲ βομβαρδισμὸς τοῦ ἐχθροῦ εἰς περιωρισμένην κλίμακα θὰ εἶναι δυνατὸς ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς πληροφορίας ὅτι ἐξεδηλώθη ἐπίθεσις κατὰ τῆς Κρήτης.

» ε) Ὁ βομβαρδισμὸς αὐτὸς θὰ ἐνισχυθῇ ἀργότερον ἀπὸ βομβαρδισμούς, ἐπιθέσεις διὰ τορπιλλῶν καὶ ἀπὸ μαχητικὰ ἀεροπλάνα τῆς Ναυτικῆς Ἀεροπορίας.

» ζ) Ἡ πρώτη βοήθεια ἀπὸ σκάφη ἐπιφανείας θὰ καταφθάση ἐντὸς 30 ὡρῶν.

» 2. Θὰ πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ ὅτι εἶναι ζωτικὸν νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀποφασιστικὴ ἀντίστασις εἰς τὰς πρώτας ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις κατὰ τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ βοήθεια θὰ εἶναι καθ' ὁδὸν καὶ δεύτερον νὰ παρασχεθοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον πληροφορίαι περὶ τῶν ἐχθρικῶν κινήσεων. Θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν μέτρα διὰ ν' ἀντιμετωπισθοῦν ἐπιθέσεις ἀπὸ δυνάμεις ἀερομεταφερομένας ὡς καὶ μονάδας ἀλεξιπτωτιστῶν.

»3. Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπογραμμισθῇ ὡς ὄντως βασίμως πιθανὸν ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίθεσις θὰ εἶναι ἰσχυρῶς ὠργανωμένη, ἡ ἐχθρικὴ νηοπομπὴ θὰ ἐπισημανθῇ ἀπὸ τὰς περιπολίας μας καὶ ἴσως καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐπιτεθῶμεν ἐαντίον της πρὶν ἀκόμη φθάση. Τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ νὰ τονισθῇ ἡ σημασία τῆς καλῆς ἐπακτίου παρατηρήσεως παντοῦ καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀπὸ ἀέρος ἀναγνωρίσεως ἀπὸ τὴν βορειοδυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ ἐπισημανθῇ ἡ νηοπομπὴ ὅσον τὸ δυνατὸν βορειότερον καὶ ἡ πληροφορία νὰ μᾶς κοινοποιηθῇ ἀμέσως.

» 4. Θὰ πρέπει νὰ καταστῇ σαφὲς ὅτι αἱ ναυτικαί μας δυνάμεις θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προκαλέσουν σοβαρὰς ζημίας εἰς τοὺς ἐπιτιθεμένους καὶ τὰ μεταγωγικά των καὶ ὅτι θὰ ἀπειλήσουν τὰς συγκοινωνίας των. Πολὺ περιωρισμένη στρατιωτικὴ ἀεροπορικὴ βοήθεια εἶναι δυνατὸν νὰ παρασχεθῇ, ἐν ὄψει τῶν σημερινῶν διαθεσίμων μας καὶ τῆς ἀπειλῆς ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου.

» 5. Οἱ στρατιωτικοὶ καὶ λοιποὶ ἀκόλουθοι θὰ πρέπει νὰ θέσουν ἐπειγόντως τὸ ζήτημα ναυτικῆς καὶ ἐναερίου ἀναγνωρίσεως καὶ ἀσυρμάτου ἐπικοινωνίας μεταξὺ Ἀθηνῶν, Κρήτης καὶ Αἰγύπτου. Ταῦτα θὰ ἀποτελέσουν ἄμεσον πρόβλημα, ἂν πρόκειται νὰ ἔλθωμεν εἰς βοήθειαν τῆς Ἑλλάδος μὲ στενὰ περιθώρια χρόνου.

» 6. Τὸ σχέδιόν μας, εἰς γενικὰς γραμμάς, θὰ εἶναι νὰ ἐπιτεθῶμεν ἐναντίον τῶν μεταγωγικῶν καὶ μεταφορικῶν τοῦ ἐχθροῦ δι' ἀεροσκαφῶν καὶ ὑποβρυχίων, ὅσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον. Τοῦτο θὰ ἐπακολουθήση ἐπίθεσις πλοίων ἐπιφανείας ἐπὶ ἐχθρικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκφορτώνωνται εἰς ὡρισμένους λιμένας. Ἡ ἄμυνα τῶν ἀκτῶν θὰ πρέπει πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἀφεθῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ σύνδεσμος θ' ἀποκατασταθῇ ἀμέσως διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ μεγίστη χρησιμοποίησις τῆς ναυτικῆς συνεργασίας. Οἱ ἀκόλουθοι θὰ πρέπει νὰ διακριβώσουν τὰς πλέον ἀμέσους ἀνάγκας εἰς ἐφόδια τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Κρήτην, μολονότι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐγγυηθῶμεν ὅτι εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ τὰς καλύψωμεν».

ΥΣΤΑΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ

Τὴν Κρήτη ἤθελε νὰ ἐξασφαλίση ὁ Πάλαιρετ καὶ σὰν ὕστατο καταφύγιο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Δὲν ἦτο ἀπὸ τότε βέβαιο ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ κατόρθωνε νὰ συγκρατήση τοὺς ἐχθρούς. Γράφει τὴν 9η Ὀκτωβρίου 1940 στὸ Φόρεϊν Ὄφφις:

« (...) Ἡ σημασία τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς Κρήτης εἶναι προφανὴς τόσον ἀπὸ τὴν ἄποψιν τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκεῖ (παρασχεθησομένης) βοηθείας ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀποφασιστικότητος δι' ἀντίστασιν ὅσον καὶ διὰ νὰ παρασχεθῇ ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βασιλικὴν Οἰκογένειαν καὶ τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα».

Ἀπὸ ἄλλο μνημόνιο τῶν Βρεταννῶν Ἐπιτελαρχῶν μὲ ἡμερομηνία 13 Ὀκτωβρίου προκύπτει ὅτι οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς Κρήτης συνεχίσθηκαν μυστικὰ μέχρι τὴν ἰταλικὴ ἐπίθεσι:

«Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐπιτελείων θὰ ἐνθυμοῦνται ὅτι προσφάτως ἐκάλεσαν τὸ Φόρεϊν Ὄφφις νὰ πληροφορήση τὸν πρεσβευτὴν τῆς Α.Μ., ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι εἶχον ἐξου-

σιοδοτηθῆ νὰ συζητήσουν τὴν ἄμυναν τῆς Κρήτης μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς γραμμῆς τὴν ὁποίαν ὑπέδειξαν οἱ ἀρχιστράτηγοι τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐπιτελείων ἐνημέρωσαν ἐπίσης σχετικῶς τοὺς ἀρχιστρατήγους εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολὴν καὶ τοὺς ἐξουσιοδότησαν νὰ ἐκδώσουν ὁδηγίας ἀπ' εὐθείας πρὸς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀκολούθους εἰς τὰς Ἀθήνας.

»2. Ἐξητάσαμεν κατὰ πόσον ἦτο δυνατὸν νὰ ληφθοῦν πρόσθετα μέτρα διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ ἀσφάλεια τῆς Κρήτης ἔναντι ἰταλικῆς ἐπιθέσεως.

»3. Πιστεύομεν ὅτι θὰ εἶναι δυνατὸν ν' ἀποσταλοῦν εἰς τὴν νῆσον μερικοὶ Βρεταννοὶ ἀξιωματικοὶ μὲ πολιτικὴν περιβολὴν καὶ ἀφανῶς νὰ παράσχουν συμβουλὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας διοικητὰς εἰς τὴν Κρήτην, ἐπὶ τῶν μέτρων ἀσφαλείας, νὰ ἐνισχύσουν τὸ πνεῦμα ἀντιστάσεως εἰς περίπτωσιν ἐπιθέσεως καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν ταχεῖαν καὶ ἀποτελεσματικὴν πληροφόρησιν περὶ ἰταλικῆς ἐπιθέσεως.

»4. Συνενοήθημεν σχετικῶς μὲ τὸ Φόρεϊν Ὄφφις, τὸ ὁποῖον συμφωνεῖ ὅτι τοῦτο δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ μόνον κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία, ὡς ἐπισημαίνει τὸ Φόρεϊν Ὄφφις, πιθανὸν νὰ εἶναι διστακτικὴ εἰς τὸ νὰ τὴν παράσχῃ, ἐκ φόβου ἰταλικῶν ἀντιδράσεων, δεδομένου ὅτι εἶναι ἀπίθανον νὰ τηρηθῇ μυστικὴ ἡ παρουσία τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν εἰς τὴν Κρήτην. Κατὰ συνέπειαν θὰ πρέπει νὰ συνεννοηθῶμεν μὲ τὸν σὲρ Μ. Πάλαιρετ ἐπὶ τοῦ θέματος (...)».

Ὁ Μεταξᾶς ἐν τῷ μεταξὺ ζητᾶ ἀπὸ τὸν Ἄγγλο πρεσβευτὴ Πάλαιρετ νὰ καθορισθῇ πότε θὰ τοῦ δοθοῦν τὰ ἀεροπλάνα καὶ τὰ πυροβόλα τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχαν ὑποσχεθῇ ἔστω καὶ ἀορίστως. Ὁ σὲρ Μάικλ ἀναφέρει τὸ περιεχόμενο τοῦ διαλόγου του μὲ τὸν Ἕλληνα πρωθυπουργό, στὸ Λονδῖνο:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως μὲ ἐκάλεσε τὴν ἑσπέραν τῆς 12ης Ὀκτωβρίου γιὰ νὰ συζητήσωμεν τὴν ὅλη κατάστασιν. Δὲν ὑπῆρξε νέα ἐξέλιξις στὴν ἰταλικὴ ἀπειλὴ καὶ δὲν ἔχει πληροφορίες ὡς πρὸς τὰ γερμανικὰ σχέδια. Ἐὰν (οἱ Γερμανοὶ) περιορισθοῦν σὲ κατάληψιν τῆς Ρουμανίας, τότε δὲν ὑπάρχει λόγος ἄμεσης ἀνησυχίας ἀλλὰ ἐὰν (ὡς δύναται νὰ συμβῇ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν) διεισδύσουν στὴν Βουλγαρία, τοῦτο θὰ ἐσήμαινε μία γενικευμένη ἀνατολικὴ ἐκστρατεία καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ (Βρεταννικῆς) Μεγαλειότητος θὰ εὑρίσκετο ἀντιμέτωπη καταστάσεως ποὺ ἐπέβαλλε ἄμεσην ἀπόφασιν. Τί εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ κάνωμε; Ἦταν ἱκανοποιημένος μὲ τὶς στρατιωτικὲς προετοιμασίες του στὴν ἀλβανικὴ μεθόριο, στὴ Μακεδονία καὶ στὴν Κρήτη καὶ ἦταν πεπεισμένος ὅτι ἡ Τουρκία ἦταν ἀποφασισμένη ὅσον καὶ ἡ Ἑλλὰς νὰ ἀντισταθῇ ἐνόπλως ἐναντίον οἱασδήποτε ἐπιθέσεως. Μήπως, ὅμως, δὲν μᾶς ἦταν δυνατὸ νὰ τὸν βοηθήσωμε ὄχι μόνο πρὸς συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἴδιόν μας συμφέρον; Ὡς καλῶς ἐγνωρίζαμε, ἐχρειάζετο ἐπειγόντως ἀεροπλάνα καὶ ἀντιαεροπορικὰ καὶ ἀντιαρματικὰ ὅπλα.

»2. Τοῦ εἶπα ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἐγνώριζε καλῶς τὴν σημασίαν νὰ πληρώσῃ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἑλλάδος (ὅπως τῆς εἶχα ὁ ἴδιος συνεχῶς καὶ ἐπειγόντως ὑπογραμμίσει), ἀλλά, ἀτυχῶς, αὐτὰ ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζετο περισσότερο ἡ Ἑλλάς, ἦσαν καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἦταν ἀδύνατο, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ παράσχωμε, ἂν καὶ ἴσως, τοῦτο νὰ μᾶς ἦταν δυνατὸν ἀργότερον. Ἐξήγησα, ἐπίσης, ὅτι συμβατικὲς ὑποχρεώσεις μᾶς ἐπέβαλλαν νὰ ἐφοδιάσωμε τὴν Τουρκίαν μὲ ὅπλα, γιὰ τὰ ὁποῖα εἶχαν χορηγηθῇ πιστώσεις καὶ ὅτι ἡ ἄμυνα τῆς Αἰγύπτου πρέπει νὰ εἶναι τὸ πρῶτο μέλημά μας.

»3. Ἐθλίβη δι' ὅλα αὐτά, ἀλλὰ ὑπέδειξε α) ὅτι τὰ γεγονότα στὴν Ρουμανία ἐδημιουργοῦσαν νέο καὶ ζωτικὸ λόγο νὰ πληρωθοῦν οἱ ἐλλείψεις τῆς Ἑλλάδος χωρὶς νὰ χάσωμε στιγμὴ καὶ β) ἐφ' ὅσον ἡ ἰταλικὴ προέλασις στὴν Αἴγυπτο ἀνακοπῇ (καὶ ὁ ἴδιος εἶναι πεπεισμένος ὅτι δὲν θὰ συνεχισθῇ), τότε θὰ μᾶς ἦταν δυνατὸ νὰ προγραμματίσωμε ὡρισμένο τοὐλάχιστο ἀριθμὸ ἀεροπλάνων γιὰ χρησιμοποίησιν ἐδῶ εὐθὺς μόλις ἡ Ἑλλὰς δεχθῇ ἐπίθεσιν εἴτε τῆς Ἰταλίας εἴτε τῆς Γερμανίας.

»4. Ὑποστηρίζει ὅτι εὐθὺς ὡς ἡ Ἑλλὰς εὑρεθῇ στὸν πόλεμον, ἡ κατοχή μας στὴν Κρήτη θὰ μᾶς ἐπιβάλῃ νὰ ἐπεκτείνωμε τὶς ἀεροπορικές μας ἐπιχειρήσεις στὸ ἠπειρωτικὸ ἔδαφος καὶ μᾶς παρακαλεῖ νὰ προσχεδιάσωμε καταλλήλως τώρα».

Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ δίδονται ὁδηγίες στὸν Πάλαιρετ νὰ πληροφορήσῃ σχετικὰ μὲ τὴν βοήθεια τὸν Μεταξᾶ:

«Δύνασθε νὰ διαβεβαιώσετε τον πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως ὅτι εἴμεθα πρόθυμοι νὰ δώσωμε στὴν Ἑλλάδα ὅλην τὴν βοήθειαν, ποὺ διαθέτομε εὐθὺς ὡς ἡ Ἑλλὰς δεχθῆ ἐπίθεσιν. Ἡ βοήθεια αὐτή, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, πρέπει νὰ περιορισθῆ σὲ ἐνεργείας τοῦ ναυτικοῦ, ἐνῶ ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποσχεθῶμεν ἀεροπορικὲς ἐνισχύσεις, ἀσφαλῶς θὰ ἐπωφεληθῶμεν οἱασδήποτε εὐκαιρίας προσφερθησομένης πρὸς βομβαρδισμὸν τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων (...).

»Φοβοῦμαι ὅτι θὰ μᾶς ἦταν ἀδύνατο νὰ πείσωμε τοὺς Τούρκους νὰ ἀποστείλουν ἀεροπλάνα στὴν Ἑλλάδα ἐφ᾽ ὅσον ἀσφαλῶς θὰ ὑπεστήριζαν ὅτι ἀδυναμίες στὸν ἰδικό των ἐξοπλισμὸ καθιστοῦν τοῦτο ἀνεφάρμοστο (...).

»...Ἐπὶ τοῦ παρόντος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήσωμε ἰδικά μας βομβαρδιστικά, ἀκόμη καὶ ἐὰν ἦσαν διαθέσιμα, ἀπὸ ἑλληνικὰ ἀεροδρόμια.

»...Ἀσφαλῶς εἶναι δυνατὸν νὰ πῆτε στὸν πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως, ἐὰν νομίζετε ὅτι τοῦτο θὰ διευκόλυνε τὰ πράγματα, ὅτι ἐλπίζομε ὅτι θὰ εἴμεθα τοῦ χρόνου σὲ θέσιν νὰ προσφέρωμε περισσότερον οὐσιαστικὴ βοήθεια πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐὰν δεχθῆ ἐπίθεσιν, παρ᾽ ὅτι εἴμεθα σὲ θέσιν τώρα».

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΑΚΟΥΤΕ ΤΟΝ ΜΕΤΑΞΑ...

Μὲ ἡμερομηνία 17 Ὀκτωβρίου 1940 ὁ Πάλαιρετ μέμφεται τηλεγραφικῶς τοὺς ἁρμοδίους στὸ Φόρεϊν Ὄφφις γιατὶ δὲν λαμβάνουν ὑπ᾽ ὄψιν τους τὶς προειδοποιήσεις καὶ προβλέψεις τοῦ Μεταξᾶ σχετικὰ μὲ τὴν συγκέντρωσι ὅλης τῆς συμμαχικῆς βοηθείας στὴν Τουρκία:

«Τὸ Στρατηγεῖον Μέσης Ἀνατολῆς ἔχει λάβει κοινοποιήσεις τῶν πολυαρίθμων τηλεγραφημάτων μου, τὰ ὁποῖα ἀναφέρουν τὴν αἴτησιν τοῦ προέδρου τοῦ (ἑλληνικοῦ) ὑπουργικοῦ συμβουλίου δι᾽ ὁπλισμὸν καὶ πρὸ πάντων δι᾽ ἀεροπορικὴν ὑποστήριξιν εἰς περίπτωσιν ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος (βλέπε τηλεγράφημά μου 950, 14ης Ὀκτωβρίου, πρὸς Φόρεϊν Ὄφφις). Καθ᾽ ὃν χρόνον ἀνασκοπεῖτε τὴν θέσιν μας εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν, θὰ ἐπεθύμουν νὰ τονίσω ὅτι ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς δὲν εἶναι μόνον πολιτικός, ἀλλὰ καὶ ἐπιτελικὸς ἀξιωματικὸς διεθνοῦς φήμης. Ἔχει θεμελιώσει τὴν πολιτικήν του ἐπὶ τῆς πίστεως εἰς τὴν νίκην μας. Ἀλλὰ μᾶς ἔχει καὶ προειδοποιήσει ἐπιμόνως περὶ τοῦ στρατηγικοῦ κινδύνου τῆς συγκεντρώσεως πάσης βοηθείας μας πρὸς τὴν Τουρκίαν μὲ τὴν ἐξαίρεσιν τῆς Ἑλλάδος, εἰς περίπτωσιν μιᾶς ἐκστρατείας τοῦ Ἄξονος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας. Πιστεύει ὅτι ὁ στρατός του θὰ ἠδύνατο νὰ συγκρατήση τὸν ἰταλικὸν στρατὸν ξηρᾶς, τὸν εὑρισκόμενον τώρα εἰς Ἀλβανίαν, καὶ νὰ προστατεύση οὕτω τὸ πλευρόν μας — ἐὰν τοῦ παρασχεθῆ κάποια ἀεροπορικὴ ὑποστήριξις καὶ μερικὰ ἀντιαρματικὰ καὶ ἀντιαεροπορικὰ ὅπλα. Ὑπάρχει ἐν τούτοις ὁ κίνδυνος τοῦ ἀποτελέσματος ἑνὸς ἄνευ ἀντιστάσεως ἀεροπορικοῦ βομβαρδισμοῦ, τόσον ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ στρατοῦ, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἀποφασιστικότητος τῶν πολιτῶν.

»2. Ἀντιλαμβάνομαι πλήρως ὅτι ἡ ἄμυνα τῆς Αἰγύπτου πρέπει νὰ εἶναι ὁ πρωταρχικός μας στόχος καὶ ὅτι ἡ ὑποστήριξις τῆς Τουρκίας εἶναι ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς πολιτικῆς μας εἰς τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολήν. Ἀλλὰ ἀμφιβάλλω κατὰ πόσον αἱ προειδοποιήσεις τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ ἐλήφθησαν ἀρκούντως ὑπ᾽ ὄψιν ἢ κατὰ πόσον εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ἐνδεχομένου ἀεροπορικοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς Ἰταλίας ἐξ Ἑλλάδος ἐδόθη ἡ σημασία τὴν ὁποίαν ὅλαι αἱ πληροφορίαι μας περὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν φαίνονται νὰ ἀπαιτοῦν. Δύναμαι, ἑπομένως, νὰ ζητήσω ὅπως τὸ θέμα τῆς ἀεροπορικῆς ὑποστηρίξεως τῆς Ἑλλάδος ἐξετασθῆ ἐκ νέου σοβαρῶς καὶ παραμείνη συνεχῶς ὑπὸ ἐξέτασιν, καθ᾽ ὃν χρόνον ἀποστέλλονται αἱ ἐνισχύσεις μας;»

Διασκέψεις καὶ διαβουλεύσεις γίνονται στὸ Φόρεϊν Ὄφφις τὴν 14η Ὀκτωβρίου μὲ ἀντικείμενο τὴν χορήγησι βοηθείας στὴν Ἑλλάδα. Δύο μνημόνια μὲ τὴν ἴδια ἡμερομηνία ἀναφέρονται στὶς συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε μία ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος:

«Ἀφ᾽ ἑνὸς ἐπιθυμοῦμεν διακαῶς ἡ Ἑλλὰς νὰ ἀντισταθῆ ἐναντίον ἐπιθέσεως τοῦ Ἄξονος ἐφ᾽ ὅσον:

»α) ἡ κατάρρευσις ἀμαχητὶ τῆς Ἑλλάδος, παρὰ τὴν βρεταννικὴν ἐγγύησιν, θὰ εἶχε σοβαρὲς ψυχολογικὲς ἐπιπτώσεις ἀνὰ τὴν Ἐγγὺς καὶ Μέσην Ἀνατολήν, καί, ἰδία, στὴν Τουρκίαν καὶ

»β) μία ἰταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος θὰ ἀποτελοῦσε πιθανώτατα εὐπρόσδεκτο περισπασμὸ ἀπὸ τὴν κυρία ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ πιθανῶς νὰ μᾶς ἔδιδε τὴν εὐκαιρία νὰ καταφέρωμε πλῆγμα κατὰ τοῦ ἰταλικοῦ ναυτικοῦ.

» Ἀφ' ἑτέρου, μία ἰταλικὴ ἐπίθεσις θὰ ἀπέληγε ἐν πάσῃ περιπτώσει πιθανώτατα σὲ ταχεῖα κατάληψιν μεγάλου τμήματος τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ σὲ ἐντατικὸ βομβαρδισμὸ ἑλληνικῶν πόλεων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκληθοῦν εὐρείας ἐκτάσεως καταστροφὲς κτισμάτων καὶ σοβαρὲς ἀπώλειες ἀνθρώπων, γιὰ τὶς ὁποῖες ἀναποτρέπτως θὰ ἐθεωρούμεθα κατὰ μέγα μέρος ὑπεύθυνοι» (...).

(...)

«Πέραν ὅμως ὅλων αὐτῶν, τὸ σημαντικώτερο σημεῖον ἦταν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἀντίστασις θὰ μᾶς προσέφερε τὴν εὐκαιρία νὰ καταλάβωμε οἱ ἴδιοι ἑλληνικὲς βάσεις καὶ λιμένες πρὸς χρησιμοποίησιν ἀπὸ τὸν στόλο καὶ τὴν ἀεροπορία μας».

Καὶ ὁ λόρδος Χάλιφαξ προωθεῖ τὸ ἔγγραφο τοῦ Πάλαιρετ στὸ Συμβούλιο τῶν Ἐπιτελαρχῶν μαζὶ μὲ δικό του σημείωμα τὴν 19η Ὀκτωβρίου:

«Ἀφ' ἧς ἐγράφη ἡ ἐπιστολή μου Νο P. 7789) G 16ης Ὀκτωβρίου ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως ἔναντι μιᾶς ἐπιθέσεως τοῦ Ἄξονος, ἐλάβομεν τὸ τηλεγράφημα τοῦ Πάλαιρετ Νο 961. Πιθανὸν νὰ τὸ ἔχετε ἤδη ἀναγνώσει, ἀλλὰ σᾶς ἐσωκλείω ἕνα ἀντίγραφον διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ συσχετισμοῦ.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Πάλαιρετ ἔχει δίκαιον ἀποδίδων τοιαύτην ἰδιαιτέραν ἔμφασιν εἰς τὸν κίνδυνον ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος ἑνὸς ἄνευ ἀντιστάσεως ἀεροπορικοῦ βομβαρδισμοῦ, τόσον ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἀποφασιστικότητος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἐπιτελείου θὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν των τὸ θέμα αὐτό. Πρόσωπα μὲ βαθεῖαν γνῶσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλλήνων μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα ἑνὸς ἔστω καὶ μικροῦ βομβαρδισμοῦ ἐπὶ ἀνοικτῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἄνευ ἀεροπορικῆς καὶ ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης, θὰ ἦτο καταστρεπτικόν. Θὰ ἦτο μέγα λάθος νὰ θεωρήσωμεν τόσον σκληροτραχήλους ἔναντι τῶν βομβαρδισμῶν ὅσον εἶναι μερικοὶ Βόρειοι λαοί, φαίνεται δὲ πιθανὸν ὅτι ἀποτέλεσμα ἑνὸς

ἄνευ ἀντιστάσεως βομβαρδισμοῦ θὰ ἦτο πανικὸς εἰς εὐρεῖα κλίμακα, ἀκολουθούμενος ταχέως ἀπὸ μίαν ἀποσύνθεσιν τῆς χώρας».

Οἱ ἀλλεπάλληλες αἰτήσεις τοῦ Πάλαιρετ γιὰ τὴν παροχὴ βοηθείας στὸν Μεταξᾶ ἐνοχλοῦν τοὺς Βρεταννοὺς στρατιωτικούς. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ἔγγραφο τοῦ συνταγματάρχου Λ.Κ. Χόλλις, τοῦ Βρεταννικοῦ Πολεμικοῦ Συμβουλίου, μὲ ἡμερομηνία 20 Ὀκτωβρίου 1940:

«Βοήθεια πρὸς Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα.

Κατὰ τὰς προσφάτους ἑβδομάδας, ὁ σὲρ Μάικλ Πάλαιρετ, προέβη εἰς συνεχεῖς ἐκκλήσεις διὰ κάποιαν βοήθειαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐναντίον ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, τὸ δὲ Φόρεϊν Ὄφφις ἐπίεσεν ἰσχυρῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ νὰ κάμωμεν μίαν μεγάλην προσπάθειαν διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑλικήν τινα ἐνθάρρυνσιν. Μᾶς ἐζητήθη νὰ προμηθεύσωμεν καταδιωκτικά, ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα καὶ ἀντιαρματικὰ ὅπλα, ἂν δὲ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διευκολύνωμεν τὴν ἀγορὰν τοῦ ἐξοπλισμοῦ τούτου ἐξ Ἀμερικῆς.

2. Ὑπεχρεώθημεν, ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς συγκεντρώσεως τῶν διαθεσίμων δυνάμεών μας εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολὴν νὰ κάμωμεν τὸν κουφὸν εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐκκλήσεις. Ἐν τούτοις, αὗται ἐξακολουθοῦν νὰ μᾶς ἔρχωνται καὶ ὑπάρχει ἐπιστολὴ τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις τῆς 19ης Ὀκτωβρίου, συνημμένη εἰς ἕνα ἀκόμα τηλεγράφημα τοῦ σὲρ Μάικλ Πάλαιρετ, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 17 Ὀκτωβρίου.

3. Ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν, τὸ Φόρεϊν Ὄφφις ἔχει ὁμοίως ζητήσει νὰ συστήσουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐπιτελείων τὴν παροχὴν προσθέτου πολεμικοῦ ὑλικοῦ εἰς αὐτήν. Τὸ θέμα τοῦτο ἔχει περιληφθῆ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς Κοινῆς Ἐπιτροπῆς Προγραμματισμοῦ ἐπὶ τῶν ἐπιπτώσεων μιᾶς γερμανικῆς προελάσεως εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολήν.

4. Ἐπισυνάπτεται ἐδῶ ἐπίσης μία ἐπιστολὴ τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις, τῆς 18ης Ὀκτωβρίου, καλύπτουσα τηλεγράφημα τοῦ (εἰς Τουρκίαν πρεσβευτοῦ) σὲρ Χιοὺ Κνάτσμπουλ — Χιούτζεσσεν, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Ὀκτωβρίου.

5. Προτείνω ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐπιτελείων θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπανεξετάσουν τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικὴν ἐπὶ τῆς προμηθείας ὅπλων πρὸς Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα. Καὶ ἂν ἀποφασισθῆ ὅτι τὰ ἰδικά μας συμφέροντα πρέπει ἐπὶ ὡρισμένον

χρόνον νὰ προηγοῦνται, τότε προτείνω νὰ λεχθῇ τοῦτο εἰς τὸ Φόρεϊν Ὄφφις. Οὕτω θὰ ἀποφευχθῇ ἡ συχνὴ ἀνταλλαγὴ πυκνῆς ἀλληλογραφίας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

6. Παρὰ ταῦτα, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐπιτελείων, δυνατὸν νὰ κρίνουν ὅτι θὰ ἔπρεπε, χάριν τῶν ἰδικῶν μας συμφερόντων, νὰ κάμωμεν ὁπωσδήποτε μίαν περαιτέρω χειρονομίαν πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ μίαν μικρὰν προμήθειαν ὅπλων εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Λ. Κ. ΧΟΛΛΙΣ».

ΟΙ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΑΙ ΑΠΟΦΑΙΝΟΝΤΑΙ

Οἱ αἰτήσεις αὐτὲς τοῦ Πάλαιρετ γιὰ τὴν παροχὴ βοηθείας στὴν Ἑλλάδα, μαζὶ μὲ τὸ συνοδευτικὸ σημείωμα τοῦ Χάλιφαξ, εἰσάγονται τὴν ἑπομένη στὴν συμβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Βρεταννικοῦ Ἐπιτελείου. Στὴν ἐπιτροπὴ αὐτὴ πῆραν μέρος ὁ ἀντιστράτηγος Ρ. Χαίηνινγκ, ὁ ἀντιναύαρχος Τζέφρυ Μπλαίηκ, ὁ πτέραρχος Γ. Κόρντο καὶ οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις Π. Νίκολς καὶ Ρ. Μπόουκερ. Τὸ πρακτικὸ τῆς συσκέψεως ἀναφέρει τὰ παρακάτω:

«1. Θέμα: Βοήθεια πρὸς Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα. Ἡ ἐπιτροπὴ εἶχε ἐνώπιόν της:

α) Σημείωμα τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν καλῦπτον τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ τὰ τηλεγραφήματα ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς βοηθείας πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα (C.O. S) 40) 846).

β) Σημείωμα τῆς Κοινῆς Ὁμάδος Προγραμματισμοῦ ἐπὶ τῆς δυνατότητος τῆς ἀποστολῆς μικρᾶς δυνάμεως πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Κρήτης.

Α. ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

»Ἡ ἐπιτροπὴ συνεζήτησε μὲ ἐκπροσώπους τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις ποία ἐνθάρρυνσις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δοθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε νὰ καταστῇ αὕτη ἱκανὴ δι' ἀντίστασιν κατὰ τῶν πιέσεων τοῦ Ἄξονος εἰς τὴν πλήρη κλίμακα τῶν δυνατοτήτων της. Κατὰ τὴν συζήτησιν ἐξητάσθησαν τὰ ἀκόλουθα σημεῖα:

α) Ὑπάρχει μεγάλη πιθανότης καταρρεύσεως τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως ἐν ὄψει μιᾶς ἔστω καὶ σχετικῶς μικρᾶς κλίμακος ἀεροπορικῆς ἐπιδρομῆς τῶν κυρίων πόλεών της.

β) Μέχρι τοῦδε ἐν τούτοις, οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἐπιδέξει ὑψηλὸν φρόνημα, ἂν καὶ ὑπῆρξαν προσεκτικοὶ εἰς τὴν ἀποφυγὴν πάσης προκλήσεως πρὸς τὸν Ἄξονα, ἡ ὁποία νὰ ἔδιδε λαβὴν δι' ἐπίθεσιν.

γ) Ἀποστολὴ ἐξοπλισμοῦ θὰ ἦτο ἀπίθανον νὰ προκαλέσῃ ἰταλικὴν δρᾶσιν, ἀλλὰ πᾶσα σκέψις ἀποστολῆς βρεταννικῶν ἐνισχύσεων εἰς τὴν Κρήτην πρὸ τῆς ἀναμίξεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον, θὰ ἀπεκρούετο ἰσχυρῶς ἀπὸ αὐτοὺς τούτους τοὺς Ἕλληνας.

δ) Ἡ προκεχωρημένη γραμμὴ ἀμύνης τῆς Αἰγύπτου δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως λέγουν μερικὰ τηλεγραφήματα τοῦ εἰς Ἀθήνας πρεσβευτοῦ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Εἶναι παρ' ὅλα ταῦτα σημαντικώτατον νὰ μὴ ἀφήσωμεν τὴν νῆσον Κρήτην εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπὶ πλέον, φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ ἠδύνατο ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ νὰ μεταφερθῇ ἡ ἰδία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὴν Κρήτη.

»Ἡ ἐπιτροπὴ συνεζήτησε ἐν συνεχείᾳ τὸ σημείωμα τῆς Κοινῆς Ὁμάδος Προγραμματισμοῦ (**O**) 40) 843) καὶ τὸ σχέδιο τηλεγραφήματος τὸ ὁποῖον αὕτη προέτεινε νὰ ἀποστείλωμεν εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Μέσης Ἀνατολῆς. Ἐτονίσθη ὅτι τὸ ὅλον πρόβλημα τῶν προθέσεων τοῦ Ἄξονος εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τῆς πιθανῆς δράσεως πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τουρκικῆς ἱκανότητος πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ἀξονικῶν πιέσεων, ἀποτελεῖ τώρα θέμα κοινῆς ἐκθέσεως τῆς Κοινῆς Ὁμάδος Ὑποεπιτροπῆς Ἀντικατασκοπίας. Διετυπώθη ἡ ἄποψις ὅτι θὰ εἶχε ἀξία διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἐπιτελείου νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των, ὅταν θὰ ἐξετάσουν τὴν ἔκθεσιν αὐτήν, τὰς ἀντιδράσεις τῶν ἀρχιστρατήγων Μεσογείου καὶ Μέσης Ἀνατολῆς εἰς τὴν πρότασιν ὅπως μία μικρὰ δύναμις ἑτοιμασθῇ πρὸς πιθανὴν ἀποστολὴν εἰς Κρήτην, προκειμένου νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ἄμυναν τῶν τοπικῶν δυνάμεων.

Β. ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ

»Συνεφωνήθη γενικῶς ὅτι προκειμένου νὰ ἐνισχυθῇ ἡ τουρκικὴ ἱκανότης πρὸς ἄμυναν εἰς τὰς πιέσεις τοῦ Ἄξονος, ὁ-

φείλομεν νὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν παροχὴν πρὸς τοὺς Τούρκους πάσης ὑλικῆς βοηθείας κατὰ τὸ ἐγγὺς μέλλον. Εἶναι ἀμφίβολον κατὰ πόσον οἱ Τοῦρκοι θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσουν ἐπωφελῶς περισσότερον ὑλικὸν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τοὺς ἀποστέλλεται τώρα, βάσει τῆς Συνθήκης· εἶναι ἐν τούτοις σχεδὸν βέβαιον ὅτι θὰ ἐζήτουν βοήθειαν ὑπὸ μορφὴν βρεταννικῶν ἀεροσκαφῶν, ἀντιαεροπορικῶν καὶ ἀντιαρματικῶν ὅπλων. Ἡ ἔκτασις τῆς βοηθείας ταύτης θὰ ἠδύνατο νὰ συζητηθῇ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἀντιστρατήγου Σμὶθ ἐκ Μέσης Ἀνατολῆς εἰς Ἄγκυραν, τὴν 29ην Ὀκτωβρίου, καὶ θὰ ἦτο ἐπίσης σημαντικὸν διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἐπιτελείου νὰ ἔχουν κάποιαν ἔνδειξιν περὶ τῆς βοηθείας, τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίζει ὁ ἀρχιστράτηγος Μέσης Ἀνατολῆς.

»Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπροτάθη ὅπως τὸ τηλεγράφημα ἐπὶ τοῦ θέματος μιᾶς μικρᾶς δυνάμεως διὰ τὴν Κρήτην διευρυνθῇ, ὥστε νὰ περιλάβῃ τὴν ἀναφορὰν τοῦ ἀντιστρατήγου Σμὶθ ἐπὶ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς Ἄγκυραν καὶ τὴν ἔρευναν ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς βοηθείας τὴν ὁποίαν ὁ ἀρχιστράτηγος Μέσης Ἀνατολῆς εἶναι προητοιμασμένος νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς Τούρκους.

»α) Συνεφώνησεν ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἄμεσος στρατιωτική μας βοήθεια πρὸς τὴν Ἑλλάδα, θὰ πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν δυνατότητα ἀποστολῆς μιᾶς μικρᾶς δυνάμεως εἰς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς τῆς Κρήτης.

»β) Συνεφώνησεν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ φροντίσωμεν νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς Τούρκους πᾶσαν ὑλικὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐξοικονομήσωμεν εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, ἐπὶ πλέον τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον παρέχεται τώρα βάσει τῶν προγραμμάτων τῆς Συνθήκης.

»γ) Ἔδωσεν ὁδηγίας εἰς τὸν ὑπουργόν, ὅπως συντάξῃ ἕνα τηλεγράφημα ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω γραμμῶν πρὸς ἀποστολὴν εἰς τοὺς ἀρχιστρατήγους Μεσογείου καὶ Μέσης Ἀνατολῆς, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐγκριθῇ ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἐπιτελείων κατὰ τὴν προσεχῆ των σύσκεψιν».

Η ΠΡΟΒΛΕΨΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑΓΟΥ

Μὲ τὶς πρῶτες κακοκαιρίες τὸ Ἑλληνικὸ Ἐπιτελεῖο πίστεψε πὼς ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις θὰ ἀναβληθῇ γιὰ τὴν ἄνοιξι.

Τὴν 18η Ὀκτωβρίου ὁ Πάλαιρετ διαβιβάζει τὶς ἀπόψεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπάγου στοὺς προϊσταμένους του:

«Τὸ ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον θεωρεῖ ὅτι αἱ πιθανότητες μιᾶς ἐπιθέσεως τοῦ Ἄξονος πρὸ τοῦ χειμῶνος μειοῦνται ταχέως, λόγω τῆς προχωρημένης ἐποχῆς καὶ τῆς ἀνετοιμότητος δι' ἄμεσον ἐπίθεσιν. Εἶναι ἐν τούτοις πεπεισμένον ὅτι μία συνδεδυασμένη γερμανοϊταλικὴ κίνησις πρόκειται νὰ λάβῃ χώραν τὴν ἄνοιξιν.

2. Ἐὰν ἡ ἐπίθεσις τοῦ Ἄξονος εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην ἀναβληθῇ πράγματι, πολιτική του εἰς τὸ ἐνδιάμεσον διάστημα θὰ εἶναι προφανῶς νὰ πράξῃ πᾶν τὸ δυνατὸν πρὸς ὑπομόνευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἠθικοῦ, δι' ὑπαινιγμῶν ὅτι θὰ ἦτο τρέλλα διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀμυνθῇ ἐναντίον κοινῆς γερμανικῆς καὶ ἰταλικῆς ἐπιθέσεως. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν νὰ ἀποστέλλωμεν ποσότητας ὅπλων εἰς τὴν Τουρκίαν μόνον, χωρὶς νὰ παρέχωμεν τίποτε εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς ζωτικάς της ἀνάγκας, τότε θὰ προσφέρωμεν εἰς τὸν Ἄξονα ἕνα λίαν ἐπικίνδυνον ὅπλον. Θὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ Ἑλλὰς σαφῶς δὲν συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας προτιθέμεθα νὰ ὑπερασπίσωμεν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐνθέρμως ζητῶ ὅπως μία μικρὰ ἔστω ἀναλογία παντὸς ἐξοπλισμοῦ ἀποστελλομένου εἰς τὴν Τουρκίαν, παρέχεται εἰς τοὺς Ἕλληνας.

3. Ἀπὸ ἀπόψεως προπαγάνδας, φρονῶ ὅτι ἡ γραμμὴ ἡ διδομένη εἰς τὰς τέσσαρας τελευταίας παραγράφους τοῦ τηλεγραφήματος ΕΜΡΑΧ Νο 1282 πρὸς Κωνσταντινούπολιν εἶναι ὀρθή. Δυνάμεθα καὶ θὰ ὠφείλαμεν νὰ τὴν ἐπαναλαμβάνωμεν συνεχῶς εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐκπομπάς, δεδομένου ὅτι ἀντιπροσωπεύει δεόντως τὰς προθέσεις μας. Προχωρεῖ ἀρκετὰ μακρύτερον ἀπὸ ὁ,τιδήποτε ἔχω ἐξουσιοδοτηθῇ νὰ ἀναγγείλω πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ (ἑλληνικοῦ) ὑπουργικοῦ συμβουλίου».

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΑΞΙΟΥΝ

Ἐπειδὴ οἱ «Τάιμς» τοῦ Λονδίνου ἀφήνουν νὰ ἐννοηθῇ σὲ δημοσίευμά τους ὅτι ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις θὰ ἀπεδέχετο βουλγαρικὸ αἴτημα γιὰ ἔξοδο στὸ Αἰγαῖο, ὁ Ἕλλην πρε-

σβευτὴς στὸ Λονδῖνο κ. Σιμόπουλος κάνει παραστάσεις στὸ Φόρεϊν Ὄφφις. Τὸ μνημόνιο ποὺ συνετάχθη κατὰ τὴν παράσταση αὐτὴ γράφει μεταξὺ ἄλλων:

«(...Ὁ πρεσβευτὴς ἐξέφρασε) τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Α.Μ. δὲν εἶχε ἀναθεωρήσει τὴν πολιτική της ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτὸ καὶ ὅτι οἱ διαβεβαιώσεις, τὶς ὁποῖες εἶχε προηγουμένως παράσχει στὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἴσχυαν πάντοτε. Ὁ πρεσβευτὴς προσέθεσε ὅτι οἱοσδήποτε δισταγμὸς ἐπὶ παρομοίου σημείου καὶ κατὰ τὸν παρόντα χρόνο, θὰ εἶχε ὀλεθρία ἐπίδρασιν στὴν πολιτική, τὴν ὁποία ἀκολουθοῦσε ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις.

»5. Εἶπα στὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα (τὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴ) ὅτι ἀσφαλῶς ἠμποροῦσε νὰ διαβεβαιώση τὸν κ. Μεταξᾶ ὅτι καμμία μεταβολὴ δὲν εἶχε ἐπέλθει ὡς πρὸς αὐτὸ στὴν πολιτικὴ τῆς κυβερνήσεως τῆς Α.Μ., ἡ ὁποία καὶ παρέμενε ἀκριβῶς ὡς εἶχε καθορισθῆ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἡ κυβέρνησις τῆς Α.Μ. βεβαίως δὲν ἦταν ὑπεύθυνη γιὰ ὅσα τυχὸν ἐδημοσιεύοντο στοὺς «Τάιμς» καὶ εἶχα τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ πρεσβευτὴς θὰ ἠδύνατο νὰ καθησυχάση τὸν κ. Μεταξᾶ. Μάλιστα, εἴχαμε ἐπανειλημμένως ἀσκήσει ὅλη μας τὴν ἐπιρροὴ στὴν Βουλγαρία προκειμένου νὰ διασφαλίσωμε ὅτι τὸ θέμα τοῦτο δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐγερθῆ».

ΔΥΟ ΜΕΡΕΣ ΠΡΙΝ

Δύο μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ εἰσβολὴ στὴν Ἤπειρο, ὁ στρατηγὸς Παπάγος συναντᾶται μὲ τὸν στρατιωτικὸ ἀκόλουθο τῆς Βρετανικῆς Πρεσβείας Ἀθηνῶν καὶ ἡ συνομιλία τους μεταδίδεται στὸ Λονδῖνο:

«Ὁ Ἕλλην ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου (Ἀλέξανδρος Παπάγος) συνεζήτησε σήμερα τὸ πρωὶ μαζί μου τὴν ἀλβανικὴ κατάστασιν, ἡ ὁποία, ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, εἶναι ἀνεξήγητη.

»2. Ἐὰν ἰταλικὴ πρόθεσις ἦταν πραγματικὰ ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τότε μὲ τὴν ἕως τώρα καθυστέρησίν των φαίνεται νὰ ἔχουν θυσιάσει ὅλα τὰ πλεονεκτήματα, περιλαμβανομένης τῆς ἐκπλήξεως, τοῦ καταλλήλου καιροῦ καὶ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς στὸ πεδίο τῶν ἐπιχειρήσεων.

»3. Οἱ Ἰταλοὶ πιθανώτατα ἠμποροῦν νὰ παρατάξουν καὶ χρησιμοποιήσουν πέντε μόνον μεραρχίες πεζικοῦ λόγω ἐλλείψεως ἐπικοινωνιῶν. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν τώρα συμπληρώσει τὶς προετοιμασίες των καὶ φρονοῦν ὅτι ἔχουν ἐπαρκεῖς χερσαῖες δυνάμεις γιὰ νὰ συγκρατήσουν ἐπίθεσιν.

»4. Οἱ Ἰταλοὶ πρέπει, συνεπῶς, νὰ ἐξαρτήσουν κατὰ μέγα μέρος τὴν οἱανδήποτε ἐπιτυχίαν των ἀπὸ ἀεροπορικὲς ἐπιδρομὲς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀπὸ ἀέρος εἶναι σχεδὸν ἀνυπεράσπιστη. Ἴσως νὰ σχεδιάζουν καὶ συνδυασμένη ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς δυτικῆς ἀκτῆς.

»5. Τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα παραμένουν στὰ ὄρη σὲ σκηνὲς μὲ σταθερῶς χειρότερες συνθῆκες καί, ὡς οἱ Ἕλληνες ὑποστηρίζουν, μὲ μειωμένο ἠθικό.

»6. Ὁ καιρὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι κακὸς κατὰ μῆκος τῆς μεθορίου μὲ πυκνὲς βροχές, χαμηλὰ νέφη, ψῦχος καὶ χιόνια στὶς κορυφές. Ἴσως νὰ βελτιωθῆ ἐπ' ὀλίγον πρὶν ἀρχίση ὁ χειμώνας.

»7. Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ Ἰταλοὶ ἔχουν προωθήσει πρὸς τὴν μεθόριο κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες προκεχωρημένα στρατιωτικὰ τμήματα (...).

»8. Δὲν ὑπάρχουν μεθοριακὰ ἐπεισόδια οὔτε πολιτικὲς ἢ στρατιωτικὲς πληροφορίες ποὺ νὰ ὑποδεικνύουν σχεδιαζόμενη ἐπίθεσιν».

Τὴν αὐγὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 μετὰ τὴν ἀπόρριψι τοῦ τελεσιγράφου Γκράτσι, ὁ Μεταξᾶς τηλεφωνεῖ στὸν πρεσβευτὴ Πάλαιρετ καὶ τοῦ ἀναγγέλλει τὰ δραματικὰ γεγονότα. Ὁ Πάλαιρετ τηλεγραφεῖ ἀμέσως στὸν λόρδο Χάλιφαξ στὸ Φόρεϊν Ὄφφις:

«Σὲρ Μ. Πάλαιρετ πρὸς ὑποκόμητα Χάλιφαξ

Ἀθῆναι, 28 Ὀκτωβρίου 1940
Νο 271

Λόρδε μου

Ὁ Πρόεδρος τοῦ (ἑλληνικοῦ) Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου

μοῦ ἐτηλεφώνησε σήμερον τὴν πρωίαν εἰς τὰς 3.30' προκειμένου νὰ μὲ πληροφορήσῃ περὶ τοῦ τελεσιγράφου τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει ἡμίσειαν ὥραν ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸν Ἰταλὸν πρεσβευτήν. Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς διαβιβάσω ἐσωκλείστως ἕνα ἀντίγραφον τοῦ ἐγγράφου τούτου, τοῦ ὁποίου τὸ σημερινὸν Νο 994 τηλεγράφημά μου σᾶς ἔδωσε βραχεῖαν περίληψιν. Θὰ ἦτο δύσκολον νὰ εὕρῃ κανεὶς καλύτερον δεῖγμα ἀναισχύντου ψευδολογίας ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων παρομοίων προϊόντων τῶν Δυνάμεων τοῦ Ἄξονος.

2. Φαίνεται σχεδὸν ἀπίστευτον ὅτι ὁ Ἰταλὸς πρεσβευτὴς ἐνεφανίσθη ἀδυνατῶν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ, ὡς πρὸς ποῖα στρατηγικὰ σημεῖα (τῆς Ἑλλάδος) ἡ κυβέρνησίς του προετίθετο νὰ καταλάβῃ· καὶ ὅμως, οὕτω συνέβη.

3. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ἐπέδωσε γραπτὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν διακοίνωσιν αὐτήν. Ὅπως εἶχα τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναφέρω, ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ἐδήλωσεν ἀμέσως πρὸς τὸν σινιὸρ Γκράτσι ὅτι τοῦτο ἰσοδυναμοῦσε μὲ κήρυξιν πολέμου, ἐνήργησε δὲ ἀναλόγως. Ἡ πρώτη του ἐνέργεια ἦτο νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειάν μου.

Διατελῶ κλπ.
ΜΑ·Ι·ΚΛ ΠΑΛΛΑΙΡΕΤ»

Η ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Τὸ πλῆρες κείμενο τῆς ἰταλικῆς Διακοινώσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως βρέθηκε στὰ βρεταννικὰ ἀρχεῖα ἀπὸ ἀντίγραφο ποὺ ἔστειλε ὁ Πάλαιρετ, εἶναι τὸ παρακάτω. Ἡ Διακοίνωσις εἶχε συνταχθῆ στὴν γαλλικὴ γλῶσσα:

«Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις διεπίστωσεν εἰς πολλὰς περιπτώσεις κατὰ ποῖον τρόπον, ἐν τῇ πορείᾳ τῆς παρούσης συρράξεως, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔλαβε καὶ ἐτήρησε στάσιν εὑρισκομένην εἰς ἀντίθεσιν ὄχι μόνον μὲ τὰς ὁμαλὰς σχέσεις εἰρήνης καὶ καλῆς γειτονίας μεταξὺ δύο ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ συγκεκριμένα καθήκοντα τὰ ἀπορρέοντα διὰ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἐκ τῆς θέσεώς της ὡς οὐδετέρου κράτους.

»Ἐπανειλημμένως ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπενθυμίσῃ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων της καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον τῆς συστηματικῆς παραβιάσεώς των — παραβιάσεως, ἡ ὁποία εἶναι ἰδιαιτέρως σοβαρά, δοθέντος ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἠνέχθη ὅπως τὰ χωρικά της ὕδατα, αἱ ἀκταὶ καὶ οἱ λιμένες της χρησιμοποιηθοῦν ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεών του, ηὐνόησε τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν βρεταννικῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων, ἐπέτρεψε τὴν ὀργάνωσιν μιᾶς ὑπηρεσίας στρατιωτικῶν πληροφοριῶν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀρχιπέλαγος ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις εἶναι πλήρως ἐνήμερος τῶν γεγονότων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον διπλωματικῶν διαβημάτων ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις — ἡ ὁποία, ἐν τούτοις, θὰ ὤφειλε νὰ εἶχε ἀντιληφθῇ τὰς σοβαρὰς συνεπείας τῆς στάσεώς της — δὲν ἀπήντησε δι' οὐδενὸς μέτρου προστασίας τῆς οὐδετερότητός της, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐνέτεινε τὴν δρᾶσιν τῆς ὑποστηρίξεώς της πρὸς τὰς βρεταννικὰς ἐνόπλους δυνάμεις καὶ τὴν συνεργασίαν της μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἰταλίας.

»Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις κατέχει τὰς ἀποδείξεις τοῦ ὅτι ἡ συνεργασία αὐτὴ εἶχε προβλεφθῇ καὶ ρυθμισθῇ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἀκόμη καὶ διὰ συμφωνιῶν φύσεως στρατιωτικῆς, ναυτικῆς καὶ ἀεροναυτικῆς. Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν βρεταννικὴν ἐγγύησιν, τὴν γενομένην ἀποδεκτὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ὡς μέσον ἐνεργείας στρεφομένης κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' εἰς τὰς εἰδικὰς καὶ συγκεκριμένας ὑποχρεώσεις τὰς ἀναληφθείσας ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ νὰ θέσῃ αὕτη εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐμπολέμων μὲ τὴν Ἰταλίαν δυνάμεων σημαντικὰς στρατηγικὰς θέσεις ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, συμπεριλαμβανομένων ἀεροπορικῶν βάσεων εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, προοριζομένας διὰ μίαν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους.

»Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις—ἐπὶ τοῦ προκειμένου—ὀφείλει νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὴν προκλητικὴν δραστηριότητα, ἡ ὁποία διεξήχθη ἐναντίον τοῦ ἀλβανικοῦ ἔθνους, διὰ τῆς τρομοκρατικῆς πολιτικῆς τὴν ὁποίαν υἱοθέτησεν ἔναντι τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τσαμουριᾶς καὶ διὰ τῶν ἐπιμόνων ἀποπειρῶν δημιουργίας ἀναταραχῆς πέραν τῶν συν-

όρων της. Διὰ τὸ γεγονὸς ἐπίσης αὐτὸ ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις εὑρέθη — ματαίως ὅμως — εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπενθυμίση εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὰς ἀναποφεύκτους συνεπείας τὰς ὁποίας μία τοιαύτη πολιτικὴ θὰ εἶχεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἰταλίαν.

»Πάντα ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν περαιτέρω ἀνεκτὰ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλλάδος ἔχει καταστῆ ὁλονὲν περισσότερον ἕνα ἁπλοῦν πρόσχημα.

»Ἡ εὐθύνη τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἀνήκει κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὴν πρόθεσίν της ὅπως περιπλέκη πάντοτε ἄλλας χώρας εἰς τὸν πόλεμον.

»Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις θεωρεῖ ὡς δεδομένον ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἦτο καὶ εἶναι ἡ μετατροπὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἢ τουλάχιστον ἡ ἄδεια ὅπως μετατραπῆ τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, εἰς μίαν βάσιν πολεμικῆς δράσεως ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Τοῦτο δὲν θὰ ἠδύνατο παρὰ νὰ ὁδηγήση εἰς μίαν ἔνοπλον σύγκρουσιν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, σύγκρουσιν τὴν ὁποίαν ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἔχει πᾶσαν πρόθεσιν νὰ ἀποφύγη.

»Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις κατέληξε συνεπῶς εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως ζητήση ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν — ὡς ἐγγύησιν τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς ἐγγύησιν τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἰταλίας — τὴν ἄδειαν· ὅπως καταλάβη διὰ τῶν ἐνόπλων δυνάμεών της, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης συρράξεως μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ὡρισμένα στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν ἑλληνκὴν κυβέρνησιν ὅπως μὴ ἀντιταχθῆ εἰς τὴν κατάληψιν αὐτὴν καὶ μὴ παρεμποδίση τὴν ἐλευθέραν διέλευσιν τῶν στρατευμάτων τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ τὴν πραγματοποιήσουν. Τὰ στρατεύματα αὐτὰ δὲν ἐμφανίζονται ὡς ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ δὲ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἐπ' οὐδενὶ λόγω ἔχει τὴν πρόθεσιν, διὰ τῆς προσκαίρου καταλήψεως μερικῶν στρατηγικῶν σημείων, ὑπαγορευμένης ἀπὸ ἀδηρίτους ἀνάγκας καὶ ἐχούσης χαρακτῆρα ἀποκλειστικῶς ἀμυντικόν, νὰ προσβάλη καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

»Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ὅπως δώση ἀμέσως εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ὥστε ἡ κατάληψις αὐτὴ καταστῆ δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῆ κατὰ τρόπον εἰρηνικόν. Ἐὰν τυχὸν τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα συναντήσουν ἀντιστάσεις, αἱ ἀντιστάσεις αὗται θὰ καμφθοῦν καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ ἀναλάβη τὴν εὐθύνην τῶν συνεπειῶν αἱ ὁποῖαι θὰ προκύψουν».

Τὸ πρῶτο μήνυμα ποὺ πῆρε ὁ Μεταξᾶς μετὰ τὴν ἀπόρριψι τοῦ ἰταλικοῦ τελεσιγράφου ἦταν τοῦ Ἄγγλου Πρωθυπουργοῦ Οὐΐνστων Τσώρτσιλ. Τὸ κείμενο τοῦ μηνύματος ποὺ εἶχε προκατασκευασθῆ, ἔγραφε:

«Ἡ Ἰταλία ἀνεκάλυψε ὅτι οἱ ἀπειλὲς καὶ ὁ ἐκφοβισμὸς δὲν ἀπέδιδαν ἐνώπιον τοῦ ἠρέμου σας θάρρους. Ἔχει συνεπῶς καταφύγει σὲ ἀπρόκλητην ἐπίθεσιν κατὰ τῆς χώρας σας, ἀναζητοῦσα αἰτιολογίες διὰ μία ὠμὴ ἐπίθεσιν σὲ ἀβάσιμες κατηγορίες. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὑπὸ τὴν ἔμπιστη ἡγεσία σας, ἔχει ἀντιμετωπίσει τοὺς κινδύνους καὶ τὶς προκλήσεις τῶν τελευταίων μηνῶν, ἔχει ἀποσπάσει διὰ τὴν Ἑλλάδα τὸν θαυμασμὸ τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. Οἱ αὐτὲς ἀρετὲς θὰ τὴν στηρίξουν στὴν παροῦσα ὥρα δοκιμασίας. Θὰ σᾶς παράσχωμε ὅλην τὴν βοήθεια ποὺ δυνάμεθα. Ἀγωνιζόμεθα κατὰ κοινοῦ ἐχθροῦ καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι οἱ ἠνωμένες προσπάθειές μας θὰ ὑπερισχύσουν».

Ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς διέγραψε τὶς λέξεις "καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι οἱ ἠνωμένες προσπάθειές μας θὰ ὑπερισχύσουν" μὲ τὴν περισσότερο κατηγορηματικὴν διατύπωσιν "θὰ συμμερισθῶμεν κοινὴν νίκην".

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΑΔΡΑΝΕΙ

Λίγες ὧρες μετὰ τὴν ἰταλικὴ ἐπίθεσι οἱ ἁρμόδιοι διευθυνταὶ τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις ἐξετάζουν τὴν κατάστασι. Δὲν ἔχουν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ παρακάτω μνημόνιο, καμμία ἐλπίδα ὅτι ἡ Τουρκία θὰ ἐκπληρώση τὶς συμβατικὲς ὑποχρεώσεις της καὶ θὰ βοηθήση τὴν Ἑλλάδα:

«Σχετικῶς μὲ τηλεγράφημα πρὸς τὴν Ἄγκυρα, ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐφ' ὅσον προσκρούει σὲ ἀντίστασιν, θέτει ἐν ἰσχύϊ τὸ ἄρθρο 3 τοῦ Συμφώνου Ἀμοιβαίας Βοηθείας. Ἔχομε ὅμως ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἀναγνωρίσει ὅτι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἡ Τουρκία δὲν θὰ θελήση νὰ καταστῇ, ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους, ἐμπόλεμος (...)

»Τίθεται περαιτέρω τὸ θέμα μιᾶς κοινῆς δηλώσεως, τὴν ὁποία θὰ ἔκανε μαζί μας ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις. Στὸ τηλεγράφημά μας πρὸς τὴν Ἄγκυρα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου εἴχαμε ὑποδείξει ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἀνένδοτοι ὡς πρὸς τὸ σημεῖο αὐτό, δηλαδὴ ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκη μιᾶς κοινῆς δηλώσεως, ἡ ὁποία θὰ ἀνεφέρετο στὴν στάσιν τῆς Τουρκίας σὲ περίπτωσιν ἐπιθέσεως τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἔχομε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπετύχαμε νὰ λάβωμε παρομοίαν δήλωσιν τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ Ἰταλία εἰσῆλθε στὸν πόλεμο (κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας) καὶ εἴχαμε σκεφθῆ ὅτι ἐὰν ἡ Τουρκία ἔμελλε καὶ πάλιν νὰ μὴν ἀνταποκριθῆ στὶς ὑποχρεώσεις της, τότε ἡ κοινὴ γνώμη στὴν χώρα μας θὰ ἀπαιτοῦσε μία σαφεστάτην ἐξήγησιν, τὴν ὁποία μία κοινὴ δήλωσις θὰ ἔδιδε. Στὴν πραγματικότητα, δὲν νομίζομε ὅτι τοῦτο εἶναι τώρα ἀναγκαῖο καὶ ἡ κοινὴ γνώμη θὰ κατανοήση διατί οἱ Τοῦρκοι δὲν πολεμοῦν σήμερον, ὁπότε ἡ Ἰταλία ἐπιτίθεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κοινὴ γνώμη, νομίζομε, καταλαβαίνει πολὺ καλῶς ὅτι ἡ Τουρκία θὰ πολεμήση μόνον ἐὰν καὶ ὅταν ἡ ἰδία κρίνη ὅτι θίγονται τὰ ἰδικά της ζωτικὰ συμφέροντα. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν πιστεύομε ὅτι εἶναι τώρα ἀναγκαῖο νὰ πιέσωμε τοὺς Τούρκους ἐπ' αὐτοῦ ἂν καὶ πιστεύομεν ὅτι, ἐὰν τὸ ἐκάναμε, ἴσως νὰ ἀποσπούσαμε τὴν δήλωσιν (...Ἀλλὰ νομίζομε:, ὅτι ἐὰν τώρα ἐπεμέναμε ἐπὶ τῆς δηλώσεως αὐτῆς θὰ προκαλούσαμε περισσότερη προσοχὴ ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἀνάγκη στὴν ἄρνησιν τῆς Τουρκίας νὰ ἀνταποκριθῆ στὶς ὑποχρεώσεις της. Ἴσως ἀφ' ἑτέρου καλὸν θὰ ἦταν νὰ ἀναμείνωμε καὶ τὶς ἀντιδράσεις τῆς κοινῆς γνώμης στὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν καί, ἐὰν ἡ κοινὴ γνώμη ἀγανακτήση, τότε ἴσως ἐπανερχόμεθα στὴν ἰδέα μιᾶς κοινῆς δηλώσεως.

28 Ὀκτωβρίου 1940».

ΤΟ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου συνέρχεται ἐκτάκτως στὸ Λονδῖνο τὸ Πολεμικὸ Συμβούλιο. Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὶς συζητήσεις τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ περιέχεται στὸ παρακάτω κείμενο:

«Ἔλαβε χώρα προκαταρκτικὴ συζήτησις διὰ τὴν νέα στρατιωτικὴν κατάστασιν, ποὺ ἔχει δημιουργήσει στὴν Μεσόγειον ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τὶς πιθανὲς μεθόδους, διὰ τῶν ὁποίων ἡ χώρα αὐτὴ (Ἀγγλία) δυνατὸν νὰ παράσχη βοήθειαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

» Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ (Τσῶρτσιλ) εἶπεν ὅτι εἶχε καλέσει ἑσπερινὴ σύσκεψιν διὰ νὰ ἐξετασθῆ ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις στὴν Μεσόγειον.

»Κατὰ τὴν συζήτησιν ὑπεγραμμίσθησαν τὰ ἑξῆς σημεῖα:

» 1. Ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ καιρὸ ἐρωτᾶ τί βοήθεια θὰ τῆς προσεφέραμε σὲ περίπτωσιν ἐπιθέσεως ἐναντίον της. Μέχρι τοῦδε, ὑπήρξαμε ἄκρως ἐπιφυλακτικοὶ στὶς ἀπαντήσεις μας ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι οἱαδήποτε προσφορὰ στρατιωτικῆς βοηθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα θὰ ἐσήμαινε περισπασμὸ δυνάμεων, ποὺ ἀπαιτοῦνται ἐπειγόντως ἀλλοῦ καὶ οἱ ὁποῖες, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, μετέχουν ἤδη ἐνεργῶς ἐπιχειρήσεων κατὰ τῆς Γερμανίας.

» 2. Πρὸ ὀλίγων ἑβδομάδων εἶχε συζητηθῆ πρότασις νὰ ἀποσταλοῦν τέσσερα σμήνη ἀεροσκαφῶν «Οὐέλλιγκτον» δι' ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἰταλίας. Τὸ σχέδιο ἦταν ὅπως, ἐκτὸς μιᾶς βάσεως στὴν Αἴγυπτο, ἑτοιμασθῆ καὶ μία προχωρημένη βάσις στὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ ὅπου θὰ ἐκκινοῦσαν τὰ σμήνη αὐτὰ διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ στόχων στὴν Ἰταλία. Εἶχεν, ἐν τούτοις, ἀποφασισθῆ ὅτι τὰ «Οὐέλλιγκτον» ἦσαν ἐπωφελέστερα πρὸς βομβαρδισμοὺς στόχων στὴν Γερμανία. Σχέδιο πρὸς χρησιμοποίησιν δυνάμεων βομβαρδιστικῶν κατὰ τὸ προηγούμενο σχῆμα, θὰ ἐπανεξητάζετο τώρα.

» 3. Εἶχεν, ἐπίσης, ἐξετασθῆ σχέδιον ὅπως χρησιμοποιηθῆ ἡ Μάλτα ὡς βάσις διὰ ἐπιδρομὰς βομβαρδισμοῦ κατὰ τῆς Ἰταλίας. Ἡ ἐξέτασις καὶ αὐτοῦ τοῦ σχεδίου εἶχεν ἀναβληθῆ διὰ τὸν λόγον ὅτι, ἕως ὅτου ἐνισχυθῆ ἡ ἀεροπορικὴ ἄμυ-

να τῆς Μάλτας, ἦταν ἐπικίνδυνο νὰ προσελκύσωμε ἀστόχως τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς νήσου.

»Ἕνα ἄλλο σχέδιο εὑρίσκετο ὑπὸ ἐξέτασιν διὰ νὰ κρατηθῆ, προσωρινῶς, στὴν Μάλτα ἕνα σμῆνος «Οὐέλλιγκτον». Ἐνῶ τὸ σμῆνος εὑρίσκετο στὴν Μάλτα θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιήση ἐπιδρομὲς ἐναντίον τῆς ἕδρας τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως στὴν Ρώμην. Ἦταν, βεβαίως, ἐξαιρετικῶς σημαντικὸν νὰ ἀποφευχθῆ ὅπως βόμβες πέσουν στὴν Πόλιν τοῦ Βατικανοῦ.

» 4. Ἐπροτάθη νὰ γίνουν περαιτέρω ἀεροπορικὲς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς Σικελίας.

» 5. Κατηρτίζοντο σχέδια διὰ βαρύτερες ἀεροπορικὲς ἐπιδρομὲς κατὰ τοῦ Μιλάνου καὶ τοῦ Τουρίνου, ποὺ θὰ ἄρχιζαν, ἐὰν ἐπέτρεπε ὁ καιρός, τὴν ἴδια νύκτα.

» 6. Ἀποτελοῦσε τώρα πρωταρχικὴν ἀποστολὴν τοῦ Στόλου Μεσογείου νὰ ἀποτρέψη ἀποβίβασιν ἰταλικῶν δυνάμεων στὴν Κρήτην. Εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἀποστείλωμεν τάγμα στὴν Κρήτην, τὸ ὁποῖον προωρίζετο διὰ τὴν Μάλταν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἡ Μάλτα θὰ ἔπρεπε νὰ κάμη χωρὶς τὴν ἐνίσχυσιν αὐτήν.

» 7. Ἐφαίνετο πιθανὸν ὅτι οἱ Ἰταλοὶ εἶχαν τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβουν τὴν Κέρκυρα. Ἐὰν ἔπραττον τοῦτο, ἡ διαφορὰ δι' ἐμᾶς θὰ ἦταν, στρατηγικῶς, μικρή. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ Κέρκυρα ἦταν πλησίον ἰταλικῶν ἀεροπορικῶν βάσεων καὶ ἡ περιοχὴ εἶχε ναρκοθετηθῆ καὶ δὲν ἐτίθετο θέμα νὰ ἀποστείλωμε τὸν στόλο μας στὴν περιοχὴ αὐτή.

» 8. Ἐπιτελικὲς συνομιλίες δὲν εἶχαν διεξαχθῆ μὲ τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, λόγω τοῦ κινδύνου διαρροῶν. Μᾶς εἶχαν, ὅμως, ἐνημερώσει τώρα διὰ τὴν κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν ναυτικῶν δυνάμεων, οἱ ὁποῖες περιελάμβανον ἐλαφρὰ μόνον σκάφη.

» Τὸ Πολεμικὸν Συμβούλιον:

» α) Ἐλάμβανε ὑπ' ὄψιν ὅτι διεξήγετο τὴν ἑσπέραν σήμερον σύσκεψις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ, προκειμένου νὰ ἐξετασθῆ ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις στὴν Μεσόγειον.

» β) Ἐκαλοῦσε τὴν σύσκεψιν νὰ ἐξετάση, μεταξὺ ἄλλων θεμάτων, ποία ἀπάντησιν ἔπρεπε ὁ ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν νὰ δώση στὸ αἴτημα βοηθείας τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

» γ) Συνεφωνήθη ὅτι ἡ γενικὴ γραμμή, ποὺ θὰ ἐτηρεῖτο μὲ τὸν Τύπο καὶ κατὰ τὶς ἐπαφὲς μὲ τὶς ὑπερπόντιες κυβερνήσεις (τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας) θὰ ἦταν ὅτι παρὰ τὴν ἀποσκίρτησιν τῶν Γάλλων, ἐκάναμε πᾶν ὅ,τι μᾶς ἦταν δυνατὸν διὰ νὰ βοηθήσωμε τὴν ἑλληνικὴ Κυβέρνησιν».

Ο ΠΑΛΑΙΡΕΤ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΝΕΙ

Σὲ λίγες μέρες ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς σὲρ Μάικλ Πάλαιρετ ὑπέβαλε στὸν ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Λόρδο Χάλιφαξ μακρὰ ἀναφορὰ ποὺ περιέγραφε ὅλα τὰ γεγονότα πρὶν ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ ἐπίθεσι:

«Σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο τῶν ἐκπλήξεων, οἱ ἑλληνοϊταλικὲς σχέσεις ἀκολούθησαν τὶς ἴδιες ὅπως σ' ἄλλες περιπτώσεις διακυμάνσεις, ἐφ' ὅσον ἡ ρῆξις ἐπῆλθε χάρις σ' ἐνέργεια τοῦ ἐχθροῦ, τὴν στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ ἀνεμένετο ὀλιγώτερο ἐδῶ. Ἀπὸ τὴν 15η Αὐγούστου, ὁπότε εἶχε τορπιλλισθῆ, στὴν Τῆνο, ἡ «Ἕλλη», ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως (Μεταξᾶς), ἦταν ὁλονὲν περισσότερο ἀνήσυχος καὶ τὴν 22α Αὐγούστου μὲ εἶχε καλέσει γιὰ νὰ μὲ ἐρωτήση ποιὰ βοήθεια θὰ παρείχαμε στὴν Ἑλλάδα, ἐὰν ἐδέχετο ἐπίθεσιν τῆς Ἰταλίας. Ἡ ἀνησυχία του, ὅμως, δὲν ἔφθασε στὸ κορύφωμά της, παρὰ μόνο κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ὅταν τρεῖς νέες ἰταλικὲς μεραρχίες ἀπεστάλησαν στὴν Ἀλβανία καὶ ἰταλικὰ στρατεύματα συγκεντρώθηκαν στὴν μεθόριο. Τὰ στρατεύματα αὐτὰ εἶχαν καταλάβει ὀρεινὲς θέσεις καὶ ἦταν ἀπολύτως σαφὲς ὅτι εἴτε θὰ ἔπρεπε νὰ προελάσουν εἴτε νὰ ὑποχωρήσουν σὲ ἄλλες, χειμερινὲς θέσεις, πρὶν ἀρχίση ἡ κακοκαιρία. Καθὼς ἐπερνοῦσε ὁ Ὀκτώβριος καὶ ἐπίθεσις δὲν ἐγίνετο, ἡ ἀνησυχία τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ γιὰ τὸ ἄμεσο μέλλον ἄρχισε νὰ περιορίζεται, ἰδίως ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι τοῦ εἶχε παρασχεθῆ ἀρκετὸς χρόνος γιὰ νὰ τακτοποιήση τὴν ἄμυνά του. Ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους, υἱοθέτησε τὴν ἄποψιν ὅτι ἦταν πιθανώτερο πὼς οἱαδήποτε ἰταλικὴ ἐπίθεσις θὰ ἀνεβάλλετο μέχρι τὴν ἄνοιξιν, ὁπότε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ συνεδυάζετο μὲ μίαν ἰσχυρὰν γερμανικὴν προέλασιν πρὸς Ἀνατολάς.

»3. Τώρα ἔχει συμβῆ τὸ ἀντίθετο, διότι τὴν 3η πρωινὴ

τῆς 28ης Ὀκτωβρίου (ποὺ ἦταν, ἂς σημειωθῆ καὶ ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἐπικίνδυνης περιόδου κατὰ τὶς πληροφορίες ποὺ σᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀμερική, ἀλλὰ οἱ ὁποῖες δὲν εἶχαν πείσει τὸν στρατηγὸ Μεταξᾶ, ὅταν τοῦ τὶς ἀνεκοίνωσα). τὸ τρίωρο τελεσίγραφο ἐπεδόθη ἀπὸ τὸν Ἰταλὸ πρεσβευτὴ μόνο καὶ τὴν ἐκπνοή του ἐπηκολούθησε ἕνα «μπλίτζκρηγκ ἀλ' ἰταλιάνα», ποὺ προσέλαβε τὴν ἐκπληκτικῶς ἀνεπαρκῆ μορφὴ ἀστόχων καὶ σποραδικῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν (κυρίως ἐναντίον τοῦ ἀόπλου πληθυσμοῦ) καὶ ἀσημάντων ἐπιχειρήσων στὴν ἀλβανικὴ μεθόριον. Οὐδεμία κατεβλήθη προσπάθεια νὰ καταληφθῆ ἡ Κέρκυρα καὶ οὐδεὶς ἀποφασιστικὸς βομβαρδισμὸς ἔγινε ἐναντίον τῶν ζωτικῶν ναυτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ διοικητικῶν κέντρων τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Γερμανία ἔχει παραμείνει ἀπολύτως ἀδρανὴς καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἔχει κἂν δώσει δεῖγμα ὅτι σκοπεύει νὰ διακόψη τὶς διπλωματικὲς σχέσεις μὲ τὸν ἐχθρὸ τῆς συμμάχου της.

» 4. Πολλὲς εἰκασίες ἔχουν διατυπωθῆ γιὰ τοὺς λόγους τῆς ἐκπληκτικῆς τακτικῆς τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ μοῦ εἶναι κατὰ τὴν ἀρχικὴ αὐτὴ περίοδο, ἀδύνατο νὰ ἐκφέρω γνώμη ὡς πρὸς ποία εἶναι ἡ ὀρθή. Μερικοὶ λέγουν ὅτι ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἀνέμενε μετ' ἐμπιστοσύνης ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ὑποχωροῦσε. Ἐὰν τοῦτο πράγματι συνέβη, τότε (ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις) παρεπλανήθη ἐσκεμμένως ἀπὸ τὸν σινιὸρ Γκράτσι (ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἦταν ἐνήμερος τῆς ἀποφάσεως τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ νὰ ἀντισταθῆ) ἢ ἀλλέως, ἀπεφάσισε νὰ παραβλέψη τὶς ἀναφορές του. Ἄλλοι θεωροῦν (τὴν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν) ὡς τέχνασμα γιὰ νὰ περισπασθοῦν ἡ προσοχή, τὰ σκάφη καὶ τὰ ἀεροπλάνα μας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Ἀλλὰ ἡ εἰκασία αὐτὴ δὲν ἐξηγεῖ γιατί ἡ Ἰταλία δὲν ἐπεχείρησε σοβαρῶς νὰ μᾶς ἐπιτεθῆ ἀπὸ θαλάσσης, ξηρᾶς ἢ ἀέρος κατὰ τὶς πολύτιμες ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες παρείχαμε ποικίλων εἰδῶν ἐφόδια στὴν Ἑλλάδα; Διατί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ Γερμανία παραμένει μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια καὶ ἀφήνει τὴν σύμμαχό της νὰ μᾶς προσφέρη ὡς δῶρο ὅλες τὶς ἑλληνικὲς ναυτικές, στρατιωτικὲς καὶ ἀεροπορικὲς βάσεις; Μήπως ἐπιθυμεῖ νὰ τὴν ἀφήση νὰ ἐμπλακῆ σὲ δυσκολίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ Γερμανία θὰ τὴν διασώση μὲ τίμημα τὴν ἀκόμη μεγαλύτερη ὑποταγή της στοὺς στόχους τῶν Ναζί; Μεταγενέστερα συμβάντα μέλλουν νὰ παράσχουν λύσιν στὰ προβλήματα αὐτά.

Μεταξύ, ὅμως, αὐτοῦ τοῦ κυκεῶνος εἰκασιῶν, ἕνα πρᾶγμα προβάλλει σταθερὸ ὡς βράχος — ἡ ἀδίστακτη καὶ ἀνυποχώρητη ἀπόφασις τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀγωνισθῆ γιὰ τὴν ἐλευθερία της καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ κόσμου. Χωρὶς πολλὲς πιθανότητες ἢ ὑποσχέσεις βοηθείας ἀπὸ οἰονδήποτε, ἔχει ριφθῆ στὸν ἀγῶνα μ' ἕνα θάρρος ἀντάξιο τῆς περίλαμπρης ἱστορίας της καὶ τὸ ὁποῖο, ἀσφαλῶς, ἀξίζει τὸ ἐπίθετο ἡρωικό.

» 5. Ἡ πολιτικὴ τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ ἔχει δικαιωθῆ λαμπρῶς. Ἐνῶ ἐπιμελῶς ἀπέφυγε νὰ προκαλέση οἱονδήποτε, διωργάνωνε ἀθορύβως τὴν ἄμυνά του μὲ ἀποτέλεσμα ὅτι, ὅταν εὑρέθη ἀντιμέτωπος τοῦ ἰταλικοῦ τελεσιγράφου, ἀκόμη καὶ σὲ μίαν ἀπροσδόκητη στιγμή, ἦταν σὲ θέση νὰ προβάλη ἐπαρκῆ ἀντίστασιν στὴν βόρειο μεθόριό του. Ἡ ἐπιδεικτικὴ ἔλλειψις οἱουδήποτε κινδύνου ἀπὸ πεμπτοφαλαγγῖτες ἢ ἀπὸ Ἕλληνες Κουίσλιγκς, ἀποτελεῖ εὐπρόσδεκτη ἀπόδειξιν ὅτι, παρὰ τὶς ἐσωτερικὲς διαιρέσεις καὶ μία ἔντονη ἐκστρατεία γερμανικῆς προπαγάνδας, τὸ πολιτικὸ σῶμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀπολύτως ὑγιές. Ὡς πρὸς τὶς διαιρέσεις, ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἔπαιξε, διὰ λογαριασμὸν τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ, τὸ δικό του παιγνίδι. Ὁ τορπιλλισμὸς τῆς «Ἕλλης» συνέβαλε κατὰ πολὺ στὴν συνένωσιν τοῦ ἔθνους πίσω του, τὸ ἰταλικὸ τελεσίγραφο συνεπλήρωσε τὴν διαδικασία αὐτὴ καὶ ἐλάχιστοι εἶναι σήμερον ἐκεῖνοι, ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν πλέον ἐνθέρμων βενιζελικῶν, στὴν ὑποστήριξιν τῶν ὁποίων ἀδυνατεῖ νὰ ὑπολογίση. Ὅλοι σχεδὸν οἱ πολιτικοί του ἀντίπαλοι ἔχουν ἀνακληθῆ ἀπὸ τὴν ἐξορία μόλις προσέφεραν τὶς ὑπηρεσίες τους στὸ κράτος καὶ μοῦ ἀνεκοίνωσε χθὲς ὅτι ἀνακαλεῖ στὶς ἔνοπλες δυνάμεις πολλοὺς βενιζελικοὺς ἀξιωματικούς, οἱ πολιτικὲς ἀντιλήψεις τῶν ὁποίων τοὺς καθιστοῦσαν προηγουμένως ὑπόπτους. Ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθός μου μὲ πληροφορεῖ ὅτι ἡ διαδικασία αὐτὴ δὲν ἔχει ἀκόμη σημαντικῶς προωθηθῆ οὔτε καὶ ἔχει φθάσει μέχρι τὰ ἀνώτερα κλιμάκια. Εὑρισκόμεθα, ὅμως, ἀκόμη στὴν ἀρχὴν καὶ τὰ αἴσια ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη ἐπιτευχθῆ, προεκλήθησαν μόνον χάρις στὴν κοινὴ ἀγανάκτησιν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες τρέφουν ἕνα μῖσος καὶ μία περιφρόνησιν, ποὺ φθάνουν σχεδὸν μέχρι μανίας.

» 6. Εὑρίσκω μεγάλην ἱκανοποίησιν ποὺ σᾶς ἀπευθύνω τὴν ἀναφορὰ αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἔδαφος ἑνὸς συμμάχου καὶ ἀπὸ μία χώρα, ἡ ὁποία, μόνη μεταξὺ τῶν ξένων συνεμπολέμων

μας, ἀγωνίζεται ἐπὶ τοῦ ἰδίου της ἐδάφους. Τώρα, ὁπότε ἔχει ἀποφασισθῆ ἡ παροχὴ οὐσιαστικῆς βοηθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι μήπως παράτολμο νὰ ἐλπίση κανεὶς ὅτι διανοίγεται στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη ἕνα πολεμικὸ μέτωπο, τὸ ὁποῖο θὰ ἀποτελέση τὸ πεδίο ὁλονὲν μεγαλυτέρων ἐπιτυχιῶν κατὰ τῆς Ἰταλίας ὅσον καὶ τῆς Γερμανίας;»

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Τὶς ἀντιδράσεις τῶν Βουλγάρων στὴν ἰταλικὴ ἐπίθεσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀντικατοπτρίζουν τὰ τηλεγραφήματα τὰ ὁποῖα ἀποστέλλει ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς στὴν Σόφια Ρέντελ στὸ Φόρεϊν Ὄφφις. Τὸ πρῶτο ἔχει ἡμερομηνία 28 Ὀκτωβρίου:

«Πρεσβευτὴς Ρέντελ πρὸς ὑπουργὸν Χάλιφαξ
Σόφια, 28 Ὀκτωβρίου 1940
Νο 754

Κηρύσσων σήμερον τὴν ἔναρξιν τοῦ Κοινοβουλίου, ὁ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας ἀνεφέρθη εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους του ἔναντι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας διὰ τὸν ρόλον των εἰς τὸν διακανονισμὸν τοῦ θέματος τῆς Δοβρουτσᾶς. Ὁ διακανονισμὸς κατέστηκε ἱκανὴν τὴν ἀποκάστασιν τῶν βουλγαρορουμανικῶν σχέσεων συνεργασίας, ἐνῶ αἱ σχέσεις μὲ τὴν Γιουγκοσλαβίαν καὶ τὴν Τουρκίαν εἶναι ἤδη ἀποκατεστημέναι διὰ συνθηκῶν μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐπίσης καὶ αἱ πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ σχέσεις μὲ τὴν Ρωσίαν ἐξακολουθοῦν νὰ ἀναπτύσσωνται ἱκανοποιητικῶς. Ἡ κυβέρνησις θὰ διατηρήση τὰς ὑπαρχούσας σχέσεις μὲ τὰς ὑπολοίπους χώρας, «συμφώνως πρὸς τὰς σημερινὰς δυνατότητας», ἀλλὰ καὶ ὑπερασπίζουσα τὰ ζωτικὰ βουλγαρικὰ συμφέροντα. Τὰ ληφθέντα ἀμυντικὰ μέτρα καὶ ἡ προθυμία ὅλων τῶν Βουλγάρων ὅπως ὑπερασπισθοῦν τὴν βουλγαρικὴν ἀνεξαρτησίαν δικαιολογεῖ ἤρεμον ἐνατένισιν τοῦ μέλλοντος».

Τὴν ἑπομένη ὁ Ρέντελ ἀναφέρει στὸν ὑπουργό του ὅτι οἱ Γερμανοὶ δὲν ἔχουν καλὲς σχέσεις μὲ τὸν βασιλέα τῆς Βουλγαρίας:

«Σόφια, 29 Ὀκτωβρίου 1940
Νο 755

Ἡ ἀναφορὰ (τοῦ βασιλέως) εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἰταλικὴν βοήθειαν πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν φημολογουμένην δυσαρέσκειαν τοῦ Ἄξονος, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς παρέλειψε νὰ κάμη τοιαύτας ἀναφορὰς εἰς προηγουμένους λόγους του.

» 2. Λέγεται, εἰδικώτερον εἰς δημοσιογραφικοὺς κύκλους, ὅτι ἰσχυρὰ γερμανικὴ καὶ ἰταλικὴ πίεσις ἠσκήθη ἐπὶ τοῦ βασιλέως, διὰ νὰ παροτρυνθῇ εἰς ἀκόμη εὐνοϊκωτέραν ἔκφρασιν ὑπὲρ τοῦ Ἄξονος ἐν ὄψει τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη.

» 3. (Ἐμπιστευτικόν). Ὁ Πολωνὸς πρεσβευτὴς μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι ἡ γερμανικὴ προπαγάνδα ἐναντίον τοῦ βασιλέως ἀνέρχεται σταθερῶς».

Πληροφορίες περὶ διαβεβαιώσεως τῶν Βουλγάρων πρὸς τὸν Τοῦρκο πρεσβευτὴ στὴν Σόφια, ὅτι θὰ τηρήσουν οὐδετερότητα, περιλαμβάνει τὸ τρίτο κατὰ σειρὰν τηλεγράφημα τοῦ Ρέντελ:

«Πρεσβευτὴς Ρέντελ πρὸς ὑποκόμητα Χάλιφαξ
Σόφια, 30 Ὀκτωβρίου 1940
Νο 762

Ὁ Τοῦρκος πρεσβευτής, κατόπιν ὁδηγιῶν τῆς κυβερνήσεώς του, ἠρώτησε τὸν (Βούλγαρον) ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἐὰν ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ὀρθῶς ἑρμηνεύη τὸν λόγον τοῦ (Βουλγάρου) βασιλέως ὡς ἐπιβεβαιοῦντα τὴν βουλγαρικὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπήντησε καταφατικῶς καὶ διεβεβαίωσε τὸν Τοῦρκον πρεσβευτὴν ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν πρόκειται νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν ἑλληνοϊταλικὴν σύρραξιν.

» Ἐν τούτοις, ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς συμφωνεῖ (μαζί μου) ὅτι ἡ τελικὴ ἀπόφασις ἐναπόκειται εἰς τοὺς Γερμανοὺς μᾶλλον παρὰ εἰς τοὺς Βουλγάρους.

» 2. Ὁ Τοῦρκος πρεσβευτὴς πιστεύει ὅτι ἐάν, ὅπως φαίνεται πιθανόν, ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀποτελῆ μέρος σχεδίου καταρτισθέντος μετὰ τῆς Γερμανίας δὲν εἶναι παρὰ προκαταρκτικὸν βῆμα διὰ περαιτέρω δρᾶσιν. Διαφορετικά, ὑποθέτει, οἱ Γερμανοὶ πιθανὸν νὰ ἄφηναν τὴν Ἰταλίαν ἐλευθέραν ὅπως δράση εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπὸ μορφὴν

ἀνταμοιβῆς διὰ τὴν ἀτελῆ ἱκανοποίησιν τὴν ὁποίαν ἔλαβεν εἰς βάρος τῆς Γαλλίας. Ὁ Ἕλλην πρεσβευτὴς συμμερίζεται τὰς ἀπόψεις αὐτάς».

Τὴν 31η Ὀκτωβρίου ὁ Χάλιφαξ ἀπαντᾶ στὰ τρία παραπάνω τηλεγραφήματα τοῦ Ρέντελ καὶ τοῦ παρέχει πληροφορίες βαλκανικοῦ ἐνδιαφέροντος ποὺ ἔχουν ληφθῆ στὸ Λονδῖνο. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ βουλγαρικὴ θέσις ἀπέναντι στὴν ἰταλικὴ εἰσβολὴ στὴν Ἑλλάδα, ὅπως τὴν διατυπώνει ὁ Βούλγαρος πρεσβευτὴς στὸ Λονδῖνο:

«Ὁ Βούλγαρος πρεσβευτὴς ἐπεσκέφθη τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τὸν κοινοβουλευτικὸν ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνομιλίας παρετήρησεν ὅτι ἡ ἰταλικὴ ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς Ἑλλάδος παρέχει εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ (βρεταννικῆς) Μεγαλειότητος μίαν μεγάλην εὐκαιρίαν, δεδομένου ὅτι ἀποκλείει τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Ἄξων ἀποβλέπει πλέον εἰς μίαν εἰρηνικὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Εὐρώπης. Ἐάν, εἶπε, κατὰ τὸν σχεδιασμὸν τῆς νέας τάξεώς των ἐγίνοντο σφαγαὶ εἰς βάρος μικρῶν ἐθνῶν, ἀναμφιβόλως θὰ ἐδημιουργεῖτο μία γενικὴ ἀνησυχία εἰς τὰ μικρότερα κράτη τοῦ κόσμου σχετικῶς μὲ τὰς προθέσεις τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονος.

» 2. Ἡ αὐτοῦ Ἐξοχότης συνέχισε λέγουσα ὅτι θὰ ὑπάρχη ἀναμφιβόλως μεγάλη δόσις ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν στάσιν τῆς Βουλγαρίας. Δὲν πιστεύει, ἐν τούτοις, ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ εἰσέλθη εἰς τὴν σύρραξιν. Εἶναι βεβαίως ἀληθὲς ὅτι ἡ χώρα του ἐνδιαφέρεται διὰ μίαν διέξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀλλ' ἐπροχώρησεν τόσον ὥστε νὰ εἴπη ὅτι ἡ χώρα του θὰ προετίμα μίαν τουρκικὴν κατάληψιν τῆς Θράκης πρὸς ἔλεγχον τῆς ἰταλικῆς προωθήσεως ἀπὸ τὴν ἔγερσιν τοῦ θέματος τῆς διεξόδου εἰς τὸ Αἰγαῖον ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, τὴν στιγμὴν αὐτήν, μὲ ἀποτέλεσμα μίαν σύγκρουσίν της μὲ τὴν Τουρκίαν. Πιστεύει ὅτι ἡ χώρα του θὰ ἠδύνατο νὰ ἐγείρη τὸ ζήτημα αὐτὸ μετὰ τὸν πόλεμο καὶ νὰ λάβη τότε ἱκανοποίησιν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν.

» 3. Συμπερασματικῶς ὁ κ. Μομτσίλωφ ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἀντίστασις πιθανὸν νὰ ἀποδεχθῆ περισσότερον ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ ὅ,τι γενικῶς πιστεύεται. Διότι τὸ ἑλληνικὸν πεζικὸν εἶναι καλόν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ἑλληνικὸν πυροβολικόν.

» 4. Ἀποστέλλω ἀντίγραφα τηλεγραφήματος τούτου εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος εἰς Ἄγκυραν, Ἀθήνας, Βελιγράδιον καὶ Βουκουρέστιον.

ΛΟΡΔΟΣ ΧΑΛΙΦΑΞ».

ΤΟΥΡΚΟΙ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ

Μετὰ τὸν Βούλγαρο πρέσβυ στὸ Λονδῖνο ἐκθέτει καὶ ὁ Τοῦρκος τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀντίστασι, στὸ Φόρεϊν Ὄφφις:

«4. Ὅταν ἐρώτησα τί σημασία ἀπέδιδε στὴν ἑλληνικὴν ἀντίστασιν, ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης (ὁ πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας) ἀπήντησεν ὅτι ὁ ἴδιος ἀνέκαθεν ὑπελόγιζε περισσότερο στὴν Ἑλλάδα παρὰ σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ βαλκανικὰ κράτη. Ἦταν τῆς γνώμης ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλὰς ἐλάμβανε κάθε δυνατὴ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ ἐνίσχυσιν, θὰ ἦταν σὲ θέσι νὰ ἀντισταθῆ γιὰ μερικὲς ἑβδομάδες καὶ ὁ χρόνος ποὺ θὰ ἐκερδίζετο μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἴσως νὰ ἦταν ἐξαιρετικῶς πολύτιμος. Ἐὰν ὅμως (ἡ Ἑλλὰς) δὲν ἐνισχύετο, τότε δὲν εἶχε μεγάλην πεποίθησιν στὴν δύναμίν της νὰ ἀντισταθῆ. Εἶπα ὅτι, εἰς παρομοίαν περίπτωσιν, ἦσαν καταφανῶς πολλὰ ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἠμποροῦσε νὰ κάμη ἡ Τουρκία γιὰ νὰ βοηθήση τὴν Ἑλλάδα. Ὁ (Τοῦρκος πρεσβευτὴς) δρ Ἀράς, συνεφώνησε καὶ εἶπε ὅτι οἱ δύο κυβερνήσεις (Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας) εὑρίσκοντο σὲ στενωτάτην ἐπαφήν».

Γνώριζαν ἢ ὄχι οἱ Γερμανοί, ἀπὸ πρίν, τὴν πρόθεσι τῶν Ἰταλῶν νὰ ἐπιτεθοῦν στὴν Ἑλλάδα; Ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς στὸ Βουκουρέστι Ραίημοντ Χὸρ ἀναφέρει στὸ Φόρεϊν Ὄφφις τὴν πληροφορία ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἀγνοοῦσαν τὰ ἰταλικὰ σχέδια:

«Τόσον ἡ γερμανική, ὅσον καὶ ἡ ἰταλικὴ πρεσβεία δηλώνουν ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἀγνοοῦσαν τὰ πάντα ὡς πρὸς τὴν πρόθεσιν (τῆς ἰταλικῆς) ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίζω ἐὰν ἡ δήλωσις αὐτὴ τίθεται σὲ κυκλοφορία καὶ σὲ ἄλλες πρωτεύουσες διότι, ἐὰν ὄχι, τότε ὑποθέ-

τω ὅτι πρόθεσις εἶναι μόνο νὰ καθησυχάση ἡ κοινὴ γνώμη στὸ Βουκουρέστι».

Ἄλλη ἐκδοχὴ ἀναφέρει ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας στὸ Βελιγράδι Κάμπελ, τὴν 31η Ὀκτωβρίου:

«Ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς ὡμίλησε(...) στὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴ καὶ ἐνῶ υἱοθέτησε τὸ «μοτίβο» τῆς ἰταλικῆς αἰτιάσεως κατὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἶπε (περίπου) ὅτι ὅσον θλιβερὸν καὶ ἐὰν εἶναι τοῦτο, ἡ ἀναγκαιότης πρέπει νὰ ὑπερέχη τῆς ἠθικῆς καὶ εἶπε ὅτι ἡ Ἑλλάς, ὡς μικρὴ χώρα, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀποδεχθῆ τὶς ἰταλικὲς ἀπαιτήσεις μὲ διπλωμένα χέρια, ἀναγνωρίζουσα ὅτι ἐάν τὶς ἀπέρριπτε καὶ ἐστρέφετο πρὸς βρεταννικὴν ὑποστήριξιν, οἱ δυνάμεις τοῦ Ἄξονος θὰ τὴν διέλυαν».

Ὁ ἴδιος πρεσβευτὴς ἀναφέρει συνομιλία τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ στὸ Βελιγράδι μὲ τὸν Γιουγκοσλάβο ὑπουργὸ τῶν ἐξωτερικῶν:

«(...) ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς ἔδωσεν ἐπίσης τὴν ἐντύπωσιν (στὸν Γιουγκοσλάβο συνομιλητή του, ὁ ὁποῖος μετέφερε τὰ διαμειφθέτα στὸν πρεσβευτὴ τῆς Ἑλλάδος) ὅτι ἡ Γερμανία δὲν ἤθελε νὰ ἐπεκτείνη τὴν σύγκρουσιν καὶ ὅτι, ἐνῶ ἐνόμιζε ὅτι ἡ Ἰταλία δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ ἐπιτεθῆ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἐν τούτοις ἐπρέσβευε ὅτι ἡ σύγκρουσις ἦταν ὑπόθεσις τῆς Ἰταλίας(...). Ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς φαίνεται ἐπίσης ὅτι ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ Δυνάμεις τοῦ Ἄξονος ἴσως δυνηθοῦν νὰ ἐπιτύχουν διακανονισμὸ μὲ τὴν Ἑλλάδα σὲ ὀλίγες ἡμέρες καὶ χωρὶς μεγάλη αἱματοχυσία (αὐτὴ εἶναι ἡ κατεύθυνσις ἐντόνου προπαγάνδας τοῦ Ἄξονος ἐδῶ, μὲ νύξεις περὶ «μεταβολῆς» στὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησιν)».

Πάνω στὸ ἴδιο θέμα ὁ Κάμπελ θὰ τηλεγραφήση καὶ τὴν 13η Νοεμβρίου 1940 στὸν Λόρδο Χάλιφαξ.

«Βελιγράδιον, 13 Νοεμβρίου 1940
Νο 924
Ὁ (Γιουγκοσλάβος) ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν μοῦ εἶπε χθὲς ὅτι ἡ γιουγκοσλαβικὴ κυβέρνησις κατέχει ἐνδείξεις ὅτι ἡ ἰταλικὴ ἐνέργεια ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἦλθεν εἰς τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν ὡς δυσάρεστος ἔκπληξις. Ὁ βοηθὸς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν (τῆς Γιουγκοσλαβίας)

εἶπε τὸ ἴδιον πρᾶγμα εἰς τὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴν τὴν 11ην Νοεμβρίου προσθέτων ὅτι ἡ γιουγκοσλαβικὴ κυβέρνησις ἔλαβεν ἐκ νέου διαβεβαιώσεις ἀπὸ τοὺς Γερμανούς, ὅτι ἐπιθυμοῦν εἰρήνην εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ ἐντοπισμὸν τῆς συρράξεως μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος. Ὁ Ἕλλην πρεσβευτὴς φρονεῖ ὅτι αἱ διαβεβαιώσεις ἐδόθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας».

Τὶς δικές του πληροφορίες ἀπὸ τὴν Μόσχα τηλεγραφεῖ ὁ σὲρ Στάφφορντ Κρίπς, πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας:

«Οἱ ἐδῶ γερμανικοὶ δημοσιογραφικοὶ κύκλοι ἐξηγοῦν ὅτι στόχος τῆς Ἰταλίας δὲν εἶναι νὰ διεξαγάγη εὐρείας ἐκτάσεως ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ ἀναμείνη μεταβολὴ τῆς κυβερνήσεως διὰ ἐχθρικῶν ἐνεργειῶν στὸ ἐσωτερικὸ (τῆς Ἑλλάδος), ὁπότε καὶ ἡ Ἰταλία θὰ δυνηθῆ νὰ ἱκανοποιήση ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις της. Τοῦτο, ἐν μέρει, ἐπιβεβαιώθηκε καὶ ἀπὸ τὸν Γερμανὸ πρεσβευτή, ὁ ὁποῖος εἶπε, σὲ συνομιλία μὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μου, ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀβέβαιη».

Καὶ ὁ Μάικλ Πάλαιρετ εἶχε ἀποστείλει ἐπίσης τὴν 29η Ὀκτωβρίου τὴν πληροφορία ὅτι ἡ ἰταλικὴ ἐνέργεια εἶχε ἀναληφθῆ χωρὶς τὴν γερμανικὴ συγκατάθεσι. Αὐτὴ ἦτο ἀκριβῶς καὶ ἡ ἄποψις τοῦ Μεταξᾶ.

Ὅλες αὐτὲς οἱ πληροφορίες δημιουργοῦν σύγχυσι στὸ Φόρεϊν Ὄφφις, ὅπως φαίνεται καθαρὰ σὲ μνημόνιο τῆς 31ης Ὀκτωβρίου:

«(...) εἶναι δύσκολο νὰ ξέρη κανεὶς τί πρέπει νὰ συναγάγη, ἐφ' ὅσον ἡ πληροφορία ὅτι οἱ Γερμανοὶ δὲν ἐγνώριζαν τί προετοίμαζαν οἱ Ἰταλοί, δὲν θὰ εἶχε ἰδιαιτέρως καθησυχαστικὴ ἐπενέργεια σὲ οἱονδήποτε στὰ Βαλκάνια, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἀντίστροφον. Ἐνδέχεται, στόχος νὰ εἶναι ἡ πρόκλησις συγχύσεως, ὅπως πολλὲς ἀπὸ τὶς πληροφορίες, οἱ ὁποῖες διεδίδοντο ἀπὸ τὸν Ἄξονα ἀκριβῶς πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Ἰταλίας στὸν πόλεμο, ἐμφανῶς ἐξυπηρετοῦσαν τὴν σκοπιμότητα αὐτήν.

»Ὅποια (ὅμως) καὶ ἐὰν εἶναι ἡ ἀλήθεια, εἶναι καταφανῶς πρὸς ὄφελός μας νὰ ἐκμεταλλευθῶμε τὴν φαινομενικὴ διάστασιν στὴν γερμανοϊταλικὴ γραμμὴ καὶ νὰ ἐπιστήσωμε τὴν προσοχὴ στὶς ἀγωνιώδεις προσπάθειες ποὺ καταβάλλουν κατὰ τὸ τελευταῖο εἰκοσιτετράωρο οἱ Γερμανοὶ προ-

παγανδιστὲς γιὰ νὰ καταδείξουν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἕτοιμοι νὰ καταρρεύσουν, ὥστε, ὑποθέτομε, νὰ θέσουν τέρμα στὶς ἐχθροπραξίες, στὶς ὁποῖες τὸ ἕτερο μέλος τοῦ Ἄξονος ἔχει παρατόλμως ριφθῆ.

»Καλὸ θὰ ἦταν, φρονῶ, οἱ ἀντιπρόσωποί μας στὴν νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη νὰ ἀρχίσουν μερικοὺς ψιθύρους σ' αὐτὴν τὴν γραμμή».

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἰταλικὴ ἐπίθεσι οἱ ἀπόταχτοι καὶ ἀπόστρατοι ἀντιμεταξικοὶ ἀξιωματικοὶ ζήτησαν νὰ πολεμήσουν, ἀλλὰ ὁ Μεταξᾶς δὲν τοὺς ἐπέτρεψε. Ἐξ ἄλλου, ὁ πρεσβευτὴς Πάλαιρετ κάνει διάβημα στὸν Μεταξᾶ γιὰ τοὺς ἐξορίστους. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τηλεγράφημα τοῦ Πάλαιρετ στὸν Χάλιφαξ:

«Νο 1024, 31 Ὀκτωβρίου 1940

Παροχὴ ἀδείας εἰς τοὺς Βενιζελικοὺς ἀξιωματικούς, ὅπως ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἐνέργειαν.

(Ὁ πρεσβευτὴς) ἐνημέρωσε τὸν πρόεδρον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, περὶ τοῦ ὅτι οἱ στρατιωτικός, ναυτικὸς καὶ ἀεροπορικός μας ἀκόλουθοι, ἐρωτῶνται συχνὰ διατὶ κατὰ τὴν παροῦσαν ὥραν κινδύνου, δὲν ἐπετράπη εἰς τοὺς Βενιζελικοὺς ἀξιωματικοὺς νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἐνέργειαν. (Ὁ πρεσβευτὴς εἶπεν ὅτι) προέβη εἰς τὸ διάβημα αὐτοβούλως καὶ ὄχι κατόπιν ὁδηγιῶν ἀπὸ τὸ Φόρεϊν Ὄφφις. Ὁ πρόεδρος ἀπήντησεν ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι ὑπὸ μελέτην».

Τὴν ἴδια μέρα ὁ σὲρ Μάικλ ἐπανέρχεται μὲ νέο τηλεγράφημά του:

«Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις «ἀπέλυσεν ἐκ τῆς ἐξορίας» ὅλους τοὺς ἡγέτας τῆς ἀντιπολιτεύσεως, οἱ ὁποῖοι προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας των.

Οἱ Κρῆτες, οἱ ὁποῖοι συνελήφθησαν κατόπιν τῆς ἀποβάσεως πράκτορός μας ἐκεῖ, ὡς καὶ ὁ πράκτωρ, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι. Ἐκοινοποιήθη πρὸς στρατηγεῖον Μ. Ἀνατολῆς Ν. 100».

Σχετικὴ μὲ τοὺς Ἕλληνες ἐξορίστους εἶναι καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Ἄττλη, ἀρχηγοῦ τοῦ Βρετανικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, πρὸς τὸν ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Λόρδο Χάλιφαξ:

«11 Νοεμβρίου 1940

Ἀγαπητέ μου, Χάλιφαξ,

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μεταξικοῦ καθεστῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀριθμὸς καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μὲ φιλελευθέρας τάσεις, συνελήφθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς τὰς νήσους. Τοῦτο ἐδημιούργησε μεγάλην συγκίνησιν εἰς πανεπιστημιακοὺς κύκλους ἐδῶ καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν.

Ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἑλλὰς μετέχει τώρα εἰς κοινὴν μεθ' ἡμῶν ὑπόθεσιν, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἴπωμεν, μέσῳ τοῦ πρεσβευτοῦ μας, ὅτι ἐὰν ἐγένοντο ἐνέργειαι διὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀνωτέρω καὶ γενικῶς διὰ τὴν ἀμνήστευσιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀριστερὰς ἰδέας καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι εἴτε φυλακισμένοι εἴτε ἐξόριστοι, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ἄκρως εὐεργετικόν;

Κ. Ρ. ΑΤΤΛΗ».

Τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἄττλη συνοδεύει μὲ σημείωμά του ὁ ἁρμόδιος ὑπάλληλος Τ. Οὐαίην:

«Ὑποβάλλω περαιτέρω σχέδια ἀπαντήσεως εἰς τὸν κ. Ἄττλη καὶ τὸν Γραμματέα τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος. Κατόπιν σκέψεως καταλήγω, ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὴν περίπτωσιν τοῦ στρατηγοῦ Γονατᾶ, διότι τοῦτο θὰ δώσῃ εἰς τοὺς ταραχοποιοὺς ἀφορμὴν καὶ πρόσχημα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ στρατηγὸς πιθανώτατα νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερος εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον καὶ κατὰ συνέπειαν προτείνω ὅπως ἡ ἀποστολὴ τῶν ἀπαντήσεων καθυστερήσῃ ἐπὶ δεκαπενθήμερον.

Τ. ΟΥΑΗΝ».

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Χάλιφαξ στὸν Ἄττλη γιὰ τὸ θέμα τῶν ἐξορίστων ἐστάλη τὴν 16η Νοεμβρίου 1940:

«16 Νοεμβρίου 1940

Ἀγαπητέ μου, Ἄττλη,

Εἰς τὴν ἐπιστολήν σας τῆς 11ης Νοεμβρίου μὲ ἐρωτήσατε κατὰ πόσον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἴπωμεν εἰς τὸν στρατηγὸν Μεταξᾶν, διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ μας εἰς τὰς Ἀθήνας,

ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπολύσῃ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐξορισθῆ ἢ φυλακισθῆ διὰ τὰς ἀριστεράς των ἰδέας.

Ἐπληροφορήθημεν προσφάτως ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπέλυσεν ἀπὸ τὴν ἐξορίαν ὅλους τοὺς ἡγέτας τῆς ἀντιπολιτεύσεως, οἱ ὁποῖοι προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας των καὶ ὅτι οἱ Βενιζελικοὶ ἀξιωματικοὶ ἐπαναφέρονται εἰς τὸν στρατόν, ἀφοῦ κάθε περίπτωσις ἐξετάζεται κατ' ἀξίαν.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς θὰ προχωρήσῃ ὅσον μακρὰν πιστεύει ὅτι δύναται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν καὶ δὲν θὰ ἤθελα νὰ τὸν πιέσω περισσότερον πρὸς τὸ παρόν. Ἡ αἴσθησίς μου αὐτὴ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἀπὸ τὸν Πάλαιρετ, ὁ ὁποῖος ἤδη ἤγειρε τὸ ζήτημα ἀνεπισήμως πρὸς τὸν Ἕλληνα πρωθυπουργόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προέρχονται καὶ αἱ πληροφορίαι, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται ἀνωτέρω.

ΛΟΡΔΟΣ ΧΑΛΙΦΑΞ».

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΤΤΛΗ

Δεύτερη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἄττλη γιὰ τὸ θέμα τῶν ἐξορίστων στέλνει ὁ Χάλιφαξ τὴν 6η Δεκεμβρίου:

«Ἀγαπητέ μου, Ἄττλη,

Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔγραψα εἰς τὰς 16 Νοεμβρίου, ἔλαβον τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν Πάλαιρετ, ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι ὅλοι οἱ γνωστοὶ Ἕλληνες ἡγέται τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἔχουν ἀπολυθῆ πλὴν τοῦ κ. Καφαντάρη καὶ τοῦ κόμητος Θεοτόκη, Φιλελευθέρου καὶ Βασιλόφρονος, τῶν ἄκρων, ἀντιστοίχως, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ μόνος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον οἱ δύο οὗτοι δὲν ἀφέθησαν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν ἐξορίαν, εἶναι ὅτι δημιουργοῦν δυσχέρειες ἐν σχέσει μὲ τὸ νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των, προτοῦ ἀπολυθοῦν.

Ἔλαβα, ἐπίσης, μίαν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Μίντλετον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ ἐσωκλείω ἀντίγραφον μαζὶ μὲ τὸ ἀντίγραφον τῆς ἀπαντήσεώς μου. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ συμφωνήσετε μὲ ὅ,τι γράφω ἐπὶ τοῦ πόσον ἀνεπιθύμητον εἶναι νὰ ἀναβιώσωμεν τὴν διαμάχην ἐπὶ τοῦ καθεστῶτος τοῦ

στρατηγοῦ Μεταξᾶ. Θὰ ἤμην, κατὰ συνέπειαν, εὐγνώμων ἐὰν θὰ μπορούσατε νὰ καθησυχάσετε τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν (τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος). Ὅπως ἔγραφα εἰς τὴν ἐπιστολήν μου πρὸς τὸν Μίντλετον, νομίζω ὅτι, εἶναι πολὺ ἀπίθανον ὅτι αἱ περαιτέρω ἔρευναι τὰς ὁποίας διενεργῶ, θὰ ἀποδείξουν ὅτι πολλοὶ πολιτικοὶ κρατούμενοι, διατηροῦνται ἀκόμη εἰς κράτησιν ἢ ἐξορίαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἶναι πιθανώτατα ἄτομα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς συμμαχικῆς ὑποθέσεως καὶ τὰ ὁποῖα πιθανώτατα νὰ ἐκτραποῦν εἰς πράξεις δολιοφθορᾶς καὶ πεμπτοφαλαγγιτισμοῦ, ἂν ἀφεθοῦν ἐλεύθερα.

Ὑμέτερος
ΛΟΡΔΟΣ ΧΑΛΙΦΑΞ».

Στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ ἐπισυνάπτεται καὶ ἀντίγραφο ἐπιστολῆς τοῦ Χάλιφαξ πρὸς τὸν γραμματέα τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος Μίντλετον πάνω στὸ ἴδιο θέμα:

«Ἀγαπητέ, κύριε,

Σᾶς γράφω διὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὴν ἐπιστολήν σας τῆς 28ης Νοεμβρίου, εἰς τὴν ὁποίαν μοῦ ζητεῖτε ἐκ μέρους τῆς ἐθνικῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, ὅπως γίνουν παραστάσεις , ὅπως ἐξασφαλισθῆ ἡ ἄμεσος ἀπόλυσις ὅλων τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων τῶν κρατουμένων διὰ πολιτικὰς αἰτιάσεις.

»Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔχει ἤδη ἀπολύσει ὅλους τοὺς ἡγέτας τῆς ἀντιπολιτεύσεως, οἱ ὁποῖοι προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας των, ὄχι ἁπλῶς ὅλους ὅσοι ἦσαν ἱκανοὶ καὶ διατεθειμένοι νὰ καταταχθοῦν εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, ὡς ἀναγράφετε εἰς τὴν ἐπιστολήν σας. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ἦτο αὐθόρμητος καὶ ὄχι τὸ ἀποτέλεσμα παραστάσεων ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως τῆς Αὐτοῦ (Βρεταννικῆς) Μεγαλειότητος. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐτοῦ (Βρεταννικῆς) Μεγαλειότητος εἰς τὰς Ἀθήνας πράγματι ἠρώτησεν ἐπὶ τοῦ θέματος ἀμέσως μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ ἐνημερώθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ ἐπὶ τοῦ τί ἐγένετο. Ὡστόσον ὁ τελευταῖος εἶναι τόσον ἀγχίνους εἰς τὴν κρίσιν τῶν συμφερόντων τῆς χώρας του, ὥστε δὲν νομίζω ὅτι ἐχρειάζετο ἐνθάρρυνσιν ἀπὸ μέρους μας.

»Εἰς τοὺς ἀπολυθέντας περιλαμβάνονται ὅλοι οἱδιαπρεπεῖς ἡγέται τῆς ἀντιπολιτεύσεως, μὲ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἀκραίου βασιλόφρονος κόμητος Θεοτόκη, ὁ ὁποῖος παραμένει

ἐξόριστος εἰς τὴν ἐξοχικήν του κατοικίαν εἰς τὴν Κέρκυραν, καὶ τοῦ ἡγέτου τοῦ Προοδευτικοῦ Κόμματος, Καφαντάρη· Φαίνεται ὅτι ὁ μόνος λόγος διὰ τὴν συνεχιζομένην ἐξορίαν τῶν δύο αὐτῶν ἡγετῶν, εἶναι ἡ ἀπροθυμία των νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των πρὸ τῆς ἀπολύσεώς των.

»Ἐζήτησα ἀπὸ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Α.Μ. εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ μὲ πληροφορήσῃ λεπτομερέστερον ἐπὶ τοῦ θέματος, νομίζω ὅμως ὅτι θὰ εἶναι ἀπίθανον νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι πολλὰ πρόσωπα εὑρίσκονται εἰς τὰς φυλακὰς ἢ εἰς τὴν ἐξορίαν διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἡνωμένη εἰς τὴν πολεμικήν της προσπάθειαν καὶ αἱ παλαιαὶ διχόνοιαι, αἱ ὁποῖαι τόσον ἐτάραξαν τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας εἰς τὸ παρελθόν, ἔχουν ἐξαφανισθῆ.

»Μπορῶ νὰ σᾶς ζητήσω ὅπως θεωρήσετε ἐμπιστευτικὴν τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν; Θὰ συμφωνῆτε, ἀσφαλῶς, ὅτι τίποτε δὲν πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ὁποῖον νὰ δημιουργήσῃ δυσχερείας εἰς τὸν στρατηγὸν Μεταξᾶν, εἰς μίαν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς εἰσῆλθεν εἰς ζωτικὸν ἀγῶνα ὑπὸ τὴν ἀναμφισβήτητον ἡγεσίαν του, ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν ᾐσθάνεσθε διὰ τὴν σκληρότητα τοῦ καθεστῶτος του εἰς τὸ παρελθόν. Ἀναβίωσις τῆς διχογνωμίας περὶ τὸ καθεστώς του θὰ ἦτο ἀνεπιθύμητος καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰ συμφέροντα ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν μας.

Εἰλικρινῶς ὑμέτερος
ΛΟΡΔΟΣ ΧΑΛΙΦΑΞ».

Ἐμπιστευτικὸ σημείωμα ποὺ συμπληρώνει τὰ πρακτικὰ τοῦ Βρεταννικοῦ Πολεμικοῦ Συμβουλίου τῆς 1ης Νοεμβρίου 1940 ἀντικατοπτρίζει τὶς ἀπόψεις τῶν Ἄγγλων γιὰ τὴν σημασία τῆς Τουρκίας ὡς φιλικῆς δυνάμεως:

«Ἐθίγη τὸ ἐρώτημα ἐὰν πολεμικὸ ὑλικό, τὸ ὁποῖο πρόκειται νὰ ἀποσταλῆ στὴν Τουρκία, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπεστηρίχθη (τὸ πρακτικὸ δὲν σημειώνει στὸ σημεῖο αὐτὸ ποῖος ὑπεστήριξε ποίαν ἄποψιν) ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ κάνωμε πᾶν τὸ δυνατὸν γιὰ νὰ βοηθήσωμε ἀμέσως τὴν Ἑλλάδα. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ Τουρκία ἐνδέχεται νὰ εἶναι μακροπροθέσμως σημαντικώτερη γιὰ ἐμᾶς παρ' ὅ,τι ἡ Ἑλλάς.

»Τὸ Πολεμικὸ Συμβούλιο ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τὶς ἀπόψεις αὐτές».

Τὰ βλέμματα τῶν Βρεταννῶν εἶναι ἐστραμμένα πάνω

στὴν Κρήτη, γιατὶ παρὰ τὶς ἑλληνικὲς νίκες στὴν Ἀλβανία, δὲν περιμένουν ὅτι θὰ συγκρατηθοῦν τελικὰ οἱ Ἰταλοί. Ὁ Τσώρτσιλ προτείνει τὴν δολοφονία ὅλων τῶν Γερμανῶν ποὺ βρίσκονται μὲ διάφορες ἰδιότητες στὴν Κρήτη:

«Ὁ πρωθυπουργὸς (Οὐίνστον Τσώρτσιλ) ὑπέδειξε ὅτι οἱ Γερμανοὶ αὐτοὶ ἴσως ἦταν δυνατὸν νὰ ἐκκαθαρισθοῦν μὲ μιὰ σειρὰ ἀτυχημάτων. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (Λόρδος Χάλιφαξ) εἶπε ὅτι, ὡς ἐνόμιζε, τριανταπέντε ἀτυχήματα θὰ ἦταν δύσκολο νὰ ἐμφανισθοῦν ὡς τυχαῖα».

Οἱ ἑλληνικὲς νίκες ὁπωσδήποτε ἔχουν δημιουργήσει μιὰ νέα κατάστασι ποὺ προβληματίζει τοὺς ξένους διπλωμάτες στὴν Ἀθήνα. Ὁ σὲρ Μάικλ Πάλαιρετ τηλεγραφεῖ τὴν 14η Νοεμβρίου στὸ Φόρεϊν Ὄφφις:

«Ὅπως ἐμφανίζεται ἐδῶ, τὸ καίριο πρόβλημα εἶναι ἐὰν ἐμεῖς ἢ ὁ Ἄξονας θὰ προλάβωμε πρῶτοι νὰ μεταβάλλωμε σχέδια καὶ προγραμματισμοὺς γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθῆ ἡ νέα κατάστασις, ἡ ὁποία ἔχει ἀνακύψει χάρις στὴν δημιουργία ἑνὸς βαλκανικοῦ μετώπου, σὲ μία στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία καμμία ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς δὲν τὸ ἐπιθυμοῦσε. Μᾶς ἔχει δοθῆ ἡ πρωτοβουλία χάρις στὴν ἀπροσδόκητη ἐπιτυχῆ ἀντίστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν διστάσωμε νὰ ἀξιοποιήσωμε τὸ πλεονέκτημά μας, θὰ ἐπιτρέψωμε ἁπλούστατα στὴν Γερμανία νὰ διασώσῃ τὴν θέσιν, στὴν ὁποία ἡ Ἰταλία ἔχει φέρει τὸν Ἄξονα.

»2. Οἱαδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι ἡ πρόκλησις, ἡ Γερμανία δὲν θὰ ἐπιτεθῆ (κατὰ τῆς Ἑλλάδος) διὰ τῆς Βουλγαρίας, πρὶν εἶναι ἕτοιμη καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα μέσα ἀποτροπῆς παρομοίας ἐνεργείας θὰ εἶναι ἀσφαλῶς ἡ παρουσία στὴν Ἑλλάδα μιᾶς μεγάλης ἀεροπορικῆς δυνάμεως κρούσεως, μὲ βάσιν ἐν μέρει τὴν Θεσσαλονίκη (κατάλληλα ἀεροδρόμια γιὰ κάθε ἐποχὴ ὑπάρχουν στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴν Λάρισα καὶ ὑπάρχουν ἄλλα ποὺ θὰ ἐξετασθοῦν). Ἀκόμη καὶ ἐὰν ἡ Βουλγαρία δὲν εἶναι ἐλεύθερη στὶς κινήσεις της, ἐν τούτοις ἡ γνῶσις ὅτι εἴμεθα σὲ θέσιν νὰ βάλλωμε ἀμέσως καὶ σκληρῶς κατὰ βουλγαρικῶν στόχων πρέπει, τουλάχιστο, νὰ καταστήσῃ τὴν βουλγαρικὴ κυβέρνησιν ἕναν περισσότερο ἀπρόθυμο συνεταῖρο τῶν γερμανικῶν σχεδίων. Ὅσον ἀφορᾶ τὴν Τουρκία καὶ τὴν Γιουγκοσλαβία, ὑποθέτω ὅτι εἶναι αὐταπόδεικτο ὅτι, ὅσον ἰσχυρότεροι εἴμεθα

στὴν Ἑλλάδα, τόσο πιθανώτερο εἶναι ὅτι θὰ ἀντισταθοῦν κατὰ οἱασδήποτε μορφῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως.

»3. Συσσωρευόμενες ἐδῶ ἐνδείξεις καθιστοῦν σαφὲς ὅτι οἱ Γερμανοὶ δὲν ἤθελαν καὶ δὲν ἀνέμεναν πόλεμο τῆς Ἰταλίας μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ἡ Γερμανία ἐπιθυμεῖ ἐντοπισμὸ τῆς συγκρούσεως. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο, ἔχω ἐπανειλημμένως, καὶ φοβοῦμαι ὀχληρῶς, ὑπογραμμίσει ὅτι ἡ ταχύτης εἶναι τὸ καίριο ζήτημα. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῶμεν τῆς πρωτοβουλίας ποὺ ἔχει τώρα περιέλθει σ' ἐμᾶς ὄχι μόνο γιὰ νὰ πλήξωμε τὴν Ἰταλία, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ καταλάβωμε οἱ ἴδιοι θέσιν ποὺ θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ παρεμποδίσωμε οἱανδήποτε γερμανικὴ ἀπόπειρα διασώσεως τῆς καταστάσεως καί, ὑπεράνω ὅλων, νὰ διασφαλίσωμε τὴν δυνατότητά μας νὰ καταστρέψωμε τὰ ρουμανικὰ πετρέλαια καὶ ἐπικοινωνίες;

»4. Ἐνῶ ἀναγνωρίζει τὰ πολιτικὰ πλεονεκτήματα ἀποστολῆς στρατευμάτων στὴν περιοχὴ Θεσσαλονίκης, ὁ ταξίαρχος τῆς ἀεροπορίας Ντ' Ἀλμπιὰκ ἐπισημαίνει, καὶ τὸν καταλαβαίνω, ὅτι οἱ ὑφιστάμενες δυνάμεις μας στὴν Μέση Ἀνατολὴ ὡς σύνολο ἐνδέχεται νὰ μὴν αἰτιολογοῦν περισπασμὸ στὴν Θεσσαλονίκη, ὁ ὁποῖος θὰ ἦταν ἐπιχειρησιακῶς ἀντιοικονομικὸς ἐὰν ἐλάμβανε χώρα πρὶν ἐκδηλωθῆ γερμανικὴ ἐπίθεσις. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν καθιστᾶ ἀκόμη περισσότερο εὐκταῖο νὰ ἐνισχυθοῦν τὸ ταχύτερο δυνατὸ οἱ δυνάμεις στὴν Ἑλλάδα, ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ ἐγκατασταθῆ τὸ ταχύτερο δυνατὸν κάποια δύναμις στὴν Θεσσαλονίκη;

»4. Οἱ ἀκόλουθοι στρατοῦ, ναυτικοῦ καὶ ἀεροπορίας συμφωνοῦν».

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Τὴν 17η Νοεμβρίου 1940 ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Β' γράφει στὸν Ἄγγλο βασιλέα Γεώργιο ΣΤ' μέσῳ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Βρετανικῆς Ναυτικῆς Ἀποστολῆς στὴν Ἑλλάδα ναυάρχου Τέρλ:

«ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ

Προσωπικὸν

Βασιλικὰ Ἀνάκτορα Ἀθηνῶν
17 Νοεμβρίου 1940

Ἀγαπητέ μου Μπέρτη

Σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολὺ διὰ τὸ ἐγκαρδιωτικόν σας μήνυμα τῆς 14ης Νοεμβρίου. Ἀποτελεῖ μεγάλην ἐνθάρρυνσιν δι' ἐμὲ καὶ τὸν Πρωθυπουργόν μου, νὰ πληροφορηθῶμεν ὅτι συμφωνοῦμε εἰς τὴν ἐκτίμησίν μας τῆς καταστάσεως.

»Πράγματι, ἀφ' ὅτου ἐτηλεγράφησα, κατέστη ἀκόμη εὐκρινέστερον ὅτι ἡ Ἰταλία δὲν ἀνέμενεν ὅτι ἡ χώρα μου θὰ προέβαλλε σοβαρὰν ἀντίστασιν. Ἀφοῦ ὅμως ἀπεκαλύφθη ἡ μπλόφφα τῶν Ἰταλῶν, εὑρίσκονται οὗτοι εἰς δυσχερῆ κατάστασιν καί, ἐὰν ἡ Γερμανία δὲν ἐπεμβῆ, αἱ δυνάμεις μου ἐλπίζουν νὰ κάμουν τὰ πράγματα ἀκόμη δυσκολώτερα δι' αὐτούς. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Γερμανία δὲν θὰ ἤθελε νὰ προκαλέσῃ πόλεμον εἰς τὰ Βαλκάνια πρὸ τῆς ἀνοίξεως καὶ θὰ πρέπει νὰ γίνουν τὰ πάντα διὰ νὰ ἐμμείνῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν. Ὑπάρχουν πολλοὶ παράγοντες εὐνοϊκοὶ δι' ἡμᾶς. Πρῶτον καὶ κύριον ἡ Γερμανία δὲν θὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὰς ρουμανικὰς πετρελαιοπηγάς, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται τώρα ἐντὸς τῆς ἀνέτου ἀκτῖνος δράσεως ἀπὸ ἀεροδρόμια εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Ἔπειτα ἐὰν ἐπιχειρήσῃ ἐπίθεσιν μέσῳ τῆς Βουλγαρίας, θὰ ἐξωθήσῃ τὴν Τουρκίαν εἰς τὸν πόλεμον. Ἐναλλακτικῶς ἐὰν προσπαθήσῃ νὰ κινηθῆ μέσῳ Γιουγκοσλαβίας, μπορῶ νὰ ἐλπίζω ὅτι ὁ (ἀντιβασιλεὺς) Παῦλος (τῆς Γιουγκοσλαβίας) θὰ ἀντιστῆ εἰς αὐτὴν διὰ τῶν ὅπλων. (Δὲν ἔχω ὑπόσχεσιν ἀπὸ μέρους του σχετικῶς μὲ τὴν Γερμανίαν, ὡς ἔχω διὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ ἀπόφασίς του θὰ ἐξαρτηθῆ κυρίως ἀπὸ τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν θὰ δυνηθῆτε νὰ ἐγκαταστήσετε τὰς ἀεροπορικάς σας δυνάμεις εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα). Εἰς ἑκατέραν περίπτωσιν ἡ Γερμανία πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ ὅτι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐπιχείρησιν μεγάλης κλίμακος εἰς δυσμενῆ ἐποχὴν τοῦ ἔτους.

»Αὐτὰ σχετικῶς μὲ τὴν κατάστασιν. Πῶς ἠμποροῦμεν νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἀπὸ αὐτήν; Εἰς ὅ,τι ἀκολουθεῖ προτίθεμαι νὰ ἐκφρασθῶ μὲ πᾶσαν εἰλικρίνειαν, διότι δὲν θὰ εἶχε νόημα, ἐὰν ἔπραττα ἄλλως καὶ διότι γνωρίζω ὅτι δὲν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ παρεξηγηθῶ. Τὸ πρῶτον σημεῖον τὸ

ὁποῖον πρέπει νὰ ὑπογραμμίσω εἶναι ὅτι ἀπαιτεῖται ταχύτης. Εἶναι τὸ οὐσιῶδες ἐνταῦθα καὶ δὲν θὰ ἤμην εἰλικρινὴς ἐὰν δὲν ἔλεγα ὅτι ἀπεγοητεύθημεν πολὺ διότι ἐκ τῶν τριῶν σμηνῶν τῶν Μπλενχάιμ καὶ τῶν δύο σμηνῶν Γκλαντιαίητορ τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑπεσχημένα διὰ τὴν 15ην Νοεμβρίου παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τῶν ἀεροπορικῶν σας δυνάμεων, κατὰ τὴν ἄφιξίν του ἐνταῦθα, δύο μόνον σμήνη Μπλενχάιμ ἀφίχθησαν μέχρι τῆς ὡς ἄνω ἡμερομηνίας καὶ τὸ σύνολον τῆς (ἀεροπορικῆς) δυνάμεως δὲν εἶναι εἰσέτι ἐνταῦθα. (Νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ γνωρίζης διότι εἶχα ὡρισμένας δυσχερείας εἰς τὸ νὰ συγκρατήσω τὴν ἀνυπομονησίαν τῆς κυβερνήσεώς μου ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου). Βεβαίως μὲ τοὺς Ἰταλοὺς ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ διακινδυνεύση, ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ Γερμανοὶ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ᾿ ὄψιν, καὶ μὲ γεμίζει μὲ φόβους τὸ ὅτι δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὕστερα ἀπὸ τρεῖς ἑβδομάδες πολέμου, ἐπαρκῆ βρεταννικὰ ἀεροσκάφη, ὥστε νὰ ὑπάρξουν μερικὰ διὰ νὰ σταλοῦν εἰς τὴν Βόρειον περιοχήν, εἰς Θεσσαλονίκην. Ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἡ διοίκησις τῆς Μέσης Ἀνατολῆς δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ στερηθῇ ἔστω τὰς ὑπεσχημένας δυνάμεις ἕως ὅτου ἐξασφαλισθοῦν αἱ ἐκεῖ βάσεις της. Ἀπὸ τοῦ πρὸ ἑβδομάδος τηλεγραφήματός μου, εἶμαι ἤδη περισσότερον βέβαιος ὅτι ἡ ἀσφάλεια ἔχει ἐπιτευχθῇ. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κινηθοῦν κάπως ζωηρότερα;

»Τοῦτο μὲ φέρει εἰς τὸ ἑπόμενον σημεῖον μου. Ὁ Πρωθυπουργός μου καὶ ἐγώ, ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἡ ἄμυνα τῆς Αἰγύπτου εἶναι ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἐξ ἴσου ἑλληνικὸν ὅσον καὶ βρεταννικὸν συμφέρον. Μετὰ τὸν Τάραντα ὅμως διατρέχει ἡ Αἴγυπτος κανένα κίνδυνον; Βεβαίως εἰς τοὺς ἐπὶ τόπου Διοικητὰς τοῦτο θὰ ἦτο ἄποψις αἱρετική, τώρα ὅμως ἔχετε καλῶς ἢ κακῶς Βαλκανικὸν μέτωπον καὶ δὲν θὰ ἦτι προτιμότερον νὰ τὸ διαζεύξετε, ὅσον εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τουλάχιστον εἰς τὴν ἀεροπορικὴν πλευράν; Συνομιλῶν μὲ τὸν ἐνταῦθα Διοικητὴν τῶν ἀεροπορικῶν σας δυνάμεων, μένω τουλάχιστον μὲ τὴν ἐντύπωσιὅτι θέλει νὰ πράξη τὸ ὀρθὸν ἀλλὰ ἀναγκάζεται νὰ ἀπασχολῆται ὑπερβολικῶς, ὑπολογίζων «τί θὰ σκεφθῇ ἡ Αἴγυπτος». Ἐφόσον θὰ ὑπάγεται ἀπ᾿ εὐθείας εἰς τὴν Αἴγυπτον θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ πράττη, ἀλλὰ συμβάλλει τοῦτο εἰς τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν ἐδῶ; Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προβῶ εἰς προσωπικὴν ἐπίκρισιν λέγων τοῦτο, ἀλλὰ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ διεξάγῃ πόλεμον καὶ συνεχῶς νὰ πρέπει νὰ κυττάζη πίσω ἀπὸ τὴν ράχην του;

»Τοῦτο προκύπτει προφανῶς ὅταν συζητοῦνται οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῶν βρεταννικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Αἴγυπτος βεβαίως πρέπει νὰ βλέπη τὰ ἀεροπλάνα τὰ ὁποῖα ἀποστέλλονται εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς «ὑποστήριξιν» διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς προπύργιον τῆς Αἰγύπτου. Βεβαίως δὲν ζητοῦμεν πλέον ἁπλῶς «ὑποστήριξιν». Ζητοῦμεν τὰ μέσα διὰ νὰ καταφέρωμεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ἀποφασιστικὰ πλήγματα, τὰ ὁποῖα μόνοι δὲν ἔχομεν τὴν δύναμιν κρούσεως νὰ καταφέρωμεν. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ διακινδυνεύσωμεν πολλὰ εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀλλαχοῦ διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν; Ἐγὼ τὸ πιστεύω, ὁ τελευταῖος ὅμως τὸν ὁποῖον θὰ ἀνέμενα νὰ προσελκύσω εἰς τὴν ἄποψιν αὐτὴν θὰ ἦτο ὁ διοικητὴς εἰς τὴν Αἴγυπτον!

»Οὔτε θὰ ἀνέμενα ὅτι τὰς πολιτικὰς συνεπείας τῆς καταστάσεως ἐδῶ, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὰς συλλάβη πλήρως τὸ Κάιρον. Καθὼς βλέπω τὰ πράγματα, ἐὰν δυνηθῆτε νὰ ἐγκατασταθῆτε εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ ἰσχυρὰν ἀεροπορικὴν δύναμιν κρούσεως, δὲν θὰ καταφέρετε μόνον πλήγματα τὰ ὁποῖα θὰ τσακίσουν τοὺς Ἰταλούς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ θὰ ἀποτρέψετε ἴσως τοὺς Γερμανοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ κινηθοῦν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκ φόβου ἀπωλείας τοῦ ρουμανικοῦ πετρελαίου καὶ δυσχερείας ἐπικοινωνιῶν εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Μιὰ τοιαύτη δύναμις, γνωρίζω, ὅτι θὰ χρειασθῇ ἄμυναν μαχητικῶν ἀεροσκαφῶν, ἐξ ὅσων δὲ μὲ πληροφοροῦν οἱ ἀεροπορικοί μου σύμβουλοι, ἀμφιβάλλω ἐὰν τὰ δύο ὑπεσχημένα σμήνη τῶν Γκλανταίητορ θὰ εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς τελευταίους ἰταλικοὺς τύπους ἢ τοὺς Γερμανοὺς ἂν μετάσχουν. Ἀσφαλῶς ἡ ἀποστολὴ δύο ἢ τριῶν σμηνῶν Χαρρικαίην ἢ Σπιτφάιρ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον δὲν θὰ ἔθετε τὰς δυνάμεις σας ἐκεῖ εἰς ἀφόρητον κίνδυνον. Διότι ὅσον καλύτερα θὰ πηγαίνωμεν ἐδῶ, τόσον περισσότερον ἀναγκαῖον θὰ εἶναι διὰ τοὺς Ἰταλοὺς ν᾿ ἀποσύρουν τὸ καλύτερον ὑλικὸν των διὰ νὰ προστατεύσουν ἰταλικοὺς στόχους.

»Ἐν πάσῃ, ὅμως, περιπτώσει, εἶναι ζωτικὸν νὰ καταφθάσουν πρῶτον αἱ δυνάμεις σας καὶ νὰ μὴ χάσουν λεπτὸν κατὰ τὴν διακίνησίν των. Γνωρίζων τοὺς Γερμανοὺς θεωρῶ ὅτι εἶναι θαῦμα σχεδὸν ὅτι ἤδη εἴχατε τρεῖς πλήρεις ἑβδομάδας (εἰς τὴν διάθεσίν σας) διὰ νὰ πράξετε τοῦτο.

'Εὰν αἱ πλέον πρόσφατοι πληροφορίαι μας εἶναι ἀκριβεῖς δὲν θὰ ἔχετε πολλὰς ἡμέρας ἀκόμη καὶ εὔχομαι ὅτι θὰ τὰς χρησιμοποιήσετε μὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἰδίαν τόλμην τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε τὸ ναυτικόν σας εἰς τὸν Τάραντα.

»'Αφοῦ τόσον ἐφλυάρησα ἐπιτρέψατέ μου νὰ καταλήξω ὅπως ἄρχισα μὲ φιλόφρονα ἀναγνώρισιν ὅλων ὅσα ἐπράξατε δι' ἡμᾶς. Αἱ ἰσχυραὶ ναυτικαὶ δυνάμεις σας εἰς τὴν Μεσόγειον εἶναι ἀσφαλὴς προστασία διὰ τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας μας. Ἡ ἀεροπορικὴ ὑποστήριξις τὴν ὁποίαν χωρὶς δισταγμοὺς ἀπεστείλατε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τόσην ὑφίστασθε πίεσιν ἐκεῖ, ἐκάλυψε κενὸν ζωτικῆς σημασίας δι' ἡμᾶς. Εἴμεθα βαθύτατα εὐγνώμονες. Εἴμεθα ἐπίσης ὑπερήφανοι διότι εἴμεθα μὲ τὸ μέρος τῆς μεγάλης Αὐτοκρατορίας».

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΟΥ

Ὁ Γεώργιος ΣΤ' διαβιβάζει τὸ γράμμα τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸν ὑπασπιστή του Λόρδο Χάρντιγκ στὸν μόνιμο ὑφυπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν σὲρ Ἀλεξάντερ Καντόγκαν.

«ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΤΟΥ ΜΠΑΚΙΓΧΑΜ
2 Δεκεμβρίου 1940

'Αγαπητέ μου Ἄλεξ,

Βασιλικῇ 'Επιταγῇ ἐσωκλείω ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος διὰ χειρὸς τοῦ ναυάρχου Τὲρλ καὶ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης θὰ ἤθελε νὰ συντάξετε σύντομον ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν νὰ ἀποστείλῃ.

Ὁ Βασιλεὺς ὑποθέτει ὅτι ἡ βάσις τῆς ἀπαντήσεως θὰ εἶναι ὅτι ἐὰν ἐπρόκειτο ἡ Αἴγυπτος νὰ χαθῇ καὶ ἡ θέσις μας εἰς τὴν Μέσην 'Ανατολὴν νὰ καταρρεύσῃ, ἡ Ἑλλὰς αὐτομάτως θὰ χαθῇ ἐπίσης. Ὑπὸ τὸ σπουδαιότατον τοῦτο πρῖσμα, εἴμεθα ἀπολύτως πρόθυμοι νὰ παράσχωμεν πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐσκέφθη, ἐν τούτοις, ὅτι θὰ ὑπῆρχον ἴσως καὶ ἄλλα σημεῖα τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο ἐπιθυμητὸν νὰ ἐπισημανθοῦν μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν.

'Αντίγραφον ἐστάλη εἰς τὸν πρωθυπουργόν.

Ὑμέτερος».

Ὁ Καντόγκαν ἀφοῦ συνεννοήθηκε μὲ τοὺς ἁρμοδίους παράγοντες τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις καὶ τοῦ Ὑπουργείου Ἀεροπορίας καταρτίζει τὸ σχέδιο ἀπαντήσεως στὸν Γεώργιο Β'.

«ΦΟΡΕΪΝ ΟΦΦΙΣ
Δεκέμβριος 1940

(Σχέδιον,
Πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος
ἀπὸ τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα)

'Αγαπητέ μου Τζώρτζ,

Σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολὺ διὰ τὴν ἐπιστολήν σας τῆς 17ης Νοεμβρίου, τὴν ὁποίαν ἔλαβα ἀσφαλῶς διὰ χειρὸς τοῦ ναυάρχου Τέρλ. 'Εχάρηκα ἰδιαιτέρως διότι ἔλαβα μίαν τόσον χρήσιμη καὶ εἰλικρινῆ ἔκφρασιν τῶν ἀπόψεών σας ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

»Πρῶτον ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς εἰπῶ ὅ,τι ἐγώ, ἀλλὰ καὶ κάθε Ἄγγλος αἰσθανόμεθα διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις σας ἀντιμετώπισαν τὴν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν. Ἔκαμαν θαύματα καὶ εἴμεθα ὅλοι περιχαρεῖς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τὴν ὁποίαν εἴχατε ἐναντίον ἐχθροῦ ὁ ὁποῖος διαθέτει μέσατόσον περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς Ἑλλάδος. Σᾶς διαβεβαιῶ ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῆς πάλης τὴν ὁποίαν διεξάγομεν, εἶναι ἰδιατέρως ἐνθαρρυντικὸν νὰ βλέπωμεν μίαν μικρὰν χώραν νὰ ὑπερασπίζῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν της καὶ νὰ πολεμᾷ ὡσὰν λεοντάρι. Ἡ 'Αγγλία δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτὲ τὴν στάσιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἐφετινὸν φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα.

»Θὰ ἤθελα νὰ ἀπαντήσω τώρα εἰς ἕνα, εἰς δύο σημεῖα τὰ ὁποῖα ἐγείρετε εἰς τὴν ἐπιστολήν σας. Πρῶτον, τὰ ζητήματα ἀρχῆς. Ὅταν ἡ 'Ιταλία ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφασίσαμεν ταχέως νὰ πράξωμεν ὅ,τι μᾶς ἦτο δυνατὸν διὰ νὰ βοηθήσωμεν τὴν χώραν σας, ἰδιαιτέρως εἰς τὸν ἀέρα. Τὸ Ναυτικόν μας εὑρίσκετο ἐπὶ τόπου, ἀλλὰ ἐνισχύθη μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου καὶ ἡ ναυτική μας πίεσις ὑπῆρξε καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι συνεχής, μολονότι λυποῦμαι διότι δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀποκλείσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὰ στενὰ τοῦ 'Οτράντο (ἡ τελευταία φράσις αὐτὴ ἔχει διαγραφῆ ἀπὸ τὸ σχέδιον τοῦ Καντόγκαν). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀεροπορικὴν ὑποστήριξιν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν θέσιν τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τὴν ἐπι-

στολήν σας γράφετε ὅτι τόσον ὁ ἴδιος ὅσον καὶ ὁ πρωθυπουργός σας ἀναγνωρίζετε ἀμφότεροι ὅτι ἡ ἄμυνα τῆς Αἰγύπτου εἶναι εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ἐξ ἴσου ἑλληνικὸν ὅσον καὶ βρεταννικὸν συμφέρον, ἀλλὰ συνεχίζετε ἐρωτῶν κατὰ πόσον ἡ Αἴγυπτος μετὰ τὸν Τάραντα διατρέχει κανένα κίνδυνον. Οἱ εἰδικοὶ σύμβουλοί μου μὲ πληροφοροῦν ὅτι ὅσον μεγάλας ζημίας καὶ ἂν προεκαλέσαμεν εἰς τὸν Τάραντα δὲν ἦσαν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι ἀποφασιστικαί. Ἡ Αἴγυπτος εὑρίσκεται ἀκόμη ἐν κινδύνῳ καὶ ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ χαθῇ ἡ Αἴγυπτος, ὁλόκληρος ἡ θέσις μας εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολὴν θὰ κατέρρεε. Τοῦτο βεβαίως θὰ συνεπήγετο ἐπίσης καὶ τὴν κατάρρευσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐφόσον θὰ ἐξεδιωκόμεθα ἀπὸ τὴν Μεσόγειον καὶ δὲν θὰ εἴμεθα πλέον εἰς θέσιν νὰ ἀσκήσωμεν πίεσιν εἰς τὴν Μεσόγειον ἢ νὰ διατηρήσωμεν τὰς ἀεροπορικάς μας δυνάμεις εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κοινὴ λογικὴ λοιπὸν ὑπαγορεύει φρόνησιν καὶ ὁ βαθμὸς τῆς βοηθείας μας πρὸς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκτίμησίν μας διὰ τὸν κίνδυνον ποὺ συνεπάγεται διὰ τὴν Αἴγυπτον. Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς σπουδαιοτάτης αὐτῆς προϋποθέσεως πράττομεν πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ βοηθήσωμεν τὴν χώραν σας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀναγνωρίζομεν πλήρως τὴν εὐκαιρίαν τὴν ὁποίαν μᾶς παρέχει ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις διὰ νὰ πλήξωμεν σκληρῶς τὴν Ἰταλίαν. Προτιθέμεθα νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν εὐκαιρίαν καὶ νὰ πράξωμεν πᾶν τὸ δυνατόν, διὰ νὰ τὴν ἐξουθενώσωμεν. Ἡ πολιτική μας ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἀποφασισθῇ ἐδῶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς διοικητάς μας εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν εἴμεθα, φυσικά, ὑποχρεωμένοι νὰ ἀποδώσωμεν τὴν δέουσαν βαρύτητα εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦτο διὰ λόγους τοὺς ὁποίους ἤδη ἐξήγησα.

»Ἀντιλαμβάνομαι πλήρως τὴν ἐπιθυμίαν σας ὅπως δημιουργηθῇ ἀνεξάρτητος διοίκησις διὰ τὰς βρεταννικὰς μονάδας τῆς ἀεροπορίας αἱ ὁποῖαι θὰ δροῦν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, φοβοῦμαι ὅμως ὅτι τοῦτο εἰς τὴν πρᾶξιν θὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα ἀντίθετον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐλπίζετε. Ἡ δύναμις ποὺ θὰ ἔχῃ βάσεις εἰς τὰ ἀεροδρόμιά σας δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μόνον μέρος τῆς ἀεροπορικῆς ὑποστηρίξεως τὴν ὁποίαν σᾶς παρέχομεν καὶ συνδέεται ἀμέσως μὲ ἕνα πολὺ εὐρύτερον σχέδιον διὰ νὰ πλήξωμεν τὴν Ἰταλίαν. Καὶ ταῦτα θὰ πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ κατευθύνωνται ἀπὸ ἕνα στρατηγεῖον. Ἐπὶ πλέον αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Ρ.Α.Φ. θὰ πρέπει νὰ συντονίζωνται στενῶς μὲ ἐκεῖνες τῆς ἀεροπορίας τοῦ Στόλου καὶ τὰ σχέδια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγκρίνωνται παρὰ μόνον ἀπὸ τοὺς ἀρχιστρατήγους ἐν στενῇ συνεργασίᾳ. Εἰς τοῦτο θὰ πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι αἱ μονάδες μας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξαρτῶνται δι' ἐφοδιασμὸν καὶ συντήρησιν ἀπὸ τὴν ὀργάνωσίν μας εἰς τὴν Αἴγυπτον. Πιστεύω ὅτι θὰ συμφωνήσετε ὅτι οἱ ὑλικοὶ αὐτοὶ λόγοι εἶναι σπουδαιότατοι, ἐξ ἄλλου ὅμως δύναμαι νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ πολιτικὴ σχετικῶς μὲ τὸ πῶς θὰ πληγῇ ἡ Ἰταλία θὰ ἀποφασισθῇ ἐδῶ καὶ ὄχι εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ὅτι ἡ δρᾶσις μας δὲν θὰ περιορισθῇ ἀπὸ καθαρῶς τοπικὰς ἐκτιμήσεις.

»Καὶ τώρα δύο λόγια σχετικῶς μὲ τὴν ἀπογοήτευσίν σας διότι ἡ ἀεροπορική μας βοήθεια δὲν κατέφθασε τόσον ταχέως ὅσον ἠθέλατε. Εἶναι δυστυχῶς ἀδύνατον νὰ μετακινηθοῦν ἀεροσκάφη ἀπὸ ἕνα εἰς ἄλλον πολεμικὸν θέατρον χωρὶς νὰ προηγηθοῦν ἐπαρκεῖς πρετοιμασίαι εἰς τὸ ἔδαφος. Ἡ ἀποστολὴ ἀεροσκαφῶν πρὶν ἀπὸ τὴν ἄφιξιν πληρωμάτων καὶ τὴν ἀντιαεροπορικὴν προετοιμασίαν θὰ μᾶς ἐξέθετε εἰς ἐπικινδύνους ἀπωλείας, ἀπὸ ἀνωμάλους προσγειώσεις καὶ ἐχθρικὸν βομβαρδισμὸν τῶν ἀεροσκαφῶν μας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Κατὰ συνέπειαν δὲν εἴχομεν ἄλλην ἐκλογὴν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναμείνωμεν ἕως ὅτου προετοιμασθοῦν τὰ ἀεροδρόμια. Ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὴν κλίμακα τῆς βοηθείας μας, τὸ μόνον ποὺ ἠμπορῶ νὰ εἴπω εἶναι ὅτι, διὰ νὰ σᾶς παράσχωμεν τὴν μεγίστην δυνατὴν βοήθειαν εἰς τὸν βραχύτερον δυνατὸν χρόνον, ἀπεσύραμεν ἐξ Αἰγύπτου πολὺ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς ἀεροπορίας μας, ἀπὸ ὅσον οἱ ἀρχιστράτηγοί μας ἦσαν διατεθειμένοι νὰ διαθέσουν καὶ διεκινδυνεύσαμεν οὕτω σημαντικῶς.

»Ἀναφορικῶς μὲ τὴν Θεσσαλονίκην θὰ πρέπει νὰ διατάξωμεν τὴν δύναμίν μας κρούσεως μὲ σκοπὸν νὰ ἐπιτύχωμεν τὸ μέγιστον ἀποτέλεσμα εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ὡς πληροφοροῦμαι ἀπὸ τοὺς συμβούλους μου, ἡ Θεσσαλονίκη εὑρίσκεται πέραν ἀπὸ τὰ ὄρη, (ὥστε νὰ μὴ προσφέρεται) διὰ τοὺς ἀμέσους σκοπούς, μολονότι περιλαμβάνεται εἰς τὰ πλέον μακροπρόθεσμα σχέδιά μας.

»Ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἴπω ὅτι ἐξετάζομεν συνεχῶς πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ σᾶς παράσχωμεν περαιτέρω βοήθειαν. Τοῦτο βεβαίως ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὸν βαθμὸν κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν ἀεροπορικὴν

μας δύναμιν εἰς τὴν 'Ανατολικὴν Μεσόγειον, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν δυσχερειῶν εἰς τὰς θαλασσίας μεταφοράς, διὰ τὰς ὁποίας θὰ εἶσθε ἐνημερωμένος καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀμύνης τῆς 'Αγγλίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἀντιμετωπίζομεν τὴν ἀριθμητικῶς ἰσχυροτέραν ἀεροπορίαν ποὺ ἐγνώρισε ποτὲ ὁ κόσμος. Ἡ ταχύτης, πάντως, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ φθάσουν αἱ ἐνισχύσεις, ἐξαρτᾶται ἐπίσης μεγάλως ἀπὸ τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν θὰ δυνηθοῦν ν' ἀναπτυχθοῦν τὰ ἀεροδρόμιά σας καὶ αἱ ἄλλαι εὐκολίαι ὥστε νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς ἀπαιτήσεις μας. Πλήρεις λεπτομέρειαι τῶν ἀπαιτήσεών μας ἔχουν δοθῇ εἰς τὸν ταξίαρχον τῆς ἀεροπορίας (μήπως εἶναι ὑποπτέραρχος;) Ντ' 'Αλμπιὰκ καὶ τὸν ἀεροπορικὸν ἀκόλουθόν μου. Ὁ,τιδήποτε θὰ ἠδύνασθε νὰ πράξετε ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ταχεῖα ἱκανοποίησις τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν θὰ εἶναι ἰδιαιτέρως ἐπιβοηθητικόν. Δεδομένου ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς συμπλήρωσις τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Αἴγυπτον δυνατὸν νὰ καταστήση διαθεσίμους σημαντικὰς ἀεροπορικὰς ἐνισχύσεις διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος, τοῦτο εἶναι ἰδιατέρως σημαντικόν.

»Θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω, ὅπως ἄρχισα, ἐπαναλαμβάνων διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸν ἔντονον θαυμασμὸν τὸν ὁποῖον ὅλοι αἰσθανόμεθα διὰ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ διὰ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ σας

5 Δεκ. '40».

ΤΟ ΤΕΛΙΚΘ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τὸ κείμενο Καντόγκαν ὑπέστη πολλὲς τροποποιήσεις ἀπὸ τὰ διάφορα τμήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα πέρασε γιὰ νὰ καταλήξη στὴν παρακάτω όριστικὴ ἐπιστολή:

«'Ανάκτορα τοῦ Μπάκιγχαμ
13 Δεκεμβρίου 1940

'Αγαπητέ μου Τζώρτζ,

'Εχάρηκα ἰδιαιτέρως ποὺ ἔλαβα μίαν τόσον εἰλικρινῆ ἔκφρασιν τῶν ἀπόψεών σας, ὅπως αὐτήν, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐπιστολήν σας τῆς 17ης Νοεμβρίου, ἡ ὁποία ἔφθασεν ἀσφαλῶς εἰς χεῖρας μου, διὰ χειρὸς τοῦ ναυάρχου Τέρλ.

»Πρὶν ἐπιχειρήσω νὰ ἀπαντήσω εἰς τὰ διάφορα θέματα τὰ ὁποῖα θίγετε, θὰ πρέπει νὰ σᾶς πῶ πόσην χαρὰν αἰσθανθήκαμε ὅλοι, ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον αἱ δυνάμεις σας ἀντιμετώπισαν τὴν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν. Εἶναι πρὸς μεγίστην τιμὴν τοῦ λαοῦ σας καὶ ἀποτελεῖ ἐπίσης ἀξιόλογον φόρον τιμῆς πρὸς τὰς ἀόκνους προσπαθείας σας νὰ δημιουργήσετε ἀξιόμαχον στρατὸν πρώτης τάξεως. 'Απὸ τὰς ἀναφορὰς τῶν στρατιωτικῶν ἀκολούθων μου, γνωρίζω καλῶς πόσα ὀφείλονται εἰς τὴν προσωπικήν σας φροντίδα διὰ τὰ πάντα, μέχρι καὶ τῆς τελευταίας λεπτομερείας. Ἡ στάσις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ παράδειγμά της, εἶχαν ἄκρως ἐνθαρρυντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὅπου οἱ ἄνθρωποι προσεύχονται διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ Μουσσολίνι. 'Ασφαλῶς ἡ 'Αγγλία δὲν θὰ λησμονήση ποτὲ τί ἔπραξε ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα τοῦτον.

»Τὰ θέματα ποὺ θίγετε εἰς τὴν ἐπιστολήν σας, ἀφοροῦν κυρίως εἰς τὴν ἀεροπορικὴν βοήθειαν. Πρῶτον, ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ θέμα τῆς κλίμακός της. Τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἀπέδειξαν διατί δὲν ἠδυνάμεθα νὰ διαθέσωμεν περισσότερα ἀεροσκάφη διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Προετοιμάζαμεν τὴν ἐπίθεσιν μας ἐναντίον τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Λιβύην, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἀπετέλει μόνιμον ἀπειλὴν ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἐξουδετέρωσις τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς πρέπει νὰ εἶναι ὁ πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς στρατηγικῆς μας εἰς τὴν 'Ανατολικὴν Μεσόγειον. Δὲν θὰ διαθέτωμεν εὐχέρειαν ἑλιγμῶν, ἐφ' ὅσον ἡ Αἴγυπτος δὲν θὰ ἔχη καταστῆ ἀπολύτως ἀσφαλής, διότι ,ὡς εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω, ἡ ἀπώλειά της θὰ ἐπιφέρη τὴν κατάρρευσιν τῆς θέσεώς μας εἰς τὴν Μέσην 'Ανατολὴν καὶ θὰ συνεπάγεται καὶ τὴν κατάρρευσιν τῆς Ἑλλάδος. Εἴμεθα, κατὰ συνέπειαν, ὑποχρεωμένοι διὰ τὸ συμφέρον σας, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἰδικόν μας, νὰ εἴμεθα ἰδιαιτέρως σώφρονες, ἀκόμη καὶ μὲ τὸν κίνδυνον νὰ σᾶς ἀπογοητεύσωμεν καὶ νὰ μετρήσωμεν τὸν βαθμὸν τῆς βοηθείας τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποστείλωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα βάσει τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ τί θὰ ἀπητεῖτο διὰ τὴν ἐπίθεσίν μας ἐναντίον τοῦ

ἰταλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Λιβύην. Ὅσον καὶ ἂν ἦσαν μεγάλαι αἱ ζημίαι αἱ ὁποῖαι ἐπηνέχθησαν εἰς τὸν Τάραντα, δὲν ἦσαν, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι ἀποφασιστικαί. Ἐν τούτοις, αἱ ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι διεξάγονται ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ Σίντι Μπαράνι θὰ συμβάλουν μεγάλως εἰς τὸ νὰ ἀνακουφίσουν τὴν ὅλην κατάστασιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ἠμποροῦμεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θὰ μετριάσουν καὶ τὴν πίεσιν ἐπὶ τῶν στρατευμάτων σας εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ἡ ἐπίθεσις αὐτή, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα εἶναι μέχρι στιγμῆς ἰδιαιτέρως ἐνθαρρυντικά, ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς ἀποφασιστικότητός μας νὰ πράξωμεν πᾶν τὸ δυνατὸν διὰ νὰ ἐξουδετερώσωμεν τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀπόδειξις ἐπίσης, ὅτι δὲν παραβλέπομεν τὴν εὐκαιρίαν τὴν ὁποίαν μᾶς προσεφέρατε.

»Ἐάν, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν, ἐπιτύχωμεν νὰ περιορίσωμεν τὴν ἀπὸ ἀέρος ἀπειλὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἐλπίζω ἀσφαλῶς, ὅτι θὰ καταστῇ ἴσως δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθῇ τὸ ἐνδεχόμενον ἀποστολῆς ἀεροπορικῶν ἐνισχύσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνισχύσεις, ἐπὶ πλέον μακροχρονίου βάσεως, ἐξαρτῶνται κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ταχύτητα, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐνισχύσωμεν τὰς ἀεροπορικάς μας δυνάμεις εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καθὼς ἀντιλαμβάνεσθε οἱ περιοριστικοὶ παράγοντες εἶναι τὰ μέσα θαλασσίας μεταφορᾶς καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τῆς ἀμύνης τῆς Ἀγγλίας, ἔναντι τῆς γερμανικῆς ἀπειλῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀεροπορικὴν βοήθειαν, ἡ ὁποία ἔφθασεν ἤδη, θὰ ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους σᾶς ἔδωσε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἦτο βοήθεια ἀπογοητευτική, ἦσαν αἱ ἀνάγκαι προετοιμασίας τῶν ἐγκαταστάσεων ἐδάφους καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως ἀντιαεροπορικῆς προστασίας, πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ἀεροσκαφῶν. Ἡ ταχύτης μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἔλθη οἱαδήποτε περαιτέρω ἀεροπορικὴ βοήθεια, θὰ ἐξαρτηθῇ, εἰς μεγάλον βαθμόν, ἀπὸ τὸν αὐτὸν παράγοντα καὶ συγκεκριμένως ἀπὸ τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποίαν τὰ ἀεροδρόμιά σας καὶ αἱ λοιπαὶ ἐγκαταστάσεις θὰ ἀναπτυχθοῦν, ὥστε νὰ ἱκανοποιοῦν τὰς ἀνάγκας μας. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἠμπορούσατε νὰ παράσχητε σημαντικὴν βοήθειαν. Ὁ ὑποπτέραρχος Ντ' Ἀλμπιὰκ καὶ ὁ ἀεροπορικός μας ἀκόλουθος, ἔχουν ἐνημερωθῇ λεπτομερῶς ἐπὶ τοῦ τί χρειάζεται καὶ θὰ εἴμεθα ἰδιαιτέρως εὐγνώμονες δι' ὅ,τιδήποτε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ πράξετε ὥστε νὰ ἐξασφαλίσετε τὴν ταχεῖαν ἐκπλήρωσιν τῶν ὅσων θὰ ζητήσουν ἀπὸ μέρους τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν.

»Τέλος, ὑπάρχει τὸ θέμα τῆς διοικήσεως τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀντιλαμβάνομαι τὴν ἐπιθυμίαν σας δι' ἀνεξάρτητον διοίκησιν, φοβοῦμαι ὅμως ὅτι θὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα ἀντίθετον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐλπίζετε. Ἡ δύναμις, ἡ ὁποία ἔχει τὰς βάσεις της εἰς τὰς ἀεροδρόμιά σας, εἶναι τμῆμα μόνον τῆς ἀεροπορικῆς ὑποστηρίξεως τὴν ὁποίαν σᾶς παρέχομεν καὶ συνδέεται στενῶς μὲ ἕνα πολὺ εὐρύτερον σχέδιον διὰ νὰ πληγῇ ἡ Ἰταλία, τὸ ὁποῖον κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ κατευθύνεται καὶ νὰ ἐλέγχεται ἀπὸ ἕνα Στρατηγεῖον. Εἰς τοῦτο πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι αἱ μονάδες μας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἐφοδιασμὸν καὶ τὴν συντήρησίν των ἀπὸ τὴν ὀργάνωσίν μας εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὑπάρχει ἐπίσης καὶ τὸ σημαντικὸν σημεῖον τοῦ συντονισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Ἀεροπορίας μὲ τὴν Ἀεροπορίαν τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τὰ σχέδια δὲν δύνανται νὰ ἐγκριθοῦν παρὰ μόνον ἀπὸ τοὺς δύο ἀρχιστρατήγους, ἐν στενῇ συνεργασίᾳ. Νομίζω ὅτι θὰ συμφωνήσετε ὅτι οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶναι ἀναπόδραστοι. Δύναμαι ὅμως νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ πολιτικὴ ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ πληγῇ ἡ Ἰταλία, θὰ ἀποφασισθοῦν ἐδῶ καὶ ὄχι εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἡ δρᾶσις μας δὲν πρόκειται νὰ περιορισθῇ ἀπὸ ἐντελῶς τοπικοὺς λόγους.

Ἐπιτρέψατέ μου, ὡς ἤρχισα, νὰ ἐπαναλάβω καὶ πάλιν τὸν βαθύτατον θαυμασμὸν ποὺ τρέφομεν ὅλοι ἐδῶ, διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ σας».

Ὁ Π. Νίκολς τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις στέλλει ἀντίγραφο τῆς βασιλικῆς ἐπιστολῆς στὸν Πάλαιρετ στὴν Ἀθήνα μὲ τὴς παρακάτω σημείωσι:

«Φόρρεϊν Ὄφφις
14 Δεκεμβρίου 1940
Πρὸς τὸν Σὲρ Μάικλ Πάλαιρετ

Ὅπως θὰ γνωρίζετε, ὁ ναύαρχος Τέρλ, ἔφερε μαζί του μίαν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Βασιλέα. Ἐσωκλείω ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς ἔστειλεν εἰς ἀπάντησιν, καὶ τὴν ὁποίαν ἀναμφιβόλως ὁ ναύαρχος θὰ ἐγχειρίσῃ, ὅταν θὰ ἴδῃ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, ἐπιστρέφων εἰς Ἀθήνας.

»Ὅπως μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε, εὑρέθημεν εἰς δυσάρε-

στον θέσιν, ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως μὴ ἀποστείλωμεν περαιτέρω ἀεροπορικὴν βοήθειαν διὰ τὴν Ἑλλάδα, διὰ λόγους οἱ ὁποῖοι πιθανὸν νὰ σᾶς ἐφάνησαν — καὶ ἀσφαλῶς ἐθεωρήθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα Γεώργιον — κάπως ἀνεπαρκεῖς. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως δίδει τώρα τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκαλύψωμεν πρὸ τῆς ἐξαπολύσεως τῆς ἐπιθέσεώς μας εἰς τὴν Δυτικὴν Ἔρημον. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ συμφωνήσετε ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ [Βρεταννικῆς] Μεγαλειότητος ἦτο πλήρως δικαιολογημένη εἰς τὴν γραμμὴν τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν. Ἐπιπροσθέτως ἡ ἐπίδρασις τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν Ἰταλῶν μία ἀκόμη παταγώδης ἧττα, εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὴν φορὰν αὐτήν, θὰ πρέπει μεγάλως νὰ συμβάλῃ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸ ἔργον τῶν Ἑλλήνων εὐκολώτερον.

»Φοβοῦμαι ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἀπογοητευθοῦν μεγάλως ἀπὸ τὴν στάσιν μας ἔναντι τῶν αἰτήσεών των διὰ τὴν παροχὴν μαχητικῶν ἀεροσκαφῶν καὶ δολλαρίων, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ γραμμὴ τὴν ὁποίαν ἠκολουθήσαμεν στὸ τηλεγράφημά μας (Νο 1077) τῆς 8 Δεκεμβρίου, εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ πεισθοῦν νὰ προτιμήσουν νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ εἰς δολλάρια ἀποθέματά των διὰ τὴν ἀγορὰν πυρομαχικῶν καὶ ἄλλων ἐφοδίων τῶν ὁποίων ἔχουν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀμέσως διαθέσιμα, ἀντὶ ν' ἀναζητοῦν προβληματικὰ καταδιωκτικὰ τὰ ὁποῖα, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν μποροῦν νὰ φθάσουν ἐκεῖ ταχέως. Οἱ ἰδικοί μας σχηματισμοὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐνισχύονται μὲ ὅσην ταχύτητα αἱ ἐπικοινωνίαι μας μέσῳ τοῦ Τακοράντι ἐπιτρέπουν, καὶ ἐλπίζεται ὅτι οὕτω θὰ ὑπάρξῃ πλεόνασμα ἀεροσκαφῶν ἔναντι τῶν ἀναγκῶν μας εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τοῦτο βεβαίως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἀπωλείας καὶ ζημίας εἰς τὰς παρούσας ἐπιχειρήσεις. Ἐὰν εἴμεθα τυχεροὶ καὶ αἱ φθοραὶ εἶναι περιωρισμέναι, οἱ Ἕλληνες θὰ ἐπωφεληθοῦν.

»Τέλος, συγχαρητήρια ἀπὸ ὅλους μας διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον σεῖς καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς πρεσβείας, τὰ κατάφέρατε. Ἀντιλαμβανόμεθα πόσο ἐξαντλητικὴ θὰ εἶναι ἡ κατάστασις καὶ θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ γνωρίζετε πόσο ἔχομεν ἐνθουσιασθῆ ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ἐπιτεύγματα καὶ θὰ ἐξακολουθήσωμεν νὰ πράττωμεν ὅ,τι εἶναι δυνατὸν διὰ νὰ βοηθήσωμεν. Τὰ στρατιωτικὰ ἐφόδια εἶναι στὰ χέρια ἐπιτροπῆς, στὴν ὁποία προεδρεύει ὁ Χάνκεϋ, ὁ ὁποῖος ἔχει προσωπικὴν καὶ ἄμεσον γνῶσιν διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶναι ἐνθουσιώδης

ὑποστηρικτής [της]. Τὰ ἄλλα ἐφόδια τὰ χειρίζεται μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ διάφορα ὑπουργεῖα, στὴν ὁποία τὸ ὑπουργεῖον Θαλασσίων Μεταφορῶν παίζει τὸν ρόλον του κατὰ τρόπον θαυμάσιον. Μπορεῖτε νὰ βασίζεσθε εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ ἀφήσουν εὐκαιρίαν χωρὶς νὰ τὴν ἐκμεταλλευθοῦν, διὰ νὰ παράσχουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσα πολεμικὰ ἐφόδια εἶναι δυνατόν, εἰς τὸν συντομώτερον δυνατὸν χρόνον.

Π. ΝΙΚΟΛΣ».

ΒΑΣΙΛΙΚΕΣ ΦΛΥΑΡΙΕΣ

Χαρακτηριστικὴ εἶναι, τέλος, ἡ εἰρωνικὴ ἀντίδρασις τοῦ Τσώρτσιλ στὶς μακροσκελεῖς βασιλικὲς ἐπιστολές. Ὁ Τσώρτσιλ γράφει στὸν ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν:

«ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

Τὸ χωρίον εἰς τὸ Α [μέρος τῆς ἀπαντήσεως] δὲν εἶναι ἀληθὲς καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ πραγματικὴ αἰτία δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ λεχθῇ. Εἴμεθα εἰς τὰς παραμονὰς μεγάλης ἐπιθέσεώς εἰς τὴν Λιβύην καὶ αἱ Βρεταννικαὶ Ἀρχαὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν ἦσαν βεβαίως διόλου πρόθυμοι νὰ ἀποστερηθοῦν ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα ποὺ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ τὴν ὑποστηρίξουν. Τὸ ἔπραξαν, ἐν τούτοις, καὶ κατωρθώσαμεν νὰ διεξαγάγωμεν τὴν ἐπίθεσίν μας, παρὰ τοῦτο. Ἂν ἐπιτύχωμεν, εἰς μεγάλην κλίμακα εἰς τὴν Λιβύην, τοῦτο θὰ ἀνακουφίσῃ μεγάλως τὴν ὅλην κατάστασιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ἐζητήσαμεν νὰ γίνουν βελτιώσεις εἰς τὰ ἀεροδρόμια τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦτο γίνεται, εἶναι ὅμως σημαντικώτατον νὰ προχωρήσῃ [τὸ ἔργον] ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερα. Τοῦτο θὰ μᾶς δώσῃ τὰ μέσα νὰ ἀποστείλωμεν ἐκεῖ ταχέως περαιτέρω ἐνισχύσεις, ἐὰν τὸ ἐπιτρέψουν αἱ περιστάσεις.

Ἴσως ὡρισμένα ἀπὸ τὰ σημεῖα αὐτά, θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθοῦν ἀντὶ ἑνὸς μέρους τῆς φλυαρίας. Ἂν οἱ Βασιλεῖς θὰ πρέπει νὰ ἀλληλογραφοῦν μὲ ἐπιστολὲς ἴσου μεγέθους, δὲν μπορῶ νὰ προτείνω συντομεύσεις.

Ου[ινστον] Σ.[πενσερ] Τ[σωρτσιλ]».

῾Ο Πάλαιρετ τηλεγραφεῖ τὴν 19η Νοεμβρίου γιὰ τὴν ψυχικὴ ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μετὰ τὴν ἰταλικὴ ἐπίθεσι:

«Δεκαπενθήμερος ἔκθεσις διὰ τὸν Νοέμβριον
Τηλεγράφημά σας 901.

Κατὰ τὸν μῆνα ὁ ὁποῖος διέρρευσε ἀπὸ τῆς 15ης ᾿Οκτωβρίου 1940, ἐπετεύχθη, συνεπείᾳ ἰταλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ ῾Ελλάδος, ἐσωτερικὴ ἐθνικὴ ἑνότης, ὁμοία τῆς ὁποίας δὲν ὑπῆρξεν εἰς μνήμην ζῶντος. Οἱ δύο ὑπουργοί, δηλαδὴ ὁ Διοικητὴς ᾿Αθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, (εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεδίδοντο) τάσεις πρὸς τὸν ῎Αξονα, ἔχουν ἐκδηλώσει τὴν πλήρη ὑποστήριξίν των ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς».

ΟΙ ΑΛΒΑΝΟΙ ΑΤΑΚΤΟΙ

Σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν στάσι τῶν ᾿Αλβανῶν κατὰ τῶν ᾿Ιταλῶν κατακτητῶν διαβιβάζει ὁ ῞Ελλην πρεσβευτὴς στὸ Λονδῖνο Σιμόπουλος στὴν Βρεταννικὴ Κυβέρνησι. Τὶς πληροφορίες αὐτὲς γνωστοποιεῖ ὁ Χάλιφαξ στὸν πρεσβευτὴ Πάλαιρετ μὲ ἔγγραφο τῆς 19ης Νοεμβρίου:

«῾Ο ῞Ελλην πρεσβευτὴς μὲ ἐπεσκέφθη σήμερον τὸ ἀπόγευμα τῇ αἰτήσει του.

»῾Ο κ. Σιμόπουλος μοῦ εἶπεν ὅτι τὰ ἐξ ῾Ελλάδος νέα ἦσαν μέχρι τοῦδε λίαν ἱκανοποιητικά, ἀλλὰ ὅτι, ἀπὸ ὑπονοούμενα τῶν μηνυμάτων τὰ ὁποῖα λαμβάνει, συμπεραίνει ὅτι ἡ χρῆσις βομβαρδιστικῶν καθέτου ἐφορμήσεως ὑπὸ τῶν ᾿Ιταλῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα δὲν διαθέτουν ἀποτελεσματικὰ μέσα ἀνταποδόσεως, προκαλεῖ κάποιαν ἀνησυχίαν.

»῎Εκαμα λόγον εἰς τὴν Αὐτοῦ ᾿Εξοχότητα περὶτοῦ μηνύματος τὸ ὁποῖον ὁ πρωθυπουργὸς ἔλαβε χθὲς ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Μεταξᾶν, τὸ ὁποῖον κάμνει ἔκκλησιν δι᾿ ἄμεσον προμήθειαν μαχητικῶν ἀεροσκαφῶν, καὶ τοῦ μετέδωσα τὴν οὐσίαν τῆς ἀπαντήσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ, περιεχομένην εἰς τὸ σημερινὸν Νο 930 τηλεγράφημά μου. Τοῦ εἶπα ὅτι ἡ βοήθεια εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεφέρθη ὁ (῎Αγγλος) πρωθυπουργός, ἀποτελεῖ τὴν πλέον ἀποτελεσματικὴν ἐνίσχυσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν πρὸς τὴν ῾Ελλάδα, εἰς τὸ ἄμεσον παρόν, καὶ ὅτι ἀσφαλῶς θὰ συνεχίσωμεν πράττοντες πᾶν ὅ,τι δυνάμεθα διὰ νὰ τὴν βοηθήσωμεν.

»῾Ο κ. Σιμόπουλος εἶπεν ὅτι κατὰ τὴν ἐντύπωσίν του ἡ παροῦσα στιγμὴ προσφέρει μίαν θαυμασίαν εὐκαιρίαν διὰ νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ᾿Ιταλοὺς ἕνα πράγματι βαρὺ πλῆγμα καὶ ὅτι, ἐὰν ἐπράτταμεν οὕτω, οἱ ἴδιοι οἱ ᾿Αλβανοὶ θὰ συμμετεῖχον ἐνδεχομένως εἰς τὸ πλευρόν μας. Γνωρίζει ὅτι οἱ ᾿Ιταλοὶ ὑποτίθεται ὅτι κατέσχον ὅλα τὰ ὅπλα των, ἀλλὰ ἀδυνατεῖ νὰ πιστέψῃ ὅτι οἱ ᾿Αλβανοὶ κατώρθωσαν νὰ ἀποκρύψουν σημαντικὸν ἀριθμὸν τυφεκίων. Μοῦ εἶπεν ἐμπιστευτικῶς ὅτι εἶδε προσφάτως τὸν γραμματέα τοῦ βασιλέως Ζώγου, ὁ ὁποῖος τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔχει ἀκόμη πολλοὺς ὀπαδούς, καὶ οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς δημοτικότητός του εἰς τὴν ᾿Αλβανίαν, ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ εἶναι ὁ πλέον ἰσχυρὸς ἐκ τῶν ᾿Αλβανῶν φυλάρχων. ῾Ο γραμματεὺς τοῦ βασιλέως εἶπεν ὅτι θὰ ἠδυνάμεθα πιθανῶς νὰ ὑπολογίσωμεν ἐπὶ 10 χιλιάδων ἐνόπλων ᾿Αλβανῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεώς μας, καὶ ὅτι ὅπλα ἔχουν ἀποκρυβῆ παντοῦ. ῾Η Αὐτοῦ ᾿Εξοχότης πιστεύει ὅτι τοῦτο πιθανὸν νὰ ἀποτελῇ ὑπερβολήν, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε θὰ ὑπάρχουν ἴσως ἀρκετοὶ ἔνοπλοι ᾿Αλβανοί, ὥστε νὰ προκαλέσουν σοβαρὰς δυσχερείας εἰς τοὺς ᾿Ιταλούς. Καὶ ἐν τῷ μεταξύ, ἐὰν ὁ στόλος (μας) ἐξακολουθήσῃ νὰ πλήττῃ τὰς ἰταλικὰς μεταφοράς, φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ μιὰ πιθανότης σημαντικῆς ἐπιτυχίας (μας) ἐναντίον τῆς ᾿Ιταλίας. Πάντα ταῦτα, φυσικά, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τῆς ῾Ελλάδος ὅπως κρατήσῃ καὶ διατηρήσῃ τὸ σημερινὸν ὑψηλὸν φρόνημά της. ᾿Εὰν οἱ ῞Ελληνες ἐξακολουθήσουν τὴν ἐπιτυχῆ των ἀντίστασιν, τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ βαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου τοῦ ῎Αξονος, χωρὶς νὰ ἀναφέρωμεν τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἀσκήσῃ τόσον ἐπὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας.

»Εἶπα εἰς τὴν Αὐτοῦ ᾿Εξοχότητα ὅτι ἐντύπωσίς μας εἶναι ὅτι οἱ Γιουγκοσλάβοι ἐνισχύθησαν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἀντίστασιν καὶ πιθανὸν τώρα νὰ εἶναι προητοιμασμένοι νὰ ἀμυνθοῦν εἰς τὴν διέλευσιν γερμανικῶν ὅσον καὶ ἰταλικῶν στρατευμάτων.

»῾Ο κ. Σιμόπουλος μοῦ εἶπεν ὅτι, ὡς λέγει ὁ εἰς Βελιγράδιον ῞Ελλην ἀντιπρόσωπος, ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις παρεδέχθη ὅτι ἰταλικὸν ἦτο τὸ ἀεροσκάφος τὸ ὁποῖον ἐβομβάρδι-

σε τὸ Μοναστήριον· καὶ ὅτι ἡ γιουγκοσλαβικὴ κυβέρνησις ἀναμένει ὅπως τῆς καταβληθῆ ἀποζημίωσις.

Διατελῶ κλπ.

ΛΟΡΔΟΣ ΧΑΛΙΦΑΞ».

Ἐξομολογήσεις τοῦ Ἕλληνος καὶ Γιουγκοσλάβου πρεσβευτοῦ στὴν Μόσχα τηλεγραφεῖ ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς σὲρ Στάφφορντ Κρὶπς στὴν κυβέρνησί του, τὴν 20ὴ Νοεμβρίου 1940:

«Μετὰ μακρότατες συνομιλίες μὲ τοὺς πρεσβευτὲς Τουρκίας, Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαβίας, ἐσχημάτισα τὶς ἀκόλουθες ἐκτιμήσεις γιὰ τὴν κατάστασιν. Οἱ συνάλδεφλοί μου συμφωνοῦν πλήρως(...).

»Οἱ Γερμανοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐπιτρέψουν ὅπως οἱ Ἰταλοὶ ἡττηθοῦν καὶ ἐκδιωχθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν καὶ πρέπει νὰ ἀναλάβουν κάποιαν δρᾶσιν γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν.

»Ὁ Βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας καὶ ἄλλες βαλκανικὲς προσωπικότητες δὲν προσεκλήθησαν (στὴν Γερμανία) ἁπλῶς γιὰ νὰ τοὺς πληροφορήσουν ὅτι τὸ μόνο ποὺ ἀνεμένετο ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν νὰ διατηρήσουν τὴν ἠρεμία στὰ Βαλκάνια.

»Οἱ Γερμανοὶ ἀναμένουν τὰ ἀποτελέσματα τῶν συνομιλιῶν τοῦ Μολότωφ (ὁ ὁποῖος μόλις εἶχε ἐπιστρέψει ἀπὸ τὸ Βερολῖνο, ὅπου εἶχε συνομιλίες μὲ τὸν Ρίμπεντροπ) μὲ τὸν Στάλιν μετὰ τὴν ἐπάνοδό του γιὰ τὴν τελικὴν συγκατάθεσιν τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως στὶς προτάσεις ποὺ ὑπεβλήθησαν.

»Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις ἔχει ἐξαναγκασθῆ νὰ δεχθῆ τὶς ὑποδείξεις τοῦ Χίτλερ καὶ νὰ τοῦ ἀφήση ἐλευθερία κινήσεως στὰ Βαλκάνια, λαμβάνουσα σὲ ἀντάλλαγμα τὴν ὑπόσχεσιν μερικοῦ ἐλέγχου τῶν Στενῶν καὶ ἐνδεχομένως ἴσως ἐπεκτάσεως τῆς Σοβιετικῆς Ἀρμενίας (σὲ βάρος τῆς Τουρκίας). Πιθανώτατα, αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ πλέον εὐνοϊκή, ἀπὸ τῆς ἀπόψεώς μας, ἐκτίμησις τῶν ὅσων συνέβησαν.

»Συνεπῶς, ἐπίκειται ἐνέργεια τοῦ Ἄξονος (κατὰ τῆς Ἑλλάδος) μέσῳ τῆς Βουλγαρίας.

»Ἀρχικῶς, (ἡ ἐνέργεια αὐτὴ) θὰ στρέφεται μόνον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, προκειμένου νὰ χαλαρώση ἡ (ἑλληνικὴ) πίεσις ἐπὶ τῶν Ἰταλῶν(...)».

Ο ΧΙΤΛΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Ὁ Χίτλερ εἶχε τὸν Νοέμβριο 1940 συνάντησι μὲ τὸν Βούλγαρο ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν καὶ συνομίλησε μαζί του τὸ βαλκανικὸ ζήτημα. Ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς στὴν Σόφια Ρέντηλ μεταδίδει στὸ Φόρεϊν Ὄφφις τὴν 21η Νοεμβρίου ὅ,τι κατόρθωσε νὰ πληροφορηθῆ ἀπὸ τὴν συνομιλία αὐτή:

«Εἶδα σήμερα πρωὶ τὸν (Βούλγαρο) ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὸν ἐρώτησα γιὰ τὴν συνάντησίν του μὲ τὸν Χίτλερ. Ἄρχισε νὰ λέγη ὅτι ὁ Χίτλερ ἦταν ἐκεῖνος ποὺ εἶχε ὁμιλήσει καὶ εἶχε κάνει μία μακρὰν ἔκθεσιν τῶν ἀπόψεών του γιὰ τὴν «νέαν τάξιν» στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀσία, στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας τὰ δικαιώματα τῶν μικρῶν χωρῶν θὰ διησφαλίζοντο καὶ ἡ ὁποία, ὡς εἶχε δηλωθῆ, θὰ διαρκοῦσε ἑκατὸ ἔτη. Σ' αὐτὰ ὅλα δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ νέο, ἂν καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν φαίνεται ὅτι ἔχει ἐντυπωσιασθῆ.

»Ὁ Χίτλερ εἶπε ἀκολούθως ὅ,τι εἶχε πῆ καὶ κατὰ τὴν συνάντησιν στὸ Σάλτσμπουργκ γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς εἰρήνης στὰ Βαλκάνια, ὅπου εἶχε κατηγορηματικῶς διαβεβαιώσει ὅτι ἡ Γερμανία δὲν εἶχε ἐδαφικὲς βλέψεις. Τὰ μόνα συμφέροντά της στὰ Βαλκάνια, ἦσαν οἰκονομικῆς φύσεως. Δὲν εἶχε παράσχει ἔνδειξιν ἐπιθυμίας ἢ προθέσεως νὰ ἀποδυθῆ σὲ οἱανδήποτε βαλκανικὴ ἐκστρατεία καὶ εἶχε φανῆ καλῶς διατεθειμένος ἔναντι τῆς Τουρκίας.

»Εἶπα (τότε) ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦσαν καλὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ὅτι τώρα ὁ πόλεμος εἶχε ἤδη ἐπεκταθῆ στὰ Βαλκάνια καὶ ἡ Ἰταλία ἦταν ἀντιμέτωπη μεγάλων δυσχερειῶν. Δὲν μοῦ ἦταν δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῶ πῶς ἡ Γερμανία θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀφήση τὴν Ἰταλία νὰ ἡττηθῆ καὶ ὁ πλέον ἀποτελεσματικὸς τρόπος νὰ τὴν βοηθήση, ἦταν νὰ εἰσέλθη εἴτε διὰ τῆς Γιουγκοσλαβίας εἴτε διὰ τῆς Βουλγαρίας.

»Ὁ (Βούλγαρος) ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἶπε ὅτι ἡ ἀφετηρία τῆς ἰταλικῆς ἐνεργείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἦταν θολὴ ἀλλὰ ἐπανέλαβε τὴν ἄποψιν, τὴν ὁποίαν ἔχω ἤδη μεταδώσει, ὅτι ἡ Ἰταλία θὰ κατέβαλλε, πρὸς τὸ συμφέρον της, κάθε δυνατὴ προσπάθεια, προκειμένου νὰ ἀποφύγη νὰ ζητήση γερμανικὴ βοήθεια. Δὲν ἐπίστευε ὅτι ἡ Γερμανία ἐπι-

θυμοῦσε ἢ εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ ἀποδυθῇ σὲ πολεμικὴν δρᾶσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν (τῆς Ἑλλάδος). Εἶπα ὅτι μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ πιστεύσω ὅτι στὴν κρίσιμη αὐτὴ φάσιν, ὁ Χίτλερ εἶχε προσκαλέσει στὴν Γερμανία τὸν βασιλέα καὶ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Βουλγαρίας, μόνον γιὰ νὰ ἐκφράση αἰσιόδοξες κοινοτοπίες. Ἐὰν μετέδιδα μόνον ὅσα μοῦ εἶχε ἕως τώρα πεῖ, ἡ κυβέρνησίς μου ἀναποτρέπτως θὰ ἀναζητοῦσε κάποιαν ἄλλη καὶ ὀλιγώτερο ἐπιθυμητὴ ἑρμηνεία.

»Μετὰ μακρὰν συζήτησιν, ἀπέσπασα ἐν τέλει ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν μία συγκεκαλυμμένη ὁμολογία ὅτι ὁ Χίτλερ εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὴν Βουλγαρία νὰ ἀκολουθήση τὸ παράδειγμα τῆς Οὐγγαρίας καὶ νὰ προσχωρήση στὸ Τριμερὲς Σύμφωνο (τὸν Ἄξονα). Μὲ ἄφησε νὰ ἐννοήσω ὅτι τὸ ζήτημα συζητεῖται ἐδῶ καὶ ὅτι ἀπόφασις δὲν ἔχει ἀκόμα ληφθῆ. Ὑπεστήριξα σθεναρῶς ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ πράξη ὁ,τιδήποτε γιὰ νὰ εὐθυγραμμισθῆ ἀκόμη θετικώτερα μὲ τὸν Ἄξονα. Τὸ μέλλον ἦταν ἀκόμη ἀβέβαιο καί, στὸ τέλος τοῦ πολέμου, οἱ δυνάμεις ποὺ θὰ ἦσαν σὲ καλύτερη θέσι θὰ ἦσαν ἐκεῖνες, οἱ ὁποῖες εἶχαν ἐλεύθερα τὰ χέρια.

»Ὅταν ἐρώτησα τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐὰν οἱ προοπτικές, ἡ Βουλγαρία νὰ δυνηθῆ νὰ διατηρήση τὴν οὐδετερότητά της ἦσαν καλύτερες ἢ χειρότερες μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴ (στὸν Χίτλερ), ἀρνήθηκε νὰ δεσμευθῆ σαφῶς, ἀλλὰ εἶπε ὅτι παρέμενε αἰσιόδοξος. Ἀπεκόμισα ἐν τούτοις τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εἶχε καὶ πάλιν πέσει ὑπερμέτρως ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Χίτλερ, τὸν ὁποῖο περιγράφει ὡς ἰδεαλιστὴ καὶ εἰλικρινῆ, περιγραφὴ στὴν ὁποία ἀντέταξα προφανεῖς ἀπαντήσεις».

Μὲ βάσι τὶς πληροφορίες γιὰ τὴν βουλγαρικὴ στάσι συντάσσεται στὸ Φόρεϊν Ὄφφις τὴν 21η Νοεμβρίου μνημόνιο:

«Ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις διαβεβαίωσε τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ (Βρεταννικῆς) Μεγαλειότητος, σὲ ἀπάντησιν τῶν διαβημάτων τῆς τελευταίας κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, ὅτι

» (α) μοναδικὸς σκοπὸς τῆς Βουλγαρίας εἶναι νὰ παραμείνη οὐδέτερη καὶ

» (β) ἡ Βουλγαρία δὲν θὰ ἐπιχειρήση νὰ ἀποκτήση οἱονδήποτε ἔδαφος διὰ τῆς βίας.

» Ὅταν, ἐν τούτοις, παρεῖχε τὴν διαβεβαίωσιν (α), ὁ Βούλγαρος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπανέλαβε καὶ πάλιν ὅτι ἡ κατάστασις ἦταν λεπτή.

» Ἡ τουρκικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔχουν λάβει ἀνακοίνωσιν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως ὅτι

» (1) ἡ Βουλγαρία δὲν ἔχει οἱανδήποτε ἐχθρικὴ πρόθεσιν ἔναντι τῆς Τουρκίας εἴτε τῆς Ἑλλάδος,

» (2) ἡ Βουλγαρία θὰ παραμείνη ἐκτὸς τῆς ἑλληνοϊταλικῆς συγκρούσεως, καὶ

» (3) ἡ Βουλγαρία θὰ πράξη τὸ πᾶν γιὰ νὰ διατηρήση τὴν οὐδετερότητα καὶ νὰ προφυλάξη τὴν ἀνεξαρτησίαν της.

» Ὅσον ἀφορᾶ ἐνδεχόμενες γερμανικὲς ἐνέργειες, ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον θετικὴ καὶ ἔτεινε νὰ ὑποτιμήση τὸν κίνδυνο. Ὅταν ἐπιέσθη ἀπὸ τὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴ στὴν Σόφια (Παναγιώτη Πιπινέλη) νὰ παράσχη μίαν διαβεβαίωσιν ὅτι ἰσχύει ἡ δήλωσις, στὴν ὁποία εἶχε προβῆ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριο ὁ (πρωθυπουργὸς) κ. Κιοσσεϊβάνωφ, ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ ἀνθίστατο ἐναντίον ἐπιθέσεως ὁποθενδήποτε προερχομένης, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπέφυγε νὰ δεσμευθῆ καὶ κατέφυγε σὲ γενικότητες».

ΟΙ ΥΠΟΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Σχετικὸ μὲ τὶς ὑποσχέσεις τῶν Τούρκων γιὰ κήρυξι πολέμου κατὰ τῆς Γερμανίας στὴν περίπτωσι ποὺ θὰ εἰσβάλη στὰ Βαλκάνια εἶναι μνημόνιο ποὺ συνετάγη στὸ Φόρεϊν Ὄφφις τὴν ἴδια ἡμέρα:

«Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἔχει πληροφορήσει τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ὅτι

» (α) ἐὰν ἡ Βουλγαρία ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Τουρκία θὰ κηρύξη τὸν πόλεμο (ἐναντίον της) καὶ

» (β) ἐὰν ἡ Γερμανία κινηθῆ (μὲ στρατεύματα) διὰ τῆς Βουλγαρίας, ἡ Τουρκία θὰ θεωρήση ὅτι πρόκειται γιὰ ἐνέργεια ποὺ στρέφεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἰδίας καὶ θὰ κηρύξη τὸν πόλεμο.

» Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἔχει καταστήσει τὴν θέσιν της ἀπολύτως σαφῆ στὴν γερμανικὴ κυβέρνησιν καὶ ὁ Τοῦρκος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (Σαράτσογλου) ἔχει πεῖ στὸν Γερμανὸ πρεσβευτὴ στὴν Ἄγκυρα (φὸν Πάπεν) ὅτι ἡ Τουρκία ἔχει πλέον ἐγκαταλείψει οἱανδήποτε ἰδέα περὶ παραμονῆς της ἐκτὸς τοῦ πολέμου καὶ ὅτι σὲ ἄλλους τώρα ἐναπόκειται νὰ ἀποφύγουν ἐνέργειες ποὺ θὰ ἔφερναν τὴν Τουρκία στὸν πόλεμο.

» Ὡς πρὸς τὸ ἐνδεχόμενο γερμανικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος μέσῳ Γιουγκοσλαβίας, ἡ παροῦσα θέσις τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν εἶναι ὅτι παρόμοια ἐπίθεσις θὰ κατευθύνεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μέσῳ Μοναστηρίου κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ θὰ ἀποτελῆ ἄμεση ἀπειλὴ κατὰ τῶν τουρκικῶν συμφερόντων, ἀλλὰ ὅτι ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν βλέπει, τί, σὲ παρομοίαν περίπτωσιν, θὰ ἐκερδίζετο πρακτικῶς ἐὰν ἡ Τουρκία ἐκήρυσσε τὸν πόλεμο οὔτε καὶ ποίαν πολεμικὴν ἐνέργειαν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἀναλάβη ἡ Τουρκία. Ἐν τούτοις, ὁ κ. Σαράτσογλου ἔχει ἐκφράσει τὴν προθυμία του νὰ ἐξετάση οἱανδήποτε ὑπόδειξιν θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ κάνη ὡς πρὸς τὰ σημεῖα αὐτὰ ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καί, ἐὰν ἐπιθυμῶμεν τοῦτο, νὰ θέση ὁλόκληρο τὸ θέμα ἐνώπιον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου».

Καὶ τὸ συμπέρασμα:

«Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ Τουρκία πρέπει νὰ ἀναλάβη τώρα τὴν πρωτοβουλία καὶ νὰ καλέση τὴν Βουλγαρία νὰ ἀποστρατεύση τὶς δυνάμεις της καί, ἐφ᾽ ὅσον (ἡ Βουλγαρία) ἀρνηθῆ, τότε (ἡ Τουρκία) νὰ τῆς ἐπιτεθῆ. Τὸ συμπέρασμα εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤδη παρετήρησε ὁ σὲρ Ὄρμε Σάρτζεντ στὸ (ἰδικό) του μνημόνιο τῆς 21ης Νοεμβρίου, ὅτι δηλαδή, ἡ Βουλγαρία εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως καὶ ὅτι πρέπει νὰ καταβληθῆ μία τελευταία προσπάθεια γιὰ νὰ διασφαλισθῆ ὅτι τὸ κλειδὶ αὐτὸ δὲν θὰ περιέλθη στοὺς Γερμανούς(...)».

ΧΙΤΛΕΡ — ΜΟΛΟΤΩΦ

Τὰ Βαλκάνια καὶ ἄλλα τινά ἀφορᾶ καὶ ἡ συνομιλία Χίτλερ - Μολότωφ περὶ τῆς ὁποίας τηλεγραφεῖ ὁ Στάφφορντ Κρὶπς ἀπὸ τὴν Μόσχα στὸ Λονδῖνο:

«Οἱ ἀκόλουθες πληροφορίες περὶ τῶν συνομιλιῶν Χίτλερ - Μολότωφ ἔχουν ληφθῆ ἀπὸ ἐξαιρετικῶς ἔγκυρη γερμανικὴ πηγὴ μέσῳ οὐδετέρου συναδέλφου μου:

» α) Ὁ Χίτλερ ἦταν ἐξαιρετικῶς εὐχάριστος καὶ διαχυτικὸς καὶ ἄρχισε νὰ λέγη ὅτι «ἡ συνεννόησίς μας» ἐβοήθησε σημαντικῶς καὶ τὴν Γερμανία καὶ τὴν Ρωσία καὶ ὅτι εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι στενώτερη συνεργασία στὸ μέλλον θὰ ἀπέδιδε μεγαλύτερη ἀκόμη πρόοδο.

» β) Ὁ Χίτλερ ἔλαβε καθ᾽ ὅλες τὶς συνομιλίες τὴν θέσιν ὅτι ὁ πόλεμος εἶχε ὁριστικῶς τερματισθῆ.

» γ) Οὐδεμία ἔγινε συζήτησις περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολέμου ἐφ᾽ ὅσον οὐδεμία τῶν δύο πλευρῶν ἔθεσε τὸ ζήτημα(...)

» δ) Ὁ Χίτλερ ἐπανέλαβε περισσότερον τῆς μιᾶς φορᾶς ὅτι ἡ εἰρήνη πρέπει νὰ διατηρηθῆ στὰ Βαλκάνια(...)».

Μιὰ μέρα πρίν, ὁ σὲρ Στάφφορντ εἶχε τηλεγραφήσει στὸ Λονδῖνο ἐντελῶς διαφορετικὲς πληροφορίες γιὰ τὶς προθέσεις τῶν Γερμανῶν:

«Ὁ (ἐδῶ) πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἔχει ἐκφέρει τὴν γνώμη ὅτι ἡ Γερμανία θὰ ἀποστείλη στρατεύματα στὴν Ἀλβανία γιὰ νὰ βοηθήση τὴν Ἰταλία καὶ ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβία ἔχει ἤδη παράσχει τὴν συγκατάθεσίν της (γιὰ τὴν δίοδό των ἀπὸ τὸ ἔδαφός της). Φρονεῖ ὅτι ἡ Γερμανία θὰ ἐπιδιώξη νὰ διασφαλίση στοὺς Ἰταλοὺς μία νίκη ὥστε νὰ ἱκανοποιηθῆ τὸ γόητρό των καί, ὕστερα, θὰ ἐπιχειρήση νὰ τερματίση τὸν πόλεμο χωρὶς οἱανδήποτε εὐρεῖα εἰσβολὴ στὴν Ἑλλάδα, προκειμένου νὰ ἀποφύγη τὴν ἐπέκτασιν τοῦ πολέμου στὰ Βαλκάνια».

Ὁ σὲρ Ὄρμε Σάρτζεντ τοῦ Φόρεϊν Ὄφφις συνδέει τὰ δύο αὐτὰ ἀντιφατικὰ κείμενα καὶ τὰ συνδυάζει μὲ πληροφορίες τοῦ Ρέντηλ ἀπὸ τὴν Σόφια, σὲ μνημόνιο ποὺ συντάσσει:

«Ὁ πληροφοριοδότης τοῦ σὲρ Στάφφορντ Κρὶπς ἀναφέρει ὅτι (κατὰ τὶς συνομιλίες τοῦ Μολότωφ στὸ Βερολῖνο) οὐδεμία ἔγινε συζήτησις τοῦ ἑλληνικοῦ πολέμου. Τοῦτο ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀπουσία οἱασδήποτε ἄμεσης μνείας τῆς Ἑλλάδος, στὰ ὅσα εἶπε ὁ (Σοβιετικὸς ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ ὁποῖος καὶ εἶχε συνοδεύσει τὸν Μολότωφ

στὸ Βερολῖνο) Ντεκανόζωφ (στὸν Τοῦρκο πρεσβευτὴ στὴν Μόσχα) καὶ ἀπὸ ἀνάλογη ἀπουσία στὶς (πληροφορίες) ρουμανικῆς (μας) πηγῆς. Κατὰ τὶς πληροφορίες ὅμως τοῦ (πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας στὴν Σόφια) Ρέντηλ, συνεφωνήθη (μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Σοβιετικῶν) στὸ Βερολῖνο ὅτι οἱ Γερμανοὶ θὰ διέλθουν μέσῳ Γιουγκοσλαβίας γιὰ νὰ βοηθήσουν τὴν Ἰταλία κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸ εἶναι, οὐσιαστικῶς, προσωπική του γνώμη καὶ φρονῶ ὅτι ὡς γνώμη πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ. Ἐάν, ἐν τούτοις, ἀληθεύῃ, δὲν ἔρχεται οὐσιαστικῶς σὲ ἀντίφασιν μὲ τὸ προηγούμενο σημεῖο (ὅτι ὁ Χίτλερ εἶχε, κατὰ τὸν Ντεκανόζωφ, ἐπαναλάβει ὅτι ἡ εἰρήνη πρέπει νὰ διατηρηθῇ στὰ Βαλκάνια) ἐφ᾽ ὅσον ἐπιδίωξις τῆς (γερμανικῆς) αὐτῆς ἐνεργείας (κατὰ τῆς Ἑλλάδος) θὰ ἦταν νὰ ἀποτρέψῃ ἐπέκτασιν τῶν ἐπιχειρήσεων στὴν Βουλγαρία καὶ τὴν Τουρκία, διασώζουσα οὕτω, ἐν μέρει, τὴν εἰρήνη στὰ Βαλκάνια».

ΤΕΛΟΣ

'Εκυκλοφόρησαν

ΣΕΙΡΑ ΝΟΜΠΕΛ

(1) Α. Σολζενίτσιν: Μία ἡμέρα τοῦ 'Ιβὰν Ντενίσοβιτς
(24) Α. Σολζενίτσιν: Τὸ σπίτι τῆς Ματριόνα

ΣΕΙΡΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

(11) 'Εμμανουὴλ Ροΐδη: 'Η Πάπισσα 'Ιωάννα
(12) 'Ιωάννου Κονδυλάκη: 'Ο Πατούχας
(13) 'Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη: 'Η Φόνισσα
(27) Γ. Σουρῆ: 'Ο Φασουλῆς — Πολιτικὴ σάτιρα
(28) 'Ιωάννου Κονδυλάκη: 'Η πρώτη ἀγάπη
(29) Δημ. Βυζαντίου: Βαβυλωνία — Γυναικοκρατία
(41) Κωνστ. Χρηστομάνου: 'Η κερένια κούκλα
(42) Κάλβου: 'Ωδαὶ
(43) 'Αλ. Παπαδιαμάντη: Οἱ ἔμποροι τῶν ἐθνῶν

ΣΕΙΡΑ BEST SELLER

(18) (21) Νόρμαν Μαίηλερ: Τὸ δραμα τῆς ἡδονῆς 1 - 2

ΣΕΙΡΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ

(3) Τζαίημς Τσαίηζ: Φέρετρο ἀπὸ τὸ Χὸνγκ Κὸνγκ
(6) Ἔρλ Στ. Γκάρντνερ: 'Υπόθεση τῆς ὄμορφης ζητιάνας
(10) Τζαίημς Τσαίηζ: Μία φωνὴ ἀπὸ τὸν θάλαμο ἀερίων
(15) Ἔρλ Στάνλεϋ Γκάρντνερ: 'Ο Ντὰ κ Σέλμπυ ἀναλαμβάνει τὴν ὑπόθεση
(17) Ἄνταμ Ντίμεντ: 'Η μεγάλη κούρσα τῶν κατασκόπων
(20) 'Αντρὲ Πικὼ - Μωρὶς Ρολάν: Συνέβη στὴ Ζυρίχη
(23) Κέννεθ Βλάσιν: Ληστεία ἀλὰ ἰταλικὰ
(26) Τζὼν Γκάρντνερ: 'Ο ἐκτελεστὴς
(34) Ἔρλ Στ. Γκάρντνερ: Ἔγκλημα στὸ μοτὲλ
(35) Κλὼντ 'Ιλιέ: 'Ο φόβος ἔρχεται τὴ νύχτα
(40) Ἄνταμ Ντίμεντ: Γλυκέ μου κατάσκοπε
(45) Τζὼν Γκάρντνερ: 'Επιχείρηση «Σωσίας»
(48) Ἔρλ Στ. Γκάρντνερ: Κομματιάστε τὸν ἄνδρα!
(51) Τζαίημς Τσαίηζ: Τὸ νησὶ τοῦ ἐρημίτη
(54) Μ. Ἔμπερχαρτ: 'Η νύφη ἦταν ὕποπτη

ΣΕΙΡΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ

(38) 'Α. Κλάρκ: Οἱ ἐπικυρίαρχοι

ΣΕΙΡΑ ΞΕΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

(46) 'Ανρὺ Τρουαγιά: 'Η ἀράχνη
(49) 'Α. Χάξλεϋ: Θαυμαστὸς καινούργιος κόσμος

ΣΕΙΡΑ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ

(7 - 8) 'Οδηγὸς τῶν σπόρ

ΣΕΙΡΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΠΙΤΥΧΙΩΝ

(4) Τσὰρλς Γουέμπ: 'Ο πρωτάρης
(31 - 32) Νόελ Μπέν: Γράμμα ἀπὸ τὸ Κρεμλῖνο
(37) Πατρίτσια Γουέλς: Μπὸμπ καὶ Κάρολ καὶ Τὲντ καὶ Ἄλις

ΣΕΙΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ραιημὸν Καρτιέ: 'Ιστορία τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου 1 - 8 (2) (5) (9) (14) (16) (19) (22) (25)

ΡΑΙΗΜΟΝ ΚΑΡΤΙΕ:
ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

(30) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία / 1 Εὐρώπη Ὥρα Μηδὲν
(33) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία / 2 'Η 'Αγγλία καταθέτει τὰ ὅπλα
(36) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία / 3 Ψυχρὸς πόλεμος
(39) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία / 4 'Ο πόλεμος τῆς Κορέας
(44) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία / 5 'Η Γαλλικὴ Αὐτοκρατορία διαλύεται
(47) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία /6 'Ο Τρίτος Κόσμος στὸ προσκήνιο
(50) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία /7 Τὸ ρῆγμα Μόσχας - Πεκίνου
(53) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία / 8 Ἄνθρωπος στὸ Διάστημα
(58) Ραιημὸν Καρτιέ: Μεταπολεμικὴ Παγκόσμιος 'Ιστορία / 9 Προβλήματα τοῦ παρόντος